C. Ü.
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ İLE YAZILMIŞ SATIRARASI BİR KUR'AN TERCÜMESİ

(GRAMER- METİN- ÇEVİRİ- SÖZLÜK)

(105b-170b)

TEZ DANIŞMANI
Yar.Doç.Dr. Bilal YÜCEL

HAZIRLAYAN
H. İbrahim DELİCE

SİVAS 1992

III

İ Ç İ N D E K İ L E R

ŞEKİL BİLGİSİ

ÖNSÖZ

Kur'an çevirilerinin, Türk dili ve kültür tarihi açısından önemi büyüktür. Muhtelif yer ve zamanlarda yapılmış, bir asıl nüshadan çoğaltma olan bu çeviriler, yazıldığı dönemin lehçe ve şive farklarını göstermesi bakımından incelenmeye değer eserlerdir.

Bunların arasında satır arası Kur'an çevirileri, Türkçenin bir yabancı dil karşısındaki ifade kabiliyetini, kelime yapma gücünü ve gelişme evrelerini göstermesi bakımından, müracaat edilecek sağlam kaynaklar arasında yer almaktadır.

Anadolu sahasındaki ilk Ku r'an çevirileri, XIV. yüzyılda kısa sure çevirileri ile başlamıştır. Kütüphanelerimizde bu tür çevirilerden bulunmaktadır. İ. Ü. Edb. Fak. K. no: 45, Burdur K. no: 1234'de kayıtlı Tebareke tefsirleri bu türden en eski çevirilerdir.

Bütün olarak Kur'an çevirilerine XIV. yüzyılın sonlarında geçilmiştir.

Sivas Kongre ve Etnografya Müzesi E.Y. 84/176 numarada kayıtlı, 1o5b-170b varakları arasını çalıştığımız Kur'an çevirisi de tahminen XV. yüzyılda yazılmış olup Kur'an'ın bütününe dayalı satır arası bir çalışmadır.

Eserin sonunda, farklı bir kalemden çıkmış "tarih-i tahriri 903" ibaresi bulunmaktadır. Sonradan yazıldığı kesin olan ve Miladi 1497 yılına tekabül eden bu kaydın, çevirinin telif tarihini mi, yoksa istinsah tarihini mi gösterdiği belli değildir. Gerek tarih içerisinde Kur'an çevirilerinin durumu gerekse eserin dil özellikleri yaklaşık olarak bu tarihi doğrulamaktadır.

Bizim bu eser üzerinde yaptığımız çalışma dört bölümden oluştu: Gramer, Metin, Günümüz Türkçesine Çeviri ve Sözlük.

Gramer bölümünde metni ses ve şekil bilgisi yönünden inceledik. Ses bilgisi bölümüne aldığımız örnekleri, Türk dilinin tarihi gelişimi açısından değerlendirmek amacıyla, zaman zaman Orta Türkçenin ilk dönemiyle mukayese yoluna gittik.

Metni hazırlarken, Türkçe kelimeleri Arapça karşılıklarıyla mukayese edip, istinsah hatalarını düzeltmeye gayret ettik. Tesbit ettiğimiz hataları, dipnotla gösterdik. Satır arası çevirilerde, Arapça kelimelerin hemen altına Türkçesi yazıldığından, metinde, Türkçe cümle diziliğini takip etmek adeta imkânsızdır. Bu yüzden çalışmamızda sol sayfada transkripsiyonlu metni verirken, karşı sayfada bu metni günümüz Türkçesine aktarmaya çalıştık. Çalışmamız, Eski Anadolu Türkçesinin çok zengin olan dil ürünlerinin araştırılması ve belirli noktalarının aydınlatılmasına katkıda bulunabilirse kendimizi mutlu sayacağız.

Bu çalışmamda, bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren danışman hocam Yar. Doç. Dr. Bilal YÜCEL'e, karşılaştığımız müşküllerin hallinde ilgilerini esirgemeyen ve teşvikleriyle destek veren muhterem hocalarım Prof. Dr. Turgut KARACAN, Yar. Doç. Dr. Mehmet ARSLAN, Yar. Doç. Dr. Kaya TÜRKAY, Yar. Doç. Dr. Nazım Hikmet POLAT ve Dr. Doğan KAYA'ya ayrıca metni Arapçasından kontrolde değerli yardımlarını gördüğüm İlahiyatçı arkadaşım Ahmet TOMBUL'a şükranlarımı sunarım.

H. İbrahim DELİCE

Sivas 1992

BİBLİYOGRAFYA

AKALIN, Mehmet, Tarihi Türk Şiveleri, Türk Kültürünü Arş. Ens., Ank. 1988

ATEŞ, Ahmet, Burdur-Antalya ve Havalisi Kitaplıklarında Bulunan Mühim Eserler, TDED, 1948, c. 11,sayı 3-4

BİLGEGİL, Kaya, Türkçe Dilbilgisi, Dergah yay. İst. 1981

Büyük Türk Klasikleri, Ötüken-Söğüt yay., İst. 1985, c. 1, sh. 252-254

CAFEROĞLU, Ahmet, Türk Dili Tarihi, Enderun yay., İst. 1964

Divanü Lügati't-Türk, Türk Tarih Kurumu basımevi, Ank. 1984-1986, c. 1, 11, 111, 1V,

ECKMAN, Janos, Doğu Türkçesinde Bir Kur'an Çevirisi, TDAY 1967, Ank. 1989, s. 51

ERGİN, Muharrem, Türk Dil Bilgisi, Bayrak yay., İst.1988

---- Dede Korkut Kitabı, TDK yay., 1989

ERDOĞAN, Abdulkadir, Vakıflar Dergisi, c. 5, sh, 47-51

GABAIN, A. Von, Eski Türkçenin Grameri, (Ter. M. Akalın) TDK yay., Ank. 1988

İNAN, Abdülkadir, Eski Türkçe Üç Kur'an Terçümesi, Türk Dili Dergisi, s. 6, sh. 19-20, 1952

---- Kur'an Terçumelerinin Dili Meselesi I, TDAY, s. 7, sh. 325-398, 1952

---- Kur'an Terçümelerinin ili Meselesi II, TDAY, s. 9, sh. 510-512, 1952

---- Kur'anın Eski Türkçe ve Oguz-Osmanlıca Çevirileri Üzerine Notlar, TDY, 1960

---- Kuran-ı Kerimin Türkçeye En Eski Tercümeleri, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., Ank.

---- Kuran-ı Kerimin Türkçe Tercümeleri Üzerine Notlar, Diyanet İşleri Bşk. yay., 1961

Kamus-ı Türkî, Şemseddin Sami, Çağ yay., İst. 1978
KÖPRÜLÜ, M. Fuat, Türk Edebiyatı Tarihi, Ötüken yay., İst. 1981
Kuran-ı Kerim Lugatı, Timaş yay., İst. 1988
Kuran-ı Kerim ve Türkçe Anlamı (meal), Diyanet İşleri Bşk. yay., Ank. 1986
Kutadgu Bilig I (metin) (Haz. R. R. Arat, TDK yay., Ank. 1979
---- III (İndeks) (Haz. K.. Eraslan, O. F. Sertkaya, N. Yüce) Türk Kültürünü Arş. Ens. yay., Ank. 1979
LEVEND, Agah Sırrı, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, TD K yay., Ank. 1972
Nehcü'l-Feradis, (Haz. Janos Eckmann) TDK yay., Ank.
Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Ferit Devellioğlu, Aydın Kitabevi, Ank. 1982
Osmanlıca-Türkçe Sözlük, Mustafa Nihat Özön, İnkilap Kitabevi, İst. 1987
TİMURTAŞ, Faruk Kadri, Eski Türkiye Türkçesi, İst. Üniv. Edb. Fak. yay., İst. 1977
---- Şeyhi'nin Harnamesi Üzerine Dil İncelemeleri, Türk Kültürü Araştırmaları, c. 1, Ank. 1964
TOPALOĞLU, Ahmet, Kur'an Tercümesi, I, II, Kültür Bak. yay., İst. 1976 (II. cilt 1978)
Türkçe Sözlük I,II, TDK yay., Ank. 1988
Yeni Tarama Sözlüğü, TDK yay., Ank. 1983
YÜCEL, Bilal, BâbürDivanı (Metin-Gramer-Sözlük), Ank. 1986 (Basılmamış doktora tezi)
ZÜLFİKAR, Hamza, Çağatayca Bir Kur'an Tefsiri, Türkoloji Dergisi, c. VI, s. I, sh. 153-195

KISALTMALAR

Ar.	Arapça
AD	Ahmed-i Dai Divanı
bkz.	bakınız
Cam.	Camiü'n-Nezair
DLT	Divanü Lügati't-Türk
EAT	Eski Anadolu Türkçesi
ET	Eski Türkçe
Far.	Farsça
HR	Harname
HŞ	Hüsrev ü Şirin
krş.	karşılaştırınız
KB	Kutadgu Bilig
M	Çalıştığımız Kur'an çevirisi
MV	Mevlid-Vesiletü'n-Necat
ŞD	Şeyhi Divanı
TDAY	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDED	Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
yy	yüzyıl

Ö N S Ö Z

XV. yüzyıla âit olduğu, o dönemin dil özellikleriyle benzeşmesinden anlaşılan, nerede, ne zaman ve kim tarafından yazıldığı belli olmayan anonim Kur'an tercümesinin 105b-170b varakları arasını inceleme konusu olarak seçtik.

Bu seçimimizde Eski Anadolu Türkçe'sinin, bugünkü Türkiye Türkçe'sinin temelini oluşturması ve dönemin dil anlayışının aksine, Arapça ve Farsça'nın etkisinden uzak sâde bir Türkçe ile yazılmış olması etkin rol oynadı.

Ayrıca Kur'an âyetlerinin kelime kelime Türkçe karşılıklarının verilmesi esasına dayandığı için hatalardan da uzak bir metin oluşu ve lügatlerde bulunamayan Türkçe kelimelerin anlamlarının Arapça karşılıklarından çıkarılabilir olması Kur'an tercümelerini dil tarihi ve ve dilbilim açısından ihmal edilemeyecek eserler sınıfına sokmaktadır.

Türk dili tarihi açısından önemi araştırıcılar tarafından vurgulandığı halde bu zamana kadar bu eserler hakkında Ahmet Topaloğlu'nun iki cilt halinde neşrettiği Kur'an tercümesinin dışında çalışma yapılmamıştır.

Günümüzde bile bol miktarda bulunan bu eserler, çeşitli yerlerde, çeşitli şivelerle yazıldığı için tek tek hepsinin önemi büyüktür.

Üzerinde çalıştığımız metin, Sivas Kongre ve Etnografya Müzesi E. Y. 84/176 numarada kayıtlı, yazarı ve yazılış tarihi bilinmeyen satırarası bir Kur'an tercümesidir. Daha önce yapılan Kur'an tercümeleri çalışmalarında adına rastlamadığımız metin, Eski Anadolu Türkçesi'nin tipik fonetik ve morfolojik özelliklerini

taşımasıyla ve yabancı kelimelerin oranın azlığıyla orijinal bir eserdir.

Eseri incelerken mümkün olduğu mertebe Arapça orijinalleriyle mukayese ederek istinsah hatalarını, yanlışlığın asla olmayacagı Kur'anın sağlam metninin sunduğu avantajla, düzeltmeye çalıştık. Arapça orijinaline ters düşen yazılışları düzelterek metindeki kullanımını da dipnot olarak tesbit ettik.

Ayrıca metnin gramer ve sözlüğünü hazırladık. Gramer bahsinde fonetik ve morfolojik özellikler üzerinde durulmuş; sözlük bölümünde de kelime tabanları esas alınarak ekler de alfabetik sıra ile verilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamız, Eski Anadolu Türkçesinin çok zengin olan dil ürünlerinin araştırılması ve belirli noktalarının aydınlatılmasına katkıda bulunabilirse kendimizi mutlu addedeceğiz.

Bu çalışmamda, her türlü yardımını esirgemeyen, değerli bilgileriyle yol gösteren danışman hocam Yar. Doç. Dr. Bilal YÜCEL'e, karşılaştıgımız müşkillerin hàllinde ilgilerini esirgemeyen ve teşvikleriyle destek veren muhterem hocalarım Prof. Dr. Turgut KARACAN, Yar. Doç. Dr. Mehmet ARSLAN, Yar. Doç. Dr. Kaya TÜRKAY, Yar. Doç. Dr. Nazım Hikmet POLAT ve Dr. Dogan KAYA'ya ayrıca metni Arapça'dan kontrolde degerli yardımlarını gördüğüm İlahiyatçı arkadaşım Ahmet TOMBUL'a şükranlarımı sunarım.

H. İbrahim DELİCE
SİVAS 1992

GİRİŞ

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ VE KUR'AN TERÇÜMELERİ

Orta Asya'yı kendilerine yurt edinmiş olan Türklerin Orta Asya edebi kültür örnekleri VII. yüzyıla kadar inmektedir. İlk yazılı metinlerin ifade kabiliyetinin mükemmelliği karşısında araştırıcılar, Türkçe'nin tarihi geçmişini daha eskilere götürmektedirler.

Evrensel kültüre açık bir toplum olan Türkler, hep dış tesirler altında, farklı farklı kültürlere yönelmişlerdir. Türklerin tarih içerisinde kabullendikleri dinlerin çeşitliliği ve kullandıkları alfabelerin farklılığı bu kanaatimizi doğrulamaktadır.

Din olarak Maniheizm, Şamanizm, Budizm ve son olarak da İslâm'ı seçmiş olmaları; alfabe olarak da Göktürkçe, Uygurca ve Arap alfabelerine yönelmeleri Türklerin her kabullenişle yeniden başlamalarını beraberinde getirdiği için yılların birikimine dayalı edebi verileri sergilemelerine mani olmuştur.

Edebi ürünleri açısından sözlü edebiyatta zirvede gördüğümüz Türkler, yazılı edebiyat alanında,maalesef yukarda beyan ettiğimiz sebepten dolayı, aynı başarıyı gösterememişlerdir.

Bu kültürel değişimin yoğunluğuna Orta Asya'da Kırgızların saldırıları sonucu siyasi karışıklıklar ve huzursuzluklar başgösterince bir de coğrafi mekan değişikliği ilave edilmiştir. Artık Türkler için Orta Asya'dan Batı ya, Kuzey ve Güney olmak üzere iki koldan göç dalgası başlamıştır.

Bu göç onları, yine alışık oldukları bir hale, bir medeniyet değişikliğine doğru sürüklemektedir.

En doğruyu bulma gayretleri ya da 'güzel kimden gelirse gelsin, güzeldir' düşüncesi onları, göç esnasında karşılaştıkları ve yirmi yıl gibi uzun bir süre devamlı savaştıkları insanların medeniyet dairesine girmelerini sağlamış; taassuptan dolayı kabullenmemezlik etmelerine engel olmuştur.

Bu yeni medeniyet dairesi, İslam medeniyet dairesidir. X. yüzyılın sonunda artık bu medeniyet dairesinin dışında pek az Türk topluluğu kalmıştır.

Artık veriler hep bu medeniyetin kabuller dünyasını yansıtacaktır. Bu medeniyet değişikliğiyle birlikte geniş bir coğrafyanın mirasçıları konumunda olan müslümanlarla iletişim birliğini sağlamak amacıyla olsa gerek alfabe de değişmiş, Arap alfabesi kabul edilmiştir. Bu dönemde Uygur ve Arap alfabelerini birlikte görebilmekteyiz fakat Arap alfabesine doğru da hızlı bir yaklaşım süreci yaşanmaktadır.

Orta Türkçe döneminin eserlerinden olan Kutadgu Bilig, Atabetü'l-Hakayık ve Divanü Lügati't-Turk'e baktığımızda hem düşünce hem de kullanılan dil malzemesi bakımından değişimin hızını tesbit edebiliriz.

Bu hızlı değişim, Selçukluların 1071 Malazgirt zaferi ile birlikte, Arap ve Fars edebiyatları lehine devam etmiştir. Bu dönemde helen hemen tüm eserler Arapça veya Farsça ile verilirken, Türkçeyi kullanmak basitlik kabul ediliyordu. Karamanoglu Mehmet Bey'in meşhur fermanı ile Türkçe'nin geleceği için bir dönem açılıyordu.

Bu dönemde Sultan Veled (?-1312), Hoca Dehhanî, Yunus Emre (1320-?),Ahmed Fakih (?- 1230), Şeyyad Hamza Gülşehrî, Şeyhoglu Mustafa, Ahmedî (1334-1412) nazımda; Erzurumlu Kadı Darir (?-1392/3), Kul Mesud, Şeyhoglu Sadreddin de nesir alanında, Türkçe telif ve tercüme eserlerle Türkçe'nin edebi dil olarak kabullenilmesi yolunda büyük katkıları olmuştur.

Bu dönemde edebi alandaki bu degişim son hızla devam ederken dini sahada da önemli degişimler yaşanmıştır. Dini kaynagından ögrenme ve Allah'ın kendilerine yükledigi mesuliyetleri anlama gayretleri onları Kur'anı Türkçeye tercüme etmeye sevketmiştir. Böylece Kuranın başka dillere çevirilemeyecegi inancı kırılmış oluyordu. Halkın Kur'ana olan yogun ilgisi bu tür çevirilerin çokca çogaltılmasını ve okunmasını beraberinde getirmiştir.

Günümüzde bile bu dönemde yazılmış Kur'an tercümelerinin çok sayıda olması halkın Kur'ana olan yogun ilgisini ortaya koymaktadır.

Kelime kelime, ayet ayet ve sure sure yapılan tefsirler dilinin sadelegi dolayısıyla herhalde en çok okunan kitap huviyetindeydi. Bu kitapların günümüze kadar bol miktarda gelmiş olmaları bu kanaatimizi doğrulamaktadır.

Halkın Kur'ana karşı yogun ilgilerinden ve eserlerin dilinin sadeliginden dolayı çokca okunan bu kitaplar, hiç şüphesiz ki halkın lisanına, düşünce ve mantıgına tesir etmiş onların düşunsel gelişimlerini yükseltmede önemli bir rol oynamıştır.

Bu çevirilerde yabancı kelime kullanılmasından ısrarla kaçılmış ancak, İslam dinine özgü terimler Türkçeleştirilememiş buna karşılık bu terimler Arapça'dan degil de Farsça'dan alınmıştır. Temel olmayan genel dini inançlarla ilgili terimler ise eski dinlerindeki terim anlamlı kelimelerle karşılanmıştır.

Temel terimlerin Farsça'dan alınmış olması bu çevirilere Kur'anın Farsça bir çevirisinin esas teşkil ettiği düşüncesini dogurmaktadır. Zaten Kur'an'ın başka bir dile çevirilmesi 900'lu yıllarda Mesud bin Nuh zamanında bir komisyonca Farsça'ya yapılmıştır. V. Togan'a göre

bu komisyonda bir de İsficab'lı bir Türk vardı. Türkçe çevirilerin de bu kişi tarafından yapıldığı düşünçesi çok yaygındır.

Doğu Türkçesi ile yapıldığı tahmin edilen bu tercümenin aslı elimizde değildir. Bundan istinsah edildiği sanılan nüshalar içinde en eskisi Türk ve İslam Eserleri Müzesinde 73 numarada kayıtlıdır(1).

Eski Anadolu Türkçesi ile yapılan ilk Kur'an tercümelerine Anadolu Beylikleri döneminde rastlıyoruz(2).

Bugün o devirden kalma satırarası Kur'an tercümelerine İstanbul ve Anadolu kütüphaneleri ile şahıs kitaplıklarında çokca rastlanmaktadır.

Bu eserlerin yazılış amacı kimi araştırıcılara göre medrese öğrencilerine Arapça öğretmek içindi(3).

Fakat çevirilerde yer yer devreye girilerek ayetin anlamının iyice kavratılabilmesi için şerhler düşülmesi, açıklayıcı bilgiler verilmesi Arapça öğretiminden ziyade ayetin anlamının kavratılması endişesinin temel teşkil ettiği düşüncesine götürmektedir.

Yazılış amacı ne olursa olsun bu eserler, Batı Türkçesinin Osmanlıca dönemiyle Arapça ve Farsça terkib ve tamlamalarla dolu bir Türkçe kullanıma ulaşması sonucu tüm saf ve berraklığıyla dönemlerinin Türkçelerine ışık tutmaktadırlar.

---

(1) TOPALOĞLU, Ahmet, Kur'an Tercumesi I (metin) , Kültür Bakanlığı yay., Ank. 1975, sh 2

(2) ATEŞ, Ahmed, Burdur-Antalya ve Havalisi Kitaplıklarında Bulunan Mühim Eserler, T.E.D. 1948,c.II, s. 3-4, sh. 172

(3) İNAN, Abdülkadir, Kur'an'ın Eski Türkçe ve Oğuz-Osmanlı Çevirileri Üzerine Notlar, TDAY 1960

ESERİN DÖNEMİ VE DEVRİN DİĞER ESERLERİYLE KARŞILAŞTIRMA

Üzerinde çalıştığımız Kur'an çevirisinin son yaprağında "tarih-i tahriri 903/1497" ibaresi bulunmaktadır. Bu ibare, metinden farklı bir kalemden çıkmış olup iki yerde geçmektedir. Biri renkli kalemle yazılmış, sonra üzerinden siyah kalemle gidilmiştir. Yine kapağın iç kısmında bir yerde 1340/1921 tarihinden 903/1497 çıkarılarak 437 rakamı bulunmuş ki bu da, el değiştirirken veya vakfedilirken eserin yaşının tesbiti olsa gerek.

Tam olarak güvenemesek bile bu tarih, eserin yazılış tarihini yaklaşık olarak vermektedir. Gerek Kur'an çevirilerinin tarih içerisindeki durumu grekse eserin dil özellikleri, eserin, XV. yüzyıldan önce yazılmış olabileceği ihtimalini çürütmektedir.

Biz, yine de XV. yüzyıl eserlerinden bazılarıyla dil yönünden bir karşılıştırma yapıp temel farklılıkların olup olmadığını araştırdık. Neticede bazı ufak farklılıklar dışında bu devrin eserleriyle tam olarak benzeştiğini gördük. Tesbit edebildiğimiz tipik benzerlik ve farklılıkları bir araya topladık:

Benzerlikler

- 3. teklik iyelik eki düz: avratı "hanımı" M 143a/8, Ayaklusı "ayaklısı" M 105b/5 = altun şuyı "altın suyu" HŞ 1551, himmetlinüñ gönli "himmetlinin gönlü" ŞD 93-10
- 3. teklik görülen geçmiş düz: añıldı "söylendi" M 145b/2, döndürdi "çevirdi" M 152b/5 = ad urdı "isim verdi" MV 10-40, ağdurdılar "kaldırdılar" MV 18-6
- 3. teklik anlatılan geçmiş zaman düz: adanılmışdur "tayin ve takdir edilmiştir" M 128b/11, getürmişler "getirmişler" M 167a/2 = düzmiş "düzmüş" HŞ 1029, düşmiş "düşmüş" HR 44

- Geniş zaman -ar, -er; -ur, -ür: degürürin "ulaştırırım" M 162a/8, görürin "görürüm" M 138b/11 = içürse "içirse" ŞD 99-2, ḳılur "kılar, yapar" AD 29-3, düşerse "düşerse" ŞD 116-1

- Bildirme eki -dur, -dür: baġlanmışdur "baglanmıştır" M 118a/7, bilicidür "bilicidir" 117a/1 = acıdur ŞD 168-10, dervişdür "derviştir" ŞD 158-1

- Tamlayan durum eki yuvarlak: ademüñ (iki oġlınuñ) "ademin iki oglunun" M 111b/1, andlarınuñ (ġāyetin) yeminlerinin en saglamı ile" M 116b/4 = himmetlinüñ (göñli) ŞD 93-10, (pāy-būsuñla) senün "senin ayağını öpmekle) Cam. 53b

- Dönüşlülük eki düz: çıkarınılasız "çıkarılacaksınız" M 156b/3, olındı "yapıldı, edildi" 105b/5 = bulınduḳ "bulunduk" ŞD 188-6, çalınmış "çalınmış" HŞ 9oo

- Ettirgenlik eki yuvarlak: añdur-"hatıla-" M 138a/2, yaġdur- "yagdır-" M 165a/3 = aġdurdılar "kaldırdılar" MV 18-6, başdursa "basdırsa" ŞD 168-10

- Kalma durum eki: aḫiretde "ahirette" M 107a/9, ḳullanmaḳda "tapmada" M 142a/5 = barmaḳda "parmakta" ŞD 19-9

- Emir 2. teklik -gıl, -gil: olmaġıl "olma" M 130b/1 = itmegil "etme" ŞD 173-13, açmaġıl "açma" HŞ 1485

- Özellik taşıyan bazı kelimelerde de tam bir benzerlik görülmektedir: gice "gece" M 154a/9, 161a/8 = gice "gece" Nazmi, v. 116b; di- "söyle-" M 136a/7 = Cam. 324; ılduz "yıldız" M 139a/4 = HŞ 2275; barmaḳ "parmak" M 150 b/3 = ŞD 19-9; başdur- "bastır-" M 115a/3 = başdur "bastır-" ŞD 168-10; daḳ- "tak-" M 105b/10 = daḳ- "tak-" ŞD 187-1; gögüz "gögüs" M 166a/11 = gögüz "gögüs" ŞD 66-3

Farklılıklar

- aru "temiz" M 107b/6 = arı "temiz" Üniv. 174a; ança "o kadar, misli, katı" M 158b/8 = ancaġ "o kadar" ŞD 72-13; arḳa "arka" M 150b/2 = arḫa "arka" ŞD 21-4; ṭon "don" M 122b/3 = don "don" MV 17-4

METNİN ÖZELLİKLERİ

a) Şekil özellikleri

İncelediğimiz satırarası Kur'an tercümesi, Sivas Kongre ve Etnografya Müzesi E.Y. 84/176 numarada kayıtlıdır. Daha önce yapılan Kur'an tercümesi çalışmalarında adına rastlamadık. Kitap, 18,5x25x10 (en,boy,kalınlık) boyutlarındadır. Tamamı 622 varaktır. Her varakta 11 satır bulunmaktadır. Mıklepli, şemsesiz, koyu kahverengi ve meşin ciltlidir. Başlangıç kısmındaki üç sayfada metin yokdur. Burada bir takım Arap harfleri, Fatiha Suresinin üç ayeti ve ayrıca "izzetlü saadetlü meveddetlü efendim sultanım" notu bulunmaktadır.

Kitabın cildi bozulmuş, ilk sayfalar kopuk ve özellikle alt tarafları (asıl metne zarar vermeyecek şekilde) yıpranmıştır. 408. varaktan sonraki sayfalar kağıt yapıştırılarak tamir edilmiştir. Kitabın sonundaki cilt kapağının iç kısmında ve çeşitli varaklardaki sayfa kenarlarında hayrat sahibinin adı yazılıdır. Bölüm bölüm okunabilen bazı yerlerde "sahibü'l-hayrat kezban hatun" yazısı tesbit edilebilmektedir. Sayfa kenarlarında ise "vekafe kezban hatun" notu vardır. Bu ifadelerden kitabın Kezban Hatun adında bir hanım tarafından vakfedildigi anlaşılmaktadır. Bu hanım, vakıf tarihi ve nereye vakfedildigi konularında bilgi edinemedik.

Metin "Fatiha" suresi ile başlayıp "Nas" suresi ile sona ermektedir.
Biz metnin 105b/170b arasındaki varaklarını inceledik. Bu, Maide ve Enam sureleri ile Araf suresinin 133. ayetine kadar olan kısma tekabül etmektedir.

b) Dil özellikleri

Metnimizin dili Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini taşımaktadır.

Metnimizden hareketle e/i meselesi hakkında bir görüşe gidebilmek mümkün degildir. Çünkü bu ses için özel bir işaret kullanılmadıgı gibi metnimiz 'i' agırlıklı

olmasına ragmen 'e'li şekilleri hatta aynı kelimenin hem i'li hem de e'li şeklini bir arada görebilmekteyiz.

Yuvarlaklaşma, bütün Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi burada da çok yaygındır. Orta Türkçe dönemindeki öndamak ünsüzü -ğ-, -g-'lerin düşmesi ve dudak ünsüzleri b,m,v seslerinin yuvarlaklaştırıcı etkisi bunda başlıca faktör olmuştur.

t/d konusu metnimizde tam açıklığa kavuşmamıştır. Yalnız, ince ünlü taşıyan tüm kelimeler d-'ye dönüşmüş tur. Ard ünlü taşıyan kelimelerde ise her iki şekil de bir arada kullanılabilmektedir.

Dönemin edebi eserleri Arapça ve Farsça'nın etkisiyle Orta Türkçe dönemindeki Eski Türkçe, Kıpçakça, Suvarça ve Türkmence'nin tesirinden uzaklaşırken metnimizde yer yer Eski Anadolu Türkçesi içerisinde var olduğu bilinen bu lehçelerin özellikleri yansıtılmaktadır. -din-yaña, kāfirlıķ, taķṣīrlıķ, dünyālik gibi kullanımlarda Çağatayca, givürdük kelimesinde de Kıpçakca dil özelliğini görebilmekteyiz.

Arapça ifadelerin karşılanabilmesi için yeni söyleyiş biçimleri arayan metnimiz, bu söyleyiş biçimlerini kurarken daha çok birleşiklerden ve -ıcı, -ici fiilden ad yapım ekinden istifade etmiştir. Örnekler için yapım ekleri, birleşik fiiller ve terimler bahsine bakılmalıdır.

c)İmla özellikleri

-Bazı eklerin kullanımlarında zorlama olarak uyumun dışına çıkan yazımlara şahit olmaktayız.

bāzirgānlik بازرگانلك 105b/11; düşmenlıġı دشمنلغی 109a/9; pādişehlıġı پادشاهلغی 110a/1; kāfirlıķ كافرلق 113b/4; dünyālik دنیالك 114b/6; cāzuluķ جادولق 127a/1 (bu kalıplaşmış şeklin dışında bir söyleyiştir.)

-idi, ise, iken cevher fiilleri ile içün, ile, kim edatlarının yazımlarında tutarsızlık vardır. Bazen kelimeye bitirken bazen ayrı yazılabilmektedir.

anı-kim آنیكم 105b/7; ağacıla اغجلە 106a/8; boynuzıla بینزلە 106a/9; degüliken دكلكن 105b/6; ol-kim اولكم 106a/9

anlar kim أنلركيم 105b/4; ayruk içün ايرق ايچون 106a/8; kurbān iken قربان ايكن 123b/7; tanuk iken طنق ايكن 115b/1; yanud içün ينود ايچون 113a/7; mādām kim مادام كيم 128a/5

-Yönelme halinin yazımı güzel he ile biten kelimelerden sonra 'hemze elif' ile yapılmaktadır.

Ka'bei كعبه‌ء 124a/5; Mekkei مكّيي 141b/2; dānei دانهٔ 142a/7

-İstek -a/-e eki için bazen vokal, bazen hareke kullanılmaktadır.

baka بقه 170a/10=koya قيا 170a/9

-Arapça kelimelerde tecvid kaideleri gereği farklı okuma için hareke kullanılmıştır.

secde kelimesinde tecvit gereği vurgu yapılması gerektiğinden metnimizde bunun için ünlü kullanılmış yani ses türetilmesi yapılmıştır. Böylece kelime secide 154b/11 olmuştur.

-Sad/sin ayırımına pek dikkat edilmemektedir.

Sad ile yazılması gereken 'satun' kelimesi sin ile yazılmış: şatun al- ستون آلك 115a/2

-Vokaller bazen hareke ile gösterilmektedir.

nasrāniler نصرانيلر 110a/3; yehūdiler يهوديلر 110a/3

METNİ KURARKEN TUTULAN YOL

-Çalışmamızda bilinen transkripsiyon işaretlerini kullandık. Metnimizde görülen kapalı e sesi için imlada özel bir işaret kullanılmayıp normal harekelerle yazıldığı için biz de bir işaret kullanmadık.

-Çalışma varak esasına göre yürütülmüştür. Sayfa numaraları üstte, satır numaraları da satır içinde parantez içinde gösterilmiştir.

-Arapça ve Farsça asıllı kelimelerin yazımında pek değişiklik olmamıştır. Bunun için klasik Osmanlı Türkçesi söylenişine uygun olarak Ferit Devellioğlu'nun Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat'indeki okunuşlar temel alınmıştır.

-Metin Arapça sentaksa göre dizildiği için Türkçe cümle bozulmuştur. Kelime gruplarının arasına virgül, cümle sonlarına da nokta koyarak metni anlaşılır kılmaya çalıştık.

-Üçüncü bölümde metin bugünkü Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Metnin cümle yapısı Türkçe olmadığından bu çeviriyi metnin anlaşılırlığı için uygun gördük. Burada mümkün olduğu kadar metne bağlı kalınmış, gereksiz uzatmalardan kaçınılmıştır. Metin cümle yapısını tamlayacak durumda olmadığı zaman - - iki çizgi arasında kendi ilave kelime/kelimelerimizi yazdık. Metnin kendisinde var olan ilave şerh kelime veya cümleleri parantez içinde verdik. Çeviri metinde ayet esas alınarak sayfa ve satır numarası başta, ayet numarası da ayet bitiminde iki yan çizgi /xx/ arasında verilmiştir.

SES BİLGİSİ

A. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

1. Daralma

e>i

Kök hecede e>i ya da i>e değişmesi Eski Türkçe'den beri görülen bir özelliktir. Thomsen, Eski Türkçe'de kapalı ė için özel bir sembolün varlığından bahsetmektedir, ki bu mealde, Brahmi yazısıyla yazılmış bazı yazmalarda, 'e' yi 'ė'den ve ; iç seste ise 'be' ve 'bė' yazılışıyla birbirinden ayırmaktadır(1).

Bu yazmalardaki kapalı ė için ayrı bir sembol kullanılmış olmasına bakarak A. V. Gabain, daha sonra görülen e>i değişimiyle ilgili örnekleri buna dayandırmaktadır(2)

İlk yazılı Türkçe metinlerde karşımıza çıkan ve farklı bir sembolle belirlenen bu ses, günümüzde de konuşma dilinde yaygın bir kullanıma sahiptir. Türkiye Türkçesinde yazı diline esas olan İstanbul Türkçesi, kapalı ė'den ısrarla kaçınmasına rağmen, ağızlar bunun tam tersi yabancı kelimelerdeki 'i'leri bile kapalı ė yapabilecek derecede bu sesten yanadır.

Tarihî seyri içerisinde e>i veya i>e değişiminin durumu karışıktır. Aynı tarih dönemi içerisinde hatta aynı eserlerde her iki söyleyişin de bir arada bulunması değişim hakkında bir yargıya varmayı güçleştirmektedir.

Metnimizde 'i' kullanımı yabancı kelimelerdeki 'e' leri bile 'i' yapabilecek derecede ağırlıklı olmasına ragmen, bazen anlaşılamayan nedenlerden dolayı 'ė' sesini tercih edebilmektedir: ėşünüz 169b/3<işinüz, ėşiz<işiz

---

(1) GABAIN, A. Von, Eski Türkçenin Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 1988, sh. 34

(2) a.g.e.

Metnimizde yine her iki kullanımı da bazı kelimelerde bir arada görebilmekteyiz: erkek~irkek, gen~gin, er~ir- gibi.

İncelememize esas olan eserde kapalı ė için özel bir işaret kullanılmamaktadır. 'e' için ـَ , 'i' için de ـِ , ی kullanılmaktadır. Farklı bir sembol kullanılmadığı için müellif, degişimin agırlık tarafına göre bu yazımlardan birini tercih etimiş olmalıdır.

Orta Türkçe'de 'ė' ile tesbit edilen sesler de metnimizde 'i' ile yazılmaktadır. Metnimizin 'i' tarafında olmasına ragmen yine de ėşünüz ve encir teleffuzunu yeglemesi düşündürucudur.

a) Orta Türkçe'de ė~i şeklinde olup, metnimizde 'i' şeklinde yazılanlar:

bil "döl" 125a/1, 142a/5 DLT bėl, KB bil; di- "demek, söylemek" 136a/7 DLT dė-, KB ti-; dir- "dermek, toplamak" 126a/8, 133a/9, 147a/3 DLT têr-, KB tir-; girü "geri" 136b/6, 165b/11 ... DLT kiru; il "il, memleket" 108b/4, 110a/9, 161b/7 DLT ėl, KB il; işit- "işitmek" 107b/11, 121b/6, 126a/7 DLT ėşit-, KB işit-; it- "etmek, yapmak" 170a/3 DLT,KB it-; iv- "acele etmek" 1 13b/3, 116a/10, 118a/1 DLT ew-,KB iv-; vir- "vermek" 127b/3, 155a/7, 158b/8 ... DLT bėr-, KB bir-; yi- "yemek" 122a/8, 145b/3, 157b/1... DLT ye-, KB yi-; yigrek "daha iyi" 127b/3, 132b/8, 156b/5... DLT yėg, KB yig; yil "yel, rüzgar" 161b/5 DLT yėl, KB yil; yir "yer" 112b/4, 155a/8, 155b/6... DLT yėr, KB yir; yit- "yetmek" 112b/7, 127a/5, 128a/9 DLT yėt-, KB yit-

b) Orta Türkçe'de ve metnimizde 'e' şeklinde yazılanlar:

el "el" 112 b/4, 118a/7, 129b/4... DLT, KB elig; er "erkek, er" 110b/11, 113a/6, 129b/8... DLT, KB er; ev "ev" 124a/5, 164a/2 DLT ew, KB ev; eyü "iyi"

gey- "giymek" 105b/7 DLT, KB ked-

c) Orta Türkçe'de ve metnimizde '' şeklinde yazılanlar:

bil- "bilmek" 115b/11,121b/8, 127b/11... DLT, KB bil-; bir "bir" 115b/10, 116a/1, 119b/7... DLT, KB bir; gice "gece" 154a/9, 161a/8, 130a/7; gin "geniş" 117a/1, 150b/5 DLT, KB king; git- "gitmek" 142a/6 DLT, KB kit-

2. Düzleşme

u ı,i; o a

Düzleşme kelime bünyesinde bulunan vokal-konsonant diye de tanımlanan sürekli unsuzlerin /y,r,l,n/ etkisiyle ve kelime bünyesindeki 'y' unsuzunün düşmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır:

ılduz "yıldız" 139a/4, 142b/1... DLT, KB yulduz; toġrı "dogru" 152b/3, 125a/9... KB togru; oyın "oyun" 132b/7, 117a/7... DLT, KB oyun; kurtıl- "kurtulmak" 112b/10, 122b/10... DLT kurtul-; koyın "koyun" 149b/6, 150b/1 KB koyun; işbu "işte, işte bu" 126a/4, 159b/1... DLT, KB uş; içün "için" 106a/8, 106b/3, 107b/9... DLT uçun; anlar "onlar" 105b/4, 106b/1, 107a/10... DLT, KB onlar

Kalın vokalli sürekli konsonların bulundugu kelimelerdeki düzleşme temayülü yabancı kelimelerde de etkisini göstermektedir. Bu nedenle 'kumar' Türkçe söyliyişe aykırılaşarak orijinal teleffuz şekli ile 'kımar' olarak söylenmektedir.

3. Genişleme

ı>a

Metnimizde sadece 'bagarsuk' kelimesinde, 'a'nın etkisi sonucu ilerleyici benzeşme hadisesi olarak görülmektedir.

bağarsuķ "bağırsak" 150b/3 < DLT, KB bağırsuķ

4. Yuvarlaklaşma

Eski Anadolu Türkçesi'nin ayırdedici başlıca özelliklerinden biri hiç şüphesiz yuvarlaklaştırma temayülünün çok yaygın olmasıdır. Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemlerinde düz ünlüyle teleffuz edilen kök, gövde ve eklerin bu dönemde yuvarlaklaştığına şahit olmaktayız.

Bu temayülün nedeni kelime sonlarındaki -ğ, -g'lerin düşmesi ve kelimede dudak ünsüzlerinin /b,p,m/ bulunmasıdır.

Bu dönemde yuvarlaklaşma çok yaygın olduğu için bazı kelimelerde de analoji yoluyla bir sebebe bağlı olmadan yuvarlaklaşmanın olduğunu görebilmekteyiz:

degül "degil" 113a/5, 114a/10...; girü "geri" 110b/7, 136b/6, 137a/1...; kendü "kendisi" 130a/4; ķayğu "keder, üzüntü" 137a/7, 158a/5...; sayru "hasta" 107b/3, 111b/10; ikindü "ikindi" 125b/6

a) Kelime kökünde yuvarlaklaşma

Orta Türkçe döneminde mevcut olan -ğ, -g'lerin düşmesi sonucu son hecedeki ünlü yuvarlaşmaktadır. Bunda aynı zamanda kelime bünyesindeki dudak ünsüzlerinin etkisi de vardır.

aru "arı, temiz" 107b/6, 122a/8, 124b/2... DLT, KB arığ; kapu "kapı" 111a/1, 134a/11, 159a/3... DLT, KB kapuğ

b) Eklerde yuvarlaklaşma

Önceki dönem söyleyiş özelliğini devam ettirdiği gibi bu dönemde yine aynı nedenlerden dolayı eklerde yuvarlaklaşma olmuş ve klişeleşerek hep yuvarlak olarak kullanılmıştır.

-uķ, -ük fiilden ad yapma eki

artuķ "fazla" 140b/2; ayruķ "ayrı" 120b/9, 125b/10, 127b/9...; bölük "cemaat, topluluk" 129a/8, 129b/2, 158b/5...; buyruķ "emir, buyruk" 108a/3, 124b/9, 161a/10 164a/10...; deluk "delik" 133a/7; ţanuķ "şahit, tanık" 115b/1, 128a/5...; yazuk "günah" 10[illegible]b/9, 123a/7, 123b/7...

-aru, -erü yön gösterme eki

ilerü "önce; ileri" 121b/2, 124b/9, 129a/8...

-up, -üp zarf-fiil eki

arzulayup "isteyerek, arzulayarak" 164b/8; eyleyüp "yaparak, ederek" 115b/3; virüp "verip" 138a/4; yapışup "yapışarak" 150b/3

-dur, -dür ettirgenlik eki

añdur- "hatırlatmak" 138a/2; azdur- "saptırmak" 146b/7; başdur- "bastırmak" 115a/5; dönder- "döndürmek" 143b/9; döndür- "döndürmek" 137b/6; indür- "indirmek" 127a/11; ķarışdur- "karıştırmak" 137a/10; ķuvvetlendür- "desteklemek" 126b/2; suratlandur- "şekil vermek" 154b/11; ţamaᶜlandur- "arzu uyandırmak" 156a/3; ţuraķdur- "durmak, başlamak" 1[illegible]6a/4; ulaşdur- ulaştırmak, iliştirmek" 156a/5; yağdur-"yağdırmak" 165a/3

-ur, -ür ettirgenlik eki

artur- "artırmak,çoğaltmak" 119a/9, 163a/4; degşür- "degiştirmek" 166b/9; degür- " ulaştırmak" 119a/2; geçür- "geçirmek" 149a/11, 157b/2; getür- "getirmek" 163a/8, 168a/9; götür- "taşımak" 150b/2; irür-" ulaştırmak" 160a/10; ţadur- "tattırmak" 137a/11

-sun, -sün; -sunlar, -sünler 3. kişi emir eki

aldamasun (sizi) "aldatmasın" 156b/7; bağlansun (elleri) "bağlansın" 118a/7; eylesün "yapsın, etsin" 108 b/3, 115a/7: gelsün "gelsin" 136a/7; (selām) olsun "olsun" 135b/8; (laᶜnet) olınsunlar "lanete uğrasınlar" 118a/8; yisün "yesin" 163b/8

+dur, +dür bildirme eki

baglanmışdur "baglanmıştır" 118a/7; baydur "zengindir" 147b/10; bilicidür "bilendir" ...a/1; bizümdür bölükdür "topluluktur" 118b/11; düşmendür "düşmandır" 144b/6; ekindür "ekindir" 148b/5; erlerdür "kişilerdir" 160a/1; eyleyicilerdür "yapanlardır" 121b/8; fāsıklardur "fasıklardır" 116b/11; fazldur "lütufdur" 116b/11; işlüdür "işlidir" 113a/8; kimdür "kimdir" 130a/3

+um, +üm; +umuz, +ümüz 1. kişi iyelik ekleri

aramuzda "aramızda" 110a/8; atalarumuz "atalarımız" 150b/8; avratlarumuza "avratlarımıza, eşimize" 148b/11; āyetlerümüze "ayetlerimize" 135b/7; azabumuz "azabımız" 134a/7; dīnümüz (içine) "dinimize) 166a/1; gönüllerümüz "gönüllerimiz" 127a/8; müddetümüze "ayrılmış zamanımıza" 147a/7; nişānlarumuzı "ayetlerimizi" 163b/4; yüzümi "yüzümü" 139b/1

+uñ, +üñ; +uñuz, +üñüz 2. kişi iyelik ekleri

arılıgun "temizliğin"127b/9; ahdlerüñüzi "ahitlerinizi, sözlerinizi" 105b/4; anañuzı "ananızı" 156b/8; andlaruñuzı "yeminlerinizi" 122b/6; arañuzda "aranızda" 122b/11; canuñuz "canınız" 136b/5; çalabuñuz "rabbiniz" 135b/8; çokuñuz "çogunuz" 117b/11; dīnüñüz (içine) "dininize" 166a/3; gönüllerünüz "gönüllerininiz" 134b/5

+uñ, +üñ; +nuñ, +nüñ tamlayan durum eki

ademüñ (iki oglınuñ) "ademin iki oglunun) 111b/1; ādemīlerüñ (katıragın) "insanların en şiddetlisini" 121b/1;andlarınuñ (gāyetin) "yeminlerinin en sağlamı" 116b/4; çalabuñ yolı "rabbinin yolu" 146b/10; ulu günüñ (azābın) "kıyamet gününün azabı" 162a/5; haberüñ (yiri var) "haberin yeri" 137b/4; ikinüñ (birisinden) "ikisinin biri" 111b/2; (cezāsını) işinüñ "işinin cezası" 123b/9; tañrınuñ (āyetlerine) "tanrının ayetleri" 132b/11

+lu, +lu sıfat yapım eki

Bu ekin daha önceki dönem olan Orta Türkçe'de aslı +lıġ, +lig idi. damaksı ses olan (-ġ, -g) nin düşmesi sonucu vokali yuvarlaklaşmıştır. Metnimizde bu ek hep yuvarlaktır.

bahālu "pahalı, degerli" 114b/6; barmaḳlu "parmaklı" 150b/3; dırnaḳlu "tırnaklı" 150a/11; gizlü "gizli" 137a/5; görklü "güzel" 108b/8; gümānlu "şüphe içinde olan" 145a/5; ḥaḳlu "haklı olan" 125b/10; ḥisāblu "hesap sahibi olan" 107a/1; ḳayġu "üzüntülü" 113b/3; ḳuvvetlü "kuvvetli" 110b/8; sözlü "söz sahibi" 128a/10

+suz, +suz sıfat yapım eki

añsuzda "ansızın" 134b/1; dilsüzledür "dilsizdirler" 133b/8; geñsüz "darda olma" 150a/9; gümānsuz "şüphesi olmayan" 116a/5; gözsüz "gözü olmayan" 135a/7; ḥaḳsuz "haklı olmayan" 157b/9; sünnetsüz "sünnetsiz" 157a/7

-dum, -düm görülen geçmiş teklik 1. kişi eki

azdum "azdım, saptım" 136a/4; buyurdum "buyurdum" 155a/3; degürdüm "ulaştırdım, ilettim" 164b/3; dutdum "tuttum" 139b/1; eyitdüm "söyledim" 127b/11; eyledüm "eyledim, yaptım" 106b/3; getürdüm "getirdim" 168a/6; oldum "oldum" 106b/4

-duñ, -düñ; -duñuz, -duñuz görülen geçmiş 2. kişi

Ekin bünyesindeki nazal 'ñ' ekin vokalini yuvarlaklaştırmıştır.

azdurduñ "azdırdın, saptırdın" 155a/9; baġladuñuz "bagladınız" 122a/11; boġazladuñuz "bogazladınız" 106a/10; duyurduñ "duyurdun" 128a/3; diledüñüz "dilediniz" 155b/7; dutduñuz "tuttunuz" 125 a/9; eyledüñ "eyledin, yaptın" 164a/11; içduñuz "içtiniz" 122b/5; ḳazanduñuz " kazandınız" 136b/6; olduñuz "oldunuz, kaldınız" 145b/5

-duk, -dük görülen geçmiş zaman çokluk 1. kişi eki

bagladuk "bagladık" 166a/2; basdurduk "bastırdık" 115a/3; bulduk "bulduk" 125a/5; çıkarduk "çıkardık" 142b/7; getürdük "getirdik" 113b/4; giv̈rdük "girdirdik, dahil ettik" 118b/6; gösterdük "gösterdik" 140a/7; indurdük "indirdik" 114a/11; işitdük "işittik" 107b/11; kesdük "kestik" 163b/3; kılduk "kıldık, yapdık" 109a/2

-avuz, -evüz istek çokluk 1. kişi eki

"Biz" zamirinden türeyen bu ek, dudak ünsüzü '-v-'nin etkisiyle yuvarlaklaşmıştır:

bilevüz "bilelim" 127a/9; depeleyevüz "öldüreceğiz" 170a/1; direvuz "toplayalım" 147a/3; döndürinilevüz "çevrileceğiz" 161a/3; eyidevüz "diyeceğiz" 131a/11; girmeyevüz "girmeyiz" 110b/9; göstereyevüz "gösterelim" 139a/2; işleyevüz "işleriz" 161a/3

-ur, -ür geniş zaman eki

alur "alır" 136b/5; arturur "artırır, ziyadeleştirir" 118a/9; azdurur "azdırır, saptırır" 133b/9; bilürdür "bilir" 130b/9; buyurursız "buyurursunuz, emredersiniz" 168b/4; çalışurlar "çalışırlar" 112b/1; gösterür "gösterir" 140b/6; kazanurlar "kazanırlar" 167a/5; olursız "olursunuz" 132 b/2

-u, -ü zarf-fiil eki

Bu ekin yuvarlaklaşma temayülünün çok yaygın olması hasebiyle,bazı örneklerde -ı, -i şekline rağmen,genellikle yuvarlak söylendigini görüyoruz:

kaplayu "kaplayarak" 143b/2

korkıdı "korkutarak" 162b/1

gizlenü "gizlenerek" 146a/1

B. ÜNLÜ DÜŞMESİ

Ünlü düşmesi genellikle orta hecede kalan ünlünün vurgusunu yitirerek düşmesi şeklinde görülmektedir:

boynuz "boynuz" boyun 106a/9; buyruk "buyruk, emir" buyur- 108a/5; değşür- "değiştirmek" değiş- 166b/9; dirlik "dirlik, hayat" dirilik 136b/7; egri "egri" egir- 159b/11, 165b/5; eydil- "söylenilmek" eyit- 125a/5; eylük "iyilik" eyülük 105b/[illegible] 106a/4, 135a/10, 136b/5...; oğlı "oğlu" oğul 109b/10, 111b/1; şol "şu" şu ol 112b/4, 116b/10, [illegible]/11; göksini "göğsünü" göğüs 146b/6,7

C. ÜNLÜ TÜREMESİ

Metnimizde Arapça kelimelerde bulunan ikiz ünsüzün Türkçe kurala uyuruk bir ünlüyle [illegible] şeklinde görülmektedir:

ʿâciz "güçsüz olan" ʿacz'den 112a[illegible] ġâyıb "kayıp" ġayb'dan 131b/5, 154b/3; ḥukum "hüküm" hukm'den 114a/9, 116b/3; zahım "yara" zahm'dan 114b[illegible]; ẓulüm "zulüm, eziyet" ẓulm'den 150b/4; secide "secde" 154b/11

Ç. ÜNLÜ UYUMU

1. incelik-kalınlık uyumu

Türkçenin en belirgin özelliklerinin başında ünlülerin kalınlık- incelik bakımından tam bir uyum i- içinde bulunması gelmektedir. Tarihi seyri içerisinde tam olan bu uyum metnimizde de tamdır. Ancak, yabancı kelimelerin -lıġ, -lig; -lıḳ, -lik içinden isim yapım eki aldgı ve aitlik (-ki), zarf-fiil (-iken) ekinin kullanıldıgı durumlarda bu uyum bozulur.

Yine de bugün bazı agızlarda gördüğümüz aitlik (-ki) ekini kalınlaştırma temayülünü, uyum uydurma çabası ile bir kelimede "[illegible]" görmekteyiz.

+lığ, +lig; +lık, +lik addan ad yapım eki

Bu ek Türkçe kelimelerle kullanıldığı zaman uyuma uymaktadır. Ancak yabancı kelimelerde kalın vokallerle birlikte kullanıldığı zaman uyumun dışında kalabilmektedir:

bāzirgānlik "ticaret, iyilik" 105b/11; kāfirlık "kafirlik, kufr içerisinde olma" 123a/7, dünyālik "dünyalık, menfaat" 125b/7; düşmenlıkdın-yaña "düşman olarak" 121b/1; pādişehlık "padişahlık; hükmetme, hükümranlık etme" 138b/8; peyġamberlıġı "peygamberli , nüb vvet" 140b/10

+ki aitlik eki

Bugün ünlü uyumuna uymayıp sürekli ince şekliyile söylenen +ki aitlik eki metnimizde'sonra'kelimesiyle uyuma bağlı olarak kalın şekliyle söylenmektedir.

sonraġı "sonraki, ahiret" 132b/8 158b/10, 127b/2

+ken, +iken zarf-fiil eki

Metnimizde bu ek de uyumun dışında kalmaktadır. Hep ince şekliyle söylenmektedir.

ʿadl iken "adil olarak" 145a/6; geyicileriken "giyenlerden iken" 105b/7; degüliken "değilken" 105b/6; ẓulmiken " zulüm iken, zulum olarak" 144a/3

2. Düzlük- yuvarlaklık uyumu

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlaklaşmanın yaygın olması nedeniyle böyle bir uyumdan söz etmek mümkün değildir. Bu dönem Türkçesinde eklerde kalıplaşmalar söz konusudur. Kimi ekler yuvarlak, kimi ekler de düz şekilleriyle kalıplaşarak kullanım sahasına girmektedirler.

Bu kalıplaşmalardan yuvarlaklaşmış şekilleri 'yuvarlaklaşma' bahsinde ele almıştık. Şimdi bu uyumu bozan düz şekilli ekleri ele alacağız.

+ı, +i; +(n)ı, +(n)i; +(y)ı, +(y)i yükleme hali eki

ʿahdlerüñüzi "sözlerinizi, yeminlerinizi" 105b/4; avı "avlanmayı, avı" 105b/6; adını "[illegible]nı, isimini" 108b/11; ādemi "adamı, kimseyi" 122b/3; ʿahdini "sözünü, yeminini" 107b/10; ʿamelini "yaptığını, işini" 144a/4; ʿaṣāsını "bastonunu, sopasını" 1[illegible]9a/5; ʿavratını "hanımını, kadınını" 165a/2; deveyi "deveyi" 164a/9; dırnaḳluyı "tırnaklıyı" 150a/11; dīnüñüzi "dininizi" 106b/[illegible]; geç[illegible]leri "geçenleri, sınırı aşanları" 122a/7

+ı, +i; +sı, +si iyelik eki

ayaḳlusı "ayaklısı" 105b/5; çalabısından "Rabbinden" 105b/11; aḳlıġı "aklığı, beyazlığı" 168b/1; anası "anası" 120b/3; ʿaṣāsını "bastonunu, sop[illegible]" 169a/5; ʿavratı "hanımı, avratı" 145a/8; (od) ʿaẕābı "cehennem azabı" 119b/9; devesidür "devesidir" 163b/7; (Dāvud) dili "Davud'un lisanı" 121a/1; (ġayb kilidi) dilleri "gaybın anahtarları" 156a/11; duʿası "duası" 154a/11

-dı, -di görülen geçmiş zaman [illegible] 3. kişi eki

añıldı "söylendi, zikredildi" 1[illegible]b/[illegible]; arturdı "artırdı, ziyadeleştirdi" 163a/4; azdı "azdı, saptı" 108b/11; baġladı "bağladı" 107b/11; başladı "başladı" 157a/7; işledi "yaptı, eyledi" 135a/1; dartdı "tarttı" 168a/11; depeledi "öldürdü" 111b/10; didiler "dediler" 136a/7; döndurdi "çevirdi, döndürdü" 152b/5

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlaklaşma eyiliminin fazla oluşu nedeniyle olsa gerek iki örnekte bu eki yuvarlak olarak görmekteyiz.

bilmedü "bilmedi" 113a/11; geldü "geldi" 163a/6

mı, mi soru eki

ayruğı mı "başkasını mı" 134a/1; ayruk mı "başkası mı" 155b/5; dutayın mı " tutayım mı" 130a/9; dutar mısın "tutar mısın" 156b/11; eyitür misiz " söyler misiniz" 157a/4; eyitmedüm mi " söylemedim mi" 156a/7; eylemez misüz " yapmaz mısınız" 155a/8; gel misiz " gelir misiniz, yaklaşır mısınız" 164b/6; getürdüñüz mi 169a/11; görmediler mi " görmediler mi" 170a/7

+cı, +ci addan ad yapım eki

avcı canavar "av hayvanı" 106b/9

-mış, -miş anlatılan geçmiş zaman 3. teklik kişi eki

adanılmışdur "tayin ve takdir edilmiştir" 128b/11; ayblanmış "ayıplanmış" 155b/3; bağlanmışdur "bağlanmıştır" 118a/7; indurünilmişdür " indirilmiştir" 145a/4; bağlanmışlar "bağlanmışlar" 124a/3; getürmişler imisse "getirselerdi, getirmiş olsalardı 167a/2; olınmışdur "olmuştur" 111a/9; sakınmışlar imisse " sakınmış olsalardı, sakınsalardı" 167a/3

-(ı)n, -(i)n çatı eki

Metnimizde genellikle edilgen ekiyle birlikte kullanılarak, edilgenlik durumunu kuvvetlendirmektedir. Devamlı düz şekliyle kullanılmaktadır.

çıkarınılasız "çıkarılacaksınız" 156b/3; olındı "yapıldı, edildi" 105b/5; okınur "okunur, açıklanır" 105b/6; adınılmışdur "tayin ve takdir edilmiştir" 128b/11; biline "bilinsin" 125b/9

Bir kaç örnekte bu ekin yuvarlak olarak kullanıldığını görmekteyiz.

göturünildi " getirildi, söylendi" 106a/8

-(ı)l, -(i)l edilgenlik eki

adanılmışdur "tayin ve takdir edilmiştir" 123b/11; belürdile " açıklana, belirtile" 124b/7; bırağınıldı "bırakıldı, atıldı" 169a/8; çıkarınılasız " çıkarılasınız" 156b/3; döndürünile " döndürüle, çevrile" 160a/5; dönileler "geri çevrileler, dönüleler" 133b/1; götürünildi "götürüldü" 106a/8; eydildi "söylenildi,denildi" 125a/3; konıla "meydana çıkarıla" 1..a/2; tururınıldı "durduruldu" 132a/3; yiñildiler "mağlup oldular, yenildiler" 165a/7

-sın,-sin teklik ikinci kişi eki

eyleyesin "yapasın, edesin" 1... ; getüresin "getiresin" 170b/6

-ğıl, -gil emir eki

Metnimizde 'ol-' fiilinin olumsuzu ile bir iki yerde geçen bu ek de bu dönem hep düz olarak kullanılmıştır.
olmağıl "olma" 130b/1, 133a/10

+lık, +lik addan ad yapım eki

ağırlık "yuk, ağırlık" 151b/8; akıllulık "akıllılık" 162b/8; aklığı "aklığı, beyazlığı" 16../1; arılığıdur "arılığıdır, temizliğidir" 143a/6, ...ıñlık "aydınlık" 109b/4; bilmekliksüz " bilmeden, tanımadan" 143a/3; giñlik "genişlik" 163a/5; girtülik ...doğruluk, gerçeklik" 115a/11

Bu eki bir örnekte yuvarlak olarak görmekteyiz:
çoklugı "çokluğu" 124b/3

-ıcı, -ici fiilden ad yapım eki

eyleyiciler "eyleyenler, yapanlar" 105b/6; ağrıdıcı "acıklı, azap verici" 163b/9; bakıcılar "bakanlar" 168b/1; becerici "beceren, yapan" 137a/1; bırağıcılar "bırakanlar, atanlar" 169a/1; degşürici "değiştiren" 133a/3; dileyicileri "dileyenleri" 164b/5; diriciler

"toplayıcılar" 168b/6; oturıcı "otur..ı" 111a/6; geçici-leri "geçenleri" 122a/7

D. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

1. Dudaksılaşma

-g- > -v-

givürdük "girdirdik, soktuk" ...b/6 gigürdük

2. Ötümlüleşme

Kelime başında

Eski Türkçe ve Orta Türkçe d... ..lerinde kelime başındaki t'ler genellikle ince sıradan ünlülerin bulunduğu kelimelerde ötümlüleşmektedir. ...cak kalın sıradan ünlülerin bulunduğu kelimelerde değişimin dışında kalabilmektedir. 't' sesinde olduğu gibi yaygın olmasa da aynı durum 'p' ve 'k' seslerinde de birkaç kelimede görülmektedir.

t- > d-

dakı "dahi, de" 105b/11; dak- "takmak" 105b/10; dapa "tarafına" 107a/10; darlık "sıkıntı" 107b/7; dartışalar "tartışalar" 151b/10; dartarlar "tar...lar" 154b/8; dege "ulaşa" 146b/3; degşürdük "değiştirdik" 166b/9; degül "değil" 113a/5; degür "ulaştır" 11... delük "delik" 133a/7; deñiz "deniz" 124a/1; denk "denk, eşit" 138b/1; depeledi "öldürdü" 111b/10; deprem... "sarsılmak" 166a/11 dırnaklu "tırnaklı" 150a/11; dilegine "isteğine" 115b/2; dilemedi "istemedi" 113b/11; didil..r "..ediler" 136a/7; diriden "canlıdan" 142a/8; doğru "doğru" 132a/11; döküñ "dökün" 160b/2; dönderinileyidük "geri çevrilseydik" 132a/4; dört "dört" 105b/5; döşek "döşek" 159a/6; duralar "yerine getireler" 125b/11; dutınıldı "yakalandı" 133a/1 dükeli "hepsi" 124a/1

Şu örneklerde aslî şeklini muhafaza etmiştir:

ṭada "tada" 123b/9; ṭadura "ta... 137a/11; ṭagları "dağları" 164a/2; ṭagılmışlarıken "dağılmışlarken" 161b/5; ṭar "dar" 146b/8; ṭarlık "sıkıntı" 154a/9; ṭartduk "tarttık" 159a/10; ṭartışalar "tartışalar" 146a/2; ṭatdı "tattı"

156a/3; ṭoğmış "doğmuş" 139a/7; ṭoldıram "dolduraym" 155b/4; ṭon "don" 122b/3; ṭoñuz "domuz" 106a/7; ṭurgurasız "yerine getiresiniz" 108b/6; ṭurıyrın "yerine getirin" 138b/4

Şu örneklerde de her iki şeklide geçmektedir:

darlık/ṭarlıḳ "sıkıntı" 107b/7-154a/9; dartışalar-ṭartışalar "tartışalar" 146a/2; doğru-ṭoğrı "doğru" 132a/11-109b/7; duruıralarıdı-ṭururınıldı "yerine getirelerdi-yerine getirildi" 118b/8-132a/3

p-> b-

barmaḳlu "parmaklı" 150b/3 < parmaḳlu

k-> g-

gey "iyi" 107b/2 key; gün "gün" 119b/3 < kün

İçseste

-ḳ-> -ġ-

dağı "dahi" 105b/9, 119b/4, 120b/7 < taḳı

Kelime sonunda

Ötümsüz ünsüz olan 'ç,k,ḳ,p,t' sesleri ünlüyle başlayan bir ek alıp da iki ünlü arasında kaldığı zaman ötümlüleşmektedir.

-ḳ-> -ġ-

aḳlığı "beyazlığı, aklığı" 168b/1; arılığıdur "temizliğidir" 143a/6; aşağa "aşağıya" 155a/5; aydıñlığı "parlaklığı" 128b/9; ayruğı "başkasını" 134a/1; bağarsuğa "bağırsağa" 150b/3; buyruğına "buyruğuna" 161a/10

-ç-> -c-

agacından "ağacından" 142b/10: güci yit- "gücü yet-" 110a/2

-k-> -g-

bitmegin "bitmesi" 142b/8; bölüge "topluluğa" 152a/11

-t-> -d-

arıda "arıta" 107b/8; ṭada "tada" 123b/9; ṭadura "tattıra" 137a/11; belürdile "açıklana" 124b/7; ḳorḳıdam "korkutayım" 131a/1; ḳorḳıdıcı "korkutan" 114b/11; bulıdlar "bulutlar" 161b/6

3. Sızıcılaşma

-ḳ- > -ḫ-

dahı "dahi, de" 111b/3, 125a/6, 125b/7 < taḳı; yoḫ-sullıḳdan "fakirlikten" 151b/1

-b- > -v-

Bu degişimi sadece -vuz, -vüz; [illegible], -ven ekinde görmekteyiz.

dileyiciven "dileyenim, isteyenim" 163a/1; direvüz "toplayacagız, toplayalım" 147a/3; eyitevüz "söyleye-lim" 131a/11; gösterevüz "göstereceğiz" 139a/2; içer-sevüz "içersek" 126a/3

b- > v-

vir "ver" 127b/3, 155a/7 < bir; var "var" 137b/4 <bar

E. BİRLEŞME

Şu kelimelerde birleşme olmuştur:

kendüzi "kendi, kendisi" 135b/9, 153b/5 < kendü+öz; nesne "nesne, şey" 142b/8; 153b/10 < ne+ise+ne (krş. nese, nesene); şol "şu, o" 112b/4, 116b/10 < şu+ol

F. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

-ġ > ∅ (Kelimede)

Kelime sonundaki bazı -ġ'ler ötümlüleşerek düş-mektedir.

katı "çok, şiddetli" 106a/6 katıġ; nite "nasıl" 112a/1; 120b/4 netek; ulu "ulu, yüce" 112b/6, 114a/3

-ġ > ∅ (ekte)

Bu düşme hadisesi sadece -lıġ, -lig sıfat yapım ekinde görülmektedir. Bu ekteki -ġ ve -g ötümlüleşerek düşmesi sonucu ekin ünlüsü de yuvarlaklaşmaktadır.

aḳıllu "akıllı" 162b/8,10; barmaḳlu "parmaklı, parmağı olan" 150b/3; dırnaḳlu "tırnaklı, tırnağı olan" 150a/11; görklü "güzel" 108b/8; gümānlu "şüphesi olan şüphelenen" 145a/5; ḳayġulu "üzüntülü" 113b/3; ḳıymetlü "kıymetli, değerli" 156b/4

y- > ø

ıldız "yıldız" 139a/4 yulduz

-ġur, -gür ve -ġan, -gen eklerinin başındaki -ġ'ler de düşmektedir.

ḳayurma "üzülme, kaygılanma" 111a/10 < ḳayġurma; givür- "girdirmek, sokmak" 118b/6 < kirgürdük; olan "olmuş, olan" 125b/10 < olġan

G. ÜNSÜZ TÜRMESİ

Ünluyle biten bir kelimeden sonra ünlüyle başlayan bir ek gelirse iki ünlü arasına 'y' ve 'n' türeme ses olarak girmektedir. Metnimizde kök kelimede ses türemesi görülmemektedir.

girmeyevüz "girmeyeceğiz" 110b/9; ḥaḳḳında "hakkında" 116a/10; ḥisābından "hesabından" 135b/2; içinde "içinde" 110b/8; ikiyi "ikisini, ikiyi" 125b/5

H. ÜNSÜZ UYUMU

Metnimizde bazı ekler kalıplaşmış olarak kullanıldığı için bu kalıplaşmış ekleri alan kelimelerde ünsüz uyumu bozulmaktadır. Günümüz Türkçesinde bu özelliği, ağızlarda görülmekteyiz.

-de, -da bulunma hali

aḫiretde "ahirette, öbür dünyada" 107a/9; añmaḳda "anmakta, hatırlamada" 123a/2; ḳullanmaḳda "kullanmakta, tapmada" 142a/5; şerīatde "şeriatte" 121a/4

-den, -dan ayrılma eki

añmakdan "anmaktan, hatırlamaktan, zikretmekten" 137b/8; bağlamakdan "bağlamaktan, saymaktan" 148b/8; balçıkdan "balçıktan" 126b/6; buyrukdan "emirden, buyruktan" 111a/8; çokdan "çoktan" 109b/2; gökden "gökten" 127a/6; hakdan "Hak'dan, gerçekten" 115b/3; karañulıkdan "karanlıktan" 109b/6; tâ'atden "itaatten" 116a/3; yañsulamakdan "alaya almaktan" 137b/9

-dı, -di görülen geçmiş zaman 3. teklik eki

dartdı "tarttı" 168a/11; çıkdılar "çıktılar" 117b/11; dutdılar "tuttular" 108a/9; gitdi "gitti" 142a/6; korkıtdılar "uyardılar, korkuttular" 169a/3; tatdı "tattı" 156a/3

Bu ek zaman zaman ötümsüzleşerek uyuma uymaktadır. duttı "tuttu" 108b/3; eyittiler "söylediler" 109a/7

-duk, -dük görülen geçmiş zaman 1. çokluk eki

diriltdük "dirilttik, canlandırdık" 146a/4; dutduk "yakaladık, tuttuk" 109a/7; işitdük " duyduk, işittik" 107b/11; tartduk "tarttık" 159a/10; yaratduk "yarattık" 142a/2

-dur, -dür bildirme eki

akdur "aktır, beyazdır" 168b/1; çıkmakdur "çıkmaktır" 106b/1; mübârekdür "mübarektir" 152a/8; uçmakdur "cennettir" 159b/4; virmekdür "vermektir" 122b/1; tanukdur "tanıktır" 130b/10

ŞEKİL BİLGİSİ

A. AD ÇEKİMİ

1. Çokluk

Metnimizde çokluk -lar, -ler eki ile yapılmaktadır. adlar (içinde) "isimler içinde" [illegible]/10; ʿahdlerüñüzi "sözlerinizi, yeminlerinizi" 105b/4; ʿālemler üzerine "alemler üzerine" 140b/5; ayruḳlar "diğerler, başkalar" 113b/7; çıḳıcılar "çıkanlar" 113a/5; ḳorḳalar "korksunlar" 126a/5; şefāʿatçilerüñüzi "şefaatçilerinizi" 142a/4; yatıcılar "yatanlar" 164b/2

2. İyelik ekleri

a) Teklik 1. kişi: +m, +um, +üm:

anamı "anamı" 127b/8; aramda "aramda" 130b/10; ʿāyetlerümi "ayetlerimi" 147b/2; çalabum "Rabbim, Allahım" 139a/8; dirligüm "hayatım" 153b/1; elümi "elimi" 111b/6; ḳavmüm "kavmim" 110b/2; namāzum "namazım" 153a/11

b) Teklik 2. kişi eki: +ñ, +uñ, +üñ:

arulıġuñ "temizliğin" 127b/9; çalabuñdan "Rabbinden" 118a/11; göksüñ (içinde) "göğsünün içinde) 154a/4; ḳavmüñ "kavmin" 120b/9

c) Teklik 3. kişi eki: +ı, +i; +sı, +si

(taŋrı) adı "Allahın adı" 145b/2; ʿāḫiret yolı "ahiret yolu" 155a/11; ayaḳlusı "ayaklısı" 105b/5; çalabısından "Rabbisinden" 105b/11; beyazlıġı "beyazlığı" 168b/1; anası "anası" 120b/3; ʿaṣāsını "bastonunu" 169a/5; devesidür "devesidir" 163b/7; duʿāsı "duası" 154a/11

d) Çokluk 1. kişi eki: +muz, +müz; +umuz, +ümüz:

aramuzda "aram ızda" 110a/8; atalarumuzı "atalarımızı" 166b/11; ʿavratlarumuza "hanımlarımıza" 148b/11; ʿāyetlerümüze "ayetlerimize" 135b/7; dirligimüz "hayatımız" 132a/9; virmegümüz "vermemiz" 133a/5; yalavāçlarumuz "peygamberlerimiz" 136b/11; yazuklarumuzıla "günahlarımız ile" 110a/5

e) Çokluk 2. kişi +ñuz, +ñüz; +uñuz, +üñüz:

anañuzı "ananızı" 156b/8; andlaruñuz "yeminleriniz" 122a/10; arañuzda "aranızda" 122b/11; arkalaruñuz "arkalarınız" 142a/3; cānuñuz "canınız" 136b/5; çalabuñuz "Rabbiniz" 135b/8; dīnüñüz "dininiz" 166a/3; göñüllerüñüz "gönülleriniz" 134b/5

f) Çokluk 3. kişi +ları, +leri:

altlarından "altlarından" 129b/1; amelleri "işleri, amelleri" 116b/6; andları "antları, sözleri" 122a/11; ataları "ataları" 125a/6; dilleri "dilleri" 136a/11; dīnlerini "dinlerini" 137b/11 ; dostları "dostları" 147a/5; serverlerine "ileri gelenlerine" 16 8a/11

3. Hal ekleri

a) İlgi hali (Genitif) +uñ, +üñ; +nuñ, +nüñ:

ādemüñ iki oglı "Ademin iki oglu" 111b/1; ādemīlerüñ katıragın "insanlardan en şiddetlisi" 121b/1; andlarunuñ gāyetin "sözlerinin en sağlamı" 136b/4; çalabuñ yolı "Rabbinin yolu" 146b/10; ulu günüñ ʿazābın "kıyamet gününün azabı" 162a/5; haberüñ yiri "haberin yeri" 137b/4

b) Yönelme hali (Dativ) +a, +e; (y)a, +(y)e:

ādeme "Ademe" 155a/1; agaca "agaca" 155b/7; ʿahdine "sözüne, yeminine" 151b/10; āhirete "ahirete" 141b/3;

bağarsuğa "bağırsağa" 150b/3; birbirine "birbirine" 149a/9; boynına "boynuna" 124a/7; çokı "çoğuna" 148b/1; dişilere "dişilere" 148b/11; ferişteler̄e "meleklere" 129b/6; ḥavārilere "havarilere" 127a/2; iline "iline, memleketine" 108b/4; ilyāsa "İlyās'a" 140a/11

c) Yükleme hali (Akkuzativ) +ı, +i; +(y)ı, +(y)i:

ʿahdlerünüzi "sözlerinizi, yeminlerinizi" 105b/4; avı "avlanmayı" 105b/6; adını "ismini, adını" 108b/11; ādemi "adamı, kimseyi" 122b/3; ʿahdini "sözünü" 107b/10; ʿamelini "amelini, işini" 144a/4; ʿaṣāsını "bastonunu" 169a/5; deveyi "deveyi" 164a/9; dırnaḳlayı "tırnaklıyı" 150a/11; dīnüñüzi "dininizi" 106b/3

ç) Bulunma hali (Lokativ) +da, +de:

Metnimizde bu ek, hep ötümlü şekliyle kullanılmakta ve uyumun dışında kalmaktadır.

ʿāḫiretde "ahirette, öbür dünyada" 157a/9; añmaḳda "hatırlamakta, zikretmekte" 123a/2; aramuzda "aramızda" 110a/8; bilinde "belinde" 142b/5; deñizde "denizde" 136b/2; dünyada "dünyada" 112b/5; gicede "gecede" 130a/7; içinde "içinde" 110b/8; uçmaḳda "cennette" 155b/6; yöresindedür "çevresindedir" 141 b/2

d) Ayrılma hali (Ablativ) +dan, +den:

ağacından "ağacından" 142b/10; ʿālemlerden "âlemlerden" 110b/5; altlarından "altlarından" 129a/1; bağlanmaḳdan "bağlanmaktan" 148b/8; benden "benden" 106b/3; cühūdlardan "yahudilerden" 114b/6; diriden "canlıdan" 142a/8 ḳarañulıḳdan "karanlıktan" 109b/6; ḳarındaşlarından "kardeşlerinden" 140b/4; ḳavminden "kavminden" 162 a/5; müşriklerden "müşriklerden" 139b/3; namāzdan "namazdan" 133a/2; yañşulamaḳdan "alaya almaktan" 137b/9

e) Eşitlik (Ekvativ) +ça, +çe:

Metnimizde bu ek fazla kullanıl mış olup kullanılan kelimelerde de "göre, kadar, doğru" edatlarının vazifelerini yüklenmiştir.

anca "onun gibi, misli, katı" 158b/8,9; ançalar "benzer, eş" 153a/6; ardınca "ard[illegible], ardınca" 129a/11 ḥakkınca "hak olarak, ḥakka göre" 126a/5; yönince "yönüne doğru, tarafına doğru" 126a/5

f) Yön bildirme hali (Direktiv) +ra, +re; +aru, +erü:

Orta Türkçe döneminde +ġaru, +ger[illegible] olan yön gösterme eki bu dönemde 'ġ-'nin düşmesiyle +aru, +erü şeklinde kullanılmaktadır.

ileru "ileri" 169a/11; ṣoñra "so[illegible]" 108b/11; üzeredür "üzerinedir" 143b/5; yuḳaru "yukarı" 146b/8

g) Araç hali (İnstrumental) ile, +ın, +in:

ile edatının ekleşerek kelimeye bitiştiğini ve araç durumu fonksiyonunu yüklendiğini görmekteyiz.

buyruġıla "emirle, buyrukla" 161b/11; anuñıla "onunla" 142b/2; azdurmaġıla "azdırmakla [illegible] çarak" 113b/10; ġāyetin "çoklukla" 116b/4

B. YAPIM EKLERİ

a) Addan ad yapım ekleri:

+lıḳ, +lik:

Addan ad yapan bu ek metnimizde devamlı düz şekilde kullanılarak uyumun dışında kalmıştır. Ancak bir kelimede vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi ile yuvarlaklaşmış olarak görülmektedir.

arılıġıdur "temizliğidir" 143a/6; bāzirgānlik "ticaret, iyilik" 105b/11; kāfirlıḳ "kafirlik" 123a/7; dünyālik "dünyalık, menfa'at" 125b/7; pādişehlıḳ "padişahlık" 138b/8; peygamberliġ "peygamberlik" 140b/10

+cı, +ci; +çı, +çi:

Addan meslek adları yapan bu ek bir kelimede geçmektedir.

avcı (canavar) "av yakalamaya yarayan hayvan" 106b/9

+lu, +lu:

Addan sıfat yapan bu ek Orta Türkçe döneminde +lıġ, +lig iken -ġ'nin düşmesiyle yuvarlaklaşmış ve +lu, +lü şeklini almıştır.

bahālu "değerli, pahalı" 114b/6; barmaḳlu "parmaklı" 150b/3; dırnaḳlu "tırnaklı" 150a/11; gizlü "gizli" 137a/5; görklu "güzel" 108b/8; gümānlu "şüphe içinde olan" 145a/5; ḥaḳlu "haklı, hak sahibi" 107a/1; ḳayġulu "üzüntülu" 113b/3; ḳuvvetlü "güçlu, kuvvetli" 110b/8

+suz, +süz:

Olumsuz sıfat yapan bu ek de hep yuvarlak şekliyle kullanılarak uyumun dışında kalmıştır.

añsuzda "ansız, zamansız olarak" 134b/1; dilsüz "dilsiz" 133b/8; geñsüz "darda olan" 150a/9; gümānsuz "şüphe içinde olmayan" 116a/5; gözsüz "gözü olmayan" 135a/7; ḥaḳsuz "haklı olmayan,haksız" 157b/9; sünnetsüz "sünneti olmayan, sünnetsiz" 157a/7

+daş, +deş:

Kalma durumu ve 'eş:arkadaş' kelimesinin birleşmesi ile oluşan bu ek bir başkası ile aynı şeyi paylaşımı ifade için kullanılmaktadır.

beñdeş "benzer" 143a/1; ḳarındaş "kardeş" 162b/5; ḳardaş "kardeş" 140b/4

+layın, +leyin:

'gibi, benzer, olarak' edatlarının fonksiyonlarını yüklenerek benzerlik ifade etmektedir.

ancılayın "onun gibi" 123b/5; ḳarġalayın "karga gibi" 11?a/5

b) Fiilden ad yapım ekleri:

-k; -uk, -uk:

artuk "fazla, ziyade" 140b/2; ayruk "başka, gayrı, diger" 106a/8; buyruk "buyruk, em[illegible]" 108a/3; bölük "bölük, topluluk, cemaat" 129a/8; deluk "delik" 133a/7; egrilik "egrilik" 159b/11; tanuk "tanık, şahit" 115b/1

-ak, -ek:

dirsek "dirsek" 107a/11; döşek "döşek, yatak" 159a/6; ölçek "ölçek" 151b/8

-ğun, -gun:

İşlek olmayan bir ektir. Metnimizde bir kelimede geçmektedir.

azğun "azmış, sapıtmış" 139a/9

-ıcı, -ici; -(y)ıcı, -(y)ici:

eyleyiciler "eyleyenler, yapanlar" 165b/6; ağrıdıcı "acıklı, azap verici" 163b/9; bagıcılar "bakanlar" 168b/1; becerici "beceren, yapan" 1[illegible]7a/1; bırağıcılar "bırakanlar, atanlar" 169a/1; deg[illegible]ici "degiştiren" 133a/3; dileyicileri "dileyenleri" 164b/5

-n; -ın, -in:

ekin "ekin" 149a/8

-m; -um, -üm:

ölüm "ölüm" 125b/2; salkumlar "sarkanlar, salkımlar" 142b/10

-ç; -nç:

ögünçi "intikamı, kini" 123b/10, [illegible]inç "ödünç" 108b/8

-u, -ü:

ayru "ayrı" 150a/11; korku "korku" 119b/4; ölü "ölü" 146a/4

-t; -ut, -üt:

ögüt "öğüt" 115a/7

-ı:

şaşurı "çaprpraz olarak, aykırı bir şekilde" 169b/4

c) Addan fiil yapım ekleri:

+da, +de:

aldadı "hile yaptı, aldattı" 138a/1

+la, +le:

argūlayup "arzulayarak" 164b/8; avlan "avlanın, av yapın" 106a/1; bugüleyesen "büyüleyesin" 170b/7; ögütlendiler "öğüt aldılar" 134a/10; ṭamaʿlandurdı "iştahlandırdı, iştaha getirdi" 156a/3; ṣuratlandurduḳ "şekil verdik" 154b/11; ululamadılar "yüceltmediler gereğince büyültmediler" 141a/4

ç) Fiilden fiil yapım ekleri:

-t: -ıt, -it:

Fiilden fiil yapan bu ek, zaman zaman iki ünlü arasında ötümlüleşmektedir.

ağrıdıcı "acıklı, azap verici" 163b/9; belürdile "belirtile, açıklana" 124b/7

dirilte "hayat vere, canlandıra" 112a/8; ḳorḳıt "korkut" 135a/8; ayırtlaruz "ayırdederiz" 136a/1; öñürtmedi "acele etmedi" 164b/7

-dur, -dür:

añdurınıldılar "hatırlatıldılar" 109a/4; azdura "azdıra, saptıra" 164b/7; basdurduk "yakaladık, bastırdık" 115b/3; bildurur "açıklar, bildirir" 144a/8; döndürdi 152b/5; indürünildi "indirildi" 117b/2; öldürdi "öldürdü" 123b/6; ṣuratlandurduḳ "şekil verdik, yarattık" 154b/11

-l; -ıl, -il:

Asıl fonksiyonu edilgenliktir. Metnimizde ek yığılmasının yaygın olması nedeniyle dönüşlülük de yapabiliyor.

açıldı "açıldı" 156a/4; adanılmış "tayin ve takdir edilmiş" 136b/7; aşılanalar "asılalar" 112b/3; dönileler "dönceler" 133b/1; eydildi "söylendi" 125a/3; seçilmişler " seçilmiştirler, üstündürler" 175a/10; turuzıldı "durduruldu" 152a/3; yiñildiler "mağlup oldular, yenildiler" 165a/7

-n; -ın, -in:

Asıl fonksiyonu dönüşlülük olmasına rağmen ek yığılması nedeniyle edilgenliği pekiştirme fonksiyonunda da kullanılabilmektedir.

adanılmış "tayin ve takdir edilmiş" 136b/7; bağlanmışdur "bağlanmıştır" 118a/7; boğazlandı "boğazlandı, kesildi" 106a/10; biline "bilinsin" 125b/9; bulınmaz "bulunmaz" 121a/4; dutınıldı "sayıldı, addedildi" 133a/1; kılınasız "kılınasız, olacaksınız" 152a/9; örtünildi "örtüldü" 155b/9; yokana "dokuna" 120a/9

-ş; -ış, -iş:

çalışurlar " savaşırlar, vuruşurlar" 112b/1; dartışalar "tartışalar" 131b/10; irişdiler "ulaştılar" 158b/6; virişuñ "veri,in, yapın, edin" 100a/4

-r; -ur,-ür:

deççürdük "değiştirdik" 166b/9; degürdüm "ulaştırdım" 164b/3; dururalarıdı "yerine getirelerdi" 118b/8; çaşurı "çarpraz, aykırı" 169b/4

-der:

dönderinilursiz "çevrileceksiniz, döndürüleceksiniz" 142a/9

-ala, -ele:

depeledi "öldürdü" 116b/10

C. FİİLİMSİLER

a) İsim-fiiller:

-maḳ, -mek

baġlanmaḳdan "bağlanmaktan" 148b/8; başmaḳ (iken) "yakalamakta iken" 167a/7; bilmegi [illegible] "bilmesi, bilgisi" 141a/4; bilmekliksüz "bilmeden" 143a/5; çıḳmaḳdur "çıkmadır" 106b/1; eylemek "yapmak, etmek" 134b/7; gelmegi "gelmesi" 147b/4; göstermek "göstermek" 138b/6

-ş; -ış, -iş

çalış "savaşma, döğüş" 118b/3

b) Sıfat-fiiller:

-mış, -miş

adanılmış (bir müddet) " tayin edilmiş zaman, dünya hayatı" 136b/7; ʿayblanmış "ayıplanmış" 155b/3; (iḥram) baġlanmışlar "ihram giymiş olanlar" 124a/3; boġulmış "boğulmuş olan, boğulan" 106a/8; seçilmişler "üstün kılınmışlar" 170b/10; sürülmiş "sürülmuş, uzaklaştırılmış olarak" 155b/3; viribinilmişlerden "kendisine kitap veremiş peygamberlerden olan" 164b/1; yazılmış kaġıdda "Levhe'l-mahfuzda" 129b/3

-r; -ur, -ür

deprenür canavar "hareket eden, kımıldayan hayvan" 133b/4

-duḳ, -duḳ

diledükleri nişānlar "istemiş oldukları deliller" 144b/3; geldügi vaḳt "geldigi zaman" 124b/9; virdügi nesne "vermiş oldugu şey" 153b/10; güci yitdügin "gücü yettigi kadar" 159a/9

-an, -en

boġazlanan "kesilen, boğazlanan" [illegible]

-ası, -esi

içesi nesene "içilecek şey" 158a/6

-acak, -ecek

karar dutacak yir "kalınacak yer" 156b/1; turacağuñuz yir "sığınacağınız yer" 147a/8

c) Zarf-fiiller:

-up, -üp

virüp "vererek" 158a/4; geçüp "ge[illegible]erek" 126b/5; arzūlayup "arzulayarak" 164b/8; yapışup "yapışarak" 150b/3

-ıcak, -icek

salıcak "saldığı zaman, salınca" [illegible]6b/11

-madın, -medin

olmadın "olmadan önce" 123b/10; bilmedin "bilmeyerek" 155b/10

-u, -ü

gizlenü söylerler "gizlice söylerler, fısıldarlar" 146a/1; kaplayu gözleri "gözleri kuşatarak" 143b/2; yavzağırı "yalvararak" 161b/1

Ç. ZAMİRLER

1. Kişi zamirleri

a) 1. kişi zamirleri: ben, biz

ben "ben" 108b/5, 111b/5, 127b/4, 148a/4, 168a/4...
benüm "benim" 127b/10, 128a/1, 130b/10, 135a/4...
benden "benden" 106b/3, 114b/5, 162a/7, 162b/10...
beni "beni" 111b/5, 155a/4,9
baña "bana" 127a/3, 127b/11, 128[illegible]/5, 130b/11...

biz "biz" 127a/4, 131b/3, 132a/4, 137a/5...
bizüm "bizim" 126a/2, 127b/1, 13[illegible]/4, 135b/6...
bize "bize" 110a/10, 117b/3, 125a/5, 1[illegible]7b/3...
bizden/b[illegible] "bizden" 117b/[illegible], 11[illegible]

b) 2. kişi zamirleri: sen, siz

sen "sen" 127b/3, 128a/6, 130b/1, 133a/10, 155a/6...
senüñ "senin" 111b/6, 115a/10, 115b/11, 118a/10...
seni "seni" 111b/6, 114a/8, 115a/10, 119a/4...
saña "sana" 106b/7, 114a/4, 115b/3, 135b/7...
senden "senden" 126b/10, 127b/3, 129b/10...

siz "siz" 105b/5, 107b/9, 110a/5, 122a/9, 122b/7...
sizüñ "sizin" 136a/4, 136b/10, [illegible], 150b/11...
sizden "sizden" 107a/6, 116a/7, 125b/3, 142a/6...
size "size" 105b/5, 109b/1, 110a/3, 122a/6...
sizi "sizi" 107b/8, 115b/6, 122a/10, 130a/5...
sizlerden "sizlerden" 125b/3
sizüñiçün "sizin için" 106b/3, 109a/9, 110b/6...
sizüñile "sizinle" 107b/11, 142a/4, 163b/1

c) 3. kişi zamirleri:ol, anlar

ol "o" 105b/5, 106a/7, 110b/3, 117b/5, 136b/1...
anuñ "onun" 103b/5, 110a/4, 115a/1, 120b/3...
anı "onu" 105b/7, 109a/4, 113b/2, 115a/4, 115b/8...
anuñıla "onunla" 109b/4, 113a/1, 114b/1, 115a/1...
andan "ondan" 106b/9, 109a/4, 112a/10, 114a/10...

anlar "onlar" 105b/4, 106b/1, [illegible]/10, 108a/2...
anlara "onlara" 106b/7, 107a/10, 108a/2, 112b/6...
anları "onları" 108b/7, 109a/5, 109b/6, 118b/7...
anlardan "onlardan" 106b/2, 107a/5, 108b/4, 115b/10...
anlaruñ "onların" 105b/11, 107a/2, 115b/9, 116b/6...
anlaruñıçün "onlar için" 121a/7, 155a/9

2. İşaret zamirleri: bu, şu, o, ol, şol

a) bu
bunlar "bunlar" 170b/1

b) şu, şol

şol "işte o" 112b/4, 116b/10, 117a/11, 126a/4...
şoldur "odur" 111b/9
şulardur "şunlardır" 114b/7
şular "şunlar" 115a/2, 117b/8, 12[illegible]/4, 154b/6...
şunda "şunda" 169a/7
şundan "şundan" 108b/11, 112a/11, 114a/10, 117b/5...
şunlar "şunlar" 108a/9, 113b/11, 114a/10
şunuñ "şunun" 123b/8, 145a/5

c) ol

ol "o" 142b/1, 145a/7, 149a/6...

3. Dönuşlülük zamirleri

a) kendü

kendü üzere "kendisine" 130a/4

b) kendüzi

kendüzi üzere "kendisi üzerine" 155b/9, 153b/5
Kendüzilerin "kendilerini" 113a/2
kendüzilerine "131a/7, 146a/10, 154b/7...
kenduzileri üzere "kendi üzerlerine" 147b/5, 158b/2
kendüzilerumuz "kendimiz" 147b/3
kendüzin "kendisini" 138a/4
kendüzümüze "kendimize" 156a/9

4. Belirsizlik zamirleri

ayruk

ayruk "ayrı, başka, diger" 12[illegible], 125b/10, 127b/9...
ayruğa "başkasına" 120b/6, 1[illegible], 144a/2
ayruklar "yabancılar" 113b/7, 1[illegible]a/1
ayrukın "başkasını" 155b/6

her kim

her kim "her kim" 120a/4, 123b/4, 127b/4, 130b/3...
her kimi "her kimi" 133b/9,10

kimse

kimse "kimse, kişi" 125a/1, 130b/1, 164b/7
kimseye "kişiye" 110b/4, 127b/6

hiç kimse

hīç kimse "hiç kimse" 164b/7

ne kim

ne kim "her ne ki" 106b/8, 128b/4

5. Soru zamirleri

kim

kim "hangi kişi" 107a/8, 109b/9, 112a/6, 113b/10...

ne

ne "hangi şey" 1 45b/5,106b/7, 12[illegible]a/9, 130b/9...

kangı

kangısı "hangisi" 139b/11

6. Bağlama zamirleri

kim (Far. ki)

kim "bağlama zamiri 'ki'" 105b/9, 107b/7, 109a/7...

ki

ki "ki" 151a/4, 155b/6, 160a/4, 1[illegible]a/6

D. SIFATLAR

1. Niteleme sıfatları

aru (il) "temiz memleket" 161b/10; avcı canavar "av yakalamaya yarayan hayvan" 106b/9; buğra deve "erkek deve" 125a/1; şey bilici "iyi bilen, layıkıyla bilen" 126a/10; görklü (ödünç) "güzel borç" [illegible]38b/8; orta dutıcı "aşırı gitmeyen" 118b/11; şeytān işi "kötü iş" 122b/8;

tiz hisāblu "hesabı çabuk gören" 107a/1; ṭoğru yol "doğru yol, İslam" 109b/7; yavuz iş " kötü iş" 118b/8

2. Karşılaştırma sıfatları

Karşılaştırma +rak, +rek eki ile yapılmaktadır.

eyreki " daha iyisi" 153b/3; görklürekdür "daha güzeldir" 151b/7; ḥaḳlurakdur "daha haklıdır" 126a/2; ḳatırağın "en şiddetlisi" 121b/1; uluraḳdur "çok yücedir" 130b/10; yavuzıraḳdur "daha kötüdür" 117b/8; ẓālimıraḳ "daha zalim" 131a/8

3. Belirsizlik sıfatları

bir

bir niçe "bir nice" 111a/1,6,7; bir bölük "bir topluluk" 119b/7; bir ḳavm "bir kavim" 10[illegible]/2

her

her ḥaberün "her haberin" 137b/4; her nese "her şey" 110a/2; her nesne(y)i "her şeyi" 143a/9

hep

hep "hep" 109b/11; 122a/7; 113a/1; 125a/10...

niçe

niçe "nice" 158b/5; 116a/1; 115b/10; 156a/11...

E. ZARFLAR

1. Yer zarfları

aralarında "aralarında" 114a/4; arḳalarına "arkalarına" 148b/7; ardınca "ardısıra" 129a/11; aşağa "aşağıya" 155a/5; girü "geri" 158a/1; ḳatında "yanında" 128b/11; ortasından "ortasından" 117b/9; öndin "önden" 157a/7; ṣollarından "sol taraflarından" 155b/1; üstinde

"ustünde" 132a/5; uzerüne "uzerine" [illegible]5/1

2. Zaman zarfları

a) Ad ve sıfatlardan yapılanlar

gice "gece" 154a/9; gün "gün" 119b/3; gündüz "gün" 136b/6; andan "o vakitten sonra" 110b/9; soñra "sonra" 108b/11; bugun "bugün" 106b/1

b) Doğrudan zarf olanlar

hemīşe(Far.) " 109a/4

3. Miktar zarfları

a) Doğrudan zarf olanlar

az"az" 109a/5; çok "çok" 109b/2; gey "çok,pek" 107b/2; katı "çok" 106a/6 ; ġāyetin "çokca, hayli fazla" 116b/4

b) Kelime tekrarı ile yapılanlar

böluk böluk "grup grup" 137a/11

4. Durum zarfları

ancılayın "onun gibi" 123b/5, 138a/11; yalıñuz "yalnız" 142a/1, 148b/11; düz "düz" 164a/1; eyü "108a/7; tiz "çabuk" 137b/4

F. EDATLAR

a) Çekim edatları

birle"bile" 159b/11; dapa "tarafa" 107a/10; degin "değin" 107a/11; gibi "gibi" 126b/6; içün "için" 106a/8; öturü "ötürü" 11[illegible]a/11; uzere "üzere" 143b/5

b) Bağlama edatları

ile "ile" 109b/4; belki "belki" 118a/8; dağı "dahi" 105b/9; dahı "dahi" 111b/3; dakı "[illegible]" 105b/11; eger "eger" 107b/2; mādām ki "mademki" 124a/3; mādām kim "mademki" 128a/5; kim "ki" 105b/9; ki "ki" 151a/4; nite-kim "nasıl ki" 116ä/9; meger "meger" 130b/6; velīkin "lakin" 121a/10; illā "illa" 105b/5; tā [illegible] 1[illegible]7b/8; var "var, git" 111a/5; pes "pes, sonra" 106b/5

c) Kuvvetlendirme edatları

illā "ancak" 117b/2; ne dağı "ne de" 105b/9; bayık "şüphesiz" 105b/7; degül "değil" 113a/5; hīç "hiç" 133b/7; iy "ey" /iy vāyli 112a/2; iy kāşke 132a/4

d) Soru edatları

ne nese "neler" 106b/7; neseler " neler" 154b/9; nişe "neden, niçin" 110a/4; nite "nasıl" 118a/9

e) Cevap edatları

evet "evet" 132a/11; doğru "doğru" 132a/11; var "var" 137b/4; yok "yok" 11 9b/4

f) Çağırma edatları

iy "ey" 105b/4,108a/2, 116a/5 ...

G. FİİLLER VE FİİL ÇEKİMLERİ

I. KİŞİ EKLERİ

a) 1. grup kişi ekleri

Bu tip ekler zamir menşelidir. Geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek ve gereklilik çekimlerinde kullanılmaktadır.

1. Teklik k. : -van, -ven; -vanın, -venin; -vam, -vem
   -am, -em
   -ın, -in
2. Teklik k. : -sın, -sin
3. Teklik k. : -Ø
1. Çokluk k. :-vuz, -vuz; -uz, -üz
2. Çokluk k. :-sız, -siz
3. Çokluk k. : -lar,-ler

b) 2. grup kişi ekleri

Bu tip ekler de iyelik menşeli eklerdir. Görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılmaktadır.

1. Teklik k. : -m
2. Teklik k. : -ñ
3. Teklik k. : -∅
1. Çokluk k. : -ķ, -k
2. Çokluk k. : -ñuz, -ñüz
3. Çokluk k. : -lar, -ler

c) 3. grup kişi ekleri

Bu ekler emir ekleridir. Emir [illegible]irirler,
1. Teklik k. : -ayın, -eyin; -ayım, -eyim
2. Teklik k. : -ġıl, -gil; -∅
3. Teklik k. : -sun, -sun
1. Çokluk k. : -alum, -elüm
2. Çokluk k. : -ñ; -ñuz, -ñuz
3. Çokluk k. : -sunlar, -sunlar

11. FİİL ÇEKİMLERİ

A) Basit zamanlı fiillerin çekimi

1. Bildirme kipleri

a) Geniş zaman -r; -ar, -er; -ur, -ür

Teklik 1. kişi

degurürin "ulaştırırım" 102a/8; görürin "görürüm, görüyorum" 138b/11

Teklik 2. kişi

dutar mısın "tutar mısın" 13[illegible]/11; işlersiz "yaparsınız" 108a/6; iversiz "acele edersiniz" 136a/7

Teklik 3. kişi

deprenür "sarsılır" 153b/4; diriltür "canlandırır, diriltir" 156b/6; dönderür "çevirir" 134b/7; durur "durur" 149a/7

Çokluk 1. kişi

işlerüz "yaparız" 1ö1a/4

Çokluk 2. kişi

dönderinilursiz "geri çevrilirsiniz" 142a/9; işlersiz "yaparsınız" 108a/6

Çokluk 3. kişi

dartarlar "ölçerler" 156b/8; depelerler "öldürürler" 119b/8; dikerler "dikerler" 156a/5; inanurlar "inanırlar" 141b/2,3; işlerler "yaparlar" 109a/11

Geniş zamanın olumsuzu

Geniş zamanın olumsuzu -maz, -mez eki ile yapılmaktadır.

degmez "ulaşmaz" 148a/10; degürmez "ulaştırmaz" 125a/9; dilemez "istemez" 107b/2; dutmaz "tutmaz" 122a/10; eyitmezin "söylemem" 155a/4; gizlemezüz "gizlemeyiz" 125b/8

b) Görülen geçmiş zaman -dı, -di, -du, -dü

Teklik 1. kişi

buyurdum "buyurdum, emrettim" 155a/3; buyruldum "emredildim" 153b/2; degürdüm "ulaştırdım" 164b/3; diledüm"diledim, istedim" 164b/4; durdum "tuttum" 139b/1

Teklik 2. Kişi

azdurdun "saptırdın" 155a/3; buyurduñ "emrettin" 128a/3; eyledüñ "yaptın" 164a/11; işitdüñ "işittin" 126 a/7; olduñ "oldun" 109a/4

Teklik 3. kişi

añıldı "zikredildi, hatırlandı" 145b/2; arturdı "artırdı" 162a/4; azdı "saptı, yokoldu" 108b/11;

başladı "başladı" 157a/7; işledi "yaptı" 135a/1; dartdı "tarttı" 106a/11; depeledi "öldürdü" 111b/10; dilemedi " istemedi, arzu etmedi" 113b/11

Metnimizde daima duz şekliyle rastladığımız bu ek iki kelimede yuvarlaklaşmaktadır.

bilmedü "bilmedi" 113a/11; geldü "geldi" 163a/6

Çokluk 1. kişi

Bağladuk "bağladık" 166a/2; basdurduk "bastırdık, yakaladık" 115a/3; bulduk "bulduk" 125a/5; çıkarduk "çıkardık" 142b/7; getürduk "getirdik" 113b/4; giyürdük "soktuk, dahil ettik" 118b/6

Çokluk 2. kişi

bağladuñuz "bağladınız, sözleştiniz" 122a/11; boğazladuñuz "boğazladınız" 106a/10; dilediñüz "istediniz, arzu ettiniz" 155b/7; dutduñuz "tuttunuz" 125a/9; içduñuz "içtiniz" 122b/5; olınduñuz "oldunuz" 145b/5

Çokluk 3. kişi

azdılar "saptılar" 120b/10; azdurdılar "saptırdılar" 120b/10; bağladılar "bağladılar" 143a/3; bildiler "bildiler" 121b/8; çıkdılar "çıktılar" 117b/11

Görülen geçmiş zamanın olumsuzu

Bu zamanın olumsuzu -ma, -me ile yapılmaktadır.

bilmedü "bilmedi" 113a/11; buyurmadı "emretmedi, istemedi" 124b/10; degürmedüñ "ulaştırmadın" 119a/3

c) Öğrenilen geçmiş zaman

Teklik 3. kişi

diriltmiş "canlandırmış" 112a/8; olınmış "olmuş" 145a/3; ölmiş "ölmuş" 106a/9; depelemiş "öldurmüş" 112a/7; diriltmiş "canlandırmış" 112a/8

Çokluk 3. kişi

olınmışlarken "olmuşlarıdan iken" 161a/9

2. Tasarlama kipleri

a) İstek -a, -e

Teklik 1. kişi

depeleyem "öldüreyim" 111b/3; eyidem "söyleyem" 127b/10; gelem "geleyim" 122a/7

Teklik 2. kişi

bırağasañ "bırakasın" 168b/11; d[illegible]esen "uzatasın" 111b/5; eyleyesiñ "yapasın" 155a/6

Teklik 3. kişi

baka "göre" 170a/10; dire "toplaya" 126a/8; döndürinile "geri çevrile" 160a/5; duta "yakalaya, tuta" 134b/4

Çokluk 1. kişi

Bu şekilde daha çok gelecek zaman anlamı ifade edilmekdedir.

direvüz "toplayacağız" 147a/5; eyıtevüz "söyleriz" 131a/11; bilevüz "biliriz" 124a/7

Çokluk 2. kişi

añasız "hatırlayınız, zikrediniz" 161b/9; çıkarasız "çıkarasınız" 159b/11; dirilesiz "canlanasınız" 156b/2; döndüresiz "çeviresiniz" 123a/4; dönesiz "dönesiniz" 110b/7; getüresiz "getiresiniz" 108b/7

Çokluk 3. kişi

belürteler "açıklayalar" 124b/5; çıkalar "çıkalar" 110b/9; dartışalar "tartışalar" 131b/10; dönderineler "geri çevrileler"

b) Emir

(Emir ekleri için 'Fiil ve Fiil Çekimleri' bahsindeki 3. grup kişi eklerine bakınız.)

Teklik 2. kişi

bırak "bırak" 169a/5; bil "bil" 115b/11; çık "çık" 155b/3; degür "ulaştır" 119a/2; döndür "çevir" 143b/9

Teklik 3. kişi

eylesün "yapsın, eylesin" 108b/3; gelsün "gelsin" 136a/7; olsun "olsun" 156b/8; yisün "yesin" 163b/8

Çokluk 1. kişi

Metnimizde iki kelimede soru eki ile istek formunda geçmektedir.

döndürinelum mi "geri çevrilelim mi" 138a/9; tapalum mı "tapalım mı" 138a/8

Çokluk 2. kişi

avlañ "avlanın" 106a/1;biluñ "bilin" 112b/7; çalışuñ "savaşın" 111a/5; güyüñ "bekleyin" 163a/1; inüñ "inin" 156a/11; işidüñ 'işitin" 126a/7; kesüñ "kesin" 113a/6; koyuñ "koyun, bırakın" 124b/11; oluñ "olun" 108a/1; sakınuñ "korunun, sakının" 106b/11; [illegible]lañ "koruyun" 125a/8

Çokluk 3. kişi

olınsunlar "olsunlar" 118a/8

Emrin olumsuzu

almañ "almayın" 114b/5; depelemeñ "öldürmeyin" 123b/4 kayurma "yardım etme, koruma" 111a/10; kazanmasun "sevketmesin" 106a/1; olmagıl "olma" 130b/1; olmasun "olmasın" 154a/4; yimeñ "yemeyin" 145b/10

B. Birleşik zamanlı fiillerin çekimi

1) Hikâye çekimi

a) Geniş zaman

çıkarurdun "çıkarırdın" 126b/9; gösterürdi "gösterirdi" 153a/8; söylerdüñ "söylerdin" [illegible]b/2

b) İstek

diređi "toplayaydı" 133a/9; eyi eyidi "söyleyeydi" 129b/4; eyleyeyidük "eyleyeydik" 129a/5; gösteređi "göstereydi" 151a/3; oladı "olaydı" 140b/7; oladuk "olaydık" 152b/2

c) şart

dilesedi "dileseydi" 115b/4; dilesedük "dileseydik" 167b/2; eylemesedük "etmeseydik, eylemeseydik" 129b/8; indurünilsedi "indirilseydi" 152b/2

d) görülen geçmiş

oldılardı "oldulardı" 151b/5

2) Şart çekimi

a) geniş zaman

alurısa "alırsa" 138a/4; dilerise "dilerse" 133b/9; dutarısa "tutarsa, yakalarsa" 116a/7; eylerise "yaparsa" irerise "ulaşırsa" 170b/3; olursañuz "olursanız" 134a/2; olurısa "olursa" 140b/10

b) görülen geçmiş zaman

oldıyısa "olduysa" 125a/6; oldumısa "olduysam" 127b/11 olduñuzısa "olduysanız" 140a/1

G. EK FİİL

Bildirme

Teklik 1. kişi

degülem "değilim" 111b/5; dileyiciven "isteyiciyim, dileyiciyim" 163a/1; uzereven "üzereyim" 136a/5

Teklik 3. kişi

dilsizlerdur "dilsizdirler" 138b/8; dişdür "dişdir" 114b/10; hüccetümüzdur "delilimizdir" 140a/4; hisāblu-dur "hesabı olandır" 107a/1; ikidür "ikidir" 125b/2

çokluk 1. kişi

değülüz "değiliz" 132a/9; müsülmānlaruz "müslümanlardanız" 127a/4

i- ek fiilinin anlatılan geçmiş zamanın şartı çekiminde -miş > -mis yani -ş > -s değişimi görülmektedir.

getürmişler imisse "getirmiş iseler" 167a/2; şakınmışlar imisse "sakınmış iseler" 167a/3

H. BİRLEŞİK FİİLLER

a) İsim, sıfat ve zarflarla meydana getirilenler

ʿāciz ol- "güçsüz olmak" 112a/2; ad vir- "adlandırmak, isimlendirmek" 163a/11; ʿadl eyle- "adaletli olmak" 108a/5; afv eyle "bağışla" 108b/8; artuk eyle- "çoğaltmak" 140b/2; artukluk eyle- "haddi aşmak" 106a/3; aru olın- "temiz olmak" 110b/6; aşşı degür- "faydası olmak" 138a/3; aşşı eyle- "faydası olmak" 120b/7; āşkāre ol- belli olmak, belli"132a/6; beyān eyle- "açıklamak" 143b/6; boyun vir- "itaat etmek"; gey bil- "çok iyi bilmek, bilen"126a/10; hayrān ol- "şaşkın olmak" 111a/10

b) Fiillerle meydana getirilenler

Metnimizde hayli çok geçen, isimlerden meydana getirilen birleşik fiiller bahsinde tamamını yazamadığımız birleşiklere nazaran bu şekil hemen hemen hiç kullanılmamaktadır.

uyuvir- "uymak, icabet etmek" 133a/10; viribi- "gönderilmek, verilmek" 164a/7 viri vir-

SONUÇ

A. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

1. Daralma:

e>i degişimnnde görülmektedir. e>i; i>e degişiminde ağırlık 'i' tarafındadır. e'den i'ye, i'den de e'ye degişim bir arada görülebilmektedir. erkek~irkek, gen~gin, er~ir.

bil, di-, dir-, girü, il, işit-, it-, iv-, vir-, yi-, yigrek, yil, yir, yit-

2. Düzleşme :

Sürekli ünsüzlerin etkisiyle bazı kelimelerde düzleşme görülmektedir.

ılduz, ṭoğrı, ḳurtıl-, ḳoyın, işbu içün, anlar

3. Genişleme:

bağarsuḳ kelimesinde görülmektedir.

4. Yuvarlaklaşma:

Bu dönem Türkçe'sinin en belirleyici özelligi yuvarlaklaşma temayülünün çok fazla olmasıdır.

a) Kelime kökunde: aru, ḳapu,

b) Eklerde:

-uḳ, -ük fiilden ad: artuḳ, ayruḳ, bölük, buyruḳ, delük, ṭanuḳ

-aru, -erü yön gösterme: ilerü

-up, -üp zarf-fiil: ʿarzulayup, eyleyüp, virüp, yapışup

-dur, -dur ettirgenlik: añdur-, azdur-, baṣdur-, dönder-, döndur-, indur-, ḳuvvetlendur-, ṣuratlandur-, ṭamaʿlandur-, turaḳdur-, ulaşdur-, yağdur-

-ur, -ur ettirgenlik: artur-, degşür-, geçür-, getur-, ṭadur-,

-sun, -sün; -sunlar, -sünler emir 3. kişi: aldamasun, bağlansun, eylesun, gelsun, olsun, yisün

-dur, -dür bildirme: bağlanmışdur, baydur, bilicidür, bizümdür, bölükdür, düşmendür, ekindur, erlerdür, fāsıḳlardur, fażldur, işludür, kimdür

-um, -üm; -umuz, -ümüz iyelik 1. kişi: aramuzda, atalarumuz, ʿavratlarumuza, āyetlerümuze, ʿazābumuz, dīnümuz, göñüllerumuz, muddetümuze, nişānlarumuzı, yuzümi

-uñ, -üñ; -uñuz, -üñuz iyelik 2. kişi: arılığuñ, ʿahdlerüñüzi, anañuzı, andlaruñuzı, aralıñuzda, cānuñuz, çalabuñuz, çoḳuñuz, dīnuñuz, göñüllerüñuz

-uñ, -üñ; -nuñ, -nüñ tamlayan durumu: ādemüñ, ādemīlerüñ, andlarınuñ, çalabuñ, ḫaberüñ, günüñ, ikinüñ

-lu, -lü sıfat yapım eki: bahālu, barmaḳlu, fislü, görklü, gümānlu, ḥaḳlu, ḳaygulu, ḳuvvetlü, sözlü

-suz, -süz sıfat yapım eki: añsuzda, dilsuzlerdür, geñsüz, gümānsuz, gözsüz, ḥaḳsuz, sunnetsüz

-dum, -düm görülen geçmiş 1. teklik: azdum, buyurdum, doğurdum, dutdum, eyitdum, eyledum, getürdum, oldum

-duñ, -düñ; -duñuz, -düñuz görülen geçmiş 2. kişi: azdurduñ, bağladuñuz, boğazladuñuz, duyurduñ, diledüñüz, dutduñuz, eyledüñ, işdüñüz, ḳazanduñuz, alınduñuz

-duḳ, -dük görülen geçmiş çokluk 1. kişi: bağladuḳ, başdurduḳ, bulduḳ, çıḳarduḳ, geturduk, çivürdük, gösterduk, indurdük, işitduk, kesduk, ḳılduḳ

-avuz, -evuz istek çokluk 1. kişi: bilevüz, depeleyevüz, döndürünilevuz, eyidevüz, girmeyevüz, gösterevüz

-ur, -ür geniş zaman: alur, arturur, azdurur, bilürdür, buyurursız, çalışurlar, gösterür, ḳazanurlar,

-u, -ü zarf-fiil eki: ḳaplayu, ḳorḳıdı

B. UNLU DÜŞMESİ

Metnimizde sadece vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi şeklinde görülmektedir.

boynuz, buyruk, degşur-, dirlik, [illegible], eydil-, eyluk, oğlı, şol, göksini

C. ÜNLÜ TÜREMESİ

Arapça kelimelerin Türkçe söyleyişi kabullenmesi sonucu bir kaç kelimede görülmektedir.

ʿāciz, ġāyıb, ḥuḳüm, ẓahım, ẓulüm

Ç. ÜNLÜ UYUMU

Türkçe kelimelerde uyum tamdır [illegible] çok yabancı kelimeler bazen Türkçe ek alırken uyumun dışında kalabilmektedir: bāzirġānlik, duşmenlıḳ, pādişehlıḳ, ḳāfirlıḳ,dünyālik, ṭaḳṣirlıḳ

-ken, -iken zarf-fiili uyumun dışında kalmaktadır.

-ki aitlik eki uyumun dışında kal[illegible]sına rağmen bazı .kelimelerde uyuma bağlanmıştır. [illegible]

Düzluk- yuvarlaklık uyumu ise karışıktır. Kalıplaşmış söyleyişlerden dolayı ekleri ya hep düz ya da hep yuvarlak görmekteyiz. Bu da kelimelerde düzlük yuvarlaklık uyumunu bozmaktadır. Devamlı düz ünlü taşıyan ekler şunlardır:

-ı, -i; -nı, -ni; -yı, -yi yükleme hali: ahdlerüñüzi, avı, adını, ādemi, andini, ʿamelini, ʿaġāsını, ʿavratını, deveyi, dırnakluyı, dinuñusi, geçicileri

-ı, -i; -sı, -si iyelik eki: ayağlusı, çalabısı, aḳlıġı, anası, ʿaġāsı, ʿavratı, ʿaẕābı, devesi, dili, duʿāsı

-dı, -di görulen geçmiş 3. teklik: añıldı, arturdı, azdı, bağladı, başladı, işledi, dartdı, depeledi,didi

-mı, -mi soru eki: ayruġı mı, ayruḳ mı, dutayın mı, eyitür misiz, eylemiz misuz, getürdüñüz mi,görmediler mi

-cı, -ci addan ad yapım eki: avcı canavar

-mış, -miş anlatılan geçmiş 3. teklik: adanılmışdur, ʿayblanmış, bağlanmışdur, indurünilmişdur, bağlanmışlar, getürmişler imisse, olınmışdur, ṣaḳ[illegible]şlar imisse

-ın, -in dönüşlulük çatı eki: çıkarınılasız, dutunıldı, dönilerler, geturunildi, indürünildi

-ıl, -il edilgenlik çatı eki: [illegible]ılmışdur, belürdile, [illegible]ırağınıldı, çıḳarınılu[illegible], [illegible]ranile, dönileler, eydildi, ḳonıla, ṭurarınıldı, [illegible]

-sın, -sin teklik 2. kişi eki. [illegible]leyesin, geturesin

-ġıl, -gil emir eki: olmaġıl

-lıḳ, -lik addan ad: aġırlıḳ, [illegible]luluḳ, aḳlıġı, arılıġıdur, aydıñlıḳ, bilmeklikdür [illegible]ñliḳ, girtülik

-ıcı, -ici fiilden ad yapım eki: eyleyiciler, aġrıdıcı, baḳıcılar, geçerici, bırıġıcılar, degşurici, dileyicileri, diriciler, geçiciler

D. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

1. Dudaksılaşma

g>v: givurdük

2. Ötümlüleşme

İçseste: daġı ḳ > ġ

Kelime sonunda: -ç- > -c- aġacın, n, guci; -ḳ- > -ġ- aḳlıġı, arılıġıdur, aşaġa, aydıñlıġı, ayruġı, bağırsuġı, buyruġına; -k- > -g- bitmegin, bölüge; -t- > -d- ardda, ṭada, ṭadura, bölürdile, ḳorḳıdam, bulıdılar

Kelime başında: t- > d- daḳı, dapa, darlıḳ, dartıgalar, dartarlar, depremek, diler, dilleri; p- > b- barmaḳlu; k- > g- gey, gün

3. Sızıcılaşma

-ḳ- > -ḫ- daḫı, yoḫsullıḳdan; -b- > -v- dileyiciven, direvüz, eyilevüz, göstervuz, i[illegible]sevüz; b- > v- vir-, var

E. BİRLEŞME

kendüz, nesne, şol

F. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

-r > Ø ḳatı, mite, ulu; -ġ Ø (ekte) -lıġ, -lig; y- Ø ılduz

G. ÜNSÜZ TÜREMESİ

Metinde kaynaştırıcı ünsüzün dışında türeme sese rastlanmamıştır.

H. ÜNSÜZ UYUMU

Yine eklerdeki kalıplaşmadan dolayı ünsüz uyumu da bozuk durumdadır. Uyumun dışında kalarak uyumu bozan ekler şunlardır:

-da, -de kalma durumu: ahiretde, anmakda, şeriatde
-dan, -den ayrılma hali: anmakdan, bağlamakdan
-dı,-di görülen geçmiş eki: durtdı, çıkdılar
-duk, -dük görülen geçmiş 1. çokl. ... [illegible]rildük
-dur, -dür bildirme: akdur, vir[illegible], tanukdur

ŞEKİL BİLGİSİ

A. AD ÇEKİMİ

1. Çokluk: -lar, -ler
2. İyelik ekleri
   1. teklik -um, -üm: anamı, aramda, ayetlerümi
   2. teklik -un, -ün: arulığun, çalabun, göksün
   3. teklik -ı, -i; -sı, -si: adı, yolı, ayaklusı
   1. çokluk -muz, -müz: aramuzda, atalarumuzı
   2. çokluk -nuz, -nüz: ananuz, analarunuz
   3. çokluk -ları, -leri: altlarından, andları
3. Hal ekleri
   -un, -ün ilgi hali: ademün, çalabun, günün, haberün
   -a, -e yönelme hali: ademe, ağaca, ahdine, ahirete
   -ı, -i yükleme hali: ahdlerünüzi, avı, amelini
   -da, -de bulunma hali: ahir[illegible] anmakda, dünyada
   -dan, -den ayrılma hali: ağacı[illegible]an, alemlerden
   -ça, -çe eşitlik: anca, hakkınca, yüzince
   -ra, -re yön bildirme: ileru, sonra, yukaru, üzere
   -ile, -ın, -in araç hali: buyruğıla, gayetin

4. Yapım ekleri

a) Addan ad yapım ekleri:

-lık, -lik: arılıķdur, bāzirgānlık, kāfirlik

-cı, -ci: eyci, çanavar

-lu, -lü: añılu, barmaķlu, [illegible]lu, görklü, yaķlu

-suz, -süz: añsuz, dilsüz, geñsüz, gümānsuz, gözsüz

-daş, -deş: beñdeş, ķarındaş, ķardaş

-layın, -leyin: ancılayın, ķarşılayın

b) Fiilden ad yapım ekleri:

-k; -uk, -ük: artuķ, ayruķ, buyruķ, bölük, delük

-ek, -ek: dirsek, döşek, ölçek

-ğun, -gün: sezgün

-ıcı, -ici: eyleyiciler, ağrıdıcı, baķıcılar

-n; -ın, -in: ekin

-ç; -nç: öğünç, ödünç

-u, -ü: uyru, ķorķu, ölü

-t; -ut, -üt: öğüt

-ı: şaşurı

c) Addan fiil yapım ekleri:

-da, -de: alda-,

-la, -le: argula-, bügüle-, şuratla-, ulula-

d) Fiilden fiil yapım ekleri:

-t; -ıt, -it: ağrıd-, belürdil-, [illegible]dilt-, ķorķıt-

-dur, -dür: ağdurınıl-, azdur-, [illegible]r-, döndür-

-l; -ıl, -il: açıl-, adanıl-, açıl-, eydil-, seçil-

-n; -ın, -in: adınıl-, bağlan-, boğazlan-, bilin-

-ş; -ış, -iş: çalış-, dartış-, iriş-, viriş-

-r; -ur, -ür: doğur-, degür-, durur-, şaşur-

-der: dönder-

-ala, -ele: depele-

C. FİİLİMSİLER

a) İsim-fiiller:

-mak, -mek: bağlanmaķdan, basmaķ iken, bilmegi, bilmekliğini, çıķmaķdur, eylemek, [illegible], [illegible]mek

-ş; -ış, -iş: [illegible]

b) Sıfat-fiiller:

-mış,-miş: adanılmış, ʿayblanmış, bağlanmışlar, boğulmış, seçilmişler, surulmış, vir[illegible]inilmişlerden, yasılmış

-r; -ur, -ür: depreşür

-duk, -dük: diledükleri, geldüği, virdügi, yitdügin

-an, -en: boğazlanan

-ası, -esi: içesi nesene

-acak, -ecek: dutacak, turacak

c) Zarf-fiiller:

-up, -üp: virüp, geçüp, argūlay[illegible], yapışup

-ıcak, -icek: salıcak

-madın, -medin: olmadın

-u, -ü: gizlenü, kaplayu, [illegible]

Ç. ZAMİRLER

1. Kişi zamirleri: ben, sen, ol, biz, siz, anlar
2. İşaret zamirleri: bu, şu, o, ol, şol
3. Dönüşlülük zamirleri: kendü, [illegible]
4. Belirsizlik zamirleri: ayruk, her kim, kimse, hiç kimse, ne kim
5. Soru zamirleri: kim, ne, kanğı, kankı
6. Bağlama zamirleri: kim, ki

D. SIFATLAR

1. Niteleme sıfatları: aru, avcı, buğra, gey, görklu, orta, şeytān, toğru, tiz, yavuz
2. Karşılaştırma:

-rak, -rek: [illegible], görklürek, [illegible]lurak, katırak, ulurak, yavuzırak, ṣālimırak

3. Belirsizlik sıfatları: bir, her, hep, niçe

E. ZARFLAR

1. Yer zarfları: ara, arka, ar[illegible], aşağ, girü, kat, orta, ön, sol, üst, üzerü

2. Zaman zarfları:

a) ad ve sıfatlardan yapılanlar: gice, gün, gündüz, andan, soñra, bugün

b) doğrudan zarf olanlar: hemīşe

3. Miktar zarfları:

a) Doğrudan zarf olanlar: az, çok, gey, katı, gāyetin

b) Kelime tekrarı ile yapılanlar: bölük bölük

4. Durum zarfları: ancılayın, yalıñuz, düz, eyü, tiz

E. EDATLAR

a) Çekim edatları: birle, dapa, [illegible], gibi, içün, öturu, üzere

b) Bağlama edatları: ile, belki, dağı, dahı, dakı, eğer, mādām ki, mādām kim, kim, ki, [illegible], meğer, velīkin, illā, tā, var, pes

c) Kuvvetlendirme edatları: illā, ne dağı, bayık, degül, hiç, iy vāyli, iy kāşke

d) Soru edatları: ne nese, nesel[illegible], nişe, nite

e) Cevap edatları: evet, doğru, var, yok

f) Çağırma edatları: iy

F. FİİLLER VE FİİL ÇEKİMLERİ

1. Kişi ekleri

a) Zamir menşeli birinci grup ekler:

-van, -ven; -vam, -vem; -am, -em; -ın, -in

-sın, -sin

-Ø

-vuz, -vüz; -uz, -üz

-sız, -siz

-lar, -ler

b) İyelik menşeli 2. grup ekler:

-m

-ñ

-Ø

-k, -k

-ñuz, -ñüz

-lar, -ler

c) Emir çekiminde kullanılan 3. grup ekler:

-ayın, -eyin; -ayım, -eyim

-ġıl, -gil; ∅

-sun, -sün

-alum, -elum

-ñ; -ñuz, -ñüz

-sunlar, -sunler

11. FİİL ÇEKİMLERİ

A) Basit zamanlı fiillerin çekimi: bildirme kipleri

a) Geniş zaman: degürürin, görürin; dutar mısın, işlersiz, iversiz; deprenür, diriltür, dönderür, duru; işleruz; dönderınilürsiz, işlersiz; dartarlar, depelerler, dikerler, inanurlar, işlerler

Geniş zamanın olumsuzu:

-maz, -mez: degmez, degürmez, dilemez, dutmaz

b) Görülen geçmiş zaman: buyurdum, buyruldum, degürdüm, diledüm, dutdum; azdurduñ, bayurduñ, eyledüñ, işitdüñ, olduñ; añıldı, arturdı, azdı, başladı, işledi, dartdı, depeledi, dilemedi; bağladuk, baydurduk, bulduk, çıḳarduḳ, getürdük, givürduk; bağladuñuz, boġazladuñuz, diledüñüz, dutduñuz, içdüñüz, olınduñuz ; azdılar, azdurdılar, bağladılar, bildiler, çıḳdılar

c) Ögrenilen geçmiş zaman: diriltmiş, olınmış, ölmiş, depelemiş, diriltmiş; olınmışlarken

Tasarlama kipleri

a) İstek: depeleyem, eyidem, gelem; bıraġasañ, döşeyeseñ, eyleyesiñ; baḳa, dire, döndirinile, duta; direvüz, eyitevüz, bilevüz; añasız, çıḳarasız, dirilesiz, döndüresiz, dönesiz, oturesiz; belürteler, çıḳalar, dartışalar, dönderineler

b) Emir: bıraḳ, bil, çıḳ, degür, dönder; eylesüñ, gelsüñ, olsuñ, yisuñ; döndurinelüm mi, tapalum mı; avlañ, bilüñ, çalışuñ, qoyuñ, inuñ, kesüñ; olınsuñlar

Emrin olumsuzu: almañ, depele[illegible], qoyurma, ḳazanmasun, olmaġıl, olmasuñ, yimeñ

105b

(2) şūretü'l-māide miete ve sittūne āyet سورة المائدة مائة وستون آية

(3) bismillāhi'r-raḥmāni'r-rahīm بسم الله الرحمن الرحيم

(4) iy anlar kim īmān getürdiler, yirine getürüñ ʿahdlerüñüzi.(5)ḥelāl olındı size,dört ayaḳlusı yılḳılaruñ illā ol-kim (6) oḳınur üzerüñüze, ḥelāl eyleyiçiler değüliken avı, daḳı siz iḥrām ṭonın (7) geyicileriken. bayıḳ tañrı ḥükm eyler, anı-kim diler. / (8) iy anlar kim īmān getürdiler, ḥelāl eylemeñ, tañrınuñ ḥaç nişānların, (9) ne dağı ḥarām ayı yaʿnī yağmalamañ, ne dağı ḳurbān kim kaʿbe'ye viribirler, (10) ne dağı ḳurbān boynına daḳduḳları, ne dağı ḳasdeyleyiciler yaʿnī kāfirlerden kaʿbe'ye, kim (11) isterler eylük yaʿnī bāzirgānlik anlaruñ çalabısından, daḳı ḥoşnūẕlıḳ.

106a

(1) daḳı ḳaçan iḥrām ṭonından çıḳasız, avlañ. daḳı ḳazanmasun (2) size, bir ḳavm sevmemek yaʿnī mekke kāfirleri, kim yığdılar sizi (3) mescid-i ḥarām'dan kim artuḳlıḳ eyleyesiz. daḳı (4) arḳa virişüñ eylük üzere, daḳı şaḳınmaḳ üzere, daḳı arḳa virişmeñ (5) yazuḳ üzere, daḳı ẕulm eylemek üzere. daḳı şaḳınuñ tañrıdan, bayıḳ tañrı (6) ḳatı ʿaẕāblu. / ḥarām olındı üzerüñüze (7) murdār, daḳı ḳan, daḳı ṭoñuz eti, daḳı ol-kim (8) ün getürünildi tañrıdan ayruḳ içün daḳı boğulmış, daḳı ağaçıla öldürülmiş, (9) daḳı yüksekden düşüp ölmiş, daḳı boynuzıla öldürülmiş, daḳı ol-kim yidi (10) yırtıcı cānavar, illā ol-kim boğazladuñuz, daḳı ol-kim boğazlandı (11) ṭaş putlar üzere, daḳı kim üleşmek isteyesiz oḳlarıla.

106a/4 arḳa virişmeñ: arḳa virişüñ -metin-
106a/8 getürünildi: götürünüldi -metin-

MAİDE SURESİ

...

(105b/3) Bismillahi'r-rahmani'r-rahim

(4-7) Ey iman edenler, ahitlerinizi yerine getirin. Size, üzerinize okunacakların dışında hayvanların dört ayaklısı, ihram örtüsü giymişken avı helal saymamanız şartıyla helal kılındı. Şüphesiz Allah, dilediğine hükmeder. /1/

(8-106/a) Ey iman edenler, ne Allah'ın hac nişanlarını, ne haram ayı (yağmalamayı), ne Ka'be'ye sunulan kurbanlıkları, ne kurbanlık boynuna taktıklarını helal sayın; ne de (kafirlerden) rablerinin iyilik (bezirganlık) ve hoşnutluğunu isteyerek Ka'be'ye yönelenlere saygısızlık edin. İhram örtüsünden çıktığınız zaman avlanabilirsiniz. Bir kavmi sevmemeniz ve onların (Mekke kafirleri) sizi Mescid-i Haram'dan çıkarmalarının kini, sizi haddi aşmaya sevketmesin. İyilik ve korunma üzere yardımlaşın; zulmetmek ve günah üzere yardımlaşmayın. Allah'tan sakının; şüphesiz Allah, azabı çetin olandır. /2/

(6-106b/7)Murdar, kan, domuz eti, Allah'tan başkasının adına kesilmiş, boğulmuş, ağaçla öldürülmüş, yüksekten düşüp ölmüş, boynuzlanarak öldürülmüş, yırtıcı canavarların yemiş oldukları, taş putlar üzere boğazladıklarınız veya boğazlananlar, oklarla paylaşılanlar üzerinize haram kılındı.

106b

(1) şol buyrukdan çıkmakdur. bugün ya'nī hacce'l-vidā' güni, ümīzsüz oldı anlar kim (2) kāfir oldılar dīnüñüzden. pes korkmañ anlardan, dakı (3) korkuñ benden. bugün tamām eyledüm sizüñiçün dīnüñüzi, (4) dakı tamām eyledüm üzerüñüze ni'metümi ya'nī mekkeye givürmegile hoşnūz oldum (5) sizüñiçün müsülümānlıġı dīniken. pes her kim geñsüz olına (6) açlık içinde meyl eyleyici degüliken yazuġa. bayık tañrı (7) yarlıġayıcıdur, rahmet kılıcı. / sorarlar saña, ne nese helāl olındı, (8) eyit, helāl olındı size arular. dakı ne-kim ögretdüñüz (9) avcı cānavardan, it ögredicileriken, ögredürsiz anlara, andan-kim (10) ögretdi size tañrı, pes yiñ andan-kim sakladılar sizüñiçün, (11) dakı añıñ tañrı adını ya'nī it salıcak anuñ üzere. dakı sakınuñ tañrıdan,

107a

(1) bayık tañrı tiz hisābludur. / bugün helāl olındı (2) size arular, dakı ta'āmı anlaruñ kim virinildiler (3) kitābı, helāldür size, dakı ta'āmuñuz helāldür (4) anlara. dakı āzād mü'minlerden, (5) dakı āzād 'avratlardan, anlardan kim virinildiler kitābı (6) sizden ilerüden, kaçan virdüñüz anlara kābīnlerin, (7) sakınıcılariken, zinā eyleyiciler degüliken, dakı dutıcılar degüliken (8) dostlar. dakı her kim kāfir ola īmāna, bayık (9) bātıl oldı 'ameli, dakı ol, ahiretde ziyānlulardandur. / (10) iy anlar kim īmān getürdiler, kaçan durasız namāz dapa, (11) pes yuñ yüzlerüñüzi, dakı ellerüñüzi dirseklere degin.

107a/7 zinā: ziyān -metin-

İşte bunlar, buyruktan çıkmaktır. Bugün (Hacce'l-veda' günü) kafirler, dininizden ümit kesmişlerdir. Onlardan korkmayın; yalnızca benden korkun. Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinize de ni'metimi tamamladım (Mekke'ye girdirmekle). Sizin için din olarak Müslümanlığı beğendim. Kim ki günaha meyledici olmayıp açlıktan dolayı çaresiz kalırsa -haram edilenlerden yiyebilir-. Şüphesiz Allah, bagışlayan ve rahmeti bol olandır. /3/

(7-107a/1)Sana nelerin helal olduğunu soruyorlar: "Temiz olanlar size helal kılındı." de. Allah'ın size öğrettiklerinden istifade ile alıştırdığınız avcı canavarların ve yetiştirdiğiniz köpeklerin sizin için yakaladıklarından yiyin; Allah'ın adını da onun üzerine anın (köpegi saldığınız zaman). Allahtan sakının; şüphesiz Allah, hesabı çabuk görendir. /4/

(1-9) Bugün temiz olan şeyler size helal kılındı. Kendilerine kitap verilenlerin yemeği size, sizin yemeğiniz onlara helal kılındı. Mü'min ve hür kadınlardan ve kendilerine önceden kitap verilenlerin kötülükten kaçınan, zina etmeyen ve dost tutmayanlarından mehirlerini verdiğiniz takdirde -nikahlayabilirsiniz-. Her kim imana gelmezse, şüphesiz bütün ameli boştur; ahirette de ziyanlılardan olacaktır. /5/

(10-107b/9) Ey iman edenler, namaza duracağınız zaman yüzlerinizi ve dirseklere kadar da ellerinizi yıkayın.

107b

(1) daḳı elüñüz sürüñ başlaruñuza, daḳı ayaḳlaruñuzı, (2) iki ṭopuġa degin. daḳı eger olasız cünüb, gey arınuñ. (3) daḳı eger olasız ṣayrular, yā sefer üzere, yā gele (4) biregü sizden aşaḳ yirden, yā yaḳınlıḳ eyleyesiz (5)ʿavratlara, pes bulmayasız ṣu, ḳaṣd eyleñ ṭopraġa (6) aru, pes sürüñ yüzlerüñüzi, daḳı ellerüñüzi (7) andan. dilemez tañrı kim ḳıla üzerüñüze hīç darlıḳ. (8) velīkin diler tā arıda sizi, daḳı tamām eyleye niʿmetini (9) üzerüñüze, anuñıçun kim siz, şükr eyleyesiz. / daḳı añıñ (10) tañrı niʿmetini yaʿnī islām üzerüñüze, daḳıʿahdini, ol-kim (11)ʿahd bağladı sizüñile, anı şol vaḳt-kim eytdüñüz, işitdük, daḳı boyun virdük.

108a

(1) daḳı ṣaḳınuñ tañrıdan, bayıḳ tañrı bilicidür, gögüzler (2) issini yaʿnī göñüller içindeki. / iy anlar kim īmān getürdiler, oluñ, (3) gey durıcılar, tañrıyıçun yaʿnī buyruḳ yirine getürmek ṭanuḳlarʿadlile. (4) daḳı ḳazanmasun size bir ḳavm sevmemek kim (5)ʿadl eylemeyesiz.ʿadl eyleñ, ol yaḳınıraḳdur ṣaḳınmaġıçun. (6) daḳı ṣaḳınuñ tañrıdan, bayıḳ tañrı ḫaberlüdür, anı kim işlersiz. / (7) vaʿde eyledi tañrı anlara kim īmān getürdiler, daḳı işlediler eyü işler, (8) anlaruñdur yarlıġamaḳ, daḳı müzd ulu. / daḳı anlar kim (9) kāfir oldılar, daḳı yalān dutdılar āyetlerümüzi, şunlar (10) ṭāmū isleridür. / iy anlar kim īmān getürdiler, (11) añıñ tañrı niʿmetini, üzerüñüze ol vaḳt-kim ḳaṣd eyledi bir ḳavm yaʿnī cühūdlar

---

108a/6 anı kim: aña kim -metin-

Başlarınıza ve iki topuğa kadar ayaklarınıza ellerinizi sürün. Eğer cünüp olursanız iyice temizlenin. Eğer sizden biriniz hastalardan olur veya seferde bulunur; aşağı yerden -tuvalet- gelir veya kadınlara yakınlık eyler de su bulamazsanız temiz toprağa yönelip ellerinize ve ayaklarınıza sürün. Allah sizi sıkıntıya sokmak istemez; ancak sizi temizlemek ve üzerinizdeki ni'metini tamamlamak ister. Bunun için siz, şükretmelisiniz. /6/

(9-108a/2) Allah'ın üzerinizdeki ni'metini (İslam) ve ah dini hatırlayın ki O, sizinle sözleşmişti ve o zaman siz de: "İşittik ve itaat ettik." demiştiniz. Allah'tan sakının; şüphesiz Allah gönüller içinde ne varsa hepsini bilendir. /7/

(2-6) Ey iman edenler, Allah için adaleti iyice gözetenler (emri yerine getirmekte) ve adaletli şahitler olun. Bir kavmi sevmemek sizi adaletsizliğe sevketmesin. Adalet eyleyin; zira o, takvaya daha yakındır. Allah'tan sakının; şüphesiz Allah, işlediğiniz her şeyden haberdardır. /8/

(7-8) Allah, iman eden ve iyi işler yapanlara söz vermiştir ki, bagışlanma ve büyük mükafat onlarındır. /9/

(8-10) Ayetlerimizi yalanlayıp kafir olanlara gelince onlar, cehennem ehlidirler. /10/

(10-108b/3) Ey iman edenler, Allah'ın üzerinizdeki ni'metini hatırlayın; hani bir kavim (Yahudiler) ellerini size uzatarak -öldürmeye- kasdeylemişlerdi de, o zaman -Allah-, ellerini sizden çekmişti (haber vermekle).

108b

(1) kim döşeyeler ya'nī uzadalar sizüñ dapa ellerini, pes yığdı (2) ellerini sizden ya'nī size haber virmegile. daḳı ṣaḳınuñ tañrıdan, daḳı tañrıya (3) tevekkül eylesün mü'minler. / daḳı bayıḳ duttı tañrı (4) benī isrāīl 'ahdini. daḳı viribidük ya'nī cebbārlar iline anlardan, on iki (5) ḳavm server. daḳı eyitti tañrı, bayıḳ ben, sizüñileven, (6) eger ṭurğurasız namāzı, daḳı viresiz zekātı, (7) daḳı īmān getüresiz yalavāçlaruma, daḳı ḳuvvetlendüresiz anları, (8) daḳı ödünç viresiz tañrıya, ödünç görklü, 'afv eyleyem (9) sizden yavuz işlerüñüzi, daḳı givürem sizi uçmağa, (10) aḳar altından ırmaḳlar. pes her kim kāfir ola (11) şundan ṣoñra, sizden, bayıḳ azdı yol ortasından ya'nī ḥaḳ yolını. /

109a

(1) pes ṣıduḳlarından ötürü 'ahdini anlar, la'net eyledük anlara, (2) daḳı ḳılduḳ göñüllerini ḳatı. döndürürler (3) sözleri yirlerinden. daḳı terk eylediler ülüyi, (4) andan-kim añdurınıldılar anı. daḳı hemīşe olduñ sen muṭṭali', (5) ḫıyānet üzere anlardan, illā az anlardan. pes 'afv eyle anları, (6) daḳı geç ṣuçlarından. bayıḳ tañrı sever, eylük eyleyicileri. / (7) daḳı anlardan kim eyittiler, bayıḳ biz, naṣrānilerüz. dutduḳ (8) anlaruñ 'ahdini. pes terk eylediler ülüyi, andan kim añdurınıldılar anı. (9) pes ḳındurduḳ anlaruñ arasında düşmenlığı, daḳı sevmemeklik, (10) ḳıyāmet günine degin. daḳı ṣoñra ḫaber vire anlara tañrı, (11) anı-kim oldılar işlerler. / iy kitāb ehli,

Allah'tan sakının; mü'minler de Allah'a tevekkül eylesinler. /11/

(3-11) Şüphesiz Allah, İsrail oğullarından söz almıştı. (Zorbalar memleketine) onlardan oniki de başkan göndermiştik. Allah şöyle söyledi: "Eğer namazı kılar, zekatı verir; peygamberlerime iman ederek onları destekler, Allah'a güzel borç verirseniz sizinle beraberim ve sizi günahlarınızı bağışlayarak altından ırmaklar akan cennete koyarım. Her kim de bundan sonra inkar edici olursa orta yoldan (Hak yolundan) sapmış olur. /12/

(109a/1-6) Onları, sözlerini bozmalarından dolayı la'netledik ve kalplerini katılaştırdık. Onlar, sözleri tahrif ederek hatırlatıldıkları şeyden nasiplerini terk eylediler. Onlardan azı hariç,devamlı onları hainlik içerisinde bulursun. Suçlarından geçerek onları affet. Şüphesiz Allah,iyilik yapanları sever. /13/

(7-11) "Şüphesiz biz Hıristiyanlarız." diyenlerden de söz almıştık. Hatırlatıldıkları şeyden -onlar da- nasiplerini terk eylediler. Biz de onların arasında kıyamet gününe değin sürecek düşmanlık ve kin saldık.Daha sonra Allah onlara, işlemiş olduklarından haber verecektir. /14/

109b

(1) bayık geldi size yalavacumuz, bellü eyler size (2) çok anlardan-kim olduñuz gizlersiz kitābdan ya'nī tevrīt, (3) daḳı 'afv eyler çoḳdan. bayıḳ geldi size tañrıdan (4) aydıñlıḳ, daḳı kitāb bellü. / ṭoğru yol gösterür anuñıla tañrı, (5) aña kim uydı anuñ ḫoşnuẕlığına, selām yollarına. (6) daḳı çıḳarur anları ḳarañulıḳdan aydıñlıḳ dapa (7) dilegiyile, daḳı ṭoğru yol gösterür anlara yol dapa ṭoğru. / (8) bayıḳ kāfir oldı anlar kim eyittiler, bayıḳ tañrı mesīḥdür (9) meryem oğlı. eyit, pes kim mālik ola tañrıdan nesneye, (10) eger dileye kim helāk eyleye 'īsāyı, meryem oğlını, (11) daḳı anasını, daḳı anları kim yirdedür hep, dakı tañrınuñdur

110a

(1) gökler pādişehlığı, daḳı yirüñ, daḳı ol iki arasındağınuñ. (2) yaradur anı-kim diler, daḳı tañrı her nese üzere güci yiter. / (3) daḳı eyitti yehūdiler, daḳı naṣrāniler, biz (4) tañrı oğlanlarıvuz, daḳı dostlarıvuz anuñ. eyit, pes nişe 'azāb eyler size, (5) yazuḳlaruñuzıla. belki siz ādemīlersiz, andan kim yarattı. (6) yarlığaya anı-kim diler, daḳı 'aẕāb eyleye aña kim diler. (7) daḳı tañrınuñdur gökler pādişehlığı, daḳı yirüñ, daḳı ol iki arasındağınuñ. daḳı anuñ dapadur dönecek yir. / iy kitāb ehli, (9) bayıḳ geldi size yalavācumuz, bellü eyler sizüñiçün, kesilmek üzere (10) yalavāçlardan kim eyitmeyesiz, gelmedi bize, hīç muştılayıçı, (11) dakı ḳorḳıdıcı. bayıḳ geldi size muştılayıcı daḳı ḳorḳıdıcı.

(11-109b/4) Ey kitap ehli, Kitap'tan (Tevrat) gizlemiş oldugunuz şeylerin çogunu açıklamak, çğundan da bagışlamak üzere peygamberimiz geldi. Şüphesiz Allah'tan size aydınlık ve ap açık bir kitap da geldi. /15/

(4-7) Allah onunla hoşnutlugunu isteyenlere ve selam yollarına uyanlara dogru yol gösterir. Dilemesiyle de onları karanlıktan aydınlığa çıkarıp dos doğru bir yola iletir. /16/

(7-110a/2) "Şüphesiz Meryem oğlu ısa, Allah'tır." diyenler kafir olmuşlardır. -Onlara- de: "Allah'tan başka nesnelere hakim olan kimdir? Eğer Allah dilerse Meryem oglu İsa'yı, anasını ve yerde olan her şeyi helak eder. Göklerde, yerde ve ikisinin arasında ne varsa hepsinin mülkiyeti Allah'ındır. Allah diledigini yaratır ve her şeye gücü yeter. /17/

(3-8) Yahudiler ve Hıristiyanlar: "Biz Allah'ın ogulları ve dostlarıyız." dediler. -Onlara- de: "O halde günahlarınızdan dolayı Allah size niçin azap ediyor? Dogrusu sizler de O'nun yarattıgı bir insansınız. Göklerin, yerin ve her ikisinin arasındakinin mülkiyeti Allah'ındır. Dönülecek yer de onun tarafıdır. /18/

(8-110b/1) Ey kitap ehli, peygamberlerin arası kesildiğinde açıklayıcı olarak peygamberimiz geldi. -Artık siz de- "Bize hiç müjdeleyici ve korkutucu gelmedi." demeyin. Çünkü size müjdeleyen ve korkutan -elçimiz- gelmiştir. Elbette Allah her şeye muktedirdir. /19/

110b

(1) dakı tañrı her nese üzere güci yiter. / dakı ol vakt-kim eyitti (2) mūsā, kavmine, iy kavmüm, añıñ tañrı ni'metin (3) üzerüñüze, ol vakt-kim kıldı sizüñ içüñüzde peyğamberler, dakı kıldı size (4) pādişehler, dakı virdi size anı-kim virmedi kimseye (5) 'ālemlerden. / iy kavmüm, girüñ yire, (6) aru olınmış, ol-kim yazdı ya'nī levḥa'l-maḥfūẓ'da tañrı sizüñiçün. (7) girü dönmeñ, arkalaruñuz üzere, pes dönesiz ziyānlular. / (8) eyittiler, iy mūsā, bayık anuñ içinde kavüm var, kuvvetlüler. (9) dakı biz hergiz girmeyevüz anda, tā çıkalar andan. pes bayık eger (10) çıkalar andan pes bayık biz giricilerüz. / eyitti (11) iki er ya'nī yūşa' dakı kālib anlardan kim korkarlar kim eylük eyledi tañrı

111a

(1) ol iki üzere, girüñ anlaruñ üzere kapuya, (2) pes kaçan giresiz aña bayık siz yiñicilersiz. dakı tañrı (3) üzere tevekkül eyleñ, eger olasız mü'minler. / (4) eyittiler, iy mūsā, bayık biz, hergiz girmeyevüz aña hemīşe, niçe-kim (5) hemīşe oldılar anda. pes var sen dakı çalabuñ, çalışuñ, (6) bayık biz uşbunda oturıcılaruz. / eyitti, iy çalabum, (7) bayık ben mālik degülven, illā kendüzüme, dakı karındāşuma, pes ayır (8) aramuzda, dakı kavm arasında buyrukdan çıkıcıları. / eyitti, (9) bayık ol ya'nī ol il, ḥarām olınmışdur, anlaruñ üzere kırk yıl. (10) ḥayrān olalar yirde. pes kayurma (11) kavm üzere buyrukdan çıkıcılar. / dakı okı anlaruñ üzere

---

110b/8 kavüm: kavmüm -metin-

(110b/1-5) Bir vakit Musa kavmine şöyle demişti: "Ey kavmim, Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın; -hani- bir zaman sizin içinizden peygamberler çıkarmış ve size padişahlar kılmıştı. Alemlerden kimseye vermediğini de size vermişti." /20/

(5-7) "Ey kavmim, Allah'ın sizin için kitip'ta (Levhe'l-mahfuz) yazdığı ve temizlenmiş yere girin. Arkalarınız üzere de geri dönmeyin; eğer dönerseniz ziyanlılardan -olursunuz-. /21/

(8-10) Dediler: "Ey Musa, şüphesiz onun içinde kuvvetli bir kavim var. Biz, onlar oradan çıkmadığı sürece, asla oraya girmeyiz. Ancak onlar oradan çıkarlarsa biz de şüphe yok ki oraya gireriz. /22/

(10-111a/3) Allah'ın üzerlerine iyilik eylediği ve Allah'tan korkan iki adam (Yuşa ve Kalib) şöyle söyledi: "Onların üzerine kapıdan girin. Bir defa girdiniz mi artık zafer sizindir. Eğer mü'min lerden olduysanız, sadece Allah'a güvenin. /23/

(4-6) Dediler: "Ey Musa, onlar orada devamlı durdugu sürece biz de asla oraya girmeyiz. Şimdi sen var, rabbinle beraber onlarla savaş. Biz burada oturanlardanız." /24/

(6-8) -Musa- dedi: "Ey Allah'ım, şüphesiz ben, kendim ve kardeşimden başkasına hakim degilim. Artık bizimle, buyruktan çıkmış olan kavmin arasını ayır." /25/

(8-11) -Allah- dedi: "O halde o (o memleket) onların üzere kırk yıl yasaklanmıştır. Yerde şaşkın olsunlar. Artık buyruktan çıkıcı kavim için üzülme. /26/

111b

(1) ḫaberin ādemüñ iki oġlınuñ girtüyile. ol vaḳt-kim ḳurbān eylediler. ḳurbān, (2) beyerlendi ol ikinüñ birinden, daḳı beyerlenmedi (3) daḫı birinden. eyitti yaʿnī ḳābil depeleyem seni. eyitti, (4) bayıḳ beyerler tañrı ṣaḳınıcılardan. / eger (5) döşeyeseñ yaʿnī uzadasañ benüm dapa elüñi, tā depeleyeseñ beni,degülem ben (6) döşeyici elümi, senüñ dapa, depeleyem seni, bayıḳ ben (7) ḳorḳarın tañrıdan, çalabısı ʿālemlerüñ. / bayıḳ ben dilerin (8)kim döneseñ benüm yazuġumıla, daḳı senüñ yazuġuñıla, pes olasañ, (9) od islerinden, daḳı ṣoldur cezāsı ẓālimlerüñ. / (10) pes geñez eyledi aña nefsi, ḳarındaşın depelemek, pes depeledi anı. (11) pes oldı ziyānlulardan. / pes viribidi tañrı ḳarġayı

112a

(1) ḳazır yiri, tā göstere aña nite örte (2) ḳardaşınuñ ud yirini. eyitti, iy vāylīʿāciz mi oldum (3) kim olam uşbu ḳarġalayın, pes örtem, (4) ḳarındaşumuñ ud yirini, pes oldı peşīmān olıcılardan. / (5) şundan ötürü yazduḳ yaʿḳūb oġlanları üzere, (6) bayıḳ her kim depeleye bir kişiyi bir kişisüz yā fesād eylemedin (7) yirde, pes depelemiş gibidür, ādemīleri hep. (8) daḳı her kim dirilde bir kişiyi, taman diriltmiş gibidür, ādemīleri (9) hep. daḳı bayıḳ geldi anlara yalavaçlarumuz, (10) ḥüccetler ile. andan bayıḳ çoḳ anlardan, (11) şundan ṣoñra yirde ḥadden geçiciler. /

(11-111b/4) Onlara Adem'in iki oğlunun haberini gerçek bir şekilde anlat. Bir zaman kurban eylemişlerdi. Kurban, o ikinin birinden kabul edilmiş, öbüründen de kabul edilmemişti. Dedi (Kabil): "Seni öldürecegim." (Habil de ona): "Şüphesiz Allah, sakınanlardan kabul eder." dedi. /27/

(4-7) "Elini benden tarafa uzatıp beni öldürmek istesen de ben, elimi senden tarafa uzatıp seni öl dürecek degilim. Elbette ben, alemlerin rabbi olan Allah'tan korkarım." /28/

(7-9) "Şüphesiz ben istiyorum ki benim günahımı ve kendi günahını yüklenerek dönesin de cehennem eh linden olasın. Zalimlerin cezası işte budur. /29/

(10-11) Sonunda nefsi, kardeşini öldürmeyi ona kolaylaştırdı da kardeşini öldürdü. Bu yüzden de zara ra ugrayanlardan oldu. /30/

(11-112a/4) Sonra Allah, kardeşinin avret mahallini nasıl örteceğini göstermek için yeri kazan bir kar ga göndermişti. "Yazıklar olsun bana! Şu karga gi bi aciz mi oldum ki kardeşimin avret yerini örtmeyeyim." dedi de pişman olanlardan oldu. /31/

(5-11) İşte bu yüzdendir ki Yakup oglanları üzere şöyle yazdık: Bir kişi yerde fesâdı olmaksızın bir kişiyi öldürürse, tüm insanları öldürmüş gibidir. Her kim de bir kişiyi kurtarırsa, tüm insanları kurtarmış gibi olur. Peygamberlerimiz onlara deliller ile geldiği halde şüphesiz onlardan çoğu yine yeryüzünde aşırı gitmektedirler. /32/

112b

(1) bayık cezāsı anlaruñ kim çalışurlar ya'nī urıcılar tañrıyıla, dakı yalavācıla, (2) dakı işlerler yirde az-ğunlık kim depeleneler, (3) yā aşılanalar, yā kesile elleri, ayakları (4) şağ el, şol ayak, yā yol eylenileler yirden. şol (5) anlaruñdur horlık dünyāda, dakı anlaruñdur āhiretde (6)'azāb ulu. / illā anlar kim tevbe eylediler andan (7) ilerüden kim gücüñüz yite anlaruñ üzere. pes bilüñ, bayık (8) tañrı yarlığayıcıdur, rahmet kılıcı. / iy anlar kim (9) īmān getürdiler, şakınuñ tañrıdan, dakı isteñ anuñ dapa irişdürici.(10)dakı çalışuñ yolında anuñiçün kim siz kurtılasız. / (11) bayık anlar kim kāfir oldılar, eger bayık anlaruñ imisse ol-kim

113a

(1) yirdedür hep, dakı anuñ kim anuñıla (2) tā satun alalar anuñıla ya'nī kendüzilerin'azābından kıyāmet güninüñ, (3) kabūl olınmaya anlardan, dakı anlaruñdur'azāb ağrıdıcı. / (4) dileyeler kim çıkalar oddan,dakı(5)degül çıkıcılar andan. dakı anlaruñdur'azāb (6) durucı. / dakı uğrı er, dakı uğrı'avrat kesüñ (7) ellerini ol ikinüñ yanud içün aña kim kazandılar'azāb içün (8) tañrıdan. dakı tañrı beñdeşsüz dürust işlüdür. / pes her kim (9) tevbe eyleye zulmından şoñra, dakı eyü işleye bayık tañrı (10) tevbe vire aña. bayık tañrı yarlığayıcıdur, rahmet kılıcı. / (11) bilmedüñ mi bayık tañrı, anuñdur gökler pādişehlığı,

(112b/1-6) Allah ve resulüyle savaşıp yeryüzünde azgınlık yapanların cezası, öldürülmek, asılmak, sağ el veya sol ayak olmak üzere el ve ayaklarının kesilmesi veyahut da bir yerden sürülmeleridir. İşte dünyada aşağılanma, ahirette de büyük bir azap onlar içindir. /33/

(6-8) Ancak onların üzerine galebe çalmadan önce tövbe edenler hariç. Biliniz ki Allah, bağışlayan ve merhamet edendir. /34/

(8-10) Ey iman edenler, Allah'tan sakınıp O'na ulaştırıcı vesileler arayın. O'nun yolunda savaşın ki kurtuluşa eresiniz. /35/

(11-113a/3) Şüphesiz kafir olanlar eğer yeryüzünde bulunan her şeye sahip olsalar da, kıyamet gününün azabından (kendilerini) kurtarmak için bunları fidye olarak verseler onlardan bu, kabul edilmez; acı bir azap da onlaradır. /36/

(4-6) Ateşten çıkmak isteyecekler ama oradan çıkıcılar degildirler. Sürekli bir azap da onlaradır. /37/

(6-8) Hırsız erkek ve hırsız kadının Allah'ın azabını kazanmalarından dolayı bir ceza olarak her ikisinin de ellerini kesin. Şüphesiz Allah, hakkı ile iş yapmada eşi ve benzeri olmayandır. /38/

(8-10) Her kim zulmünden sonra tövbe eder ve iyi işler yaparsa Allah ondan tövbesini kabul eder. Şüphesiz Allah, bağışlayan ve merhamet edendir. /39/

(11-113b/2) Bilmez misin ki göklerin ve yerin mülkiyeti ancak Allah'a aittir.

113b

(1) daḳı yirüñ. ʿazāb eyleye aña kim diler, daḳı yarlıġaya (2) anı-kim diler. daḳı tañrı her nese üzere güci yiterdür. / (3) iy yalavāç, ḳayġulu eylemesün seni, anlar kim yaʿnī münāfıḳlar iverler (4) kāfir dostluġına, kāfirlıḳ içine, anlardan kim eyittiler, īmān getürdük, (5) aġızlarıla, daḳı īmān getürmedi göñülleri. daḳı (6) anlar kim cühūd oldılar, işidiciler yalanı. işidicilerdür bir ḳavm içün (7) ayruḳlar, gelmediler saña. degşürürler sözleri recm āyetin, (8) yirlerinden ṣoñra. eydürler, eger virinilesiz (9) uşbunı yaʿnī aġaç urmaġı, dutuñ anı, daḳı eger viribinilmeyesiz anı yaʿnī sengsār buyurursa, ṣaḳınuñ. (10) daḳı her kim dilerse tañrı azu durmaġın, hergiz mālik olmayasañ (11) aña tañrıdan nesene. şunlar anlardur kim dilemedi tañrı

114a

(1) kim arıda göñüllerini. anlaruñdur dünyā içinde (2) ḫorlıḳ, rusvāylıḳ, daḳı anlaruñdur āḫiretde ʿazāb (3) ulu. / işidicilerdür yalanı yaʿnī yalan ṭanuġı, yiyicilerdür (4) ḥarāmı yaʿnī rişveti. pes eger geleler saña pes ḥükm eyle aralarında, (5) yā yüz döndür anlardan. daḳı eger yüz döndürürseñ anlardan. (6) hergiz ziyān degürmeyeler saña nesene. daḳı eger ḥükm eyleseñ, (7) ḥükm eyle aralarında ʿadlile. bayıḳ tañrı sever, (8) ʿadl eyle yicileri. / daḳı nite ḥükm eyleyici eyler seni, (9) ol ḥālde kim ḳatlarındadur tevrīt, anuñ içindedür tañrı ḥükmi yaʿnī recm āyeti, (10) andan yüz döndürürler. şundan ṣoñra, daḳı degül şunlar (11) mü'minler. / bayıḳ biz indürdük tevrīti,

---

113b/4 getürdük: getürüñ -metin-

113b/9 sengsār: segsār -metin-

Dilediğine azap eyler; dilediğini de bağışlar. Al lah her şey üzerine gücü yetendir. /40/

(3-114a/3) Ey Resul, gönülden iman etmeyip sadece ağızla rıyla "iman ettik" diyerek kafirliğe ve kafirler le dostluğa koşanlar (münafıklar) seni üzmesin. Onlar ki yalana kulak vererek yahudi oldular. Onlar sana uymayan başka bir kavim için dinleyenler dir. Sonra recm ayetinin sözlerini yerlerinden de ğiştirirler."Eğer size işte bu (ağaç vurmak) veri lirse alın; eğer o (taşa tutma) verilirse sakının." derler. Eğer Allah, her kimin azgınlığını dilerse, artık sen asla Allah'tan onun hakkında hiçbir şeye muvaffak olamazsın. İşte onlar, Allahın gönüllerini temizlemek istemedigi kişilerdir. Dünyada iken aşağılanma ve rüsvaylık; ahirette de büyük bir azap onlar içindir. /41/

(3-8) Onlar, yalana kulak verir (yalancı şahitlik yapar) ve haram (rüşvet) yerler. Eğer onlar sana gelirlerse ya aralarında hüküm ver ya da onlardan yüz çevir. Eğer onlardan yüz çevirirsen, sana hiç bir zaman zarar ulaştıramazlar. Eğer hüküm verirsen aralarında adaletle hükmet. Şüphesiz Allah, adil olanları sever. /42/

(8-11) İçinde Allah'ın hükmü (recm ayeti) bulunan Tevrat katlarında olduğu halde seni nasıl hakem olarak siçiyor sonra da ondan yüz çeviriyorlar? Bundan sonra onlar, inanmış kişiler de değildir. /43/

114b

(1) anuñ içinde ṭoġru yol göstermek, daḳı aydıñlıḳ ḥükm eyler anuñıla peyġamberler. (2) anlar kim boyun virdiler, anlaruñiçün-kim cühūd oldılar. daḳı tañrı biliciler, (3) daḳı dānişmendler andan ötürü kim ṣaḳlamaḳ istenildiler tañrı (4) kitābın, daḳı oldılar anuñ üzere ṭanuḳlar. pes ḳorḳmañ (5) ādemīlerden, daḳı ḳorḳuñ benden. daḳı satun almañ āyetlerümile (6) az bahā yaʿnī az bahālu dünyālik. daḳı her kim ḥükm eylemeye yaʿnī cühūdlardan, (7) anuñıla indürdi tañrı şunlardur kāfirler. / (8) daḳı yazduḳ anlaruñ üzere, anuñ içinde kim bayıḳ nefse nefsdür, (9) daḳı göze gözdür, daḳı buruna burundur, (10) daḳı ḳulaġa ḳulaḳdur, daḳı dişe dişdür, (11) daḳı zaḫımlara beñdeş eylemekdür. pes her kim ṣadaḳa eyleye anı,

115a

(1) pes ol yazuġın gidericidür anuñ. daḳı her kim ḥükm eylemeye (2) anuñıla kim indürdi tañrı, pes şunlar ẓālimlerdür. / (3) daḳı iz başdurduḳ, izleri üzerine ʿīsāyı meryem oġlını, (4) girçek anı-kim ileyindedür tevrīt. (5) daḳı virdük incīli, anuñ içinde ṭoġru yoldur, daḳı aydıñlıḳdur, (6) daḳı girçek dutıcıyıken anı-kim ileyindedür tevrīt, (7) daḳı ṭoġru yol iken, daḳı öğüt iken, ṣaḳınıcılar içün. / daḳı ḥükm eylesüñ (8) incīl ehli anuñıla kim indürdi tañrı, anuñ içinde. daḳı (9) her kim ḥükm eylemeye anuñıla kim indürdi tañrı. şunlar (10) fāsıḳlardur. / daḳı indürdük senüñ dapa (11) kitābı girtülügile, girçek dutıcıyıken anı-kim ileyindedür

---

114b/11 zahımlara: zahımlava -metin-

(11-114b/7) Biz şüphesiz Tevrat'ı, peygamberlerin onunla aydınlık hüküm vermesi ve dogru yol göstermesi için indirdik. Onlar da itaat edip Yahudi oldular. Allah'a iman edenler ve bilginlerden Allah'ın kitabını korumaları istenildiği için onun üzerine şahitler oldular. O halde insanlardan korkmayın; benden korkun. Ayetlerimi de az pahaya (az pahalı dünyalık) satmayın. Her kim (Yahudilerden) Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse işte onlar kafirlerdir. /44/

(8-115a/2) Onun içinde onların üzerine şöyle yazdık: "Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş, yaralıya da benzer eylemektir. Fakat her kim bunu bağışlarsa bu onun günahının bağışlanmasına vesile olur. Her kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse işte onlar zalimlerdir. /45/

(3-7) Meryem oğlu İsa'yı, kendinden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olarak peygamberlerin izleri üzerine gönderdik. O'na da içinde doğru yola ileten ve nur bulunan, kendinden önce indirdiğimiz Tevrat'ın onu doğruladığı Incil'i, sakınanlar için doğru yola iletici ve bir öğüt olsun diye verdik. /46/

(7-10) İncil ehli de Allah'ın indirdiğiyle hükmetsinler. Her kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse işte onlar fasıklardır. /47/

(10-115b/8) Senin tarafına da kendinden önceki kitabı dogrulayan, onun üzerine dogru bir şahit olarak gerçeklerle Kitab'ı indirdik.

115b

(1) kitābdan, daḳı ṭoğru ṭanuḳ iken anuñ üzere. pes ḥükm eyle (2) aralarında, anuñıla kim indürdi tañrı, daḳı uyma nefsler dilegine. (3) andan kim geldi saña ḥaḳdan yaʿnī ḥaḳdan meyl eyleyüp her birinüñ ḳılduḳ (4) sizden şerīʿat, daḳı yol. daḳı eger dilesedi tañrı, (5) ḳıladı sizi bir dīn üzere ümmet, velīkin tā ṣınaya (6) sizi. anuñ içinde kim virdi size ögredeseñ eyü işler, (7) tañrı dapa dönecek yirüñüz hep. pes ḫaber vire size, (8) anı-kim olduñuz anuñ içinde dartışursız. / daḳı ḥükm eyle, (9) anlaruñ arasında anuñıla kim indürdi tañrı, daḳı uyma nefsler dilegine. (10) daḳı ṣaḳın anlardan kim azduralar seni, bir niçesinden (11) anuñ kim indürdi tañrı, senüñ dapa. pes eger yüz döndüreler, pes bil,

116a

(1) bayıḳ diler tañrı kim ire anlara yaʿnī dünyāda ʿaẕāb eyleye bir niçe (2) yazuḳlarından ötürü. daḳı bayıḳ çoḳ ādemīlerden (3) tāʿatden çıkıcılardur. / pes cāhillik zamānı ḥükmin mi isterler. (4) daḳı kimdür görklürek tañrıdan ḥükümdin-yaña ḳavm içün kim (5) gümānsuz olalar. / iy anlar kim īmān getürdiler, dutmañ (6) cühūdları, daḳı naṣrānīleri dostlar. bir niçesi anlaruñ (7) dostlarıdur bir niçesinüñ. daḳı her kim dost dutarısa anları sizden,(8) bayıḳ ol anlardandur. bayıḳ tañrı, ṭoğrı yol göstermez, ḳavme, (9) ẓālimler. / pes göreseñ anları kim göñüllerindedür (10) ṣayrulıḳ yaʿnī münāfıḳlıḳ, iverler anlaruñ ḥaḳḳında eydürler, ḳorḳaruz (11) kim ire bize rūzigār dönmek. pes ol-kim tañrı getüre

Öyleyse aralarında Allah'ın indirdiğiyle hükmet; nefislerinin arzusuna da uyma. Sizden her biriniz için Hak'tan size, bir şeriat ve yol geldi. Eğer Allah, dileseydi sizi bir din üzere tek ümmet yapardı; fakat sizi sınamak istiyor. O halde size bildirilen iyi işlerden yapınız ki hepinizin dönüşü Allah'adır. Artık üzerinde tartıştığınız şey leri Allah size haber verecektir. /48/

(10-116a/3) Onların arasında Allah'ın indirdiğiyle hükmet; onların nefislerinin arzusuna da uyma. Seni, Allah'ın sana indirdiği hükümlerin bir kısmından saptırmak isteyenlere dikkat et. Eğer yüz çevirirlerse bil ki, şüphesiz Allah, günahlarından dolayı onlara ulaşmak (dünyada azap eylemek) istemektedir. Zaten insanlardan çoğu, itaat dışına çıkıcılardandır. /49/

(3-5) Yoksa cahillik zamanının hükmünü mü istiyorlar? Şüphelerini giderici bir kavim için hükümden yana Allah'tan başka daha iyi olan kimdir? /50/

(5-9) Ey iman edenler, Yahudi ve Hıristiyanları dostlar edinmeyin. Onların bir kısmı bir kısmının dostudurlar. Sizden her kim onları dost tutarsa şüphesiz o da onlardandır. Şüphesiz Allah, zalim bir kavme doğru yol göstermez. /51/

(9-116b/2) Kalplerinde hastalık bulunanların (münafıklar) halini gör ki: "Zamanın aleyhimize dönmesinden korkarız." diye koşuştururlar.

116b

(1) açmagı ya'nī mekke fetḥi, yā bir iş ḳatından, pes olalar anuñ (2) üzere kim gizlediler, nefsleri içinde peşīmānlar. / daḳı eydür, (3) anlar kim īmān getürdiler, anlar anlardur kim and içdiler tañrıya, (4) andlarınuñ ġāyetin. pes anlar sizüñiledür. bāṭıl oldı (5) 'amelleri anlaruñ, pes oldılar ziyānlular. / iy anlar kim (6) īmān getürdiler, her kim döne sizden dīninden, (7) ṣoñra getüre tañrı bir ḳavm kim sever anları, daḳı (8) severler anı, ḫorlar ya'nī aşaḳlıḳ eyleyiciler, mü'minler üzere, ḳavīler, (9) kāfirler üzere. çalışurlar tañrı yolında, (10) daḳı ḳorḳmazlar serzeniş eyleyicilerüñ serzeniş eyledüginden. şol (11) tañrı fażlıdur, virür anı aña kim diler. daḳı tañrı,

117a

(1) giñ raḥmetlüdür, bilicidür. / degül dostlaruñuz, yā arḳa viricilerüñüz, illā tañrı daḳı yalavacı, (2) daḳı anlar kim īmān getürdiler, anlardur kim dururlar namāzı (3) daḳı virürler zekātı, daḳı anlar rükū' eylerler. / (4) daḳı her kim dura, tañrı, daḳı yalavaç işine, daḳı anlar kim (5) īmān getürdiler, bayıḳ tañrı bölügidür yiñiciler. / (6) iy anlar kim īmān getürdiler, dutmañ anları kim (7) dutdılar dīnüñüzi yañşuya daḳı oyına, anlar kim (8) virinildiler kitābı sizden ilerüden, daḳı kāfirleri (9) dostlar. daḳı ṣaḳınuñ tañrıdan, eger olasız mü'minler. / (10) daḳı ol vaḳt-kim ḳıġırduñuz namāz dapa, duttılar anı (11) yañşuya, daḳı oyına. şol andan ötürüdür kim bayıḳ anlar bir ḳavmdür, añlamazlar. /

Belki o Allah bir fethi (Mekke'nin fethi) yahut katından bir emir getirecek de onlar, gizledikle-diklerinden dolayı pişman olacaklardır. /52/

(2-5) O zaman iman edenler şöyle söyler: "Sizinle olduğunu söyleyen, kavi bir şekilde Allah'ın adına yemin edenler bunlar mı?" Onların amelleri boşa gitti de ziyana ugrayanlardan oldular. /53/

(5-117a/1) Ey iman edenler, sizden her kim dininden dönerse, Allah öyle bir kavim getirir ki, Allah onları, onlar da Allah'ı severler. Onlar, mü'minlere karşı yumuşak huylu (alçak gönüllü), kafirlere karşı da şiddetlidirler. Allah yolunda savaşır ve kınayıcının kınamasından korkmazlar. O Allah'ın bir lütfudur ki onu diledigine verir. Allah geniş bir lütfa ve ilme sahiptir. /54/

(1-3) Sizin yardımcınız ve dostlarınız onlar değil; ancak Allah ve resulü ile iman edenlerdir. Onlar ki, namazı kılar, zekatı verir ve rüku ederler. /55/

(4-5) Her kim Allahı, Resulünü ve iman edenleri dost edinirse bilsin ki galip olacak olan Allah'ın fırkasıdır. /56/

(6-9) Ey iman edenler, dininizi alay ve oyun konusu eden, sizden önce kitap verilmişleri ve kafirleri dost edinmeyin. Eğer mü'minlerdenseniz sadece Allah'tan korkun. /57/

(10-11) Onları namaz için çagırdıgınız zaman onlar onu alay ve oyun konusu yaptılar. Bundan dolayıdır ki onlar, şüphesiz anlamayan bir topluluktur. /58/

117b

(1) eyit, iy kitāb ehli, münkir olur mısız (2) bizden illā kim īmān getürdük tañrıya, daḳı ana kim indürünildi (3) bize, daḳı anā-kim indürünildi ilerüden. daḳı bayıḳ (4) çoḳuñuz buyruḳdan çıḳıcılardur. / eyit, ḫaber vireyin mi size (5) yavuzraġı. şundan yanuddın yaña tañrı ḳatından ol-kim (6) laʿnet eyledi tañrı, daḳı ḳaḳıdı anuñ üzere, daḳı ḳıldı anlardan (7) pūzīneler yaʿnī yigitleri, daḳı ṭoñuzlar, daḳı ṭapdı şeyṭāna, (8) şunlar yavuzıraḳdur bizdin-yaña, daḳı azġunıraḳdur, (9) yol ortasından. / daḳı ḳaçan geldi size eyittiler, (10) īmān getürdük. daḳı bayıḳ girdiler kāfirlıġıla, daḳı anlar bayıḳ (11) çıḳdılar anuñıla. daḳı tañrı bilürirekdür anı-kim oldılar gizlerler. /

118a

(1) daḳı görseñ çoḳı anlardan kim iverler (2) yazuḳ içine, daḳı ẓulm içine, daḳı yimegine anlaruñ (3) ḥarāmı. ne yavuzdur ol-kim oldılar işlerler. / (4) nişe yıġmadı anları, tañrı biliciler, daḳı dānişmendleri,(5) anlaruñ söylemeginden yazuġı, daḳı yimeklerinden ḥarāmı. (6) ne yavuz ol-kim oldılar yaʿnī yıġmaḳ işlerler. / daḳı eyitti (7) cühūdlar, tañrı eli baġlanmışdur. baġlansun elleri anlaruñ, (8) daḳı laʿnet olınsunlar, andan ötürü kim eyittiler. belki elleri döşenmişlerdür, (9) nafaḳa eyler nite-kim diler. daḳı arturur, (10) çoḳ anlardan yaʿnī cühūdlardan ol-kim indürünildi senüñ dapa (11) çalabuñdan, ḥadden geçmek, daḳı kāfirlik.

(117b/1-4) De ki: "Ey kitap ehli, biz Allah'a, bize ve bizden öncekilere indirilene iman ettik diye mi bizden hoşlanmıyorsunuz? Şüphesiz çoğunuz emir dışına çıkanlardansınız. /59/

(4-9) De ki: "Size bundan daha kötüsünü haber vereyim mi? Allah katından bir ceza olmak üzere Allah'ın la'net ve gazap ederek kendilerinden (yigitlerden) maymunlar, domuzlar ve şeytana tapıcı ettigi kişiler, işte onlar bize göre daha azgın ve daha sapık olanlardır." /60/

(9-11) Size geldikleri zaman: "Biz, iman ettik." derler. Halbuki onlar, kafirlikle girdiler ve yine onunla çıktılar. Elbette Allah, gizlemiş olduklarını en iyi bilendir. /61/

(118a/1-3) Onlardan çoğunu günaha girmeye, zulmetmeye ve haram yemeye koşar görürsün. Onların yaptıkları şey ne kötüdür. /62/

(4-6) Onlardan Allah'ı tanıyanlar ve bilginler onları günahı söylemelerinden ve haramı yemelerinden niçin alıkoymadılar? İşlemiş oldukları şey (yığmak) ne kadar da kötüdür. /63/

(6-118b/4) Bir de Yahudiler: "Allah'ın eli baglanmıştır." dediler. Onların söylemiş olduklarından dolayı elleri baglansın ve la'netlenenlerden olsunlar. Belki her iki eli de açıktır; nasıl dilerse öyle infak eder. Rabbinden sana indirilen onlardan çoğunun (Yahudilerden) kafirlik ve haddi aşıcılıklarını artıracaktır.

118b

(1) daḳı bıraḳduḳ anlaruñ arasında düşmenlıḳ, daḳı sevmemeklik (2) ḳıyāmet günine degin. niçe-kim yanduralar odı, (3) çalış içün, söyündüre anı tañrı. daḳı işlerler (4) yirde fesādı. daḳı tañrı, sevmez fesād eyleyicileri. / (5) daḳı eger bayıḳ kitāb ehli, īmān getürelerdi, daḳı ṣaḳınalardı, (6) ʿafv eyleyedük anlardan, yavuz işlerini, daḳı givüredük (7) anları niʿmet uçmaḳlarına. / daḳı eger bayıḳ anlar (8) dururalarıdı tevrīti, daḳı incīli, daḳı anı-kim indürünildi (10) anlaruñ dapa çalabılarından, yiyeleridi (10) üstünlerinden, daḳı ayaḳları altından. (11) bir niçesi anlaruñ bir bölükdür, orta dutıcılar. daḳı çoḳ anlardan

119a

(1) ne yavuz ol-kim işlerler. / iy yalavaç, (2) degür anı-kim indürünildi senüñ dapa çalabuñdan. (3) daḳı eger işlemeyeseñ degürmedün yalavaçlıġuñ. (4) daḳı tañrı ṣaḳlar seni, ādemīlerden. bayıḳ tañrı, (5) ṭoġru yol göstermez ḳavme kāfirler. / (6) eyit, iy kitāb ehli, degülsiz nesene üzere (7) tā dururasız tevrīti, daḳı incīli, (8) daḳı anı-kim indürünildi sizüñ dapa, çalabuñuzdan. daḳı (9) artura çoḳ anlardan ol-kim indürünildi, (10) senüñ dapa çalabuñdan, ḥadden geçmek, daḳı kāfirlıḳ. (11) pes ḳayġurma ḳavm üzere kāfirler. /

Biz, onların arasında kıyamete kadar sürecek olan bir kin ve düşmanlık bıraktık. Ne zaman savaş için bir ateş yaksalar Allah, o ateşi söndürmektedir. Onlar yeryüzünde bozgunculuk yapmaktadırlar. Allah bozgunculuk yapanları sevmez. /64/

(5-7) Eger kitap ehli iman edip Allah'tan korksalardı onların kötü işlerini affeder ve onları naim cennetlerine koyardık. /65/

(7-119a/1) Eger onlar, Tevrat'ın, İncil'in ve Rablerinden kendilerine indirilenin hükümlerini yerine getirselerdi, üstlerinden ve ayakları altından yerlerdi. Onların bazıları mu'tedil bir topluluktur. Fa- onlardan çogu yine de kötü işler yaparlar. /66/

(1-5) Ey Resul, Rabbinden sana indirileni ulaştır. Eger bunu böyle yapmazsan peygamberligini yapmamış olursun. Şüphesiz Allah seni insanlardan korur. Şüphesiz Allah, kafir bir kavme yol göstermez. /67/

(6-11) De ki: "Ey kitap ehli, Tevrat'ın, İncil'in ve Rabbinizden size indirilenlerin hükümlerini yerine getirmedikçe siz, hiçbir şey degilsiniz." Sana Rabbinden indirilen, onlardan çogunun kafirlik ve hadden geçiciliklerini artıracaktır. O halde kafirler kavmi için kaygılanma. /68/

119b

(1) bayık anlar kim iman getürdiler, dakı anlar kim cühūd oldılar, (2) dakı ferişteye tapıcılar, dakı naṣrāniler anlar kim īmān getürdiler (3) tañrıya, dakı ṣoñragı güne, dakı işledi eyü iş, (4) korku yokdur anlaruñ üzere, ne dagı anlar kayğuralar. (5) bayık duttuk benī isrāīl ahdini, dakı (6) viribidük anlaruñ dapa yalavaçlar. her niçe-kim geldi anlara (7) yalavāç, anuñıla kim sevmez nefsleri bir bölügi (8) yalan dutdılar, dakı bir bölügi depelerler. / dakı ṣandılar (9) kim olmaya od ʿaẕābı, pes gözsüz oldılar dakı ṣağır oldılar. andan (10) tevbe virdi tañrı anlara yaʿnī musā'yı, yā muhammedi viribimekle. andan gözsüz oldılar, dakı ṣağır oldılar, (11) çok anlardan. dakı tañrı, göricidür anı-kim işlerler.

120a

(1) pes kāfir oldı anlar kim eyittiler, bayık tañrı (2) īsā'dur meryem oğlı. dakı eyitti īsā, (3) iy yaʿkūb oğlanları, ṭapuñ tañrıya, çalabuma, dakı (4) çalabuñuza. bayık her kim ortak eyleye tañrıya, bayık (5) ḥarām eyledi tañrı anuñ üzere uçmağı. dakı ṭuraġı yiri anuñ, (6) oddur, dakı yokdur ẓālimlerüñ hiç arka viricileri. / (7) bayık kāfir oldılar anlar kim eyittiler, bayık tañrı üçüñ (8) üçüncüsidür. dakı yokdur hiç tañrı, illā bir tañrı. (9) dakı eger yığlınmayalar andan kim eydürler, yokana (10) anlara kim kāfir oldılar, ʿaẕāb ağrıdıcı. / (11) pes dönmez ler mi, tañrı dapa, dakı yarlığamak dilemezler mi andan.

119b/4 kayğuralar: kayuralar -metin-

(119b/1-4) Şüphesiz iman getirenler, Yahudiler, meleğe tapanlar ve Hıristiyanlardan kim iman edip daha sonra iyi işler yaparsa onlar için korku yoktur; onlar üzülmeyeceklerdir de. /69/

(5-8) Şüphesiz İsrail oğullarından söz aldık ve onlara peygamberler gönderdik. Her ne zaman peygamberler onlara nefslerinin hoşlanmadığı şeylerle geldiyse bir bölümü onları yalanladı, bir bölümü de onları öldürdüler. /70/

(8-11) Gözsüz ve sağır oldular da ateş azabı olmayacak zannettiler. Allah onlara (Musa yahut Muhammed'i göndererek) tövbelerini kabul etti de onların çoğu yine sağır ve gözsüz oldular. Elbette Allah, onların ne işlediklerini görendir. /71/

(120a/1-7) "Şüphesiz Allah, Meryem oğlu İsa'dır." diyenler kafir oldular. Halbuki İsa: "Ey Ya'kup oğulları, Al lah'a, Rabbime ve Rabbinize ibadet edin." demişti. Şüphesiz her kim Allah'a ortak koşarsa, Allah ona cenneti haram kılar. Sonunda onun gidecek yeri ateş tir ve zalimlere yardım edecek hiç kimse yoktur./72/

(7-10) Andolsun: "Allah, üçün üçüncüsüdür." diyenler de kafir olmuşlardır. Allah'tan başka hiçbir tanrı yok tur. Eger onlar, söylediklerinden vazgeçmezlerse ka firlere acı bir azap dokunacaktır. /73/

(11-120b/1) Allah'a yönelip O'ndan bağışlanma dilemezler mi? Elbette Allah, bağışlayan ve rahmeti bol olandır. /74/

120b

(1) dakı tañrı yarlıġayıcıdur, raḥmet ḳılıcı. / degül ʿīsā meryem oġlı, (2) illā bir yalavāç. bayıḳ geçdi andan ilerü yalavāçlar. (3) daḳı anası anuñ gey inanıcıdur. oldılarıdı yirler yiyesi. (4) baḳ, nite bellü eylerüz anlara nişānları, (5) andan baḳ nite döndürineler. / eyit, ṭapar mısız, (6) tañrıdan ayruġa. aña-kim mālik olmazlar sizüñiçün (7) ziyān eylemek, ne daġı aṣṣı eylemek. daḳı tañrı işidicidür, bilicidür. / (8) eyit, iy kitāb ehli, ḥadden geçmeñ, dīnüñüz içinde (9) ḥaḳdan ayruḳ. daḳı uymañ bir ḳavmüñ nefsleri dilegine, (10) bayıḳ azdılar ilerüden, daḳı azdurdılar çoḳı, (11) daḳı azdılar yol ortasından. laʿnet olındı anlara kim

121a

(1) kāfir oldılar, yaʿḳūb oġlanlarından dāvud dili (2) üzere, daḳı ʿīsā meryem oġlı. şol (3) andan ötürüdür kim ʿāṣī oldılar, daḳı oldılar ḥadden geçerler. / oldılar (4) yıġlınmazlar, şerīʿatde bulınmaz işlerden, pes işlediler anı. ne yavuz (5) ol-kim oldılar işlerler. / göreseñ çoḳı anlardan yaʿnī cühūdlardan, (6) dostlıḳ eylerler, anlaruñıla kim kāfir oldılar. ne yavuzdur ol-kim ilerü duttı (7) anlaruñıçun kendüzileri. kim ḳaḳıdı tañrı anlaruñ üzere. (8) daḳı ʿaẕāb içinde anlar ebed ḳalıcılardur. / daḳı eger (9) olalardı īmān getüreler tañrıya, daḳı peyġambere, daḳı aña kim (10) indürünildi anuñ dapa, dutmayalardı anları dostlar. velīkin (11) çoḳ anlardan buyruḳdan çıḳıcılar. /

(1-5) Meryem oglu İsa -Allah- değil, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de pek çok peygamberler geçti. Onun anası da tam bir mü'mindi. Her ikisi de yemek yerlerdi. Bak, delilleri güzelce açıkladığımız halde ondan nasıl yüz çeviriyorlar. /75/

(5-7) De ki: "Allah'tan başkasına mı tapıyorsunuz;ki onların size ne bir zararı ne de bir faydası dokunur." Allah işiten ve bilendir. /76/

(8-11) De ki: "Ey kitap ehli, dininizde haksız yere haddi aşmayın. Sizden önce azan, bir çoklarını da azdıran ve Hak yoldan sapan bir kavmin nefislerinin arzusuna uymayın. /77/

(11-121a/3) Yakup oğlanlarından kafir olanlar, Dâvûd ve İsa dili üzere la'netlenmişlerdir. İşte bu da isyankar olup haddi aşmalarından dolayıdır. /78/

(3-5) Şeriatte bulunmayan işlerden vazgeçmeyip onu işler oldular. O işledikleri şey ne kötüdür. /79/

(5-8) Onlardan (Yahudilerden) çoğunu kafir olanlarla dostluk içinde görürsün. Kendi nefislerinin isteklerini yapmış olmaları ne kadar da kötüdür. Allah onlara gazap etmeştir. Onlar azap içinde ebedi olarak da kalacaklardır. /80/

(8-11) Allah'a, peygambere ve Rablerinden indirilene iman etmiş olsalardı, onları dostlar edinmezlerdi. Lakin onlardan çoğu itaat dışına çıkıcılardandır. /81/

121b

(1) bulasaň ādemīlerüň ḳatıraġın düşmenlıḳdın-yaňa anlara kim (2) īmān getürdiler, cühūdları, daḳı anları kim taňrıya ortaḳ eylediler. daḳı (3) bulasaň yaḳınıraġın anlaruň dostlıḳdın-yaňa, anlara kim (4) īmān getürdiler, anlar kim eyittiler, bayıḳ biz, naṣrānilerüz. şol andan ötürüdür kim, (5) bayıḳ anlardan keşişlerdür, daḳı ibādet eyleyicilerdür, daḳı bayıḳ anlar (6) boyun virmemek eylemezler. / daḳı ḳaçan işideler anı-kim indürinildi (7) yalavāç dapa, göreseň gözlerini anuň ṭolar, yā aḳar (8) gözi yaşından. andan ötürü kim bildiler ḥaḳḳı, eydürler, (9) iy çalabumuz inanduḳ, pes yaz bizi ṭanuḳlarıla yaᶜnī muḥammed peyġamberlığına. / (10) daḳı noldı bize kim inanmayavuz taňrıya, daḳı aňa kim geldi bize (11) ḥaḳ. daḳı umaruz kim givüre bizi çalabumuz,

122a

(1) ḳavmile ṣāliḥler. / pes yanud virdi anlara taňrı (2) anuňıçun kim eyittiler, uçmaḳlar aḳar altından ırmaḳlar, (3) ebed ḳalıcılarken anuň içinde. daḳı şol yanudıdur, eylük eyleyicilerüň. / (4) daḳı anlar kim kāfir oldılar, daḳı yalan dutdılar, āyetlerümizi, şunlar (5) ṭamu isleridür. / iy anlar kim iman getürdiler, (6) ḥarām eylemeň arularını, anı-kim ḥelāl eyledi taňrı,size. (7) daḳı ḥadden geçmeň. bayıḳ taňrı sevmez ḥadden geçicileri. / (8) daḳı yiň andan kim, rūzī virdi size taňrı, ḥelāl aru, (9) daḳı ṣaḳınuň taňrıdan, ol-kim siz aňa inanıcılarsız. / (10) dutmaz sizi taňrı, iᶜtibārsuz sözile, andlaruňuz içinde, (11) velīkin dutar sizi anuňıla kim bağladuňuz andları.

121b/6 virmemek: virmek -metin-

(121b/1-6) İman edenlere düşmanlıktan yana en katı olarak insanlardan Yahudileri ve Allah'a ortak koşanları bulacaksın. Onlara dostluktan yana en yakın olarak da insanlardan: "Şüphesiz biz, Hıristiyanlarız." diyenleri bulacaksın. Bunun nedeni de içlerinde bulunan ve itaatsizlik etmeyen rahip ve ibadet edenlerin varlığıdır. /82/

(6-9) Peygambere indirileni duydukları zaman, onların gözlerinin göz yaşıyla dolduğunu ya da gözlerinin yaşını akıttıklarını görürsün. Ondan dolayıdır ki Allah'ı tanıyarak: "Ey Rabbimiz, biz inandık. Bizi (Muhammed'in peygamberligine) şahitlerle beraber yaz." derler. /83/

(10-122a/1)"Hak bize ulaştıgı halde bize ne oldu ki hala Allah'a inanmıyoruz? Halbuki Allah'ın bizi salih bir kavm arasına katmasını ummaktayız." /84/

(1-3) Allah da söylediklerinden dolayı onlara ebedi kalmaları için altlarından ırmaklar akan cennetleri mükafat olarak verdi. İşte iyilik yapanların mükafatı budur. /85/

(4-5) Ayetlerimizi yalanlayanlar ve kafir olanlar cehennem ehlidirler. /86/

(5-7) Ey iman edenler, Allah'ın size helal ettiği helal şeyleri haram etmeyin. Sınırı da geçmeyin. Şüphesiz Allah, haddi aşanları sevmez. /87/

(8-9) Allah'ın size rızık olarak verdiği temiz ve helal şeylerden yiyin ve kendisine inandığınız Allahtan sakının. /87/

(10-122b/7) Allah, i'tibar etmediğiniz sözle ettiğiniz yeminlerden sorumlu tutmaz; fakat bilerek ettiğiniz yeminlerden sorumlu tutar.

122b

(1) pes anuñ yazuğın gidericisi, yiyesi virmekdür, on miskīnlere, (2) ortasından anuñ-kim yiyesi virürsiz ḳavmüñüze, yā ṭonı (3) anlaruñ, yā göñlek, yā iç ṭon, yā āzād eylemek bir ādemi kim milk ola. pes her kim (4) bulmasa, oruçdur üç günler. şol, (5) yazuğın gidericidür, andlaruñuzuñ, ḳaçan and içdüñüz. daḳı ṣaḳınuñ (6) andlaruñuzı. şundayuḳ bellü eyler tañrı sizüñiçün āyetlerini, (7) anuñiçün siz şükr eyleyesiz. / iy anlar kim (8) īmān getürdiler, bayıḳ süci, daḳı ḳımar oynamaḳ, daḳı putlar, (9) daḳı oḳlar kim anuñıla ḳısmet eylerler, arusuzdur şeyṭan işinden. (10) pes ṣaḳınuñ anuñicün kim siz ḳurtılasız. / bayıḳ diler (11) şeytan kim bıraġa arañuzda düşmenlıḳ,

123a

(1) daḳı sevmemeklik, sücide, daḳı ḳımarda, daḳı yıġa (2) sizi tañrıyı añmaḳdan, daḳı namāzdan. pes (3) siz yıġlınıcılar mısız. / daḳı boyun virüñ tañrıya, daḳı boyun virüñ (4) yalavāca, daḳı ṣaḳınuñ. pes eger yüz döndüresiz, bilüñ (5) bayıḳ degül yalavācumuz üzere, illā degürmek bellü. / (6) yoḳdur anlaruñ üzere kim īmān getürdiler, daḳı işlediler eyü işler, (7) yazuḳ. anuñ içinde yidiler, ḳaçan ṣaḳındılar ya'nī kāfirlıḳdan, (8) daḳı īmān getürdiler. daḳı işlediler eyü işler. andan ṣaḳındılar, (9) daḳı īmān getürdiler. andan ṣaḳındılar, daḳı eyü işlediler. daḳı tañrı sever (10) eyü işleyicileri. / iy anlar kim īmān getürdiler şınar (11) sizi tañrı nesneyile, avdan, irer aña elüñüz

---

123a/2 añmaḳdan: añmaḳda -metin-

Bunun da kefareti, ailenize verdiginiz yemeğin orta hallisinden on fakire yemek vermek, gömlek veya iç tonu olmak üzere onların elbiselerini -vermek-, ya da köle olan bir adamı azat etmektir. Bunları yapamayanlar için de üç gün oruç tutmaktır. İşte bunlar, yemin ettiğiniz zaman yemininizin kefareti dir. Yeminlerinizi koruyun. Allah, ayetlerini şükretmeniz için böylece açıklamaktadır. /89/

(7-10) Ey iman edenler, Şüphesiz şarap -içmek-, kumar oynamak, putlar-a tapmak- ve oklarla kısmet eylemek şeytanın pis işlerindendir. Onun için bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. /90/

(10-123a/3) Şeytan, içki ve kumar ile aranızda düşmanlık ve kin bırakıp, sizi namazdan ve Allah'ı anmaktan menetmek istemektedir. Artık siz, vazgeçenlerden misiniz? /91/

(3-5) Allah'a ve peygambere itaat edin ve sakının. Eğer yüz çevirirseniz bilin ki resulümüzün vazifesi açıkca ulaştırmaktan başka bir şey değildir. /92/

(6-10) Allah'a iman edip iyi işler yapanlar üzerine, günah yoktur. İman edip kafirlikten sakınan ve iyi işler yapanların,iman edip hakkıyla sakınanların bu halde iken yiyip içmelerine de günah yoktur. Elbette Allah, güzel iş yapanları sever. /93/

(10-123b/3) Ey iman edenler, Allah sizi avda ellerinizin ve mızraklarınızın ulaştığı şeylerle görünmediği halde ondan korkanları bilmek için sınamaktadır.

123b

(1) daḳı süñüklerüñüz, tā bile tañrı añı-kim ḳorḳar andan, (2) görünmez iken. pes her kim ḥadden geçe, andan soñra, anuñdur (3)ʿaẕāb ağrıdıcı. / iy anlar kim īmān getürdiler, (4) depelemeñ avı, siz iḥrām bağlanmış iken. daḳı her kim (5) öldüre anı sizden, ḳaṣd eyleyiciken, cezādur yaʿnī anuñ ancılayın kim (6) öldürdi yılḳılardan. ḥükm eyleye aña iki ināmlıḳ issi (7) sizden, ḳurbān iken, irici kaʿbeye. yā yazuḳ giderici (8) miskīnler ṭaʿāmı her miskīne buçuḳ ṣağ buğday vire, yā berāberi şunuñ (9) oruç dutmaḳ. tā ṭada, daḳı ṣoñı yavuz olmağın yaʿnī cezāsını işinüñ.ʿafv eyledi tañrı (10) anı-kim geçdi ḥarām olmadın. daḳı her kim döne yaʿnī olmağa, pes ögünci ala tañrı (11) andan. daḳı tañrı güci yiterdür, ögünç almaḳ issidür. /

124a

(1) ḥelāl olındı size, deñiz avı yaʿnī dükeli ṣularuñ daḳı yiyesisi menfaʿat (2) dutmağıçun size, daḳı yol yüriticileriçün. daḳı ḥarām olındı, üzerüñüze (3) yir avı, mādām ki olduñuz iḥrām bağlanmışlar. daḳı ṣaḳınuñ (4) tañrıdan, ol-kim anuñ dapa ḳoparınılasız. / ḳıldı tañrı (5) kaʿbe(y)i ḥarām ev, ādemīlerüñ ṭurmağıçun. (6) daḳı ḥarām yaʿnī ẕilḥicce yā dört ay receb, şevvāl, ẕü'l-ḳaʿde, ẕü'l-ḥicce ay, daḳı ḳurbān, (7) daḳı ḳurbān boynına daḳduḳlarını. şol,bilesiz, bayıḳ tañrı bilür (8) ne-kim göklerdedür, daḳı ne-kim yirdedür, daḳı bayıḳ tañrı, (9) her neseyi bilicidür. / bilüñ, bayıḳ tañrı, (10) ḳatıʿaẕābludur, daḳı bayıḳ tañrı yarlığayıcıdur, raḥmet ḳılıcı. / (11) yoḳdur yalavāç üzere, illā degürmek. daḳı tañrı bilür,

Bundan sonra kim sınırı aşarsa acı bir azap onun içindir. /94/

(3-11) Ey iman edenler, siz ihramda iken avlanmayın. Her kim sizden onu kasdî olarak öldürürse, öldürdüğü hayvanlardan bir benzeri (onun) cezasıdır. Ka'be'ye kesilecek bir kurban olmak üzere, sizden iki emin kimse buna hükmetsin. Bunun kefareti de fakirleri doyurmak veya bir buçuk ölçek buğday vermek veya bunun dengi olarak da oruç tutmaktır. Tâ ki kötülük yapmanın sonunu (yaptığı işin cezasını) görsün. Allah, haram kılınmadan önce işlenenleri afveyledi. Fakat her kim dönerse (yaptığı işe) Allah, ondan intikamını alacaktır. Elbette Allah'ın her şeye gücü yeter ve O, intikam alandır. /95/

(124a/1-4) Size (tüm sularda) deniz avı, hem sizin hem de yol yürüyeceklerinizin yiyerek menfaat temin etmesi maksadıyla helal kılındı. İhramıl olduğunuz sürece de size kara avı haram olundu. Sonunda onun tarafına toplanacak olduğunuz Allah'tan korkun. /96/

(4-9) Allah, haram ev olan Ka'be'yi insanlar için emniyetli yaptı. Haram ayı (Zilhicce veya dört ay: Recep, Şevval, Zülkade, Zilhicce), kurban ve kurban boynuna taktıklarını da... İşte bu, yerde ve gökte olanı Allah'ın bildiğini, şüphesiz Allah'ın her şeyi bilici olduğunu sizin de bilmeniz içindir. /97/

(9-11) Biliniz ki Allah'ın azabı şüphesiz çok şiddetlidir ve Allah gerçekten bağışlayan ve rahmeti bol olandır. /98/

(11-124b/1) Peygamberin vazifesi ancak bildirmektir. Allah, açıkladığınızı da gizlediğinizi de en iyi bilendir.

124b

(1)anı-kim āşkāre eylersiz dakı anı-kim gizlersiz./eyit berā ber olmaya(2)arusuz yaʿnī ḥarām dakı aru yaʿnī ḥelāl,eger ṭañlatdıysa dağı seni arusuz (3) çokluğı. pes ṣakınuñ tañrıdan, iy akıllar isleri, (4) anuñiçün kim siz, kurtılasız / iy anlar kim īmān getürdiler, (5) ṣormañ nesnelerden, eger belürdeler, (6) kayğulu eyleye sizi.

dakı eger ṣorasız anlardan ol vakt-kim indirinilür, (7) kur'ān belürdile size. ʿafv eyledi tañrı andan. (8) dakı tañrı yarlıgayıcıdur, ʿaẕāba ivici degül. / bayık ṣordı anı bir kavm (9) sizden ilerü, andan oldılar añа kāfirler yaʿnī buyruk geldügi vakt işlemediler. / (10) kılmadı yaʿnī buyurmadı tañrı hīç deve kim ne dağı deve kim bütleriçün, (11) yā on dişi botlayıcak, sümeye ṣalıvireler, āzād ola, ne dağı koyun kim ekiz doğar, bir irkek biri dişi kim irkegin boğazlamayalar, dişisi içün,

125a

(1) ne dağı buğra deve kim anuñ bilinden on köşek ola andan anı bütleriçün ṣalıvireler, kimse binmeye. velīkin anlar kim kāfir oldılar,(2) yalan bağlarlar, tañrı üzere, yalanı.(3) dakı çokı anlaruñ añlamazlar. / dakı kaçan eydildi (4) anlara gelüñ anuñ dapa kim indürdi tañrı, dakı (5) yalavāç dapa. eyittiler, ṭapdur bize ol-kim bulduk (6) anuñ üzere atalarumuzı eger oldıyısa dağı ataları anlaruñ, (7) bilmezler nesene, dakı ṭoğru yol dutmazlar, / (8) iy anlar kim īmān getürdiler, ṣaklañ nefslerüñüzi, (9) ziyān degürmez size ol-kim azdı, kaçan ṭoğrı yol dutduñuz. (10) tañrı dapadur, dönecek yirüñüz hep. pes ḫaber vire size (11) anı-kim olduñuz işlersiz. / iy anlar kim īmān getürdiler,

(1-4) De ki: "Temiz olmayanla (haram), temiz olan (helal) eşit olmaz." Eğer haramın çok oluşu sizi şaşırtıyorsa da -bu böyledir-. Ey akıl sahipleri, Allah'tan korkun ku kurtuluşa eresiniz. /100/

(4-8) Ey iman edenler, açıklandığı zaman sizi üzecek şeylerden sormayın. Eğer onlardan Kuran indiriliyorken sorarsanız size açıklanır. Allah, ondan afveyledi. Allah, bağışlayan ve azaba acele etmeyendir. /101/

(8-9) Sizden önce de sormuş sonra da onu inkar etmişlerdi (buyruk geldiği zaman işlememişlerdi). /102/

(10-125a/3) Putlar için ne on dişi doğuran hiçbir deveyi otlamaya bırakıp azat etmenizi, ne bir erkek bir dişi ikiz doğuran koyunun erkeğini dişisinden dolayı bağışlamanızı, ne de dölü ile on nesli dölleyen erkek deveyi kimsenin binmemesi için salıvermeyi Allah üzerinize meşru saymadı. Fakat o kafirler, Allah'a yalan yere iftira etmektedirler. Zaten onların çoğu anlamazlar. /103/

(3-7) Onlara: "Allah'ın indirdiğine ve resule gelin." denildiği zaman: "Biz, atalarımızı ne üzere buldu isek bize kafidir." dediler. Eğer onların ataları bir şey bilmiyor ve doğru yol tutmuyorlarsa da mı? /104/

(8-11) Ey iman edenler, kendinizi koruyun. Siz doğru yol tuttuğunuz zaman sapmışlar size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah'adır. Sonra Allah işlemiş olduklarınızdan haber verecektir. /105/

125b

(1) ṭanuḳlıġı arañuzda ḳaçan ḥāżır oldı biriñüze (2) ölüm, vaṣiyyet vaḳtinde, ikidür ināmlıḳ (3) isleridür sizlerden, yā ayruḳ iki, sizden degül, (4) eger siz yüriyesiz yirde, pes ire size (5) ölüm muṣībeti. yıġasız ol ikiyi namāzdan (6) ṣoñra yaʿnī ikindü namāzından ṣoñra, pes and içeler tañrıya eger gümānlanasız. (7) ṣatun almazuz anuñıla dünyālik, eger oldayısa daḫı (8) ḫıṣımlıḳ issi, daḳı gizlemezüz tañrı ṭanuḳluġını. (9) bayıḳ biz andan yazuḳlulardanuz. / pes eger biline kim (10) bayıḳ ol iki, ḥaḳlu oldılar yazuġa, ayruḳ iki yaʿnī olan ḳavminden (11) duralar, ol iki yirine yaʿnī ḫıyānet eyleyenler yirine anlardan ḥaḳlu olundı yaʿnī yazuġa

126a

(1) anlaruñ üzere iki yaḳınıraḳlar. pes and içeler tañrıya (2) bizüm andumuz ḥaḳluraḳdur, ol iki andından. (3) daḳı ḥadden geçmedük bayıḳ biz andan yaʿnī eger yalan and içersevüz ẓālimlerdenüz. / (4) ṣol iṣbuna hükm eylemege yaḳınıraḳdur kim getüreler ṭanuḳluġı (5) yönince yaʿnī ḥaḳḳınca, yā ḳorḳalar kim döndürünile (6) andlar yaʿnī vaṣıyeler, yā ṭanuḳlar andlarından ṣoñra. daḳı saḳınuñ tañrıdan, (7) daḳı iṣidüñ. daḳı tañrı ṭoġrı yol göstermez buyruḳdan (8) çıḳıcılar. / ol gün kim dire tañrı yalavāçları, (9) pes eyide, ne nese cevāb virinildüñüz yaʿnī dünyāda. eyittiler, yoḳdur bilmegümüz (10) bizüm. bayıḳ sensin gey bilici ġaybları. / (11) ol vaḳt-kim eyitti tañrı, iy ʿĪsā meryem oġlı,

---

125b/2 ināmlıḳ: imamlık -metin-

(11-125b/9) Ey iman edenler, aranızda birine ölüm geldiği zaman vasiyyet vaktinde sizden veya yolcu iken başınıza ölüm musibeti geldiğinde sizden olmayan iki kişi şahitlik etsin. Eğer şüpheye düşerseniz o iki kişiyi namazdan (ikindi) sonra toplayınız ve Allah'a şöyle ant içsinler: "Ondan dünyalık hiçbir şey almayıp akrabamız da olsa Allah'ın şahitligini gizlemeyeceğiz. Bu takdirde günühkarlardan oluruz." /106/

(9-126a/3) Sonra o iki kişinin günahı hak ettikleri anlaşılırsa, onlardan başka (kavminden) iki kişi, hainlik edip günahı hak eden o iki kişi yerine geçsin. Onlar da: "Andolsun ki bizim yeminimiz, o iki kişinin yemininden daha dogrudur. Şüphesiz biz, onlar gibi (yalan yere yemin edip) sınırı aşan zalimlerden olmadık." diye yemin etsinler. /107/

(4-8) İşte bu, şahitlerin yeminlerinden sonra antlarının (vasiyyet veya şahitlik) geri çevrileceğinden korkmaları usulünce (hakkınca) yerine getirebilmeleri için daha uygun bir hükümdür. Allahtan korkun ve onu dinleyin. Elbette Allah, yoldan sapmış kimselere doğru yol göstermez. /108/

(8-10) Allah o gün peygamberleri toplayıp: "Size dünyada iken ne cevap verildi?" denildiği zaman: "Gaybı layıkıyla bilen sensin. Bizim bilgimiz yoktur." dediler. /109/

126b

(1) aň ni'metümi üzerüňe, daḳı anuň üzerüne (2) ol vaḳt-kim ḳuvvetlendürdüm seni cebrāīl ile. söyleridüň (3) ādemīlere beşik içinde, daḳı otuz yaşından geçüp. daḳı ol vaḳt-kim (4) ögretdüm saňa yazmaġı, daḳı ḥikmeti, (5) daḳı tevrīti, daḳı incīli. daḳı ol vaḳt-kim endāzelerdüň (6) balçıḳdan, ḳuş ṣūreti gibi dilemegile (7) pes üreridüň anuň içinde, pes olurıdı ḳuş, dilegümile. (8)daḳı saġ eyleridüň, doġmış gözsüzi, daḳı ala tenlüyi, dilegümile. (9) daḳı ol vaḳt-kim çıḳarurduň ölüleri, dilegümile. daḳı ol vaḳt-kim (10) yıġdum benī isrāīli senden. ol vaḳt-kim (11) getürdüň anlara ḥüccetler. pes eyitti anlar kim

127a

(1) kāfir oldılar, anlardan degül uşbu, illā cāẕuluḳ bellü. / (2) daḳı ol vaḳt-kim ilhām eyledüm ḥavārīlere kim īmān getürüň (3) baňa, daḳı yalavācıma. eyittiler, īmān getürdük, daḳı ṭanuḳ ol kim (4) biz, müsülmānlaruz. / ol vaḳt-kim eyitti ḥavārīler, (5) iy 'īsā meryem oġlı, güci yiter mi çalabuňuň (6) kim indüre üzerümüze ḫon, gökden. (7) eyitti, saḳınuň taňrıdan, eger olduňuz mü'minler. / (8) eyittiler, dilerüz kim yiyevüz andan, daḳı dölene (9) göňüllerümüz. daḳı bilevüz kim bayıḳ girçek söyledüň, daḳı (10) olavuz anuň üzere ṭanuḳlardan. / eyitti, (11) 'īsā meryem oġlı, iy taňrım, çalabumuz, indür

(11-127a/1) Allah o zaman şöyle dedi: "Ey Meryem oglu İsa, üzerindeki ni'metimi hatırla ki, senı Cebrail ile desteklemiştim. Beşik içinde iken otuz yaşını geçmiş insanlarla konuşuyordun. Sana o zaman yazmayı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğrettim. Bir zaman dilediğine balçıktan kuş sureti yapıyor, sonra da içine üflediğin zaman benim iznimle kuş oluyordu. Yine anadan doğma körü ve alacalıyı benim iznimle iyileştiriyordun. Yine ölüleri de benim iznimle -mezardan- çıkarıyordun. Yine bir zaman İsrail oğullarını senden menetmiştim. Onlara deliller getirdiğin zaman okafir olanlar: "Bu, ap açık bir sihirdir; başka bir şey değil." demişlerdi. /110/

(2-4) Hani bir zaman Havarilere: "Bana ve peygamberlerime iman edin." diye ilham eylemiştim. Onlar da: "İman ettik; şahit ol ki, biz müslümanlardanız." dediler. /111/

(4-7) O zaman Havariler: "Ey Meryem oglu İsa, Rabbinin gökten üzerimize sofra indirmeye gücü yeter mi? dediler. O da: "Eğer mü'min olduysanız Allah'tan korkun." demişti. /112/

(8-10) Onlar: "Ondan yiyelim ve gönüllerimiz huzur bulsun istiyoruz. Bize doğru söylediğini kesin olarak bilelim ve onun üzerine şahit olalım." dediler. /113/

(10-127b/3) Meryem oglu Isa: "Ey Allah'ım, gökten üzerimize sofra indir.

127b

(1) üzerümüze ḫon, gökden. ola bizüm içün (2) bayram ilkinkilerümüze, daḳı sonrağılarumuza, daḳı nişān (3) senden. daḳı rūzi vir bize, daḳı sen yigregisin rūzi viricilerüñ. / (4) eyitti tañrı, bayıḳ ben indürüciven anı üzerüñüze. pes her kim (5) kāfir ola, ṣoñra sizden, bayıḳ ben ʿaẕāb eyleyem aña, (6) ʿaẕāb kim, ʿaẕāb eylemeyem anuñıla hīç kimseye ʿālemlerden. / (7) daḳı ol vaḳt-kim eyitti tañrı, iy ʿĪsā meryem oğlı, (8) sen mi eyitdüñ ādemīlere, dutuñ beni, daḳı anamı (9) iki tañrı tañrıdan ayruḳ. eyitti, arulıġuñ (10) olmadı benüm kim eyidem anı-kim olmadı (11) baña s̱ābit. eger oldımısa eyitdüm anı bayıḳ bildüñ anı.

128a

(1) bilürsin anı kim benüm nefsümdedür, daḳı bilmezem anı-kim sendedür. (2) bayıḳ sensin gey bilici ġaybları. / eyitmedüm (3) anlara, illā anı-kim buyurduñ baña anı, kim ṭapuñ (4) tañrıya, çalabuma, daḳı çalabuñuza. daḳı oldum anlaruñ üzere (5) ṭanuḳ, mādām kim oldum içinde anlaruñ. pes ol vaḳt-kim (6) tamām alduñ beni, olduñ sen ṣaḳlayıcı anlaruñ üzere. (7) daḳı sen her nese üzere ḥażırsın. / eger (8) ʿaẕāb eyleseñ anlara, bayıḳ anlar yaʿnī kāfirler ḳullaruñdur. daḳı eger (9) yarlıġasañ yaʿnī īmān getürenlerini, bayıḳ sensin güci yiter, (10) dürüst işlü, dürüst sözlü. / eyitti tañrı, uşbu gündür, aṣṣı eyler (11) girçeklere, anlaruñ girçegi. anlaruñdur uçmaḳ

Bizim için bir bayram olsun ve ilk ve sonrakilerimize de senden bir işaret olarak kalsın. Bizi rızıklandır. Çünkü rızık vericilerin en iyisi sensin." dedi. /114/

(4-6) Allah: "Şüphesiz ben, onu üzerinize indireceğim. Bundan sonra eğer kim kafir olursa şüphesiz alemlerden hiç kimseye yapmadığım bir azap ile azap edeceğim." dedi. /115/

(7-128a/2) Allah: "Ey Meryem oğlu İsa, anamı ve beni Allah'tan başka iki tanrı bilin diye insanlara sen mi söyledin?" dediği zaman O şöyle dedi: "Seni tenzih ederim ki hakkım olmayan şeyi söylemek bana yakışmaz. Eğer onu ben söylemiş olsaydım şüphesiz sen onu bilirdin. Sen bende olanı bilirsin fakat ben sende olanı bilemem. Şüphe yok ki gaybı en iyi bilen sensin. /116/

(2-7) Bana emrettiğin şeylerin dışında onlara bir şey söylemedim; ancak Rabbim ve Rabbiniz olan Allah'a itaat edin dedim. Onların içlerinde bulunduğum sürece onlara kontrolcü idim. Beni aldıktan sonra da onların üzerine sadece sen gözetleyici oldun. Sen, her şey üzerine hazır olansın. /117/

(7-10) Eğer onlara (kafirlere) azap edersen şüphesiz onlar senin kullarındır. Eğer onları (iman edenleri) da bağışlarsan şüphesiz doğru sözlü ve hakkı ile iş yapan sensin." /118/

(10-128b/3) Allah da şöyle dedi: "Doğrulara, doğruladıklarının fayda vereceği gün, bugündür.

128b

(1) aḳar anlaruñ altından ırmaḳlar, ebed ḳalıcılarken anuñ içinde (2) hemīşe. ḫoşnūẕ oldı tañrı anlardan, daḳı ḫoşnūẕ oldılar andan. (3) şol ẓafer bulmaḳdur ulu. / tañrınuñdur pādişāhlıġı göklerde, (4) daḳı yirde, daḳı ne-kim anlaruñ içindedür, daḳı ol, her nese üzere güci yiter. / (5) <u>ṣūretü'l-en'ām miete ve sittūne ve sitte āyet</u> سورة الانعام مائة وستون وست اية

(6) <u>bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm</u> بسم الله الرحمن الرحيم

(7)ögmeklik tañrınuñdur,ol-kim yarattı gökleri,daḳı yiri, (8) daḳı eyledi ḳarañulıḳları, daḳı aydıñlıġı.andan anlar kim (9) kāfir oldılar çalabılarına, berāber eylerler. / ol,oldur kim (10) yarattı sizi balçıḳdan. andan ḥükm eyledi bir müddet ya'nī dirlik zamānı, (11) daḳı bir müddet adınılmışdur anuñ ḳatında. andan siz gümānlanursız. /

129a

(1) daḳı oldur tañrı göklerde, daḳı yirde. (2) bilür gizlüñüzi, daḳı aşkāreñüzi, daḳı bilür (3) anı-kim ḳazañursız. / daḳı gelmedi anlara hīç nişān (4)çalabıları nişānlarından, illā kim oldılar andan (5) yüz döndürüciler. / pes bayıḳ yalan dutdılar ḥaḳḳı, ol vaḳt-kim (6) geldi anlara. pes ṣoñra gele anlara ḫaberleri anuñ kim (7) oldılar anı yañṣularlar. / iy görmediler mi niçe (8) helāk eyledük anlardan ilerü bir bölük, zamān ḳavmi. (9) yirlendürdük anları yirde ol nese kim yirlendürmedük (10) size. daḳı viribidük yaġmurı anlaruñ üzere, (11) birbiri ardınca. daḳı eyledük ırmaḳları, revān olur

İçinde ebedi olarak kalacakları ve altlarından ırmaklar akan cennetler onlarındır. Allah onlardan, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. /119/

(3-4) Yerde, gökte ve her ikisinin arasında ne varsa mülkiyeti Allah'ındır ve O, her şeye gücü yetendir. /120/

(5-6) SURETÜ'L-ENAM

Bismillahi'r-rahmani'r-rahim

(7-9) Övgü, gökleri ve yeri yaratan, aydınlık ve karanlığı var eden Allah'a mahsustur. Sonra o kafir olanlar, Rablerine şirk koşarlar. /1/

(9-11) Sizi balçıktan yaratan O'dur. Sonra bir müddet hayat süresi O'nun katında takdir edilmiştir. Siz hala şüphe ediyorsunuz. /2/

(129a1-3) Yerde ve gökte tanrı ancak O'dur. Açıkladıklarınızı, gizlediklerinizi ve ne kazanacağınızı bilir. /3/

(3-5) Onlara Rablerinden, onların yüz çevirmediği hiçbir ayet gelmemiştir. /4/

(5-7) Gerçekte onlara hak geldiği zaman yalanlamışlardı. Fakat sonra onlara, alaya aldıkları şeyin haberi gelecektir. /5/

(7-129b/2) Onlardan önce bir zamanın kavmini nasıl helak ettigimizi görmediler mi? Sizi yerleştirmediğimiz yerlere onları yerleştirdik. Birbiri ardınca onların uzerine yagmur yağdırdık. Irmakları da altlarından akar kıldık.

129b

(1) altlarından. pes helāk eyledük anları yazuḳlarıyıla, daḳı (2) yaratduḳ anlardan ṣoñra bir bölük daḳılar. / (3) daḳı eger indürseyidük senüñ üzerüñe yazılmış kaġıdda, (4) elleriyile, eydeydi anlar kim kāfir oldılar, (5) degül uşbu, illā cāẕūluḳ bellü. / daḳı eyittiler, nişe (6) indürünilmedi anuñ üzere ferişte. daḳı eger indürseyidük ferişte, (7) vācib olaydı iş, andan mühlet virinilmeyelerdi. / daḳı eger (8) eylesedük anı, ferişte, eyleyeyidük er yaᶜnī ṣūretinde, daḳı (9) ḳarışdurayidük anlaruñ üzere anı-kim ḳarışdururlar. / daḳı bayıḳ (10) yañṣulandı yalavāçlar senden ilerü, pes indi belā (11) anlara kim yañṣularlar peyġamberleri, anuñ cezāsı kim aña yañṣularlar. /

130a

(1) eyit, yürüñ yirde andan baḳuñ, (2) nite oldı ṣoñı yalan dutıcılaruñ. / (3) eyit, kimiñdür ol-kim göklerdedür, daḳı yirde. (4) eyit, tañrınuñdur. vācib eyledi kendü üzere raḥmeti. (5) kim dire sizi ḳıyāmet günindin-yaña gümān yoḳdur, (6) anuñ içinde. anlar kim ziyān eylediler nefslerine, anlar (7) īmān getürmezler./ daḳı anuñdur ol-kim dolandı gicede yaᶜnī dükeli nesene(8) daḳı gündüzde. daḳı ol işidicidür, bilicidür. / (9) eyit, tañrıdan ayruḳ dutayın mı dost, yaradıcı gökleri, (10) daḳı yiri, daḳı ol rūzi virür, daḳı rūzi virinilmez. (11) eyit, ben buyuruldum kim olam ilk

---

130a/3 kimiñdür: kimdür -metin-

Sonra onları günahları yüzünden helak ettik ve onlardan sonra başka bir nesil yetiştirdik. /6/

(3-5) Eğer senin üzerine kağıt üzerine yazılı olarak indirseydik, elleriyle -de dokunsalardı- yine de inkar edenler: "İşte bu, sihirden başka bir şey değildir." derlerdi. /7/

(5-7) Yine: "Onun üzerine niçin bir melek indirilmedi." dediler. Eğer biz, melek indirseydik iş gerekli olduktan sonra onlara mühlet verilmezdi. /8/

(7-9) Eğer onu -peygamberi insan- göndermeyip de melek olarak gönderseydik insan (insan suretinde) eylerdik de önceden olduğu gibi yine akıllarını karıştırırdık. /9/

(9-11) Şüphesiz senden önceki peygamberler de alaya alındı da onlara peygamberleri alaya almalarından dolayı alaylarına ceza olarak bela indi. /10/

(130a/1-2) De ki: "Yeryüzünde gezin ve yalanlayanların sonunun ne olduguna bir bakın." /11/

(3-7) De ki: "Göklerde ve yerde olanlar kimindir?" Yine de ki: "Allah'ındır." Allah, kendisi için bagışlamayı gerekli kıldı. Gerçekleşmesinden hiç şüphe olmayan kıyamet gününde sizi toplayacaktır. Kendilerini ziyana sokanlar iman etmezler. /12/

(7-8) Gecede ve gündüzde olanlar (tüm nesneler) O'nundur. O, işiten ve bilendir. /13/

(9-130b/1) De ki: "Gökleri ve yeri yaratan, rızık verilmeyen; ancak rızık veren Allah'tan başkasını mı dost edineyim?" Yine söyle: "Allah, ikidir diyenlerden olmamam ve müslümanların ilki olmakla emrolundum." /14/

130b

(1) kimse-kim müsülmān oldı, daḳı olmaġıl sen tañrıya iki diyenlerden. / (2) eyit, bayıḳ ben ḳorḳarın eger ʿāṣī olurısam çalabuma, (3) ʿaẕābından ulu günüñ. / her kim döndürilürse (4) andan ol gün, bayıḳ raḥmet eyledi aña tañrı. daḳı şol (5) ḳurtılmaḳdur bellü. / daḳı eger irürise tañrı (6) ziyān, yoḳdur çıḳarıcı anı meger ol. daḳı eger (7) irer eylerise saña ḫayrı ol, her nese üzere ḳādirdür. / (8) daḳı ol ġālibdür, ḳulları üzere. daḳı ol (9) dürüst işlüdür, bilürdür işleri. / eyit, ne nese (10) ulurakdur ṭanuḳluḳdınyaña. eyit, tañrı ṭanuḳdur benüm aramda, (11) daḳı sizüñ arañuzda. daḳı vaḥy olundı baña uşbu ḳur'an,

131a

(1) tā ḳorḳıdam sizi iy mekke ḳavmi anuñıla, daḳı anıkim degdi aña. bayıḳ siz (2) ṭanuḳluḳ mı virürsiz kim bayıḳ tañrıyıla vardur tañrı ayruḳ. (3) eyit, ṭanuḳlıḳ virmezin. eyit, degül ol, illā bir tañrıdur. (4) daḳı bayıḳ ben bīzārven andan-kim tañrıya iki dirsiz./ anlar kim (5) virdük anlara kitābı, bilürler anı nitekim (6) bilürler oġlanlarını. anlar kim ziyān eylediler (7) kendüzilerine, anlar īmān getürmezler. / daḳı kimdür (8) ẓālimıraḳ andan kim yalan baġladı tañrıya yalan, (9) yā yalan duttı āyetlerini yaʿnī ḳur'an bayıḳ ḳurtılmaya (10) ẓālimler. / daḳı ol gün kim ḳoparavuz anları hep, (11) andan eyidevüz anlara kim, ortak eylediler tañrıya, ḳandedür

(2-3) De ki: "Eğer Rabbime asi olursam, şüphesiz ben, ulu günün azabından korkarım." /15/

(3-5) O gün her kim ondan çevirilirse, gerçekten Allah, ona rahmet etmiştir. Bu da apaçık bir kurtuluştur. /16/

(5-7) Eğer Allah'tan bir zarar ulaşırsa onu O'ndan başka giderici yoktur. Eğer sana bir hayır ulaşırsa, Allah her şey üzerine kadirdir. /17/

(8-9) Kulları üzerine galip olan O'dur. Yine doğru işli ve her işi bilen de O'dur. /18/

(9-131a/4) De ki: "Şahitlik yönünden hangi şey daha büyüktür?" De ki: "Sizinle benim aramda, Allah şahittir. Ey Mekke kavmi, bu Kuran bana, sizi ve ulaştığı herkesi korkutmam için vahyolundu. Yoksa siz, Allah'tan başka tanrı olduğuna şahitlik mi ediyorsunuz? De ki: "Ben şahitlik etmem." Yine de ki: "O iki değil, ancak bir tanrıdır. Ben de iki dediğiniz şeyden uzağım. /19/

(4-7) Kendilerine kitap verdiklerimiz, oğullarını bildikleri gibi O'nu -peygamberi- bilirler. Kendi nefislerine zarar veren kişiler, işte onlar iman etmezler. /20/

(7-10) Allah'a yalan sözlerle iftira eden ve ayetlerini (Kuran) yalanlayandan daha zalim kim vardır? Şüphesiz zalimler kurtulmazlar. /21/

(10-131b/1) O gün onları hep toplayacak ve onlara, Allah'a ortak koşanlara şöyle söyleyeceğiz: " Ümut bağlamış olduğunuz ortaklarınız (putlarınız) nerededir?" /22

131b

(1) ortaḳlaruñuz yaʿnī bütler, anlar kim olduñuzdı gümān eylersiz. / (2) andan olmadı ṣınamaġı anlaruñ, illā meger kim eyittiler, (3) tañrıyıçun çalabumuz, olmaduḳ biz ortaḳ eyleyiciler. / (4) baḳ nite yalan söylediler kendüzileri üzere, daḳı (5) ġāyıb oldı gitdi anlardan ol-kim oldılardı yalan baġlarlar. / (6) daḳı anlardan oldur kim ḳulaḳ dutar sendin-yaña. daḳı eyledük (7) göñülleri üzere örtüler kim añlamayalar, (8) daḳı ḳulaḳları içinde aġırlıḳ. daḳı eger göreler, (9) dükeli nişānı, īmān getürmeyeler aña. tā ḳaçan kim geldi saña (10) dartışalar senüñile, eyide anlar kim kāfir oldılar, (11) degül uşbu meger meṡelleri ilerkilerüñ. /

132a

(1) daḳı anlar yıġarlar andan yaʿnī peyġamberden, daḳı ıraḳ oldılar andan. (2) daḳı helāk eylemezler, illā kendüzilerini. daḳı bilmezler. / (3) daḳı eger görseñ ol vaḳt-kim ṭururınıldı od üzere yaʿnī ṣırāt üstinde, (4) pes eyittiler, iy kāşke biz girü dönderinileyidük, yalan dutmayayidük (5) çalabumuz nişānı yaʿnī dünyāya, daḳı olayıduḳ mü'minlerden. / (6) belki aşkāre oldı anlara ol-kim oldılardı gizlerler ilerden. (7) daḳı eger dönderineler, dönelerdi aña kim yıġlındılar andan. (8) daḳı bayıḳ anlar yalan söyleyicilerdür. / daḳı eyittiler, degül ol (9) meger yaḳın dirligümüz, daḳı degülüz biz ḳoparınılımışlar. / (10) daḳı eger görseñ ol vaḳt-kim ṭururınıldılar çalabılarına. (11) eyitti, degül mi uşbu yaʿnī ḳıyāmet doġru. eyittiler,evet

(2-3) Sonra onların başka fitneleri olmadı; ancak şunu söylediler: "Allah için ey Rabbimiz, ortak tutanlar dan olmadık." /23/

(4-5) Bak, kendilerine karşı nasıl yalan söylediler de uydurdukları şeyler onlardan kaybolup gittiler. /23

(6-11) Onlardan bazıları sana kulak verirler. Anlamamaları için biz, kulakları içinde agırlık ve gönülleri üzere örtüler eyledik. Delilleri görseler bile ona iman edecek degiller. O kadar ki, seninle tartış mak için sana geldiler; kafir olanlar: "Bu öncekilerin masallarından başka bir şey degildir." dediler. /25/

(132a/1-2) Onlar O'ndan (peygamberden) uzaklaştırırlar, ken dileri de uzak oldular. Onlar, kendilerinden başkasını helak etmemektedirler. Fakat bunu bilmezler. /26/

(3-5) Onları ateş (sırat) durduruldukları zaman bir gör sen, "Ah, keşke biz geri döndürülseydik (dünyaya) de Rabbimizin ayetini yalanlamayıp, iman edenlerden olaydık." derler. /27/

(6-8) Belki onlara önceden gizledikleri şeyler aşikar oldu. Eger onlar, tekrar döndürülseydi yine de men edildikleri şeylere dönerlerdi. Şüphesiz onlar, yalancıdırlar. /28/

(8-9) Dediler ki: "Dünya hayatından başka bir şey yoktur. Biz tekrar diriltilecek de degiliz." /29/

(10-132b/2) Rableri huzurunda durdukları zaman onları bir görsen! Dedi ki: "İşte bu (kıyamet) dogru degil mi?" Dediler: "Rabbimiz hakkı için evet." Dedi ki: "Öyleyse inkar etmenizden dolayı azabı tadın." /30/

132b

(1) çalabumuz ḥakḳıyıçun. eyitti, pes ṭaduñ ʿaẕābı, andan ötürü kim (2) olduñuzdı kāfir olursız. / bayıḳ ziyānlu oldı anlar kim (3) yalan duttılar, tañrıyı görmegi. tā ol vaḳt-kim geldi anlara (4) ḳıyāmet añsuzda, eyittiler, iy bizüm ḥasretümüz, anuñ üzere kim (5) taḳṣırlıḳ eyledük, dünyā içinde. daḳı anlar götürürler yazuḳlarını (6) arḳaları üzere. ne yavuz ol-kim götürürler. / (7) daḳı degül yaḳın dirlik, illā oyın, daḳı lehv, (8) daḳı ṣoñragı sarāy yigrekdür, anlar kim ṣaḳınurlar. (9) pes añlamazlar mı. / bayıḳ bilürüz, bayıḳ (10) ḳayġulandurdı seni ol-kim eydürler. bayıḳ anlar (11) yalan dutmazlar seni velīkin ẓālimler tañrınuñ āyetlerine

133a

(1) inkār eylerler. / daḳı bayıḳ yalan dutunıldı yalavaçlar senden ilerü. (2) pes ṣabr eylediler anuñ üzere kim yalan dutunıldılar, daḳı incidinildiler, (3) tā geldi anlara arḳa virmegümüz. daḳı degşürüci yoḳdur (4) tañrı kelimelerini. daḳı bayıḳ geldi saña (5) mürsel peyġāmberler ḥaberinden. / daḳı eger ola (6) ulu gelürise yaʿnī aġır gelürise senüñ üzerüñe, yüz döndürmegi anlaruñ, pes eger (7) gücüñ yiterse kim isteyeseñ in delügin yir içinde, (8) yā nerdübān göge, pes getüreseñ bir āyet. (9) daḳı eger dileseyidi tañrı diredi anları, ṭoġru yol üzere. (10) pes olmaġıl sen cāhillerden. / bayıḳ uy(ı)virür (11) anlar kim işidürler daḳı ölüler yaʿnī kāfirler, ḳopara anları tañrı,

---

133a/6 aġır: uġrı -metin-

(2-6) Allah'ı görmeyi yalanlayanlar, gerçekten ziyanlı oldular. Kıyamet ansızın onlara geldiği zaman: "Dünyada iken işledigimiz günahlarımızdan dolayı yazıklar olsun bize:" dediler. Yine onlar, arkaları üzere günahlarını götürürler. Onların götürdükleri ne kadar da kötüdür. /31/

(7-9) Dünya hayatı, bir oyun ve eğlenceden başka bir şey degildir. Ahiret hayıtı sakınanlar için daha iyidir. Hala anlamaz mısınız? /32/

(9-133a/1) Onların söylediklerinin seni kaygılandırdığını elbette bilmekteyiz. Şüphesiz onlar seni yalanlamamakta ancak zalim olanlar, Allah'ın ayetlerini inkar etmektedirler. /33/

(1-5) Andolsun ki senden de önce peygamberler yalanlandı. Ancak, yalanladıkları ve incitildikleri şeyler üzerinde sabrettiler de sonunda yardımımız onlara ulaştı. Allah'ın sözlerini değiştirecek kimse yoktur. Muhakkak ki sana o peygamberlerin haberinden geldi. /34/

(5-10) Eger onların yüz çevirmeleri sana ulu (ağır) gelirse, bir delil getirmek için yerin içinde bir tünel veya göğe bir merdiven ara. Eger Allah dilese idi onları doğru yol üzere toplardı. Öyleyse sen, cahillerden olma. /35/

(10-133b/1) Şüphesiz kulak veren kimseler, sana uyanlardır. Ölüleri (kafirleri) ancak Allah diriltir, sonra O'na döndürülürler. /36/

133b

(1)andan aña dönileler. / daḳı eyittiler, nişe indürilmedi, (2) anuñ üzere bir nişān yaʿnī ferişte, çalabısından. eyit, bayıḳ taṅrı ḳādirdür (3) aña kim indüre bir nişān. velīkin eyreki anlaruñ (4) bilmezler./ dakı degül hīç deprenür cānavar yirde, (5) daḳı degül hīç ḳuş kim uçar iki ḳanadıyıla, illā kim bölükler, (6) sizüñ beñdeşlerüñüz. terk eylemedük, levḥa'l-maḥfuẓ içinde, (7) hīç nesene. andan çalabıları dapa ḳoparınalar. / (8) daḳı anlar kim yalan duttılar āyetle rümüzi, ṣağırlardur, daḳı dilsüzlerdür, (9) ḳarañulıḳ içinde. her kimi dilerise taṅrı azdurur anı, (10) daḳı her kimi dilerise eyleye anı yol üzere ṭoğru. / (11) eyit, ḫaber virüñ baña, eger gelürise size taṅrı ʿaẕābı,

134a

(1) yā gelürise size ḳıyāmet, taṅrıdan ayruğı mı oḳırsız. (2) eger olursañuz girçek söyleyiciler. / belki anı oḳırsız, (3) pes giderür anı-kim oḳırsız anuñ dapa, eger dilerise. daḳı (4) unıdursız anı-kim ortaḳ eylersiz. / daḳı bayıḳ viribidük (5) ümmetler dapa senden ilerü. pes duttuk anları (6) ḳatılığıla, daḳı ṣayruluğıla, anuñ içün anlar yavzağıralar. / (7) pes nişe ol vaḳt-kim geldi anlara ʿaẕābumuz, boyun virmediler. (8) velīkin ḳatı oldı göñülleri, daḳı bezedi anlara (9) şeyṭān anı-kim oldılar işlerler. / pes ol vaḳt-kim (10) unuttılar anı-kim ögütlendiler, anuñıla açduḳ anlaruñ üzere, (11) her nese ḳapularını. tā ol vaḳt-kim şāẕ oldılar,

---

134a/10 anuñıla: anıñıla -metin-

(1-4) Dediler ki: "Rabbinden O'na bir delil (melek) niçin indirilmedi?" De ki: "Allah, delil indirmeye kadirdir." Lakin onların çoğu bilmezler. /37/

(4-8) Yerde hareket eden her canavar, iki kanadıyla uçan tüm kuşlar sizin gibi bir ümmetten başka bir şey degildirler. Levhü'l-mahfuz içinde hiçbir nesneyi terk etmedik. Sonunda Rableri katında toplanacaklardır. /38/

(8-10) Ayetlerimizi yalanlayanlar karanlıklar içinde sagır ve dilsizdirler. Allah, her kimi dılerse azdırır; her kimi de dilerse dogru yola ulaştırır. /39/

(11-134a/2) De ki: "Size kıyamet, yahut Allah'ın azabı geldiginde, Allah'tan başkasına dua edersiniz? Gerçeği söyleyenlerdenseniz -söyleyin-. /40/

(2-4) Herhalde O'na dua edersiniz de O da dua ile diledigini̇zi dilerse giderir. Sonra bunu unutup yine ortak koşarsınız. /41/

(4-6) Andolsun ki senden önceki ümmetlere -peygamberler- gönderdik. Sonra onları yalvarıp yakarmaları için sıkıntı ve katılıkla yakaladık. /42/

(7-9) Onlara ne zaman ki azabımız geldi, boyun vermediler. Çünkü yaptıklarını şeytan onlara güzel göster mişti de gonülleri katılaşmıştı. /43/

(9-134b/2) Ne zaman ki ögütlendikleri şeyi unutttular, onlara her şeyin kapısını açtık. Sonunda onlara verilen şeylerle refaha ulaştıklarında ansızın onları yakaladık da ümitsiz oldular. /44/

134b

(1) aña kim virinildiler, duttuḳ anları añsuzda, bayıḳ ol vaḳt anlar (2) ümizsüzlerdür. / pes kesildi ṣoñı ḳavmüñ, anlar kim (3) ẓulm eylediler. daḳı ögmeklik tañrınuñdur, ʿālemler çalabısı. / (4) eyit, ḫaber virüñ eger duta tañrı ḳulaḳlaruñuzı, (5) daḳı gözlerüñüzi, daḳı mühr ura, göñüllerüñüz üzere, (6) kimdür tañrı, tañrıdan ayruḳ, getüre size anı. baḳ (7) nite eylemek içün dönderür yaʿnī bellü, nişānları andan. anlar (8) yüz döndürürler. / eyit, ḫaber virüñ baña, eger gelürise size (9) tañrı ʿaẕābı añsuzda, yā aşkāre helāk olınmaya, (10) illā ẓālim ḳavümler. / daḳı viribimezüz yalavāçları, (11) illā muştılayıcılar, daḳı ḳorḳıdıcılar pes her kim īmān getürdi,

135a

(1) daḳı eyü işledi, yoḳdur ḳorḳu, anlaruñ üzere. ne dağı anlar (2) ḳayğuralar. / daḳı anlar kim yalan dut tılar āyetlerümüzi, (3) yoḳana anlara ʿaẕāb andan ötürü kim oldılar fısḳ eylerler. / (4) eyit, eyitmezin size, benüm ḳatumdadur tañrı ḫazīneleri. (5) daḳı bilmezin ğaybı. daḳı eyitmezin size, (6) bayıḳ ben ferişteven. uymazın illā aña kim vaḥy olınur baña. (7) eyit, berāber midür gözsüz, daḳı gözlü. endīşe (8) eylemez misiz. / daḳı ḳorḳıt anuñıla anları kim ḳorḳarlar (9) kim ḳoparınalar çalabıları dapa. yoḳdur anlaruñ anlardan (10) ayruḳ yārī ḳılıcı, ne dağı şefāʿat eyleyici, anuñiçün kim anlar ṣaḳınalar. / (11) daḳı ḳovma anları kim ṭaparlar çalabılarına. irte yaʿnī irte namāzı

(2-3) Sonra o zulmeden kavmin kökü kesildi. Hamd alemlerin rabbi olan Allah'a mahsusdur. /45/

(4-8) De ki: "Allah, gözlerinizi ve kulaklarınızı gönüllerinize mühür vurursa, Allah'tan başka onu size geri getirecek kimdir? Bana haber verin." Bak, sonra ayetleri nasıl da dönderiyoruz (açıklayoruz). Onlar yine de yüz çeviriyorlar. /46/

(8-10) De ki: " Eger Allah'ın azabı ansızın veya açıkca gelirse, zalim kavimden başka hangi kavim helak olur? Bana haber verin. /47/

(10-135a/2) Biz peygamberleri ancak müjdeci ve korkutucu olarak gondeririz. Her kim iman edip, iyi -amel- işlerse onlar için korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de. /48/

(2-3) O ayetlerimizi yalanlayanlara fısklarından dolayı azap dokunacaktır. /49/

(4-8) De ki: " Size,Allah'ın hazineleri benim katımdadır, demiyorum. Yine size, ben meleğim de demiyorum. Ben, bana vahyolunandan başka bir şeye uymam." Yine de ki: "Görenle gormeyen bir midir? Hiç düşünmez misiniz?" /50/

(8-10) Onunla -Kuranla- Rableri katında toplanacaklarına -inanıp- korkanları uyar. Onların O'ndan başka ne bir dostu, ne de bir şefaatçisi vardır; bu sebeple onlar, -kötülükten- sakınsınlar. /51/

135b

(1) daḳı gice ya'nī gice namāzı, dilerler anuñ rıżāsın. degül senüñ üzere anlaruñ (2) ḥisābından nesene, daḳı degül senüñ ḥisābuñdan (3) anlaruñ üzere nesene, pes ḳovasañ anları, pes olasañ (4) ẓālimlerden. / daḳı andayuḳ sınaduḳ, bir niçeleri (5) bir niçeyile, tā eyideler şol mıdur kim minnet eyledi tañrı anlara, (6) bizüm üzerümüze.degül mi tañrı bilürirek şükr eyleyicileri. / (7) daḳı ḳaçan kim gele saña anlar kim īmān getüreler āyetlerümüze. (8) eyit, selām olsuñ üzerüñüze yazdı çalabuñuz, (9) kendüzi üzere raḥmeti. bayıḳ her kim işledi sizden(10) yavuz iş bilmedin, andan tevbe eyledi, andan ṣoñra (11) daḳı eyü işledi, bayıḳ ol, yarlıġayıcıdur, raḥmet ḳılıcı. / daḳı andayuḳ

136a

(1) ayırtlaruz āyetleri, daḳı tā aşkāre ola, yazuḳ işleyiciler (2) yolı. / eyit, ben girü yıġlındum kim ṭapam (3) anlara kim ṭaparsız tañrıdan ayruḳ. eyit, (4) uymayam sizüñ nefslerüñüz dilegine, bayıḳ azdum ben andan daḳı degülin (5) ben, ṭoġrı yol dutıcılar dan. / eyit, bayıḳ ben ḥüccet üzereven, (6) çalabumdan, daḳı yalan dutduñuz anı. degül benüm ḳatumda (7) ol-kim iversiz aña ya'nī eger girçekiseñ 'azāb gelsün didiler. degül ḥükm, (8) illā tañrınuñ. ḥükm eyler ḥaḳḳı, daḳı ol ḥükm eyleyicilerüñ yigrekidür./ (9) eyit, eger bayıḳ benüm ḳatumda imisse ol-kim iversiz aña (10) ḥükm olınaydı iş benüm aramda, daḳı sizüñ arañuzda. daḳı tañrı bilürirekdür (11) ẓālimleri. / daḳı anuñ ḳatundadur, ġayb kilidi dilleri.

135b/11 andayuḳ: andayıḳ -metin-

(10-136b/4) O'nun rızasını isteyip gündüz gece Rablerine ibadet edenleri (gündüz ve gece namazı kılanları) kovma. Onların hesabından sana senin hesabından da onlara hiçber şey yoktur, ki onları kovmakla zalimlerden olasın. /52/

(4-6) Böylece bir kısmını bir kısmıyla sınadık, ta ki: "Aramızda Allah'ın lütufta bulunduğu kimseler bunlar mıdır?" desinler. Allah, şükredenleri daha iyi bilen degil midir? /53/

(7-11) Ayetlerimize iman edenler sana geldiklerinde, de ki: "Selam üzerinize olsun. Rabbiniz rahmet etmeyi kendisine gerekli kıldı. Şüphesiz ki her kim bilmeden bir günah işler, sonra tövbe edip salih amellerde bulunursa bilsin ki, Allah hiç şüphesiz bağışlayan ve merhamet edendir. /54/

(11-136a/2) Günah işleyenlerin yolu ap açık belli olsun diye ayetlerimizi böylece açıklıyoruz. /55/

(2-5) De ki: "Sizin Allah'tan başka taptıklarınıza tapmaktan menedildim." Ve dedi ki: "Sizin istediklerinize de uymam; uyduğum takdirde hem sapıtırım, hem de dogru yol tutanlardan olmam. /56)

(5-8) De ki: "Şüphesiz ben, sizin yalan saydğınız açık bir delil üzereyim. Acele ettiginiz, (eğer gerçek söylüyorsan azap gelsin demeleri) benim katımda değildir. Hüküm de Allah'tan başkasının değildir. O, hakkı hükmeder ve O, hükmedenlerin en iyisidir. /57/

(9-11) De ki: "Eger sizin acele ettiginiz şey, benim elimde olsaydı sizinle benim aramda olan iş, hükme baglanırdı. Şüphesiz Allah, zulmedenleri en iyi bilendir. /58/

136b

(1) bilmez anı, illā ol. daḳı bilür anı-kim yirdedür, (2) daḳı deñizde, daḳı düşmez hīç yapraḳ, (3) illā kim bilür anı. daḳı degül hīç dāne, ḳarañulıḳlarında yirüñ. (4) daḳı degül hīç yaş, daḳı degül hīç ḳuru, illā kim kitābdadur, (5) aşkāre eyleyici ya'nī levḥ. / daḳı ol oldur kim alur canuñuz sizüñ, gicede ya'nī uyḳuda, (6) daḳı bilür anı-kim ḳazanduñuz gündüz andan girü diridür, (7) anuñ içinde, tā tamām olına bir müddet adanılmış ya'nī dirlik zamānı. andan anuñ dapadur, (8) dönecek yirüñüz. andan ḫaber vire size anı-kim olduñuzdı (9) işlersiz. / daḳı oldur ḳahr eyleyici, ḳulları üzere. (10) daḳı viribir sizüñ üzerüñüze, ṣaḳlayıcılar. tā ḳaçan kim gele (11) biriñüze ölüm, cānın ala anuñ yalavāçlarumuz. daḳı anlar,

137a

(1) taḳṣırlıḳ eylemezler. / andan girü döndürineler, tañrı dapa, işlerini başarıcı (2) tañrıdur. anuñdur ḥükm, daḳı ol, ḥisāb eyleyicilerüñ (3) yigrekidür. / eyit, kim ḳurtarur sizi (4) yir ḳarañulıḳlarından, daḳı deñizüñ. oḳırsız anı yavzağırmağıla ya'nī aşkāre, (5) daḳı gizlü, eger ḳurtarasın bizi uşbundan, olavuz biz (6) şükr eyleyicilerden. / eyit, tañrı ḳurtarur sizi (7) andan, daḳı her ḳayğudan. andan siz (8) şirk eylersiz. / eyit, oldur güci yiter aña kim (9) viribiye sizüñ üzerüñüze 'aẕābı, üstüñüzden, (10) yā ayaḳlaruñuz altından, yā ḳarışdura sizi, (11) bölüklerile ya'nī bölük bölük, ṭartışasız, daḳı ṭadura bir niçeñüze ya'nī birbiriñüz bir niçe çalışın.

(11-136b/5) Gayp kilidinin anahtarları O'nun katındadır. Onu O'ndan başkası bilemez. O, denizde ve yerde olanı bilir. Hiçbir yaprak O'nun bilgisi dışında düşmez. Yerin karanlıklarında -bilmediği- hiçbir tane yoktur. Yaş ve kuru her şey bu açıklayıcı kitapta (Levhü'l-mahfuz) bulunmaktadır. /59/

(5-9) Geceleyin (uykuda)canınızı alan, kazandığınızı bilen, sonra gündüzde tayin edilmiş (dünya hayatı) tamamlansın diye dirilten O'dur. Sonra dönecek yeriniz O'nadır. Sonunda işlediğiniz şeylerden size haber verecektir. /60/

(9-137a/1) Kulları üzere yegane güç sahibi O'dur. Sizin üzerinize koruyucu melekleri gönderir. Nihayet birinize ölüm geldiğinde elçilerimiz, onun canını alırlar. Onlar kusur eylemezler. /61/

(1-3) Sonra da canları alınarak Allah'a döndürülürler. Hüküm O'nundur ve O, hesap görenlerin en iyisidir. /62/

(3-6) De ki: "Denizin ve yerin karanlıklarından sizi kurtaracak olan kimdir?" Gizli ve açık yalvararak dua edersiniz de, eğer bizi bundan kurtarırsan biz, şükredenlerden oluruz -dersiniz-. /63/

(6-8) De ki: "Allah sizi O'ndan da her türlü sıkıntıdan da kurtarır. Sonra da siz O'na ortak koşarsınız. /64/

(8-137b/2) De ki: "O, sizin üzerinize, üstünüzden veya ayaklarınızın altından azap vermeye ya da sizi birbirinize katıp bölükler (bölük bölük) eylemeye ve bir nicenizi bir nicenizle (birbirinizle) tartışma, çatışma içerisinde bırakmaya gücü yeter.

137b

(1) baḳ nite döndürürüz āyetleri, (2) anuñçün kim añlayalar. / daḳı yalan duttı anı ḳavmüñ, (3) daḳı ol ḥaḳdur. eyit, degülven ben sizüñ üzere iş sürici, ṣaḳlayıcı. / (4) her ḫaberüñ yiri var yaʿnī vaḳtinde yirinde olasıdur. daḳı tiz bilesiz. / (5) daḳı ḳaçan görseñ anları kim girürler āyetlerümüz içinde yaʿnī yañṣularlar, (6) yüz döndür anlardan, tā gireler söz içine, (7) andan ayruḳ.daḳı eger unutdurursa saña şeyṭān, oturma (8) añmaḳdan ṣoñra ḳavmile ẓālimler./ (9) daḳı degül anlaruñ üzere kim ṣaḳınurlar yañṣulamaḳdan, ḥisāblarından (10) nesene. velīkin añdurmaḳdur anuñıçun kim (11) ṣaḳınurlar. / daḳı ḳo anları kim dutdılar dīnlerini

138a

(1) oyun, daḳı lehv, daḳı aldadı anları yaḳın dirlik. (2) daḳı añdur anuñıla kim helāk olmaġa ḳonıla nefs andan ötürü kim (3) ḳazandı. yoḳdur anuñ tañrıdan ayruḳ arḳa virici, (4) ne daġı şefāʿat ḳılıcı. daḳı eger yollu eylerise dükeli yaʿnī dükeli dünyāyı virüp kendüzin ṣatun alurısa, (5) yollu olınmaya andan. şunlar anlardur kim (6) helāk olınmaġa ḳonıldılar. andan ötürü kim ḳazandı, anlaruñdur içesi nesene (7) issi ṣudan, daḳı ʿaẕāb aġrıdıcı, andan ötürü kim oldılar (8) küfr eylerler. / eyit, ṭapalum mı, tañrıdan ayruġa, (9) aña kim aṣṣı degürmez, daḳı ziyān degürmez. daḳı döndürünelüm mi (10) ökçelerümüz üzere, andan ṣoñra kim ṭoġrı yol gösterdi bize tañrı (11) ancılayın kim azdurdı anı, şeyṭānlar,

---

137b/2 ḳavmüñ: ḳavmüñe -metin-

137b/4 olasıdur: üleşidür -metin-

Bak anlayabilmeleri için ayetleri nasıl da çeviriyoruz. /65/

(2-3) O hak olanı -Kitabı- kavmin yalan saydı. Onlara: "Ben, ben size vekil ve koruyucu değilim." de. /66/

(4) Her haberin -kararlaştırılmış- bir yeri (Vakti ve zamanı gelince olacaktır) vardır. Yakında bileceksiniz. /67/

(5-8) Ne zaman onları ayetlerimize (alaya alarak) dalmış görsen ondan başka bir söz içine girene kadar onlardan yüz çevir. Eğer şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra zulmeden kavimle oturma. /68/

(9-11) Alaya almaktan sakınanlar üzerine, onların hesabından hiçbir şey yoktur. Lakin bu onların sakınmaları için bir hatırlatmadır. /69/

(11-138a/8) O kendilerini dünya hayatının aldattığı, dinlerini oyun ve eğlence sayanları bırak. Kazandığından dolayı nefsini helak etmeye yönelene onunla hatırlat ki, Allah'tan başka ona dost ve şefaat edici yoktur. Eger fidye vermek isterse (Dünyadaki her şeyi verip kendi nefsini satın almak isterse) fidyesi ondan kabul olunmayacaktır. İşte o kimseler ki, küfretmelerinden dolayı acıklı bir azap, kazandıklarından dolayı helak olunmaya bırakılma ve içecekleri sıcak su onlarındır. /70/

(8-138b/4) De ki: "Bize ziyan ve bir fayda ulaştıramayan Allah'tan başkasına mı ibadet edelim? Allah bize doğru yol gösterdikten sonra şeytanın azdırdığı,

138b

(1) yazılarda ḥayrān iken yaʿnī denk eyledi, anuñdur yārenler, (2) oḳır anı, ṭoġru yol dapa gele bize. e - yit, bayıḳ tañrınuñ ṭoġrı yolı oldur,(3) oldur ṭoġrı yol. daḳı buyrulduḳ biz, tā boyun vireyüz ʿālemler (4) çalabısına. / daḳı ṭururuñ namāzı, daḳı ṣaḳınuñ. (5) daḳı ol, oldur kim anuñ dapa ḳoparınılasız. / daḳı ol oldur kim (6) yarattı gökleri, daḳı yiri ḥaḳḳıçun yaʿnī ḥaḳḳun ṣunʿın göstermek içün. (7) daḳı ol gün kim eyde ol, pes ola. sözi anuñ (8) ṭoġrudur. daḳı anuñdur pādihehlıḳ,ol gün kim urıla ṣūr içün. (9) bilicidür ġaybı, daḳı ḥāżırı, daḳı ol dürüst işlüdür, (10) bilür. / daḳı ol vaḳt-kim eyitti ibrāhīm atasına,(11) āẕere, dutar mısın putları tañrılar. bayıḳ ben görürin seni,

139a

(1) daḳı ḳavmüñi, azġunlıḳ içinde bellü. / daḳı andayuḳ (2) gösterevüz ibrāhīme pādişehlıġın göklerüñ, (3) daḳı yirüñ, daḳı ola gümānsuzlardan. / pes ol vaḳt-kim örtdi ḳarañulıġıla gice, gördi bir ıldüz (5) eyitti, uşbudur çalabum, pes ol vaḳt-kim ṭulındı eyitti, (6) sevmezin ṭulınıcıları. / pes ol vaḳt-kim gördi ayı (7) ṭoġmış eyitti, uşbudur çalabum, pes ol vaḳt kim uyaḳdı eyitti, (8) eger yol göstermesedi baña çalabum oladum bayıḳ (9) ḳavümlerümden azġunlar. / pes ol vaḳt-kim gördi (10) güneşi ṭoġmış eyitti, uşbudur çalabum, uşbu (11) uluraḳdur, pes ol vaḳt-kim uyaḳdı eyitti, iy ḳavmüm, bayıḳ ben bīzārven

Dostlarının ise: "Allah'ın doğru yoluna, bize gel." diye çağırdıkları kimse gibi ökçelerimiz üzerine geri mi dönelim." De: "Şüphesiz Allah'ın gösterdiği yol, dogru yolun kendisidir. Biz ancak alemlerin Rabbi olan Allah'a itaatle buyrulduk." /71/

(4-5) Namazı kılın ve Allah'tan korkun. Sonra O'nun katında toplanacaksınız. /72/

(5-10) O, gökleri ve yeri hak ile (sanatını göstermek için) yarattı. O, 'Ol' dediği gün -her şey- olur. Sözü de haktır. Sura üfürüleceği gün de her şey üzerinde tasarruf hakkı O'nundur. Gaybı da hazırı da bilen O'dur. O, doğru işli ve bilendir. /73/

(10-139a/1) Bir zaman İbrahim babası Azer'e: "Putları tanrılar mı ediniyorsun? Şüphesiz ben, seni ve kavmini ap açık bir azgınlık içinde görüyorum." dedi. /74/

(1-3) Böylece biz İbrahim'e şüphe etmeyenlerden olsun diye göklerin ve yerin tasarruf hakkının kimde oldugunu gösteriyoruz. /75/

(4-6) Karanlıgıyla gece etrafı kaplayınca, bir yıldız gördü: "Rabbim işte budur." dedi. Bir zaman sonra -yıldız- kayboldu: "Ben kaybolan şeyleri sevmem." dedi. /76/

(6-9) Ay'ı doğmuş gördügü zaman da: "Rabbim işte budur." dedi. Ne zaman ki ay battı: "Eğer Rabbim bana dogru yol göstermeseydi şüphesiz azgınlar kavminden olurdum." dedi. /77/

(9-139b/1) Güneşi dogmuş gördügü zaman: "Rabbim işte budur, bu daha büyüktür." dedi. Güneş battıgı zaman: "Ey kavmim, ben sizin ortak eylediklerinizden ilişkimi kestim."dedi. /78/

139b

(1) andan kim ortaḳ eylersiz. / bayıḳ ben yüz dutdum yüzümi (2) aña kim yarattı gökleri, daḳı yiri (3) müsülmāniken, daḳı degülin ben müşriklerden. / (4) daḳı ṭartışdılar anuñıla ḳavmi. eyitti, ṭartışur mısız benümile, (5) tañrıda, daḳı bayıḳ yol gösterdi baña. daḳı ḳorḳmazın (6) andan kim ortaḳ eylersiz aña, illā kim dileye çalabum yaʿnī andan ḳorḳarın, (7) nesene. daḳı ḳapladı çalabum her nesneyi, bilmekdin-yaña. (8) pes ögütlenmezsiz. / daḳı nite ḳorḳam (9) andan kim ortaḳ eyledüñüz, daḳı ḳorḳmazsız, bayıḳ siz (10) ortaḳ eyledüñüz tañrıya anı-kim indürmedi aña üzerüñüze (11) ḥüccet. ḳanḳısı iki bölügüñ ḥaḳluraḳdur iminlik

140a

(1) eger olduñızısa bilürsiz. / anlar kim īmān getürdiler daḳı (2) ḳarışdurmadılar īmānlarını ẓulmile yaʿnī şirkle, şunlar anlaruñdur, (3) īminlik, daḳı anlar ṭoğru yol dutıcılardur. / daḳı şol, (4) ḥüccetümüzdür, virdük anı, ibrāhīme, ḳavmi üzere. (5) yüceldürüz derecelerі, anı-kim dilerüz. bayıḳ çalabuñ (6) dürüst işlüdür, bilicidür. / daḳı bağışladuḳ aña isḥāḳı, (7) daḳı yaʿḳūbı. dükeline ṭoğrı yol gösterdük. daḳı nūḥa ṭoğrı yol gösterdük, (8) ilerden, daḳı anuñ oğlanlarından davūda, daḳı (9) süleymāna, daḳı eyyūba, daḳı yūsufa, daḳı mūsāya, (10) daḳı harūna. daḳı andayuḳ yanud virevüz, eylük eyleyenlere. / (11) daḳı ẕekeriyyāya, daḳı yaḥyāya, daḳı ʿīsāya, daḳı ilyāsa.

(1-3) Ben muslüman olarak yüzümü, gökleri ve yeri yaratana çevirdim ve ben müşriklerden de değilim. /79/
(4-8) Kavmi onunla tartıştılar. Dedi: "Şüphesiz bana yol gösteren Allah hakkında benimle tartışıyor musunuz? Ben, O'na ortak koştuklarınızdan korkmam; ancak Rabbim bir şey dilerse (ondan korkarım). Allah'ın ilmi her şeyi kuşatmıştır. Hala öğüt almazsınız. /80/
(8-140a/1) Korkmadan Allah'a ortak koştuğunuz ve Allah'ın onun üzerine size bir delil indirmediği şeylerden nasıl korkarım? Eger bilenlerden olduysanız, iki taraftan hangisi daha güvenilir olmaya layıktır? -Söyleyiniz. /81/
(1-3) İman edip imanlarını zulüm ile (şirkle) karıştırmayanlar, emin olunmaya daha layık olanlardır; doğru yol tutanlar da onlardır. /82/
(3-6) İşte bu, kavmi üzerine İbrahim'e verdiğimiz delildir. Diledigimizin derecelerini yükseltiriz. Şüphesiz Rabbin hikmet sahibidir,bilendir. /83/
(6-10) O'na Ishak'ı ve Ya'kub'u da bağışladık. Tamamına doğru yol gösterdik. Ondan önce Nuh'a ve onun oğullarından Davud'a, Süleyman'a, Eyyub'a, Yusuf'a, Musa'ya ve Harun'a da doğru yol gösterdik. İyilik yapanları işte böylece ödüllendiririz. /84/
(11-140b/1) Zekeriyya'ya, Yahya'ya, İsa'ya ve İlyas'a -da doğru yol gösterdik-. Onlar da salihlerdendir. /85/

140b

(1) dükeli ṣāliḫlerdendür. / daḳı ismaʿīli, daḳı elyesaʿı, (2) daḳı yūnusı, daḳı lūṭı. daḳı dükelini artuḳ eyledük, (3) ʿālemler üzerine. / daḳı atalarından, daḳı oğlanlarından(4). daḳı ḳardāşlarından. daḳı üyürdük anları, daḳı yol gösterdük (5) anlara, yol dapa ṭoğru. / şol (6) ṭoğru yolıdur tañrınuñ, yol gösterür anuñıla aña kim diler (7) ḳullarından. daḳı eger şirk eyleyelerdi, bāṭıl oladı anlardan (8) ol kim oldılardı işlerler. / şunlar anlardur kim (9) virdük anlara kitābı, daḳı ʿilmi, daḳı (10) peyġamberlıġı. pes kāfir olırısa aña uşbunlar, bayıḳ (11) ṣalduḳ aña bir ḳavm kim degüller aña kāfirler. /

141a

(1) şunlar anlardur kim ṭoğrı yol gösterdi tañrı. pes anlaruñ yolına (2) uyġıl. eyit, dilemezin size, anuñ üzere yaʿnī ḳur'an, kirī. (3) degül ol, illā ögüt ʿālemler içün. / daḳı (4) ululamadılar tañrıyı, ululamaġı yā bilmegi ḥaḳḳınca, ol vaḳt-kim eyittiler, (5) indürmedi tañrı ādem üzere hīç nesene. eyit, (6) kim indürdi kitābı, ol-kim getürdi anı (7) mūsā aydınlıḳ iken, daḳı ṭoğrı yol iken, ādemīler içün. eylersiz anı (8) ḳağıdlar, gösterürsiz anı, daḳı gizlersiz çoḳı. (9) daḳı ögrenildüñüz anı-kim bilmedüñüzdi siz, ne daġı atalaruñuz. (10) eyitti tañrı, andan ḳo anları, girmekleri içün yaʿnī bāṭıl içün, oynarlarken yaʿnī aṣṣısuz iş eylerleriken. / (11) daḳı uşbu kitābdur, indürdük anı mübārekdür,

(1-3) İsmail, Ilyas, Yunus ve Lut'a da -doğru yol gösterdik-. Hepsini alemlere üstün kıldık. /86/

(3-5) Atalarından, çucuklarından ve kardeşlerinden de -bazılarına dogru yol gösterdik-. Onları seçtik ve onları dogru yola ilettik. /87/

(5-8) İşte bu, Allah'ın kullarından dilediğine gösterdigi dogru yoldur. Eger onlar şirk koşsalardı yaptıkları tüm işler batıl olurdu. /88/

(8-11) İşte onlar peygaberliği, kitab'ı ve ilmi verdiği miz kimselerdir. İşte bunlar onu inkar ederlerse, el bette onu inkar etmeyecek bir toplum göndeririz. /89/

(141a/1-3) İşte onlar, Allah'ın doğru yol gösterdiği kimselerdir. İşte onların yoluna uy. De ki: "Onun üzerine (Kuran) sizden bir ücret istemiyorum. O, alemlere sadece bir öğüttür. /90/

(3-10) Allah'ı hakkıyla bilip yüceltmeyenler o zaman dedi ler ki: "Allah, insana hiçbir şey indirmedi." -Onlara de: "Musa'nın insanlar için aydınlık ve doğru yol gös terici olarak getirdiği kitabı kim indirdi ki, siz onu parça kagıtlar haline getirip, çoğunu gizleyerek gösterirsiniz. Sizin ve atalarınızın bilmediği şeyleri -onunla- öğrendiniz. Allah: "Onları girmeleri için (batıl için) bırak, oyalansınlar (faydasız iş eylesinler)." der. /91/

141b

(1) girçek dutıcıdur ya'nī ilerki kitāblar ileyindedür. daḳı ḳorḳudasañ yā muḥammed, (2) mekke(y)i, daḳı anı-kim yöresindedür, daḳı anları kim inanurlar (3) āḫirete, inanurlar aña ya'nī ḳur'āna, daḳı anlar namāzları üzere (4) ṣaḳlamaḳlıḳ eylerler. / daḳı kimdür ẓālimıraḳ, andan kim yalan bağladı (5) tañrıya yalan, yā eyitdi vaḥy olındı benüm dapa, daḳı (6) vaḥy olınmadı anuñ dapa nesene daḳı andan kim eyitti, tiz indüreven (7) ancılayın kim indürdi tañrı. daḳı eger görürriseñ ol vaḳt-kim ẓālimler (8) ölüm ḳatılıḳlarından,daḳı ferişteler döşeyiciler (9) ellerini, çıḳaruñ nefslerüñüzi ya'nī cānlaruñuzı, bugün cezā virinilesiz (10) ḫorlıḳ 'aẕābını andan ötürü kim olduñuzdı eydürsiz (11) tañrı üzere, ṭoğrıdan ayruḳ, daḳı olduñuz āyetlerinden

142a

(1) boyun virmezlik eylersiz. / daḳı bayıḳ geldüñüz bize yaluñuz (2) nitekim yaratduḳ sizi ilerüki kerre, daḳı ḳoduñuz (3) anı-kim virdük size, arḳalaruñuz ardından. daḳı görmezüz (4) sizüñile şefā'atçilerüñüzi anları kim ṣanduñuz kim (5) bayıḳ anlar sizi ḳullanmaḳda ortaḳlardur. bayıḳ kesildi, pāre pāre oldı (6) ulaşmaḳlığuñuz, daḳı azdı gitdi sizden ol-kim olduñuz ṣanursız. / (7) bayıḳ tañrı yaradıçıdur dāne(y)i, daḳı çekürdegi. çıḳarur diri (8) ölüden, daḳı çıḳarıcıdur ölüyi diriden. (9) şol, tañrınuñdur. pes nite dönderinilürsiz ya'nī ḥaḳdan. / yaradıcıdur (10) ṣubḥı. daḳı eyledi giceyi dölenesi nesene, daḳı gün, (11) daḳı ay, ḥisāb eylemek. şol, endāze eylemekdur, bendeşsüz bilici. /

(11-141b/4) İşte bu kitap, indirdiğimiz mübarek bir kitaptır ve (kendinden önce verilmiş kitapları)doğrulayıcıdır. Ey Muhammet, Mekke ve onun çevresindekileri, ahirete ve ona (Kurana) inananları ve namazları muhafaza edenleri onunla uyarmalısın. /92/

(4-142a/1) Allah'a iftira edenden, O'nun tarafına hiçbir şey vahyolunmadı; yalnızca bana vahyolundu diyenden, Allah'ın indirdiği gibi ben de hemen indireceğim diyenden daha zalim kim vardır?Ölümün şiddeti anında melek lerin ellerini uzatıp nefslerinizi (canlarınızı) çıka rın dedikleri zaman onları bir görsen! Bugün Allah hakkında doğrudan ayrılmış olmanızdan ve O'nun ayetlerini inkar etmenizden dolayı aşağılatıcı azabı size verilecektir. /93/

(1-6) Andolsun ki sizi ilk yaratışımız gibi bize yalnız geldiniz ve (dünyada) sizin peşinizden verdiklerimizi de geride bıraktınız. Sizi ilahlıkta Allah'a ortak zannettiğiniz şefaatçilerinizi de beraberinizde göremiyoruz. Andolsun ki aranızdaki bağlar koptu ve gerçek oldugunu sandığınız şeyler de sizden sizden ayrılıp kayboldu. /94/

(7-9) Şüphesiz ki taneyi ve çekirdegi yaratan O'dur. Ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkaran da O'dur. İşte Allah, budur. Sonra (haktan) nasıl da çevriliyorsunuz? /95/

(9-11) Sabah'ı yaratan O'dur. Yine geceyi dinlenme zamanı güneş ve ayı da bir hesapla yaratan O'dur. Işte bu, eşsiz bilicinin takdiridir. /96/

142b

(1) daḳı ol, oldur kim ḳıldı size ılduzları, tā ṭoğ-
rı yol dutasız (2) anuñıla, yazı ḳarañulıḳlarında, da-
ḳı deñizüñ. bayıḳ bellü eyledük (3) nişānları, ḳavme
kim bilürler. / daḳı ol, oldur kim (4) yarattı sizi
bir nefesden. pes ḳarar dutacaḳ yir, (5) daḳı ḳaça-
caḳ yir, yaʿnī sizüñ atañuz bilinde. bayıḳ beyān ey-
ledük nişānları (6) ḳavme kim añlarlar. / daḳı ol,
oldur kim indürdi (7) gökden ṣu. pes çıḳarduḳ anuñı-
la her (8) nesne bitmegin. pes çıḳarduḳ andan yeşil,
(9) çıḳarururuz andan dāne, birbiri üzere bitmiş buğ-
day gibi, arpa gibi, daḳı (10) ḫurma ağacından çiçe-
ginden salḳumlar yaḳın, (11) daḳı būsitanlar yaʿnī
çıḳarduḳ üzümlerden, daḳı zeytūn,

143a

(1) daḳı nar beñdeş, daḳı beñdeş degül. baḳuñ (2) yi-
mişlerine ol vaḳt-kim yimiş eyledi, daḳı irmegin. ba-
yıḳ (3) şunuñ içinde nişānlardur ḳavme kim inanurlar. /
(4) daḳı ḳıldılar tañrıya ortaḳlar, şeyṭānları. daḳı
yarattı anları. (5) daḳı yalan bağladılar anuñ içinde
oğlanlar daḳı ḳızlar, bilmekliksüz. (6) arılığıdur a-
nuñ.daḳı yüceldi andan kim ṣıfat eylerler. / yaradıcı
(7) gökleri, daḳı yiri. nite ola anuñ (8) oğlanı. da-
ḳı olmadı anuñ avratı. daḳı yarattı (9) her nesne(y)i
daḳı ol, her nesneyi bilicidür. / (10) oldur tañrı, ça-
labuñuz. yoḳdur tañrı illā ol. (11) yaradıcı her nesne(y)i.
pes tapuñ aña daḳı ol,

142b/2 anuñıla: anıñıla -metin-
142b/4 nefsden: nefesden -metin-

(142b/1-3) Size yıldızları, kara ve denizin karanlıklarında doğru yolu bulmanız için yaratan O'dur. Gerçekten biz ayetleri, bilen bir topluluk için açıkca belli eyledik. /97/

(3-6) O ki, sizi bir tek nefisten yarattı. -Size- bir karar yeri, bir de emanet yeri (atanızın belinde) vardır. Şüphesiz biz, anlayan bir topluluk için ayetleri açıkladık. /98/

(6-143a/3) O Allah ki, gökten su indirdi. Sonunda onunla her şeyin bitkisini çıkardık, ondan da buğday gibi, arpa gibi birbiri üzerine binmiş taneler, hurma ağacının çiceginden sarkan salkımlar, üzümlerden bağlar (çıkardık), birbirine benzer veya benzemez zeytin ve nar -çıkardık-. Yemiş verdiğinde ve olgunlaştığında yemişlerine bir bakın. Şüphesiz ki bunlarda inanan bir kavme deliller vardır. /99/

(4-6) Şeytanları Allah'a ortak koştular. Halbuki onları -Allah- yarattı. Bilmeden de O'nun hakkında oğlanlar ve kızlar uydurarak iftira ettiler. O, onların sıfat eylediklerinden yüce ve temizdir. /100/

(6-9) O, gökleri ve yeri yaratandır. O'nun nasıl çocukları olabilir ki? O'nun bir eşi de olmadı. Her şeyi O yaratmıştır. O, her şeyi bilendir. /101/

(10-143b/1) Rabbiniz olan Allah, O'dur. O'ndan başka tanrı yoktur. O, her şeyi yaratandır. Öyleyse O'na ibadet edin. O, her şeye vekildir. /102/

143b

(1) her nesene üzere iş süricidür. / irmez aña ya'nī ḳaplamaz anı (2) gözler, daḳı ol, irer ḳaplayu gözleri. daḳı (3) ol, eyü işlüdür, bilürdür. / bayıḳ geldi size (4) ḥüccetler, çalabuñuzdan. pes her kim gördi kendüziyçündür. (5) daḳı her kim görmediyise kendü üzeredür. daḳı degülin ben üzerüñüze (6) ṣaḳlayıcı. / daḳı andayuḳ beyān eylerüz āyetleri, (7) daḳı tā eyideler oḳıduñ ögretdüñ, daḳı beyān eyleyevüz ḳavme kim (8) bilürler. / uy aña kim vaḥy olındı saña, (9) çalabuñdan. yoḳdur tañrı illā ol. daḳı yüz dönder (10) müşriklerden. / daḳı eger dilesedi tañrı, şirk getürmeyelerdi. (11) daḳı eylemedük anlaruñ üzere saḳlayıcı, daḳı degülseñ

144a

(1) anlaruñ üzere iş sürici. / daḳı sögmeñ anlara kim (2) ṭaparlar tañrıdan ayruġa. pes sögeler tañrıya, (3) ẓulmiken bilmeksüz. andayuḳ bezedük her (4) ümmete 'amelini. andan çalabıları dapa dönecek yirleri. (5) pes ḫaber vire anlara anı-kim oldılardı işlerler. / (6) daḳı and içdiler tañrıya, andlarınuñ berkiregin, eger (7) gelürise anlara nişān, inanalar aña. eyit, bayıḳ (8) nişānlar tañrı ḳatındadur. daḳı ne nesene bildürür size (9) kim ol ḳaçan gele inanmayalar. / daḳı dönderürüz (10) göñüllerini daḳı gözlerini nitekim īmān getürmediler (11) aña ilerüki kerre, daḳı ḳoyavuz anları azġunlıḳları içinde

(1-3) Gözler O'na eremez (kaplamaz); fakat O, her şeyi ihata ederek gözleri görür. O, güzel iş yapan ve bilendir. /103/

(3-6) Andolsun Rabbinizden size deliller geldi. Artık kim -delilleri- görürse kendisi içindir. Her kim de görmezse kendisi içindir. Ben sizin üzerinize vekil degilim. /104/

(6-8) İşte böylece ayetleri açıklarız ki: "Okudun ve öğrettin." diyeler. Bilen bir kavim için işte böyle açıklarız. /105/

(8-10) Rabbinden sana vahyolunana uy. O'ndan başka tanrı yoktur. Müşriklerden de yüz çevir. /106/

(10-144a/1) Eğer Allah dileseydi, şirke düşmezlerdi. Seni onların üzerine bekçi yapmadık ve onların üzerine vekil de değilsin. /107/

(1-5) Allah'tan başkasına ibadet edenlere sövmeyin. Sonra onlar da bilmeksizin Allah'a söverek zulümde bulunurlar. İşte böylece her ümmete amelini güzel gösterdik. Sonunda dönecekleri yer, Rableri katıdır. O, onlara ne işlemiş olduklarını sonunda haber verecektir. /108/

(6-9) Onlara bir delil gelirse ona inanacaklarına dair, yeminlerin en saglamıyla yemin ettiler. De ki: "Şüphesiz deliller, -ancak- Allah katındadır." Size ne gibi şeyler bildirseler, -bildirdikleri şey- geldiği zaman yine de inanmayacaklardır. /109/

(9-14 b/1) İlkin ona inanmadıkları vakitki gibi gözlerini ve gönüllerini ters çeviririz de onları azgınlıkları içinde bocalayıcı olarak bırakırız. /110/

144b

(1) sergerdān olalar. / daḳı eger biz indürmişmissedük anlaruñ üzere(2) ferişteler, daḳı söylemişmisse ölüler, daḳı dirmişmissevüz (3) anlaruñ üzere her neseyi yaʿnī diledükleri nişānları, bölükler yā yüze yüz, olmayalarıdı kim (4) īmān getüreler, illā ol-kim dileye tañrı. velīkin (5) eyreki anlaruñ bilmezler. / daḳı andayuḳ eyledük (6) her peyġambere düşmen, ādemīler şeyṭānları, (7) daḳı perrīlerüñ, gizlü söyler bir niçesi bir niçeye (8) sözüñ bezenmişi, aldamaḳ içün. daḳı eger dilesedi (9) çalabuñ, işlemeyelerdi anı. pes ḳo anları anuñıla kim yalan bağlarlar. / (10) daḳı tā meyl eyleye anuñ dapa göñülleri anlarun kim inanmazlar (11) āḫirete, daḳı tā rāżı olalar, daḳı ḳazanalar yazuḳdan anı-kim anlar,

145a

(1) ḳazanıcılardur. / tañrıdan ayruḳ mı isteyeyin, ḥükm eyleyici, (2) daḳı ol, oldur kim indürdi size kitābı, (3) beyān olınmış yaʿnī ḥaḳḳı bāṭıldan. daḳı anlar kim virdük anlara kitābı yaʿnī tevrīt, daḳı incīl ehli (4) bilürler, bayıḳ ol, indurünilmişdür çalabuñdan (5) ḥaḳḳıla. pes olmañ gümānlulardan. / (6) daḳı tamām oldı, sözi çalabuñ, ṭoğrı iken vaʿdeleri, daḳı ʿadl iken yaʿnī ḥükümleri. (7) döndürici yoḳdur sözlerini. daḳı ol, işidicidür, bilicidür. / (8) daḳı eger boyun virseñ eyrekine, yirdekine, (9) azduralar tañrı yolından. uymazlar kāfirler (10) illā gümāna, daḳı degül anlar, illā söylerler. / (11) bayıḳ çalabuñ ol bilürirekdür anı-kim azdı

(1-5) Eğer biz, onların üzerine melekler indirmiş olsaydık, ölülerle konuşmuş olsalardı, onların üzerine her şeyi (istedikleri delilleri) toplayıp karşılarına getirseydik, Allah dilemedikten sonra onlar yine iman etmezlerdi. Lakin onların çoğu bilmezler. /111/

(5-9) İşte böylece her peygambere insan ve cinlerin şeytanlarını düşman kıldık. Bir kısmı bir kısmına aldatmak için yaldızlı sözlerle fısıldarlar. Eğer Rabbin dileseydi onlar onu işlemezlerdi. Artık onları uydurdukları yalanlarla baş başa bırak. /112/

(10-145a/1) Ahirete inanmayanların gönülleri onlardan yana meyledip, ondan razı olsunlar ve işledikleri suçları işlemeye devam etsinler. /113/

(1-5) Allah, beyan olunmuş (hakkı batıldan -ayıran-) kitabı sizin için indirmişken, hakem olarak ondan başkasını mı isteyeyim? O kendilerine kitap verdiklerimiz (Tevrat ve İncil ehli) bilirler ki, şüphesiz o, Rabbinden hak ile indirilmiştir. Artık kuşkulananlardan olmayınız. /114/

(6-7) (Hükümleri) adaletli ve va'dleri gerçek olan Rabbinin sözü tamam oldu. O sözleri değiştirecek yoktur. O, işiten ve bilendir. /115/

(8-10) Eğer yerdekilerin çoğuna uyacak olursan seni Allah'ın doğru yolundan saptırırlar. O kafirler ancak zanna uyarlar ve onlar, sadece saçmalarlar. /116/

(11-145b/1) Şüphesiz Rabbin yolundan sapanı en iyi bilendir.

145b

(1) yolından. daḳı ol, bilürirekdür ṭoġrı yol dutıcıları. / (2) pes yiñ andan kim añıldı tañrı adı üzerine, eger olasız (3) āyetlerine inanıcılar. / daḳı nedür sizüñ kim yimezsiz(4) andan kim añıldı tañrı adı anuñ üzerine. daḳı bayıḳ beyān olındı size(5) ol-kim ḥarām oldı üzerüñüze, illā ol-kim geñsüz olınduñuz (6) anuñ dapa. daḳı bayıḳ çok azarlar, nefsleri dilekleriyile (7) bilmeksüz. bayıḳ çalabuñ ol, bilürirekdür ḥadden geçicileri. / (8) daḳı ḳoñ yazuġuñ aşkāresini, daḳı gizlüsini. bayıḳ (9) anlar kim ḳazanurlar, yazuġı cezā virineler. (10) anuñ içün kim oldılar ḳazanurlar. / daḳı yimeñ (11) andan kim añılmadı tañrı adı, anuñ üzere. daḳı bayıḳ ol,

146a

(1) maᶜṣiyetdür. daḳı bayıḳ şeyṭānlar gizlenü söylerler (2) dostlarına, tā ṭartışalar sizüñile. daḳı eger (3) muṭīᶜ olursañuz bayıḳ siz, müşriklersiz. / (4) daḳı ol-kim oldı ölü yaᶜnī kāfirler diriltdük anı, daḳı eyledük (5) aña aydıñlıḳ kim yürir anuñıla ādemīler içinde, ancılayındur kim (6) beñzeri anuñ ḳarañulıḳlar içinde, degül çıḳıcı andan. (7) andayuḳ bezenildi kāfirlere ol-kim oldılar (8) işlerler. / daḳı andayuḳ eyledük her bir (9) köyde ulular, yazuḳluları anuñ. tā yavuz ṣanalar anuñ içinde (10) daḳı yavuz ṣanmazlar, illā kendüzilerine, daḳı bilmezler. / (11) daḳı ḳaçan kim geldi anlara āyet, eyittiler, hergiz inanmayavuz,

Yine O, doğru yol tutanları de en iyi bilendir. /117/

(2-3) Eğer ayetlerine inananlardansanız, üzerine Allah'ın adının anıldığından yiyin. /118/

(3-7) Allah'ın adının üzerine anıldığı şeyden yememeniz için sebep nedir? Onu yemek mecburiyetinde kaldığınız şeyler hariç, üzerinize haram olan şeyler şüphesiz açıklandı. Nefisleri arzusuna uyarak onların çogu hiç şüphe yok ki çokça azmaktadırlar. Muhakkak ki Rabbin, sınırı aşanları en iyi bilendir. /119/

(8-10) Günahın açığını da gizlisini de bırakın. Şüphesiz günahı kazananlar, kazanmış oldukları şeyden dolayı cezalandırılacaklardır. /120/

(10-146a/3) Üzerine Allah'ın adının anılmadığı şeyden yemeyin. Onu yemek, yoldan çıkmaktır. Şeytanlar, dostlarına sizinle tartışmaları için fısıldarlar. Eğer ona uyarsanız şüphesiz siz, müşriklerden olursunuz. /121/

(4-8) Ölü iken (kafir iken) dirilttiğimiz, kendisine insanlar içinde yürümesi için de aydınlık verdiğimiz kişiler, karanlık içinde olan ve oradan hiç çıkamayacak kişinin benzeri gibi midir? İşte kafirlere işledikleri böylece süslü gösterildi. /122/

(8-10) Böylece her kentte ileri gelenleri onların suçluları yaptık. Oysa onlar, kendi hileleriyle kendilerinden başkasına bile yapamazlar; ancak farkında degiller. /123/

(11-146b/5) Onlara ayet geldiği zaman: "Allah'ın peygamberlerine verilen gibi bize de verilmedikce, asla inanmayız." dediler.

146b

(1) tā virinilevüz ancılayın kim virinildi tañrı yalavāçlarına. (2) tañrı bilürirekdür ol yiri kim eyler yalavāçlığını. (3) dege anlara kim yazuk̇ işlediler ḫorlık̇ (4) tañrı k̇atında, dak̇ı ʿaẕāb k̇atı, andan ötürü kim oldılar (5) yavuz ṣanurlar. / pes her kim dilerise tañrı kim (6) ṭoğrı yol göstere aña, yara göksini müsülmānlar içün, (7) dak̇ı her kim dilerse kim azdura, eyleye göksini (8) ṭar yavlak̇ ṭar, taman yuk̇aru çık̇ar göge. (9) andayuk̇ eyler tañrı ʿaẕāb, ya şeyṭānı musallat eyler anlaruñ üzere kim (10) inanmazlar. / dak̇ı uşbu çalabuñ yolıdur, (11) ṭoğruyıken. bayık̇ beyān eyledük āyetleri

147a

(1) k̇avme kim ögüt dutarlar. / anlaruñdur selāmet sarāyı yaʿnī uçmak̇, (2) çalabıları k̇atında. dak̇ı ol, iş issidür anlaruñ andan ötürü kim oldılar (3) işlerler./ dak̇ı ol gün kim direvüz anları dükelin, (4) iy perī bölügi yaʿnī şeyṭānlar, bayık̇ çok̇ eyledüñüz (5) ādemīlerden yaʿnī azdurmağıla. dak̇ı eyitti dostları anlaruñ şeyṭānlardur ādemīlerden, (6) iy çalabumuz, gönendi bir niçemüz bir niçemüzile, dakı irdük (7) müddetümüze yaʿnī k̇ıyāmet güni, ol-kim müddet eyledügidi. bizümiçün eyitti tañrı, od (8) ṭuracağuñuz yirdür, ebed k̇alıcılarken anuñ içinde, illā ol-kim diledi tañrı. (9) bayık̇ çalabuñ dürüst işlüdür, bilicidür. / dak̇ı andayuk̇ (10) üstün ellü eylerüz, ẓālimlerüñ bir niçesini bir niçeye andan ötürü kim oldılar (11) k̇azanurlar yaʿnī yazuk̇lar./ iy perī bölügi, dak̇ı ādemīnüñ,

146b/3 anlara: anları -metin-

Allah, elçiliğini nereye koyacağını en iyi bilendir. O, günah işleyenlere Allah katında aşağılık ve kötü düşünmelerinden dolayı katı bir azap ulaşacaktır. /124

(5-10) Allah her kimi doğru yola iletmek isterse, onun göğsünü Islam için açar; her kimi de azdırmak isterse göğsünü, yukarı çıkıyormuş gibi tamamı ile dar ve tıkalı yapar. Allah, işte böyle azap eder ve şeytanı onların üzerine musallat eyler de inanmazlar. /125/

(10-147a/1) İşte bu, Rabbinin dos doğru yoludur. Şüphesiz öğü dinleyen bir kavim için ayetleri böylece açıkladık./12

(1-3) Rableri katında selamet sarayı (cennet) onlarındır. İşlemiş olduklarından dolayı o, onların dostudur. /127

(3-9) O gün onların tamamını topladığımız zaman: "Ey cin (şeytan) topluluğu, şüphesiz(azdırarak) insanlardan ço ğalttınız." Onların insanlardan şeytan olan dostları: "Ey rabbimiz, bir kısmımız bir kısmımızla sevindik ve süre olarak verdiğin zamana (kıyamete) ulaştık. Bizim için Allah söyledi: "Onun içinde ebedi olarak kalacağı nız ateş, sizin durağınızdır; ancak Allah'ın dilemesi başka." Şüphesiz Rabbin adaletli iş yapan ve -her şeyi bilendir. /128/

(9-11) İşte böylece zalimlerin bir kısmını kazandıklarında (günahlarından) dolayı bir kısmına zorbalıkta üstün kı dık. /129/

147b

(1) gelmedi mi size yalavāçlar, sizden eydürler (2) sizüñ üzere āyetlerümi, dakı korkıdurlar sizi görmekligüñüzden, (3) uşbu günüñüzi. eyittiler, tanuklık virdük, kendüzilerümuz üzere. (4) dakı aldadı anları, yakin dirlik. dakı tanuklık virdiler ya'nī peygamberler gelmegi, (5) kendüzileri üzere, bayık anlar oldılar kāfirler. / (6) şol anuñiçün kim olmadı çalabuñ, helāk eyleyici, (7) köyleri zulmile, dakı anuñ kavmi ġāfillerken. / (8) dakı dükelinüñ dereceleri var anuñiçün kim işlediler. dakı degül (9) çalabuñ ġāfil andan kim işlersiz. / dakı çalabuñ bāydur, raḥmet issidur. eger dilese gidere sizi, (11) dakı yirüñüze getüre sizden soñra anı-kim diler,

148a

(1) nitekim yarattı sizi bir kavm oğlanlarından (2) ayruklar. / bayık ol-kim va'de virilürsiz ya'nī kıyāmet gelicidür, (3) dakı degülsiz fevt olıcılar. / eyit, iy kavmüm, işleñ (4) yiriñüz, ḥāliñüz üzere. bayık ben işleyiciven. pes tiz (5) bilesiz anı-kim ol anuñ soñı, sarāyuñ ya'nī uçmak. (6) bayık kurtılmaz ẓālimler. / dakı eylediler tañrı içün (7) andan kim yarattı, ekinden, dakı yılkılardan ülü. (8) pes eyittiler, uşbu tañrınuñdur, sanmağıyıla anlaruñ, dakı uşbu (9) ortaklarumuzuñdur. pes ol-kim oldı ortaklarumuzuñ (10) degmez tañrıya, pes ol-kim oldı tañrınuñ ol, (11) irer ortaklarına. ne yavuz oldı ol-kim ḥükm eylerler. /

(11-147b/5) "Ey insan ve cin topluluğu, sizin üzerinize a-
yetlerimi söyleyen, görmediğiniz işte bugünden dola
yı sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?" -Denildiği
zaman-: "Kendi nefislerimiz üzerine şahitlik ediyo-
ruz." dediler. Dünya hayatı onları aldatmıştı ve ken
dileri üzere (peygamberin) gelmiş olduğuna, kendileri-
nin de kafir olduklarına şahitlik ettiler. /130/

(6-7) İşte bunlar içindir ki Rabbin, halkı habersizken
ülkeleri helak edici değildir. /131/

(8-9) İşlediklerinden dolayı her birinin dereceleri var
dır. Rabbin işlediklerinizden habersiz değildir. /132/

(9-148a/2) Rabbin zengin ve geniş rahmet sahibidir. Eğer Al
lah dilerse sizi giderip yerinize, sizi bir kavimden
bölük bölük çogalttığı gibi diledigi bir kavmi geti-
rir. /133/

(2-3) Şüphesiz mühlet olarak verildiğiniz şey (kıyamet),
gelecektir ve siz, kaçıp kurtulacak değilsiniz. /134/

(3-6) De ki: "Ey kavmim, yer ve durumunuza göre işleyin.
Dogrusu ben de işleyeceğim. Sarayın (cennetin) kimin
sonu olacağını yakında bileceksiniz. Elbette zalim-
ler kurtulmazlar. /135/

(6-11) Allah'ın yarattığı ekin ve davarlardan Allah için
pay ayırdılar. Sonra zanlarıyla: "İşte bu Allah'ın,
bu da ortak koştuklarımızındır." dediler. Ortak koş-
tukları için ayrılan, Allah'a ulaşamaz; fakat Allah
için ayırdıkları, ortaklarına ulaşır. Hükmettikleri
şey, ne kadar da kötüdür. /136/

148b

(1) daḳı ancılayın bezedi çoḳa müşriklerden, (2) oğlanların depelemek, ortaḳları yaᶜnī şeyṭānlar, tā helāk eyleyeler anları, (3) tā ḳarışduralar anlaruñ üzere dīnlerini. daḳı eger dilesedi tañrı, (4) işlemeyelerdi anı. pes ḳo anları anuñıla kim yalan bağlarlar. / (5) daḳı eyittiler, uşbu yılḳılardur, daḳı ekindür, ḥarāmdur. (6) yimeye ānı, illā ol-kim dilerüz ṣanmaḳlarıyıla. (7) daḳı yılḳılar ḥarām olındı, arḳalarına binmeñ. daḳı yılḳılardan (8) añmazlar tañrı adını, anuñ üzere, yalan bağlamakdan ötürü (9) tañrı üzere. tiz cezā vire anlara, andan ötürü kim oldılar yalan bağlarlar. / (10) daḳı eyittiler, ol-kim ḳarınlarındadur, uşbu yılḳılaruñ, (11) ḫāliṣ yaᶜnī yaluñuz irkeklerümüze. daḳı ḥarām olunmışdur ᶜavratlarumuza, yaᶜnī dişilere.

149a

(1) daḳı eger olurısa ölü, anlar yaᶜnī irkek, dişi, anuñ içinde ortaḳlardur. (2) cezā vire anlara, ṣıfat eyledüklerine. bayıḳ ol, durüst işlüdür, (3) bilicidür. / bayıḳ ziyānlu oldı, anlar kim depelediler oğlanlarını (4) beyinsüzlikden, bilmeksüz, daḳı ḥarām eylediler anı-kim rūzi virdi anlara, (5) yalan bağlamaḳlıḳdan ötürü, tañrı üzere. bayık azdılar, daḳı olmadılar (6) ṭoğrı yol dutıcılar. / daḳı ol, oldur kim yarattı būsitānlar, (7) yire döşenmiş, daḳı ayaḳ üstine durur ḫurma ağacı gibi, daḳı (8) ḫurma ağacı, daḳı ekin, dürlü dürlü ekin yimişi anuñ, daḳı zeytüni, (9) daḳı narı, birbirine beñdeş, daḳı beñdeş degül. (10) yiñ yimişinden ol vaḳt-kim yimiş eyledi. daḳı virüñ (11) ḥaḳḳını biçmegi güni. daḳı ḥadden geçürmeñ bayıḳ tañrı

149a/5 ötürü: ötüri -metin-

(148b/1-4) Bunun gibi müşriklerden çoğuna çucuklarını öldürmeyi ortakları (şeytanlar), onları helak eylemek ve onların dinlerini karıştırmak için süsledi. Eğer Allah dileseydi, onu işlemezlerdi. O halde onları iftiralarıyla bırak. /137/

(5-9) Zanlarıyla dediler ki: "İşte bu ekin ve davarlar yasaktır. Dilediğimizden başkası ondan yemesin. Haram olunan hayvanların sırtlarına binmeyin." Allah adına iftira etmelerinden dolayı bazı hayvanların üzerine de Allah adını anmazlar. Allah bu iftiralarından dolayı onları yakında cezalandıracaktır. /138/

(10-149a/3) İşte bu hayvanların olan -yavru- hususidir (yalnızca erkeklerimize aittir). Avratlara (dişilere) haram kılınmıştır. Eğer ölü olursa, onlar (erkek ve dişi) ona ortaktırlar. Allah onlara bu vasıflandırmalarından dolayı ceza verecektir. Şüphesiz O, adaletle iş yapan ve bilendir. /139/

(3-6) Cahillik ve düşüncesizlikten dolayı çocuklarını öldürenler ve Allah'a iftira Allah'ın verdiği rızkı kendilerine haram edenler, hiç şüphe yok ki ziyandadırlar. Elbette onlar azdılar ve doğru yol tutanlardan olmadılar. /140/

(6-149b/1) O ki, yere yayılmış hurma ağacı gibi dikili bağ ve bahçeleri, çeşit çeşit yemişleriyle hurma ağacı ve ekini, birbirine benzeyen veya benzemeyen zeytin ve narı yarattı. Yemişi olduğu zaman o yemişten yiyin. Hasat günü de onun hakkını verin. Sınırı aşmayın, hiç şüphe yok ki Allah, sınırı aşanları sevmez. /141/

149b

(1) sevmez ḥadden geçenleri. / daḳı yılḳılardan (2) götürüciler ya'nī götürüciler yarattı, daḳı kiçi develer. yiñ andan kim rūzi virdi size tañrı. (3) daḳı uymañ şeyṭān adımlar izine. bayıḳ ol, (4) size düşmendür bellü. / sekiz çiftler, (5) ḳoyundan iki ya'nī bir erkek bir dişi, daḳı keçiden iki. (6) eyit, iki erkek mi koyından keçiden, ḥarām eyledi, yā iki dişi (7) yā anı-kim ya'nī gerek irkek gerek dişi ḳapladı anı iki dişi oğulcanları. (8) ḫaber virüñ baña bilmegile eger olasız girçekler. / (9) daḳı deveden iki, daḳı ṣığırdan iki. (10) eyit, iki irkek mi ḫaram eyledi, yā iki dişi, (11) yā anı-kim ḳapladı anı iki dişi oğulcanları.

150a

(1) yā olduñuz mı ṭañuklar ol vaḳt-kim ısmarladı size tañrı (2) uşbunı. pes kim ẓālimıraḳdur andan kim yalan bağladı tañrı üzere (3) yalan, tā azdura ādemīleri, bilmeksüz. (4) bayıḳ tañrı yol göstermez, ẓālim ḳavümlere. / (5) eyit, bilmezin anuñ içinde kim vaḥy olındı baña ḥarām olunmış, (6) yiyici üzere, kim yir anı, illā kim ola (7) ölü, yā ḳan dökülmiş, yā ṭoñuz eti (8) bayıḳ ol, ḥarāmdur, yā ma'ṣiyetdür, ün getürünildi tañrıdan ayruḳ içün boğazlanan ya'nī putlarıçun boğazlanan. (9) pes her kim geñsüz güç eylemeyici iken, ne dağı ḥadden geçürüci iken. (10) bayıḳ çalabuñ yarlıgayıcıdur, raḥmet ḳılıcı. / daḳı anlaruñ üzere kim (11) cühūd oldılar, ḥarām eyledük her dırnaḳluyı ya'nī ol-kim ayru barmaḳlu olmaya.

149b/3 adımları: ādemīler -metin-

(1-4) Hayvanlardan yük taşıyıcılar ve küçük develer (yarattı). Allah'ın size rızık olarak verdiğinden yiyin. Şeytanın adımlarını da takip etmeyin. Muhakkak o, size ap açık bir düşmandır. /142/

(4-8) Se iz çift -hayvan-: Koyundan iki, keçiden de iki (bir erkek, bir dişi) -yarattık-. De ki: "Koyundan ve keçiden iki erkek, yahut iki dişi, yahut da iki dişinin rahimlerinde bulunan (gerek erkek, gerek dişi) yavrularını mı haram etti?" Eğer doğrulardan iseniz bana bilgiyle haber verin. /143/

(9-150a/4) Ve deveden iki, sığırdan da iki -çift yarattık-. De ki: "Iki erkegi mi, iki dişiyi mi, yoksa her ikisinin dişilerinin rahimlerinde olan yavrularını mı? Yahut da Allah'ın size böylece vasiyyette bulunduguna şahit olanlardan mı oldunuz? Bilmeden insanları azdırmak için Allah adına yalan uyduran yalancıdan daha zalim kim vardır? Şüphesiz Allah, zalim olan kavimlere yol göstermez. /144/

(5-10) De ki: "Yiyen kimse için ölü, dökülmüş kan, domuz eti ki o, haram ve pistir ve Allah'tan başkası için (putlar için) boğazlananın dışında bir şeyin, bana vahyolunanlar içinde haram olduğuna dair bir bilgim yoktur. Ancak zorda kaldıgınız zaman zulmedip sınırı aşmazsanız -yiyebilirsiniz-. Şüphesiz Rabbin bağışlayan ve bol rahmet edendir. /145/

(10-150b/4) Yahudi olanların üzerine her tırnaklıyı (ayrıca parmağı olmayanı) haram ettik.

150b

(1) daḳı ṣıġırdan, daḳı ḳoyından ḥarām eyledük anlaruñ üzere (2) yaġlarını ol ikinüñ, illā ol-kim götürdi yapışup arḳaları ol ikinüñ, (3) yā baġarsuḳları yaʿnī baġarsuḳa yapışup oldı, yā ol-kim ḳarışdı süñük yaʿnī ḳuyruḳ. (4) şol cezā virdük anlara ẓulümlerinden ötürü. daḳı biz ṭoġrılaruz, ḫaber virdügümüzde./ (5) pes eger yalan dutarlarısa seni, eyit, çalabuñuz raḥmet issidür yaʿnī tiz ʿazāb eylemez (6) giñ daḳı girü yıġlınmaz ʿaẕābı anuñ, ḳavümden (7) yazuḳlular. / eyide anlar kim şirk eylediler, (8) eger dilesedi tañrı, şirk eylemeyeydük, ne daġı atalarumuz. (9) ne daġı ḥarām eyledük nesene. andayuḳ yalan duttı (10) anlar kim anlardan ilerüdi, tā ṭatdılar ʿaẕābumuzı. (11) eyit, var mı sizüñ ḳatuñuzda, hiç bilmek. pes çıḳarasız anı

151a

(1) bizümiçün. uymazsız, illā ṣınamaġa, daḳı degülsiz, (2) illā yalan söylersiz. / eyit, pes tañrınuñdur, ḥüccet tamām. (3) pes eger dilesedi yol gösteredi size, dükeline. /eyit, (4) getürüñ ṭanuḳlaruñuzı anları kim ṭanuḳlıḳ virürler ki (5) bayıḳ tañrı ḥarām eyledi,uşbunı pes eger ṭanuḳlıḳ virürlerse (6) ṭanuḳlıḳ virme, anlaruñıla. daḳı uyma nefsleri dileklerine, (7) anlar kim yalan duttılar āyetlerümüzi, daḳı anlar kim (8) inanmazlar āḫirete, daḳı anlar çalabılarına (9) ortaḳ eylerler. / eyit, gelüñ oḳıyam anı-kim ḥarām eyledi (10) çalabuñuz, sizüñ üzere kim ortaḳ eylemeyesiz ana nesene, (11) daḳı ataya, anaya eylük eyleñ. daḳı depelemeñ

151a/3 eyit: eyitti -metin-
151a/9 eyit: eyitti -metin-
151a/11 eyleñ: eylemeñ -metin-

Yine onların üzerine sığırdan ve koyundan her iki
sinin de yaglarını: Sırtlarında yapışık taşıdıkla
rı, bağırsakları (bağırsağa yapışırık oluşanlar),
ve kemiğe karışık (kuyruk) yagları hariç -haram
ettik-. İşte bu, onlara zulümlerinden dolayı bir
cezadır. Haber verdiğimiz zaman biz, doğru haber
verenlerdeniz. /146/

(5-7) Eger seni yalanlarlarsa onlara de ki: "Rabbiniz geniş rahmet sahibidir (acele azap eylemeyendir). Günahkar bir kavimden de O'nun azabı geri çevrilmez. /147/

(7-151a/2) Allah'a ortak koşanlar diyecekler ki: "Eğer Allah dileseydi ne biz ne de atalarımız şirk koşmazdık. Hiçbir şeyi de haram etmezdik." Onlardan öncekiler de böyle yalanladılar da sonunda azabımızı tattılar. De ki: "Sizin katınızda hiç bilgi var mı? Onu bizim için çıkarınız. Siz, zandan başka bir şeye uymazsınız ve yalan söyleyenlerden başka bir şey de degilsiniz. /148/

(2-3) De ki: "Tüm deliller Allah'ındır. Eğer dilese idi sizin tamamınıza yol gösterirdi. /149/

(3-9) De ki: "Allah'ın bunu haram ettigine dair tanıklık edecek şahitlerinizi getirin. Eğer şahitlik ederlerse onlarla şahitlik etme. Ayetlerimizi yalanlayarak ahirete inanmayanların ve Rablerine ortak koşanların arzularına uyma. /150/

(9-151b/5) De ki: " Rabbiniz size neleri haram etti bildireyim: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayınız ve ana ya babaya da iyilik ediniz.

151b

(1) oğlanlaruñuzı, yoḫsullıḳdan, biz virürüz rūzi size, (2) daḳı anlara, dakı yaḳın gelmeñ zişt işlere, (3) ol-kim belürdi andan, daḳı ol-kim gizlendi, daḳı depelemeñ (4) nefsi ol-kim ḥarām eyledi tañrı, illā ḥaḳḳıla.(5) şol ışmarladı size anı,anuñıçun kim añlayasız./ (6)daḳı yaḳın gelmeñ yetīm malına illā anuñıla kim (7) ol görklürekdür, tā ire resīẕelige. daḳı tamām eyleñ (8) ölçegi, daḳı terāzüyi ʿadlile. yükletmezüz (9) hīç nefse, illā güci yitdügin. daḳı ḳaçan söylerseñüz, ʿadl eyleñ (10) eger oldıysa dağı ḫışımlıḳ issi. daḳı tañrı ʿahdine vefā eyleñ. (11) şol ışmarladı size anı, anuñiçün kim siz, ögüt dutasız. /

152a

(1) daḳı bayıḳ uşbu yolumdur, ṭoğru iken. (2) pes uyuñ aña, daḳı uymañ yollara. pes ayıra (3) sizi tañrı yolından. şol ışmarladı size (4) anı anuñıçun kim ṣaḳınasız. / andan virdük mūsāya (5) tevrīti tamāmlıġıçun, anuñ zere kim eylük eyledi, daḳı (6) beyān eylemek içün her neseyi, daḳı ṭoğrı yolıçun, daḳı rahmet içün. (7) anuñiçun kim anlar çalabıların görmege inanalar. / (8) daḳı işbu yaʿnī ḳur'ān kitābdur, indürdük anı, mübārekdür. (9) pes uyuñ ana, daḳı ṣaḳınuñ anuñıçun kim siz raḥmet ḳılınasız. / (10) kim eyitmeyesiz bayıḳ indürünildi kitāb (11) iki bölüge, bizden ilerü, daḳı bayıḳ olduğıdı

Yoksulluk korkusuyla da çocuklarınızı öldürmeyin; zira size ve onlara rızkı biz veririz. Kötü işlerin açığından da gizlisinden de sakının ve Allah'ın haram kıldığı bir canı da haksız yere öldürmeyin. Allah, işte bunları aklınızı kullanasınız diye emreder. /151/

(6-11) Rüştüne erene kadar uygun bir şeklin dışında yetim malına yaklaşmayın. Ölçü ve tartıyı adaletle ve tam yapın. Hiçbir nefse gücünün yetmediğini yüklemeyiz. Söylediğiniz zaman, akrabanız dahi olsa, adaletle söyleyin. Allah'a verdiğiniz sözü de yerine getirin. Allah bunları, öğüt almanız için vasiyet etmektedir. /152/

(152a/1-4) İşte bu, benim dogru yolumdur. Ona uyun, başka yollara uymayın. -Uyarsanız- sizi Allah yolundan ayıracaktır. Allah bunları size, korunmanız için emretmektedir. /153/

(4-7) Sonra Musa'ya iyilik edenlere ni'metimizi tamamlamak,her şeyi açıklamak, doğru yola ulaştırmak ve rahmet olsun diye Tevrat'ı verdik. -Yine onunla- Rablerini göreceklerine inansınlar diye... /154/

(8-9) İşte bu (Kuran), bizim indirdiğimiz mübarek bir kitaptır. O'na uyun ve -Allah'tan- sakının ki, rahmet edilesiniz. /155/

(10-152b/1) "Kitap, şüphesiz bizden önce iki kavme indirildi ve biz, onu okumaktan habersizdik." demeyesiniz. /156/

152b

(1) oḳumaġından ġāfiller. / yā eyitmeyesiz (2) eger bize indürünilsedi bizüm üzerümüze kitāb, oladuḳ (3) ṭoġrı durıcıraḳ anlardan yaᶜnī cühūdlardan. pes bayık geldi size ḥüccet, (4) çalabuñuzdan, daḳı ṭoġru yol, daḳı raḥmet. pes kimdür ẓālimıraḳ (5) andan kim yalan duta tañrı āyetlerine, daḳı yüz döndürdi (6) andan.ceza virevüz anlara kim yüz döndürürler āyetlerümüzden, (7) ᶜaẕābuñ yavuzını andan ötürü kim oldılar yüz döndürürler. / (8) güyerler mi, illā kim gele anlara ferişteler yaᶜnī can almaġa, (9) yā gele çalabuñ yaᶜnī emr, yā gele çalabuñuñ bir niçe (10) nişānları yaᶜnī güneş gün batusından ṭoġmaḳ, yā ölüm, ol gün gele bir niçe nişānları (11) çalabuñuñ, aṣṣı eylemeye hīç nefse, īmān getürdügi,

153a

(1) īmān getürmedi ilerüden, yā ḳazanmadı (2) īmān içinde ḫayr yaᶜnī tevbe. eyit, güyüñ, bayıḳ biz güyicilerüz. / (3) bayıḳ anlar kim ayrıldılar dīnlerinden, daḳı oldılar (4) bölükler, degülsen anlardan nesene içinde. bayıḳ işleri anlaruñ (5) tañrı dapa, andan ḫaber vire anlara anı-kim oldılar işlerler. / (6) her kim getürdise eyü iş, anuñdur, on ançalar. (7) daḳı her kim getürürise yavuz iş, pes cezā olınmaya, illā beñzerin, (8) daḳı anlar güç eylenmeyeler. / eyit, bayıḳ ben, yol gösterürdi baña (9) çalabum. yol dapa, ṭoġru dīn, ṭoġru (10) milleti ibrahīmüñ musulmāniken. daḳı olmadı (11) müşriklerden. / eyit, bayıḳ namāzum, daḳı ḳurbānum, yā ibādetüm,

(1-7) Yahut: "Eğer bize de kitap indirilseydi, biz onlardan (Yahudiler) daha çok dogru yolda olurduk." demeyesiniz. İşte size de Rabbinizden delil, dogru yol ve rahmet geldi. Allah'ın ayetlerini yalanlayıp onlardan yüz çevirenden daha zalim kim vardır? Ayetlerimizden yüz çevirenlere, yüz çevirmelerinden dolayı en şiddetli azap ile ceza verecegiz. /157/

(8-153a/2) Onlar, meleklerin onlara gelmesini (can almaya), Rabbin gelmesini (emir), yahut da bir çok ayetlerinin gelmesini mi bekliyorlar? Rabbinin bir çok işaretleri geldiği zaman, daha önce iman etmemiş, iman etmişken hayır kazanmamış (tövbe) hiçbir kimseye artık inanması hiçbir fayda vermez. De ki: "Bekleyin; şüphesiz biz de bekleyenlerdeniz." /158/

(3-5) Şüphesiz dinlerinden ayrılıp, bölük bölük olanlardan her hal içinde onlardan değilsin. Muhakkak onların işi Allah'a kalmıştır ve onlara işlemiş olduklarından sonra haber verilecektir. /159/

(6-8) Her kim iyi iş getirirse, onun on katı onundur. Her kim de kötü iş getirirse, benzerinden başka onlara ceza olunmaz ayrıca haksızlığa da uğratıl mazlar. /160/

(8-11) De ki: "Şuphesiz Rabbim bana yol gösterdi: Dosdoğru dine, teslim olan İbrahim'in doğru dininin yoluna... O, müşriklerden de olmamıştı. /161/

153b

(1) daḳı dirligüm, daḳı ölmegüm tañrınuñdur, ʿālemler ça-labısı. / (2) ortaġı yoḳdur anuñ. daḳı aña buyrıldum, daḳı (3) ben ilkiven müsülmanlaruñ. / eyit, tañrıdan ayruḳ mı (4) isteyeyin çalap, daḳı ol çalabısıdur, her nesnenüñ. daḳı (5) ḳazanmaz her nefs, illā kendüzi üze-re. daḳı götürmez (6) götürüci yükin yaʿnī yazuġın ay-ruġun. andan çalabuñuz dapadur, (7) dönecek yir. pes ḫaber vire size anı-kim olduñuzdı anuñ içinde (8) ṭar-tışursız. / daḳı ol, oldur kim eyledi sizi, (9) yirüñ ḫalīfeleri, daḳı götürdi bir niçeñüzi, bir niçe (10) üzere dereceler, tā şınaya sizi, virdügi nesne içinde. (11) bayıḳ çalabuñ tiz ʿaẕābludur, daḳı bayıḳ ol,

154a

(1) yarlıġayıcıdur, raḥmet ḳılıcı. / şūretü'l-aʿrāf mie-tāni ve ḫamse āyet سورة الأعراف مئتان و خمس آية
(2) bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm (3) بسم الله الرحمن الرحيم
المص • يعني انا الله اعلم و افضل kitabdur, indürinildi sana. (4) pes olmasun göksüñ içinde ṭarlıḳ andan, (5) tā ḳorḳudasın anuñıla daḳı añdurmaḳdur, mü'minlere. / (6) uyuñ aña kim indürünildi, sizüñ dapa çalabuñuzdan. daḳı (7) uymañ an-dan ayruḳ iş süriciler. az (8) añarsız. / daḳı niçe köy (9) helāk eyledük anı. pes geldi aña ḳatılıġumuz, gice başmaḳ gibi yaʿnī lūṭ ḳavmi gibi, (10) yā anlar gündüz uyḳusın, şuʿayb ḳavmi gibi, uyuyıcılariken. / pes olmadı (11) anlaruñ duʿāsı yaʿnī zārılıḳları, ol vaḳt-kim geldi anlara ʿaẕābumuz, illā kim

---

153b/5 nefs: nefes -metin-

(11-153b/1) De ki: "Namazım ve kurbanım (ibadetim), hayatım ve ölümüm alemlerin Rabbı olan Allah içindir. /162/

(2-3) O'nun ortağı yoktur. Bununla ve müslümanların ilki olmakla emrolundum. /163/

(3-8) De ki: "Her şeyin Rabbi iken ben, ben, Allah'tan başka Rab mi isteyeyim? Her kişi yalnızca kendisi için kazanır. Kendi yükünü taşıyan başkasının yükünü (günahını) taşıyamaz. Sonra dönecek yeriniz Allah katınadır. O, ayrılığa düştüğünüz gerçeği size haber verecektir. /163/

(8-154a/1) Sizi yeryüzünün halifeleri yapan, verdiği şeyler içinde sizi sınamak için bir kısmınızı bir kısmınıza üstün kılan O'dur. Şüphesiz Rabbin hesabı çabuk görendir ve şüphesiz O, bağışlayan ve rahmeti bol olandır. /165/

(1-2) A'RAF SURESİ

Bismillahi'r-rahmani'r-rahim

(3) Allah'ı bilirim ve açıklarım (ene'l-lahü a'lemü ve efdal). /1/

(3-5) -Bu- sana indirilen bir kitaptır. Onunla mü'minlere hatırlatman ve korkutman için göğsünde darlık olmasın. /2/

(6-8) Rabbinizden size indirilene uyun. O'ndan başkasını vekiller edip ona uymayın. Az anmaktasınız. /3/

(8-10) Nice memleketi helak ettik. Onlara azabımız, gece ansızın yakalamak (Lut kavminin yakalanışı) gibi veya Şuayp kavmine olduğu gibi gündüz uykusunda iken geldi. /4/

(10-154b/1) Azabımız onlara geldiği zaman: "Şüphesiz biz, zalimlerden olmuştuk." demelerinden başka duaları ve feryatları olmadı. /5/

154b

(1) eyittiler, bayık biz, olduġıdı ẓālimler. / pes bayık ṣoravuz anlara kim (2) viribinildi anlaruñ dapa ṣoravuz yalavaçlara. / (3) pes ḥikāyet eyleyevüz anlaruñ üzere bilmegile, daḳı olmaduḳ ġāyıb olıcılar. / (4) daḳı terāzüyile ṭartmaḳ ol gün ʿadldür. pes her kim aġır ola (5) terāzūları, pes şunlar ḳurtulıcılardur. / (6) daḳı her kim yiyni ola terāzūları, şunlar anlardur kim (7) ziyān eylediler kendüzilerine, anıñuçun kim oldılar āyetlerümüze (8) ẓulm eylerler. / daḳı bayıḳ yir virdük size yirde, (9) daḳı kılduḳ sizüñiçün anuñ içinde dirilesi neseler. az (10) şükr eylersiz. /daḳı bayıḳ yarattuḳ sizi, andan (11) ṣūratlandurduḳ sizi, andan eyitdük ferişteler, secde eyleñ,

155a

(1) ādeme. pes secde eylediler, illā iblis olmadı (2) secde eyleyicilerden. / eyitti, nesene yıġdı seni kim (3) secde eylemeyesin ol vaḳt-kim buyurdum saña. eyitti, ben yigrekven (4) andan. yarattuñ beni oddan, daḳı yarattuñ anı balçıḳdan. / (5) eyitti, pes aşaġa in. andan olmaya saña (6) kim kibr eyleyesin, anuñ içinde. pes çıḳ, bayıḳ sen (7) ḫorlardansın. / eyitti iblis, mühlet vir baña ol güne degin kim (8) ḳoparınalar yirden. / eyitti tañrı, bayıḳ sen, mühlet virinilmişlerdensin. / (9) eyitti, yaʿnī iblis, pes andan ötürü kim azdurduñ beni, oturam anlaruñ içün (10) yoluña ṭoġru. / andan gelem anlara (11) ileylerinden yaʿnī āḫiret yolından gümānlanduram, daḳı arḳalarından,

---

154b/11 secde : secide -metin-

(1-2) Şüphesiz kendilerine -peygamber- gönderilenlere ve o peygamberlere soracagız. /6/

(3) Onların üzerine bilgi ile anlatacagız. Çünkü biz, habersiz olanlardan olmadık. /7/

(4-5) O gün teraziyle tartı adildir. Her kimin terazileri agır gelirse, İşte onlar kurtulanlardır. /8/

(6-8) Her kimin de tedazisi hafif olursa, işte onlar da ayetlerimize haksızlık etmelerinden dolayı kendilerini ziyana sokanlardır. /9/

(8-10) Dogrusu biz, size yeryüzünde mekan verdik ve orada sizin için hayat verecek şeyler yarattık. Az şükreyliyorsunuz. /10/

(10-155a/2) Sizi yarattıktan sonra şekil verdik ve meleklere: "Ademe secde edin." dedik. Sonra secde ettiler, yalnız İblis, secde edenlerden olmadı. /11/

(2-4) Dedi: "Sana emrettigim zaman secde etmekten alıkoyan nedir?" -İblis- dedi: "Beni ateşten yarattın; onu da balçıktan. Ben ondan daha üstünüm." /12/

(5-7) -Allah- dedi: "İn aşagıya. Sonra onun için kibirlenmek senin haddin değildir. Çık. Çünkü sen, aşağılıklardansın. /13/

(7-8) İblis dedi: "İnsanların yerden haşredilecekleri güne kadar bana muhlet ver." /14/

(8) Allah: "Elbette sen, mühlet verilmişlerdensin." dedi. /15/

(9-10) Dedi (İblis): "Mademki beni azdırdın; ben de onlar için senin doğru yoluna oturacağım."/16/

(10-155b/2) Sonra onlara önlerinden (ahiret günü hakkında şüphelendireyim), arkalarından, saglarından (sevap yoluyla), sollarından (günah yoluyla) yanaşacağım.

155b

(1) daḳı sağlarından ya'nī müzd yolından, daḳı ṣollarından ya'nī yazuḳ yolından (2) daḳı bulmayasın eyrekin anlaruñ, şükr eyleyiciler. / eyitti, (3) çıḳ andan 'ayblanmış, sürülmiş. her kim (4) uyarıs saña anlardan, ṭolduram ṭamūyı sizden (5) dükelicükler. / daḳı iy ādem, dolan sen, dakı (6) çiftün, uçmakda yin ol yirden ki (7) diledüñuz. daḳı yaḳın gelmeñ uşbu ağaca. pes olasız (8) ẓālimlerden. / vesvese eyledi anlara şeyṭān, (9) tā aça ol ikiye anı-kim örtünildi ol ikiden, (10) ud yirlerinden, daḳı eyitti, yığmadı siz ikiyi çalabuñuz (11) uşbu ağacdan, illā kim olmayasız

156a

(1) iki ferişte ya'nī ölmeyesiz, yā olmayasız ebed ḳalıcılardan. / (2) daḳı and içdi ol ikiye, bayıḳ ben siz ikiye eyü dileyicilerdenven. / (3) pes ṭa'amlandurdı ol ikiyi, aldamağıla. pes ol vaḳt-kim ṭatdı ol iki, ağacı, (4) açıldı anlara ud yirleri ol ikisinüñ. daḳı ṭuraḳdurdı ol iki (5) ulaşdururlar dikerler ol iki üzere, uçmaḳ yaprağından ya'nī encir yaprağından. (6) daḳı ḳığırdı ol ikiye çalabısı ol ikinüñ, yığmadum mı siz ikiyi (7) şol ağaçdan, daḳı eyitmedüm mi siz ikiye, bayıḳ (8) şeyṭān siz ikiye düşmendür bellü. / eyitti ol iki, (9) iy çalabumuz, ẓulm eyleduk kenduzumüze. daḳı eger yarlığamazsañ bizi,(10) daḳı raḥmet ḳılmazsañ bize, oluruz ziyānlulardan. / eyitti, (11) aşağa inüñ, bir niçeñüz, bir niçeye düşmendür, sizüñdür

Sen de onların çoğunu şükredenlerden bulamayacaksın. /17/

(2-5) Dedi: "Oradan yerilmiş ve kovulmuş olarak çık. Onlardan her kim sana uyarsa sizin tamamınızdan cehennemi dolduracağım. /18/

(5-8) Ey Adem: "Sen ve eşin, cennette gezin ve dilediğinizden yiyin. Bu ağaca da yaklaşmayın. Sonra zalimlerden olursunuz." /19/

(8-156a/1) O ikisinin örtülen avret yerlerini açmak için şeytan onlara fısıldadı ve dedi: "İkiniz de melek (ölümsüz) ve burada ebedi kalıcılardan olmamanız için siz ikinizi Rabbiniz, bu ağaçtan yasakladı. /10/

(2) Sonra: "Ben, her ikinize de hiç şüphesiz iyi dileyenlerdenim." diye yemin etti. /21/

(3-8) Her ikisini de heveslendirerek aldattı. O ikisi, ağaçtan tattıkları zaman, ikisinin de avret yerleri onlara açıldı. İkisi de örtünmek için cennet yaprağından (incir yaprağı) ikisini birbirine yanaştırarak dikmeye başladılar. Sonra Rableri onlara: "Ben sizi şu ağaçtan yasaklamadım mı? Şeytanın da ikinizin ap açık düşman olduğunu söylemedim mi?" diye nida etti. /22/

(8-10) O ikisi dedi: "Ey Rabbimiz, biz kendimize zulmettik. Eğer bizi afvetmez ve rahmet etmezsen biz, ziyan içinde oluruz." /23/

(11-156b/1) Dedi: "Bir kısmınız bir kısmınıza düşman olarak inin. Bir zamana kadar kalmanız ve faydalanmanız için arz sizin içindir." /24/

156b

(1) yirde karâr dutacak yir, dakı gönendürmek bir zamâna degin. / (2) eyitti, anuñ içinde dirilesiz, dakı anuñ içinde ölesiz, dakı andan (3) çıkarınılasız. / iy âdem oğlanları, bayık indürdük üzerüñüze (4) ton ya'nî îmân, yâ şâliḥ'amel, yâ çalış tonın, örter ud yirlerüñüzi, dakı kıymetlü ton. (5) dakı şakınmak tonın, şol yigrekdür. şol (6) tañrı âyetlerindendür anuñıçun anlar ögütleneler. / (7) iy âdem oğlanları, aldamasun sizi şeyṭân, nitekim (8) çıkardı atañuzı, anañuzı uçmakdan, dartarlar (9) ol ikiden ol ikinüñ ṭonın, tâ göstere ol ikiye ud yirlerin. (10) bayık ol, görür sizi ol, dakı bölugi anuñ ya'nî şoyı, ol yirden kim (11) görmezsiz anları. bayık biz kılduk şeyṭânları arka viriciler

157a

(1) anlar kim inanmazlar. / dakı kaçan işlediler zişt iş ya'nî yalıncak ṭavâf eylemek şirkile, (2) eyittiler, bulduk anuñ üzere atalarumuzı, dakı tañrı buyurdı bize (3) anı. eyit, bayık tanrı buyurmaz zişt iş. (4) eydür misiz tañrı üzere anı-kim bilmezsiz. / eyit, (5) buyurdı çalabum'azli, yâ tevḥîdi. dakı ṭururuñ yüzlerüñüzi, (6) her bir namâz kılacak yirde, dakı ṭapuñ, iḫlâş eyleyicilerken (7) aña dîni. nitekim öñdin başladı sizi ya'nî yalıncak sünnetsüz dönersiz. / (8) bir bölüge ṭoğrı yol gösterdi, dakı bir bölüge vâcib oldı, anlaruñ üzere (9) azğunlık. bayık anlar duttılar şeyṭânları (10) dostlar, tañrıdan ayruk. dakı şanurlar mı bayık anlar (11) ṭoğrı yol dutıcılardur. / iy âdem oğlanları, dutuñ bezegüñüzi,

---

157a/8 bölüge: bölege -metin-

(2-3) Dedi: "Onun içinde yaşayacak, onun içinde ölecek ve sonra oradan çıkarılacaksınız." /25/

(3-6) Ey Adem oğulları, şüphesiz sizin için elbise (iman veya salih amel yahut da savaş elbisesi), ayıp yerlerinizi örtecek değerli ve süslü elbiseler indirdik. Takva elbisesi de verdik ki en iyisi de budur. İşte bunlar, öğüt almaları için Allah'ın ayetleridir. /26/

(7-157a/1) Ey Adem oğulları, şeytan ananızı babanızı aldatıp cennetten çıkardığı gibi sizi aldatmasın. -Şeytan- ayıp yerlerini göstermek için her ikisinin de elbisesini çıkarmıştı. Şüphesiz o ve topluluğu, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphe yok ki biz şeytanları, inanmayanların dostları yaptık. /27/

(1-4) Kötü bir iş işledikleri zaman (şirk içinde çıplak olarak tavaf eyledikleri gibi) dediler: "Atalarımızı bu halde bulduk ve Tanrı da onu bize buyurdu." De ki: "Allah, kötü iş buyurmaz. Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?" /28/

(4-7) De ki: "Rabbim bana adaleti yahut tevhidi buyurdu. Her bir namaz kılacağınız yerde, yüzünüzü -O'na- çevirin ve dini yalnızca O'na has kılarak ibadet edin. Sizi önceden nasıl yarattıysa (sünnetsiz ve çıplak) öylece O'na döndürüleceksiniz. /29/

(8-11) Bir topluluğa doğru yol gösterdi, bir topluluğa da azgınlık vacip oldu. Şüphesiz onlar, Allah'ı değil de şeytanları dostlar edindiler. Yine de onlar, kendilerinin doğru yolda olduklarını mı sanıyorlar?" /30/

157b

(1)herbir namāz kılacak yirde. dakı yiñ, dakı içüñ, dakı (2) orandan geçürmeñ. bayık ol, sevmez orandan geçicileri. / eyit, kim ḥarām eyledi, tañrı bezegini, ol-kim çıkardı (4) kulları içün, dakı aruları rızkdan. eyit, ol (5) anlaruñdur kim īmān getürdiler, yakın dirlik içinde, ḫās olmuşiken, (6) kıyāmet güni. ancılayın ayırtlaruz āyetleri (7)bir kavme kim bilürler./ eyit, bayık ḥarām eyledi çalabum, (8) zişt işleri, ol-kim aşkāre oldı andan, dakı ol-kim gizlü oldı, dakı (9) yazuğı, yā ḫamrı, dakı ẓulm eylemek, yā kibr ḥaksuz, dakı ortak eyleyesiz (10) tañrıya anı-kim indürmedi aña ḥüccet, dakı kim (11) eyidesiz tañrı üzere anı-kim bilmezsiz. / dakı her bir

158a

(1) bölügüñ eceli var. pes kaçan-kim geldi eceli anlaruñ, girü (2) kalmayalar bir sā'at, dakı ilerü varmayalar. / (3) iy ādem oğlanları, eger gelürise size yalavaçlar sizden, (4)okurlar üzerüñüze āyetlerümi, her kim şakındı, dakı eyü işledi, (5) korku yokdur anlaruñ üzere, ne dağı anlar kayğuralar. / (6) dakı anlar kim yalan duttılar āyetlerümüzi, dakı boyun virmediler aña, (7) şunlar od isleridür. anlar anuñ içinde ebed kalıcılardur. / (8) pes kimdür ẓālimırak, yalan bağladılar ya'nī avratı, oğlanı var didiler, tañrı üzere yalan, (9) ya yalan duttı āyetlerini şunlar, ire anlara (10) ülüsi anlaruñ kitābdan. tā ol vakt-kim gele anlara (11) yalavaçlarumuz, cān alur andan, eyittiler, kanı ol-kim olduñuzıdı

(11-157b/2) Ey Adem oğulları, her bir namaz kılacak yerde
süslü elbiselerinizi giyin. Yiyin ve için ama sınırı
aşmayın. Şüphesiz O, sınırı aşanları sevmez. /31/
(3-7) De ki: "Allah'ın kulları için çıkardığı temiz rı-
zıkları ve süsü kim haram etti?" Yine de ki: "O, -he
lal rızık ve süs- dünya hayatı içindeyken iman eden-
lerindir. Kıyamet günü de onlara has kılınmıştır."
Bilen bir kavim için ayetleri işte böylece açıklıyo-
ruz. /32/
(7-11) De ki: "Rabbim ancak, gerek gizli gerek açık, kötü
işleri, günahı, içkiyi, haksız yere kibr ve zulmü,
-onun- hakkında hiçbir delil indirmedigi bir şeyi O'-
na ortak koşmamanızı ve Allah hakkında bilmediğiniz
şeyleri söylemenizi haram etmiştir. /33/
(11-158a/2) Her kavmin bir süresi vardır. Onların eceli gel
diği zaman da ne bir saat geri kalabilir, ne bir
saat ileri varabilirler. /34/
(2-5) Ey Adem oğulları, eğer sizin içinizden size pey-
gamberler gelip ayetlerimi okurlarsa, sakınan ve iyi
işler yapan kimse üzerine korku yoktur; onlar, üzül-
meyeceklerdir de. /35/
(6-7) Ayetlerimi yalanlayanlar ve ona itaat etmeyenler,
işte onlar, ateş halkıdırlar. Onlar orada ebedi ka-
lacaklardır. /36/
(8-158b/3) Allah adına iftira edendenden (kadını ve oğlanı
var diyenden) ve ayetlerimi yalanlayandan daha za-
lim kim vardır? İşte onlara, kitaptan olan payları
ulaşacaktır. İşte o zaman elçilerimiz onlara gelip de
can alacakları zaman: "Allah'tan başka tapmış olduk-
larınız hani?" dediler.

158b

(1) ṭaparsız tañrıdan ayruḳ. eyittiler, azdılar bizden. (2) daḳı ṭanuḳlıḳ virdiler kendüzileri üzere. kim bayık anlar oldılarıdı (3) kāfirler. / eyitti, girüñ bölükler içinde kim bayıḳ (4) geçdiler sizden ilerü perrīlerden, daḳı ādemīlerden, (5) od içine. her niçe kim gire bir bölük, laʿnet eyleye (6) uşbu bölüge. tā ḳaçan-kim irişdiler birbirine anuñ içinde hep, (7) eyitti ṣoñraları yaʿnī uyundılar, öñlerine, iy çalabumuz, şunlar (8) azdurdılar bizi. pes vir anlara ʿaẕāb, iki anca oddan. (9) eyitti tañrı, dükeline iki ança, velīkin bilmezsiz, / (10) daḳı eyitti öñdünkiler ṣoñraġılara, olmadı (11) sizüñ üzerümüze hīç artuḳlıḳ. pes ṭaduñ ʿaẕābı

159a

(1) andan ötürü kim ḳazanursız. / bayıḳ anlar kim (2) yalan duttılar āyetlerumüzi, daḳı boyun virmediler anlara (3) açılmaya anlaruñıçun gökler ḳapuları, daḳı (4) girmeyeler uçmaġa, tā gire deve igne (5) yürdüsine. daḳı andayuḳ cezā virürüz yazuḳlulara. / anlaruñdur ṭamūdan döşek, üstlerinden örtüler. (7) daḳı andayuḳ cezā virürüz ẓālimlere. / daḳı anlar kim īmān getürdiler, (8) daḳı işlediler eyü işler, yükletmezüz hīç nefse, illā (9) güci yitdügin, şunlar uçmaḳ isleridür. anlar anuñ içinde (10) ebed ḳalıcılardur. / daḳı tartduḳ anı-kim gögüzlerüñüz içindeyidi (11) kīne, aḳar altlarından ırmaḳlar. daḳı eyittiler,

-Onlar da-: "Bizden saptılar." dediler. Böylece kendi nefisleri üzerine şahitlik ettiler. Elbette onlar inkarcılardan olmuşlardı. /37/

(3-9) Dedi: "Sizden önce geçen cin ve insan topluluğu ile beraber ateş içine girin. Her ne zaman bir topluluk girdi, -yoldaşı- diğer bir bölüğe la'net etti. Orada hepsi birbirine ulaştıkları zaman öncekilere uyan sonrakiler: "Ey Rabbimiz, işte onlar, bizi azdırdılar. Onlara ateşten azabı iki kat ver. Allah dedi: "Hepsine iki kat fazla. Lakin siz, bilmezsiniz." /38/

(10-159a/1) Öncekiler de sonrakilere şöyle söyledi: "Sizin bizimle hiç ortaklığınız olmadı. Öyleyse kazanmış olduklarınızdan dolayı azabı tadın." /39/

(1-5) Şüphesiz o ayetlerimizi yalanlayanlar ve onlara itaat etmeyenler için göklerin kapıları açılmayacak ve onlar, deve igne deliğine girene kadar cennete giremeyeceklerdir. İşte suçluları, böylece cezalandırırız. /40/

(6-7) Cehennemden döşek ve üstlerine örtüler onlarındır. İşte zalimleri, böylece cezalandırırız. /41/

(7-10) İman edip iyi işler yapanlar, elbette biz, hiçbir nefse gücünün yettiginden başka yük yüklemeyiz, işte onlar, cennet halkıdırlar. Onlar, onun içinde ebedi olarak kalacaklardır. /42/

(10-159b/5) Göğüslerinizi içinde olan kini çekip aldık ve altlarından ırmaklar akmaktadır.

159b

(1) ögmek tanrınuñdur, ol-kim yol gösterdi bize işbuña. daḳı olmaduġıdı kim (2) ṭoġru yol dutavuz, eger degülmisse kim yol gösterdi bize, tañrı. bayıḳ (3) geldi çalabumuz yalavaçları ḥaḳḳıla. daḳı ḳıġırınıldılar (4) kim şol uçmaḳdur, mīrāṡ virinildüñüz anı şundan ötürü kim olduñuz idi (5) işlersiz. / daḳı ḳıġırdı uçmaḳ isleri (6) od islerine, kim bayıḳ bulduḳ anı-kim (7) vaʿde eyledi bize çalabumuz, girtü. pes bulduñuz mı siz anı-kim vaʿde eyledi (8) çalabuñuz, girtü. eyittiler, evet. pes ḳıġırdı ḳıġırdıcı, (9) aralarında, bayıḳ tañrı laʿneti ẓālimler üzeredür. / (10) anlar kim yıġarlar tañrı yolından, daḳı isterler anı (11) egrilik birle. daḳı anlar, āḫirete kāfirlerdür. /

160a

(1) daḳı ol iki arasında perdedür, daḳı aʿrāf üzere erenlerdür, (2) bilürler dükelini anlaruñ nişānıyıla, daḳı ḳıġırdılar, (3) uçmaḳ islerini kim, selām olsun üzerüñüze, (4) girmediler aña anlar ki ṭamaʿ eylerler./ daḳı ḳaçan (5) döndürünile, gözleri anlaruñ, ṭamū islerindin-yaña, (6) eyittiler, iy çalabumuz, eyleme bizi ḳavmile ẓālimler. / (7) daḳı ḳıġırdı aʿrāf isleri erenlere yaʿnī ṭamū ehlinden (8) bilürler anları, anlaruñ nişānıyıla, eyittiler, aşşı eylemedi (9) size dirdügüñüz, daḳı ol-kim olduñuzıdı boyun virmezsiz yaʿnī īmān getürmezsiz. / (10) işbunlar mıdur anlar kim and içdüñüz kim irürmeye anlara tañrı (11) raḥmet. girüñ uçmaġa. ḳorḳu yoḳdur uzerüñüze,

---

160a/9 dirdügüñüz: virdügüñüz -metin-

Ve onlar şöyle söylediler: "Hamd, işte bunun için, bize doğru yol gösteren Allah'a mahsustur. Eğer Al lah, bize doğru yol göstermeseydi biz, doğru yol tutacak değildik. Şüphesiz Rabbimizin peygamberleri doğruyla geldi." Ve Onlar: "İşte cennet, yapmış olduklarınıza karşılık o size miras verildi." diye çağırıldılar. /43/

(5-9) Cennet halkı cehennem halkına hitap etti: "Şüphesiz biz, Rabbimizin bize va'dettiğini gerçek bul duk. Siz de Rabbinizin size va'dettiğini gerçek buldunuz mu?" Dediler: "Evet." Sonra aralarından biri: "Şüphesiz Allah'ın la'neti zalimler üzerinedir." diye feryat etti. /44/

(10-11) Onlar ki Allah'ın yolundan menedip onu eğrilikle isterler. Onlar ahireti de inkar etmektedirler. /45/

(160a/1-4) O ikisi arasında bir perde ve A'raf üzerinde de onların hepsini nişanlarıyla bilen cennet ehlini: "Selam, sizin üzerinize olsun." diye çağıran, oraya girememiş fakat girmeyi arzu eden insanlar vardır. /46/

(4-6) Gözler ateş halkından yana çevrildiği zaman da: "Ey Rabbimiz, bizi zalim kavimle bir eyleme." dediler. /47/

(7-9) A'raf ehli, ateş halkından nişanları dolayısıyla tanıdıkları insanlara: "Topladıklarınız ve itaat etmemiş olmanız (iman getirmemiş olmanız) size hiçbir fayda sağlamadı." dediler. /48/

(10-160b/1) "Allah'ın rahmet etmeyeceğine dair yemin ettikleriniz işte bunlar mıdır?" -Onlara-: "Cennete girin. Üzerinize korku yoktur ve siz, üzülmeyeceksiniz de." -de-. /49/

160b

(1) ne dağı siz ḳaygurasız. / daḳı ḳıġırdı od isleri (2) uçmaḳ islerine, kim döküñ üzerümüze (3) ṣudan, yā andan kim, rūzı virdi size ya'nī ta'ām tañrı. eyittiler ya'nī uçmaḳ ehli, (4) bayıḳ tañrı ḥarām eyledi ol ikiyi kāfirler üzere. / (5) anlar kim duttılar dinlerini lehv, daḳı oyun, daḳı (6) aldadı anları, yaḳın dirlik. pes bugün, ḳoyavuz anları, (7) nitekim unutdılar ḳodılar görmegi uşbu günlerini, dakı nitekim (8) oldılar āyetlerümüze inkār eylerler. / daḳı bayıḳ getürdük anlara (9) ḳur'ānı, seçdük, bellü eyledük, bilmek üzere ṭoġrı yol iken, (10) daḳı raḥmet iken bir ḳavme kim īmān getürürler. / güyerler mi ya'nī güymezler, (11) illā ṣoñra olasına anuñ. ol gün kim gele ṣoñra olası anuñ, eyide,

161a

(1) anlar kim unutdılar anı, ilerü, bayıḳ geldi yalavaçları (2) çalabumuzuñ, ḥaḳḳıla. hīç var mı bizümiçün şefā'at eyleyiciler, (3) şefā'at eyleyeler bizüm içün, yā girü döndürinilevüz, işleyevüz andan ayruḳ kim (4) olduġıdı işlerüz. bayıḳ ziyān eylediler kendüzilerine, daḳı (5) anlardan ol-kim oldılar yalan baġlarlar. / bayıḳ çalabuñuz (6) tañrı oldur ki, yarattı gökleri, daḳı yiri, (7) altı günler içinde, andan üstün oldı 'arş üzere. (8) örter giceyi gündüze, ister anı ya'nī gice, tiz ive. daḳı (9) güneş, daḳı ay, daḳı ılduzlar, boyun virici olunmışlarken, (10) buyruġına. iy, anuñdur yaratmaḳ, daḳı buyruḳ. yüce oldı tañrı, (11) 'ālemler çalabısı. / oḳuñ çalabuñuzı,

(1-4) Cehennem halkı, cennet halkına seslendi: "Su'dan üzerimize dökün; ya da size rızık olarak verdiginden (taam) verin." Dediler (cennet ehli): "Şüphesiz o ikisini de Allah, kafirler üzerine haram etti." /50/

(5-8) Onlar ki dinlerini oyun ve eglence tuttular ve dünya hayatı onları aldattı. Nasıl ki ayetlerimizi inkar edip bu günle karşılaşacaklarını unuttularsa biz de bugün onları öylece unuturuz. /51/

(8-10) Andolsun ki, iman eden bir kavme doğru yolu bilmeleri ve rahmet olsun diye açıklanmış ve seçilmiş Kuranı onlar için getirdik. /52/

(10-161a/5) Onlar, onun sonra olacağından başka bir şey bek lerler mi (beklemezler)? O gün, sonra olacağı -söylenen şey- geldigi zaman, önceden onu unutanlar derler ki: "Şüphesiz Rabbimizin elçileri doğruyla geldi ler. Bizim için hiçbir şefaat eyleyici var mı ki, bi zim için şefaat etsinler; yahut da tekrar geri döndürülüp de işlemiş olduklarımızdan başka işleyelim." Şüphesiz onlar, kendilerine zarar verdiler ve yalan uydurmalarından dolayı da o, onlara ulaştı. /53/

(5-11) Muhakkak Rabbiniz o Allah'tır ki, gökleri ve yeri altı gün içinde yarattı. Sonra arş üzerine üstün oldu. Geceyi, kendisini aceleyle isteyen gündüzle örter. Güneş, ay ve yıldızlar O'nun buyruğuna boyun eğ miş vaziyettedir. Bakın, emir ve yaratmak O'nundur. Alemlerin Rabbı olan Allah, yücedir. /54 /

161b

(1) yavzağıru, daḳı gizlü. bayıḳ ol, sevmez ḥadden geçicileri. / (2) daḳı fesād eylemeñ yirde, eyü eylemeginden ṣoñra. (3) daḳı oḳuñ anı ḳorḳu iken, daḳı ṭamaʿ iken. bayıḳ tañrı raḥmeti (4) yaḳındur, eylük eyleyicilere. / daḳı ol, oldur kim (5) viribir yilleri, ṭaġılmışlarıken raḥmetinüñ ileyinde yaʿnī yaġmur. (6) tā ki tañrı raḥmeti götürdi bulıdlar aġırlar, sürdük anı (7) bir il içün, ölü. pes indürdük anuñıla ṣuyı, pes çıḳarduḳ (8) anuñıla her yimişlerden. andayuḳ yaʿnī mü'min mes̱eli, (9) çıḳaruruz ölüleri anuñıçun kim siz añasız. / (10) daḳı il aru, çıḳar otı, çalabısı (11) buyruġıla. daḳı ol-kim arusuz oldı, çıḳmaz, illā ḳatı zaḥmetile.

162a

(1) andayuḳ döndürürüz āyetleri bir ḳavme kim şükr eylerler. / (2) bayıḳ viribidük nūḥı, ḳavmi dapa, pes eyitti, (3) iy ḳavmüm, ṭapuñ tañrıya, yoḳdur sizüñçün hīç tañrı, (4) andan ayruḳ. bayıḳ ben ḳorḳarın üzerüñüze ʿaẕābın ulu (5) günüñ. / eyitti bir bölük serverler ḳavminden, bayıḳ biz (6) görürüz seni, azġunlıḳ içinde bellü. / eyitti, iy ḳavmüm, (7) yoḳdur bende azġunlıḳ, velīkin ben yalavaçven (8) ʿālemler çalabısından. / degüririn size, çalabum yalavaçlıḳların, (9) daḳı eyü dilerin sizuñçün daḳı bilürin tañrıdan anı-kim (10) bilmezsiz. / daḳı ṭañladuñuz mı kim geldi size (11) ögüt, çalabuñuzdan, bir er üzere sizden,

(11-161b/1) Yalvararak ve gizlice Rabbinizi övün. Şüphesiz O, sınırı aşanları sevmez. /55/

(2-4) İyi işler yaptıktan sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Şüphesiz iyilik yapanlara Allah'ın rahmeti yakındır. /56/

(4-9) O ki, rahmetinin önünde (yağmur) yayılmış olarak yelleri verir. Nihayet Allah'ın rahmeti ulaşıp, ağırlaşan bulutları ölü bir memleket için süreriz. Sonra onunla suyu indirdik. Aynı zamanda onunla her türlü yemişlerden çıkardık. Böylece (mü'min benzeri) ölüleri çıkarırız ki siz, anasınız. /57/

(10-162a/1) Temiz memleketin bitkisi Rabbinin izniyle çıkar. Temiz olmayanda ise fazlaca zahmetle çıkar. İşte şükreden bir topluluk için ayetlerimizi böylece çevirmekteyiz. /58/

(2-5) Nuh'u kavmine gönderdik ve onlara dedi ki: "Ey kavmim, Allah'a ibadet edin; zira sizin O'ndan başka ilahınız yoktur. Şüphesiz ben, sizin üzerinize azabın geleceği ulu günden korkmaktayım." /59/

(5-6) Kavminden ileri gelenlerden bir bölüğü dedi: "Şüphesiz biz, seni ap açık bir azgınlık içinde görüyoruz." /60/

(6-8) Dedi: "Ey kavmim, bende azgınlık yoktur; lakin ben, alemlerin Rabbı tarafından gönderilmiş bir peygamberim." /61/

(8-10) Size Rabbimin elçiliğini ulaştırıyorum ve sizin için iyi diliyorum; zira ben, sizin bilmediklerinizi Allah vasıtasıyla biliyorum. /62/

(10-162b/1)"Sakınmanız için sizi uyararak haber veren içinizden bir adamın üzerine Rabbinizden öğüt gelmesine mi şaştınız?" /63/

162b

(1) tā ḳorḳudı ḫaber vire size, daḳı tā ṣaḳınasız. daḳı anuñıçun kim sız raḥmet ḳılınasız. / (2) pes yalan duttılar anı. pes ḳurtarduḳ anı, daḳı anları kim anuñılaydı (3) gemi içinde, daḳı ġarḳ eyledük, anları kim yalan duttılar āyetlerümuzi. (4) bayıḳ anlar oldılarıdı bir ḳavm, körler. / daḳı ʿād ḳabilesine (5) anlaruñ ḳarındaşı hūdı, eyitti, iy ḳavmüm, ṭapuñ tañrıya, (6) yoḳdur sizüñ hīç tañrı, andan ayruḳ. pes ḳorḳmaz mısız./ (7) eyitti bir bölük serverler, anlar kim kāfir oldılar, ḳavminden, bayıḳ biz (8) görürüz seni, yiyni aḳıllulıḳ içinde, daḳı bayıḳ biz, ṣanuruz seni (9) yalancılardan. / eyitti, iy ḳavmüm, yoḳdur (10) bende, yiyni aḳıllulıḳ, velīkin ben yalavaçven, ʿālemler (11) çalabısından. / degüririn size, çalabum yalavaçlıḳların,

163a

(1) daḳı ben size, eyü dileyiciven inām. / daḳı ṭañladuñuz mı (2) kim geldi size ögüt çalabuñuzdan, bir er üzere (3) sizden, tā ḳorḳudı ḫaber vire size. daḳı añuñ ol vaḳt-kim ḳıldı sizi (4) biregü yirine durıcılar, nūḥ ḳavminden ṣoñra. daḳı arturdı size (5) yaratmaḳ içinde giñlik. pes añuñ tañrı niʿmetini (6) anuñıçun kim siz, ḳurtılasız. / eyittiler, geldün mi bize, tā ṭapavuz (7) tañrıya, yaluñuzken, daḳı ḳoyavuz anı-kim oldı ṭapar atalarumuz. (8) pes getür bize anı-kim vaʿde virürsin, eger olasañ girçeklerden. / (9) eyitti, düşdi yaʿnī vācib oldı, üzerüñüze çalabuñuzdan, (10) ʿaẕāb, daḳı ḳaḳımaḳ. ṭartışur mısız benümile adlar içinde kim (11) ad virdüñüz anlara siz, daḳı atalaruñuz, indürmedi tañrı aña,

(2-4) Sonra onu yalanladılar. Biz de onunla beraber gemide bulunanları kurtarıp ayetlerimizi de yalanlayanları boğduk. Şüphesiz onlar, kör bir kavim idiler. /64/

(4-6) Ad kabilesine de karındaşları Hud'u -gönderdik-. -Kavmine- dedi: "Ey kavmim, Allah'a ibadet edin; zira O'ndan başka sizin hiçbir ilahınız yoktur. Sakınmaz mısınız?" /65/

(7-9) Onlardan önde gelen inkarcı bir grup dedi ki: "Şüphesiz biz, seni akılsızlık içinde görüyoruz ve yine biz, senin yalancılardan olduğunu sanmaktayız." /66/

(9-11) Dedi: "Ey kavmim, bende akılsızlık yoktur; lakin ben, alemlerin Rabbı olan Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberim." /67/

(11-163a/1) "Ben size Rabbimin elçiligini ulaştırıyorum ve ben, sizin için emin bir öğütçüyüm." /68/

(1-6) Sakınmanız için sizi uyararak haber veren içinizden birine öğüt gelmesine mi şaştınız? Allah'ın sizi Nuh kavminden sonra onların yerine hakimler kıldığı zamanı hatırlayın. Yaratılışta sizin genişliginizi artırdı. Kurtuluşa ermeniz için Allah'ın üzerinizdeki ni'metini hatırlayın. /69/

(6-8) Dediler: "Bize atalarımızın tapageldiklerini bırakıp Allah'a tapalım diye mi geldin? Eğer dogru söyleyenlerdensen bize, va'dettigin şeyi getir." /70/

(9-163b/1) Dedi: "Artık Rabbinizden üzerinize bir azap ve gazap düştü (vacip oldu). Allah'ın hakkında hiçbir delil indirmedigi, sizin ve atalarınızın isimler içinde isim olarak verdigi şeyler hakkında tartışıyor musunuz? Bekleyin; şüphesiz ben de sizinle bekleyenlerdenim." /71/

163b

(1) hīç ḥüccet. pes güyüñ, bayıḳ ben sizüñile (2) güyicilerdenven. / pes ḳurtarduḳ anı, daḳı anları kim anuñılayıdı, (3) raḥmetile bizden. daḳı kesdük ṣoñını anlaruñ kim yalan duttılar (4) nişānlarumuzı, daḳı olmadılar mü'minler. / daḳı s̱emūd ḳabilesi dapa, (5) anlaruñ ḳarındaşı ṣāliḥ. eyitti, iy ḳavmum, ṭapuñ tañrıya, (6) yoḳdur sizüñ hīç tañrı, andan ayruḳ. bayıḳ geldi size (7) ḥüccet çalabuñuzdan. uşbu tañrınuñ ervene devesidür, size (8) nişāndur. pes ḳoñ anı, yisün, tañrı yirinde, daḳı (9) yoḳaman ana yavuzluġıla. pes duta sizi ʿaẕāb aġrıdıcı. / (10) daḳı añuñ ol vaḳt-kim ḳıldı sizi, biregü yirine durıcılar, (11) ʿādden ṣoñra. daḳı yir virdi size, yirde,

164a

(1) dutarsız düz yirlerinden, köşkler, daḳı yonarsız (2) ṭaġları, evler. añuñ tañrı niʿmetlerini, (3) daḳı fesād eylemeñ yirde, fesād eyleyiciler. / (4) eyitti, bir bölük serverler, anlar kim boyun virmediler ḳavminden, (5) anlar kim żaʿīf, söylediler ana kim īmān geturdi anlardan, (6) bilür misiz, bayıḳ ṣāliḥ viribinilmişdür, çalabısından. (7) eyittiler, bayıḳ biz aña kim viribinildi anuñıla, inanıcılaruz. / (8) eyitti, anlar kim boyun virmediler, bayıḳ biz, aña kim (9) inanduñuz, aña kāfirlerüz. / pes depelediler, ervene deveyi. (10) daḳı boyun virmediler, yüz döndürdiler çalapları buyruġından. daḳı eyittiler, (11) iy ṣāliḥ, getür anı-kim vaʿde eyledün bize, eger olduñısa

(2-4) Sonra onu ve onunla beraber olanları tarafımızdan rahmetle kurtardık. Ayetlerimizi yalan sayıp mü'minlerden olmayı reddedenlerin de ardını kestik. /72/

(4-9) Semud kavmine de karındaşları Salih'i -gönderdik-. Dedi: "Ey kavmim, Allah'a ibadet edin; zira sizin O'ndan başka hiçbir ilahınız yoktur. Şüphesiz size, Rabbinizden delil geldi. İşte Rabbinizin dişi devesi, size mucizedir. Onu Allah'ın arzında serbest bırakın, yayılsın ve kötülükle dokunmayın. Sonra acı bir azap sizi yakalar. /73/

(10-164a/3) Ad'den sonra sizi onların yerine hakimler kıldıgı zamanı hatırlayın. Sizi arzda yerleştirdi de yeryüzünün düzlüklerinde köşkler edindiniz ve dagларında evler yontuyorsunuz. Allah'ın ni'metlerini hatırlayın ve yeryüzünde bozgunculuk yapıp bosgunculardan olmayın. /74/

(4-7) Kavminden inanmayanların önde gelenlerinden bir grup, onlardan iman getiren ve zayıf olanlarına: "Siz gerçekten Salih'in Rabbi tarafından gönderilmiş oldugunu biliyor musunuz?" Dediler: "Şüphesiz biz, Ona ve onunla beraber verilene inanmış olanlardanız." /75/

(7-9) O inkar edenler dediler ki: "Şüphesiz biz, sizin inandıgınız o şeyi inkar edenlerdeniz." /76/

(9-164b/1) Sonra o dişi deveyi öldürdüler. Rablerinin buyrugundan yüz çevirip itaat etmediler. Sonra: "Ey Salih, eger gerçekten elçilerden olduysan bize, va'dettigin şeyi getir." dediler. /77/

164b

(1) viribinilmişlerden. / pes duttı anları, yir depren-
mek. pes oldılar, (2) sarāyları içinde gögüz üzere ya-
tıcılar. / pes yüz dönderdi anlardan, (3) dakı eyitti,
iy kavmüm, bayık degürdum, çalabum (4) yalavaçlıgın,
dakı eyü diledum size, velīkin (5) sevmezsiz eyü dile-
yicileri. / dakı lūtı yaʿ nī viribidük. ol vakt-kim e-
yitti (6) kavmine, gelür misiz zişt işe, (7) öñürtme-
di sizden ana hiç kimseʿālemlerden. / (8) bayık siz
mi gelürsiz erenlere, arzulayub, (9)ʿavratlardan ay-
ruk. belki siz, kavmsiz (10) hadden geçiciler. / dakı
olmadı cevābı kavminüñ, (11) illā kim eyittiler, çıka-
ruñ anları köyüñuzden.

165a

(1) bayık anlar ādemīlerdür, arınurlar yaʿnī ol işden./
pes kurtarduk anı, (2) dakı kavmini, illā avratını, ol-
dı girü kalıcılardan. / (3) dakı yağdurduk anlaruñ üze-
re, yağmur. pes bak, (4) nite oldı soñı, yavuz işleyi-
cilerüñ. / dakı (5) medyen kabīlesi dapa, anlaruñ ka-
rındaşı şuʿaybı. eyitti, (6) iy kavmüm, tapuñ tañrıya,
yokdur sizüñ hīç tañrı, (7) andan ayruk. bayık geldi
size, hüccet çalabuñuzdan. (8) pes tamam yitürüñ ölç-
megi, dakı terāzūyı, eksmeñ (9) ādemīlere nesnelerini.
dakı fesād eylemeñ (10) yirde, eyu eylemeginden soñra
anı. şol yaʿnī ʿadl, yigrekdür (11) size, eger olasız
inanıcılar. / dakı oturmañ,

(1-2) Hemen onları yerin sarsıntısı tuttu. Sonra sarayları içinde göğüsleri üzerine yatanlardan oldular. /78/

(2-5) Sonra onlardan yüz çevirdi ve dedi: "Ey kavmim, Şüphesiz ben, Rabbimin elçiliğini ulaştırdım ve sizin için öğüt verdim; lakin siz, öğüt verenleri sevmezsiniz. /79/

(5-7) Sonra Lut'u (gönderdik). O zaman kavmine dedi: "Alemlerden hiç kimsenin öne geçmediği kötü işe mi geliyorsunuz?" /80/

(8-10) Gerçekten siz, kadınların dışında arzu ile erkeklere mi geliyorsunuz? Belki siz, sınırı aşan bir kavimsiniz." /81/

(10-165a/1) Onların cevabı: "Onları memleketinizden sürün. Şüphesiz onlar, temizlenen (o işten) insanlarmış." demekten başka bir şey olmadı. /82/

(1-2) Biz de O'nu ve ailesini kurtardık; yalnız karısı geri kalanlardan oldu. /83/

(3-4) Ve onların üzerine yağmur yağdırdık: "İşte bak, kötü iş yapanların sonu nasıl oldu?" /84/

(4-11) Karındaşları Şuayb'ı da Medyen kabilesine -gönderdik-. Dedi ki: "Ey kavmim, Allah'a ibadet edin; zira sizin O'ndan başka hiçbir ilahınız yoktur. Şüphesiz Rabbinizden size delil geldi. Ölçeği ve teraziyi tam ve dogru yaparak insanların nesnelerini azaltmayın. Düzeltildikten sonra da yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Eger siz, inananlardansanız işte o (adalet) daha iyidir. /85/

165b

(1) her yolda ya'nī peyġamberler olmaġıla, ḳorḳıdursız, daḳı yıġarsız (2) tañrı yolından, anı-kim īmān getürdi aña, daḳı istersiz (3) anı egrilik iken. daḳı añuñ ol vaḳt-kim olduñuz idi (4) az, pes çoḳ eyledi sizi. daḳı baḳuñ nite oldı (5) fesād eyleyicilerün ṣoñı. / daḳı eger ola bir bölük (6) sizden, īmān getürdiler, aña kim viribinildüm anuñıla, (7) daḳı bir bölük īmān getürmediler, ṣabr eylen, tā (8) ḥükm eyleye tañrı, aramuzda.daḳı ol, ḥükm eyleyicilerüñ yigrekidür. / (9) eyitti, bir bölük serverler, anlar kim boyun virmediler, (10) ḳavminden, çıḳaravuz seni iy şu'ayb, daḳı anları kim (11) īmān getürdi senüñile, ḳöyümüzden. yā girü dönesiz,

166a

(1) dīnümüz içine. eyitti, olduġısa daġı mı düşḫar göriciler. / (2) bayıḳ yalan bagladuḳ biz, tañrı üzere yalan, eger dönersevüz, (3) dīnüñüz içine. ol vaḳtden ṣoñra kim ḳurtardı tañrı andan, (4) daḳı olmaya bize kim dönevüz anuñ içine, illā (5) kim dileye tañrı çalabumuz, ḳapladı her neseyi, (6) bilmekdin-yaña. tañrı üzere tevekkül eyledük. iy çalabumuz, ḥükm eyle, (7) aramuzda, daḳı ḳavmumüz arasında, ḥaḳḳıla. daḳı sen (8) yigrekisin, ḥükm eyleyicilerüñ. / daḳı eyitti bir bölük serverler, anlar kim (9) kāfir oldılar, ḳavminden eger uyasız şu'ayba (10) bayıḳ siz andan ziyānlulardansız. / pes duttı anları, (11) yir deprenmek. pes oldılar, sarāyları içinde gögüz üzere yatıcılar. /

(11-165b/5) Allah'ın yolunda, onda eğrilik isteyerek ve ona iman edenleri Allah yolundan menederek her yolda (peygamberler olduğu halde) oturmayın. -Allah'ın- sizi az iken çok eyledigi zamanı hatırlayın. Bozguncuların sonunun da nasıl olduğuna bir bakın. /86/

(5-8) Eger sizin bir bölügünüz benim onunla gönderildigime iman eder, bir bölügünüz de iman etmezse Allah, aramızda hükmeyleyene kadar sabredin. O, hüküm verenlerin en iyisidir. /87/

(9-166a/1) Kavminden inanmayanların önde gelenlerinden bir grup: "Ey Şuayb, seni ve seninle beraber olan iman edenleri, memleketimizden sürer veya tekrar bizim dinimize dönersiniz." dediler. De ki: "Biz istemesek de mi?" /88/

(2-8) "Eger biz tekrar dininize dönersek şüphesiz Allah üzerine yalan ile iftira etmiş oluruz. Allah'ın bizi ondan kurtardığı vakitten sonra Allah'ın dilemesinin dışında bizim dönmemiz olmaz. Rabbimiz, ilmiyle her şeyi kaplamıştır. -Biz-, Allah üzere tevekkül ettik. Ey Rabbimiz, bizim ve kavmimiz arasında adaletle hükmeyle. Elbette sen, hükmedenlerin en iyisisin." /89/

(8-10) Kavminden inanmayanların önde gelenlerinden bir bölügü: "Eger Şuayb'a uyarsanız, muhakkak siz, O'ndan dolayı ziyanlılardan olursunuz." /90/

(10-11) Derken onları bir sarsıntı tuttu. Sonra saraylarında göğüs üzere yatanlardan oldular. /91/

166b

(1) anlar kim yalan dutarlar şu'aybı, taman mukīm olmadılar gibi, (2) anuñ içinde. anlar kim yalan duttılar şuʿaybı, oldılar (3) anlar ziyānlular. / pes yüz dönderdi anlardan . (4) dakı eyitti, iy kavmüm, bayık degürdüm size, (5) çalabum yalavaçlıklarını, dakı eyü diledüm size. (6) pes nite kayğuram bir kavm üzere kim kāfirlerdür. / (7) dakı viribimedük, hīç köyde, hīç peyğamber, (8) illā duttuk ol köy kavmini, katılığıla, dakı (9) yavuz ḫālile. anuñıçun kim anlar yavzağıralar. / andan degşürdük (10) yavuz iş yirine eyü iş, tā çok oldılar, (11) dakı eyittiler, bayık yokandı atalarumuza yavuz ḫāl, dakı şaẕlık.

167a

(1) pes duttuk anları, añsuzda, anlar bilmezlerken. / (2) dakı eger bayık köyler kavmi, īmān getürmişler imisse, dakı (3) sakınmışlar imisse, açaduk anlaruñ üzere, bereketler (4) gökden, dakı yirden velīkin yalan duttılar. (5) pes duttuk anları andan ötürü kim oldılar kazanurlar. / (6) pes imin oldı mı, köyler kavmi kim gele anlara (7) katıluğumuz yaʿnī ʿaẕābumuz, hīç başmak iken, anlar uyuyıcılarken. / (8) dakı īmin oldı mı köyler kavmi, kim gele anlara (9) ʿaẕābumuz kuşluğın, anlar oynarken yaʿnī dunyāya meşğūl iken (10) pes īmin oldılar mı, tañrı mekrinden. īmin olmaya tañrı (11) mekrinden, illā kavm kim ziyānludur. / dakı toğru yol göstermedi mi

(166b/1-3) Şuayb'ı yalanlayanlar, onun içinde tamamıyla oturmamış gibi oldular. İşte o Şuayb'ı yalanlayanlar, ziyanlılardan oldular. /92/

(3-6) Sonra onlardan yüz çevirdi ve dedi: "Ey kavmim, şüphesiz ben, size, Rabbimin elçiliğini ulaştırdım ve sizin için bir öğütçü oldum. İnkar eden bir kavim için artık nasıl acırım?" /93/

(7-9) Hangi memlekete bir peygamber gönderdiysek o memleket halkını onların yalvarıp yakarmaları için şiddet ve kötü hal ile yakaladık. /94/

(9-167a/1) Sonra kötülüğü iyilikle değiştirip de çoğaldıkları zaman dedilir ki: "Atalarımıza da kötü hal ve sevinç dokunmuştu." Sonra onları, hiç farkında olmadıkları bir sırada ansızın yakaladık. /95/

(2-5) Eger bu memleketler halkı, imar etmiş olsalardı ve korunmuş olsalardı, onların üzerine gökten ve yerden bereketler açardık; lakin onlar, yalanladılar. Sonra onları, kazanmış olduklarından dolayı yakaladık. /96/

(6-7) Peki o memleket halkı, uyuyuculardan iken şiddetimizin (azabımızın) onlara apansız bir baskınla gelmeyeceginden emin midirler? /97/

(8-9) Yine o memleket halkı, kuşluk vakti onlar oynarlarken (dünya ile meşgul iken) azabımızın gelmeyeceginden emin midirler? /98/

(10-11) Allah'ın tuzagından emin mi oldular? Ziyana uğramış kavimden başkası, Allah'ın tuzagından emin olmamalıdır. /99/

167b

(1) anlar kim ya<nī mekke kāfirleri, daḳı yöresinüñ, mīrāṣ aldılar yiri, (2) ḳavminden ṣoñra kim dilesedük iredük anlara, (3) yazuḳlarından ötürü, daḳı mühr uravuz, göñülleri üzere, (4) pes anlar işitmeyeler. / şol ḳöyleri ḥikāyet eylerüz, (5) üzerüñe, ḫaberlerinden. daḳı bayıḳ geldi anlara (6) yalavaçları, hüccetlerile. pes olmadılar kim (7) inanalar andan ötürü kim yalan duttılar ilerüden. (8) şundayuḳ mühr urur tañrı, ḳāfirler (9) göñülleri üzere. / daḳı bulmaduḳ, eyrekin anlaruñ, (10) hīç ḳavl ḳarār. daḳı bayıḳ bulduḳ çoḳın anlaruñ (11) fāsıḳlar. / andan viribidük, anlardan ṣoñra,

168a

(1) mūsāyı nişānlarumuzıla fir<avn dapa, daḳı bölük serverlerine, (2) pes ẓulm eylediler aña ya<nī inanmadılar ol āyete. pes baḳ, nite oldı (3) ṣoñı müfsidlerüñ. / daḳı eyitti mūsā, (4) iy fir<avn, bayıḳ ben yalavaçven, <ālemler (5) çalabısından. / vācibdür kim eyitmeyem, (6) tañrı üzere, illā girtüyi. bayıḳ getürdüm size (7) ḥuccet, çalabuñuzdan. pes viribi benümile (8) benī isrāīl. / eyitti fir<avn, eger getürdüñise (9) bir nişān, getür anı, eger olduñısa (10) girçeklerden. / pes bıraḳdı <aṣāsını. pes ol vaḳt-kim (11) ol, ejdehādur bellü. / daḳı dartdı elini ya<nī cübbesi içinden.

(11-167b/4) İlk sahiplerinden sonra yere varis olanlara, onlar, (Mekke ve yöresi kafirleri) -başlarına gelmiş olan şeylerle- doğru yol göstermedi mi ki biz, dileğimizle onlara ulaşır ve günahlarından dolayı kalplerini mühürlerdik de artık onlar, işitmezlerdi. /100/

(4-9) İşte bu memleketlerin haberlerinden sonra anlatıyoruz. Şüphesiz onlara, delillerle beraber peygamberleri gelmişti. Önceden yalanlamış olmalarından dolayı inanmak istemediler. İşte Allah, kafirlerin kalplerini böylece mühürler. /101/

(9-11) Onların çoğunu sözlerinde durur bulmadık. Şüphesiz onların çoğunu bozgunculardan bulduk. /102/

(11-168a/3) Onlardan sonra Musa'yı delillerimizle beraber Firavun ve onun bir grup ileri gelenlerine gönderdik. O delillere inanmadılar da zulmettiler (inanmadılar). Sonra bak,ki o bozguncuların sonu nasıl oldu? /103/

(3-5) Musa dedi: "Ey Firavun, şüphesiz ben, alemlerin Rabbı tarafından bir peygamberim." /104/

(5-8) "Allah hakkında,gerçekten başka bir şey söylememem bana vaciptir. Şüphesiz ben, Rabbinizden size delil getirdim. Artık Beni İsrail'i benimle gönder." /105/

(8-10) Firavun dedi: "Eğer gerçek söyleyenlerdensen ve bir delil getirmişsen, onu hemen getir." /106/

(10-11) Sonra asasını bıraktı. İşte o zaman o, ap açık bir ejderha oldu. /107/

168b

(1) pes ol vaḳt-kim ol aḳdur ya'nī aḳlıġı gün yüzin yineridi, baḳıcılara./ eyitti (2) bir bölük serverler, fir'avn ḳavminden, bayıḳ uşbu (3) cāẕūdur, bilici. / diler kim çıḳara sizi (4) yirüñüzden, pes ne nesne buyurursız. / (5) eyittiler, girü ḳo anı, daḳı ḳarındaşını, daḳı viribi (6) şenirlere diriciler. / getüreler saña, (7) her cāẕūyı bilici. / daḳı geldiler cāẕūlar (8) fir'avne, eyittiler, bayıḳ var mı bizümiçün girī, eger (9) olavuz biz yiñiciler. / eyitti, evet. (10) daḳı bayıḳ siz, yaḳin olmuşlardansız. / eyittiler, (11) iy mūsā, yā bıraġasañ, daḳı yā olavuz

169a

(1) biz bıraġıcılar. / eyitti, bıraġuñ. (2) pes ol vaḳt-kim bıraḳdılar, cāẕūlıḳ eylediler, ādemīler gözlerine, (3) daḳı ḳorḳıddılar anları, daḳı getürdiler cāẕūlıḳ (4) ulu. / daḳı vaḥy eyledük mūsāya (5) kim bıraḳ 'aṣāñı. pes ol vaḳt ol, yudarıdı (6) anı-kim yalan getürdiler. / pes s̱ābit oldı ḥaḳ, daḳı bāṭıl oldı (7) ol-kim oldılarıdı işlerler. / yiñildiler şunda, (8) daḳı döndiler ḫorlar. / daḳı bıraġınıldı cāẕūlar, (9) secde eyleyicilerken. / eyittiler, īmān getürdük, 'ālemler çalabısına. / (10) mūsā ve harūn tañrısına. / eyitti fir'avn, (11) īmān getürdüñüz mi aña, andan ilerü kim ben destūr virem size.

168b/5 girü ḳo anı: girtü anı -metin-

(11-168b/1) Ve elini çıkardı (cübbesinden). İşte o zaman, bakanlar için bem beyazdır. (Yani, beyazlıkta gün yüzünü yenerdi.) /108/

(1-3) Firavun kavminin ileri gelenlerinden bir bölüğü dedi: " Şüphesiz işte bu, bilgin bir sihirbazdır." /109/

(3-4) "Sizi, yurdunuzdan çıkarmak istiyor. Ne dersiniz?" /110/

(5-6) Dediler ki: "Onu ve kardeşini beklet ve şehirlere toplayıcılar gönder." /111/

(6-7) "Her bilgin sihirbazı, sana getirsinler." /112/

(7-9) Sihirbazlar Firavun'a geldiler ve dediler: "Eğer biz galip olursak, kesin olarak bize, bir ücret var mı?" /113/

(9-10) Dedi: "Evet. Şüphesiz siz, yakın olmuşlardasınız." /114/

(10,169a/1) Dediler: "Ey Musa, ya sen bırakacaksın ya da biz, bırakanlardan olacağız." /115/

(1-4) Dedi: "Bırakın. İşte o zaman bıraktılar ve insanların gözlerini büyüleyerek onları korkuttular da büyük bir büyü ortaya koydular. /116/

(4-6) Musa'ya: "Asanı bırak." diye vahyettik. İşte o zaman o, yalandan düzüp uydurduklarını yutar idi. /117/

(6-7) Hak ortaya çıktı ve onların işlemiş oldukları da batıl oldu. /118/

(7-8) Orada yenildiler ve aşagılanmış olarak döndüler. /119/

(8-9) Sihirbazlar, secde edici olarak yere kapandılar. /120/

(9) Dediler: "Alemlerin Rabbine iman ettik." /121/

(10) "Musa ve Harun'un tanrısına." /122/

(10-169b/3) Firavun dedi: "Ben, size izin vermeden önce O'na iman mı ettiniz?

169b

(1) bayıḳ uşbu yavuz ṣanmaḳdur kim yavuz ṣanduñuz anı (2) şehr içinde, tā çıḳarasız andan ḳavmini. (3) pes ṣoñra bilesiz ya<nī èşüñüz ṣoñını. / kesem elleruñüzi, (4) daḳı ayaḳlaruñuzı, şaşurı andan, aṣam sizi (5) hep./ eyittiler, bayıḳ biz çalabumuz dapa dönicilerüz. / (6) daḳı duşḫār gelmez saña bizden, illā kim inanduḳ (7) çalabumuz nişānlarına, ol vaḳt-kim geldi bize. iy çalabumuz, dök (8) üzerümüze ḳatlanmaġı, daḳı cānumuz al bizüm müsülmanlarıken. / (9) daḳı eyitti bir bölük serverler, fir<avn ḳavminden. (10) ḳor mısan mūsāyı,daḳı ḳavmini, tā fesād eyleyeler (11) yirde, daḳı ḳoya seni, daḳı tañrılaruñı.

170a

(1) eyitti, depeleyevuz er oġlanlarını, daḳı (2) diri ḳoyavuz avratlarını. daḳı bayıḳ biz anlaruñ üzerine (3) ḳahr idicilerüz. / eyitti mūsā ḳavmine, (4) arḳa virmek dileñ tañrıya, daḳı ṣabr eylen. bayıḳ yir (5) tanrınuñdur. mīrāṣ virür anı aña kim diler, ḳullarından. (6) daḳı ṣoñı ṣaḳınıcılaruñdur. / eyittiler, incidinildük (7) andan ilerü kim gelesin bize, daḳı andan ṣoñra (8) kim geldüñ bize. eyitti, ol-kim çalabuñuz, kim (9) helāk eyleye düşmenlerüñüzi, daḳı yirine ḳoya sizi (10) yirde. pes baḳa nite işlersiz. / (11) daḳı bayıḳ duttuḳ fir<avn ḳavmini ḳızlıġıla,

---

169b/3 soñını: صودكت -metin-

Şüphesiz bu, bir hilekarlıktır ve bu hilekarlığı şehirde kurdunuz ki, kavmini oradan çıkarasınız. Ama sonra (işinizin sonunu) bileceksiniz. /123/

(3-5) "Sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çarprazlama kesip hepinizi asacagım." /124/

(5) Dediler: "Şüphesiz biz, Rabbimize dönücüleriz." /125/

(6-8) Bizim hareketlerimiz, Allah'ın delilleri bize ap açık gelip de ona iman etmeden önce sana zor gelmezdi. "Ey Rabbimiz, üzerimize sabır dök ve bizim canımızı müslüman olarak al." /126/

(9-170a/3) Firavun kavminden önde gelen bir topluluk dedi: "Seni ve tanrılarını bırakıp yeryüzünde bozgunculuk yapmaları için Musa ve kavmini bırakacak mısın?" Dedi: " Kadın olanlarını sag bırakıp erkek olan evlatlarını öldürelim. Ve böylece onların üzerine kahredici biz olalım." /127/

(3-6) Musa kavmine dedi ki: "Allah'a yardım etmesi için dua edin ve sabredin. Şüphesiz arz, Allahındır. Onu kullarından dilediğine miras olarak verir. Sonuç korunanlarındır." /128/

(6-10) Dediler: "Bize gelmenden önce de ondan sonra da biz, zulmedildik." Dedi: "O Rabbiniz, düşmanlarınızı helak edecek ve sizi, onların yerine koyacaktır. Sonra da neler yaptığınıza bakacaktır." /129/

170b

(1) daḳı eksmekligile yimişlerden, anuñıçun bunlar (2) ögütleneler. / pes ḳaçan gele anlara eyü iş, (3) eyideler bizümdür uşbu, daḳı eger irerise anlara yavuz iş, (4) şom dutarlar ya ni kutsuz mūsāyı, daḳı anı-kim anuñıladur. iy bayıḳ, (5) şomı anlaruñ tañrı ḳatındadur, velīkin eyreki anlaruñ (6) bilmezler. / daḳı eyittiler, her ne-kim geturesin bize (7) anı nişān, tā bügüleyeseñ bizi anuñıla, degulüz (8) saña inanıcılar. / pes viribidük anlaruñ üzere (9) tufānın, daḳı çekürge, daḳı buğday biti, daḳı (10) ḳurbağalar, daḳı ḳan yaʿnī dükeli ṣuları ḳana döndi, nişānlar seçilmişler. (11) pes boyun virmediler, daḳı oldılar bir ḳavm yazuḳlular. /

(11-170b/2) Andolsun ki biz, Firavun kavmini öğüt alsınlar diye yemişlerini azaltmak ve kıtlıkla yakaladık. /130/

(2-6) Onlara iyi bir iş geldigi zaman: "İşte bu, bizimdir." derler. Kötü bir iş geldigi zaman da Musa'yı ve ve O'nunla olanı uğursuz (kutsuz) tutarlar. Dikkat edin, şüphesiz onların ugursuzlugu Allah katındadır; lakin onların çogu bilmezler. /131/

(6-8) Ve dediler ki: "Bize her ne kadar delil getirsen ve bizi onunla büyülesen biz, sana inanacak değiliz." /132/

(8-11) Biz de onlara tufan'ı, çekirge'yi, buğday biti'ni, kurbagaları, kan'ı (tüm sular kana döndü) ve seçilmiş çeşitli mucizeleri gönderdik. Yine de büyüklük tasladılar ve suçlu bir kavim oldular. /133/

-A-

ʿāciz (Ar.): güçsüz, beceriksiz olanın durumu
a. ol-: güçsüz olmak 112a/2
aç-: açmak
a. -a: 155b/9
a. -aduḳ: 167a/3
açmaḳ: açma işi, fetih
a. -(ġ)ı: 116b/1
açıl-: açmak işi yapılmak, açma işine konu olmak
a. -dı: 156a/4
a. -maya: 159a/3
açlıḳ: aç olma durumu
a. içinde: 106b/8
ʿĀd (Ar.): Hz. Ad (nebī)
a. ḳabilesi: 162b/4
a. -den sonra: 163b/11
ad: ad, isim
a. vir-: ad takmak 163a/11
a. -ı: 145b/2,4,11
a. -ını: 106b/11, 148b/8
a. -lar içinde: 163a/10
Ādem (Ar.): Hz. Adem (nebī) 155b/5
a. oġlanları: 156b/7, 157a/11, 158a/3
a. -e: 155a/1
a. -üñ (gen.): 111b/1
ādem (Ar.): kişi, şahıs
a. -i: 122b/3
ādemī (Far.): insan, beşer
a. -ler: 144b/6, 146a/5 169a/2, 141a/7
a. -lere: 126b/3,127b/8 165a/9
a. -lerden: 114b/5, 119a/4, 147a/5, 158b/4
a. -leri: 112a/7,8
a. -lerdür: 165a/1
a. -lersiz: 110a/5
a. -lerüñ: 121b/1, 124a/5
a. -nüñ: 147a/11
adanıl-: tayin ve takdir edilmek (krş. adınıl-)
a. -mış: 136b/7
adım: adım
a. -ları: 149b/3
adınıl-: tayin ve takdir edilmek
a. mışdur: 128b/11
ʿadl (Ar.): adalet
a. eyle-: adil olmak 108a/5, 114a/8, 151b/9
a. -dür: 154b/4
a. -iken: 145a/6
a. -ile: 108a/3, 114a/7 151b/8
ʿafv (Ar.): bağışlama
a. eyle-: affetme, bağışlama: 108b/8, 109a/5, 109b/3, 118b/6, 123b/9 124b/7

ağaç: agaç
a. -(c)ı gibi: 149a/7
a. -(c)a: 155b/7
a. -dan: 155b/11, 156 a/7,
a. -(c)ı: 149a/8,156a/3
a. -(c)ından: 142b/10
a. -(c)ıla: 106a/8
ağır: ağır olan
a. ol-: ağır gelmek 154b/4
a. -lar: yüklü olanlar 161b/6
ağırlık: yük, ağırlık 131b/8
ağız: ağız
a. -larıla: 113b/5
ağrıdıcı: acıklı, elem verici 163b/9
ʿahd (Ar.): söz, sözleşme 107b/11
a. -ine: 151b/10
a. -ini: 107b/10, 108b/4 109a/1,8, 119b/5
a. -lerüñüzi: 105b/4
āḫıret: öbür dünya, ahiret
a. yolı: 155a/11
a. -de: 107a/9, 112b/5
a. -e: 141b/3, 144b/11, 151a/8
aḳ: beyaz
a. -dur: 168b/1

aḳ-: akmak, dolup taşmak
a. -ar: 108b/10, 121b/7, 122a/2,128b/1,159a/11
aḳıllulıḳ: akıllılık
yiyni a.: az akıllılık 162b/8,10
aḳlıḳ: beyazlık,parlaklık
a. -(ġ)ı: 168b/1
al-:almak, alıkoymak, tutmak
a. -a: 123b/10, 136b/11
a. -alar: 113a/2
a. -mañ: 114b/5
a. -mazuz: 125b/7
a. -ur: 136b/5
a. -urısa: 138a/4
ala: alaca, renk renk
a. tenlü: 126b/8
alda-: aldatmak, kandırmak
a. -dı: 138a/1, 147b/4, 160b/6
a. -masun: 156b/7
aldamaḳ: aldatmak
a. içün: 144b/8
a. -(g)ıla: 156a/3
almaḳ: almak
a. issi: 123b/11
a. -(ġ)a: 152b/8
ʿālem (Ar.): alem, kainat bütün mahlukat
a. -ler üzerine: 140b/3
a. -ler çalabısı: 138b/3, 153b/1, 161a/11, 162a/8 168a/4, 169a/9, 134b/3
a. -ler içün: 141a/3

a. -lerden: 110b/5,127b/6
164b/7
a. -lerüñ: 111b/7
alt: alt taraf, alt
a. -ından: 108b/10, 118b/
10, 128b/1, 137a/lo
a. -larından: 129b/1, 159
a/1
altı: altı
161a/7
ʿamel (Ar.): hareket,davranış
salih a.:156b/4
a. -i: 107a/9
a. -ini: 144a/4
a. leri: 116b/6
añ-: zikretmek,hatırlamak
126b/1
a. -asız: 161b/9
a. -arsız: 154a/8
a. -ıñ: 106b/11
a. -uñ: 163a/3,5, 163b/10,
164a/2, 165b/3
ana: ana, anne
a. -mı: 127b/8
a. -ñuzı: 156b/8
a. -sı: 120b/3
a. -sını: 109b/11
a. -sız: 161b/9
a. -ya: 151a/11
anca: onun gibi, misli, katı
iki a.: 158b/8,9
a. -lar: 153a/6

ancılayın: öyle, böyle,
bu şekilde
123b/5, 138a/11,141b/7
148b/1, 157b/6
a. -dur: 146a/5
and: yemin, kasem
a. iç-: yemin etmek
116b/3, 122b/5, 125
b/6, 126a/3, 144a/6
156a/2, 160a/10
a. -ından: 126a/2
a. -lar: 126a/6
a. -ları: 122a/11
a. -larınuñ (gen.)
116b/4, 144a/6
a. -laruñuz: 122a/10
a. -laruñuı: 122b/6
a. -laruñuzuñ: 122b/5
anda: oraya, orada
110b/9, 111a/5
andan:sonra, o yerden, o
takdirde, bunun üzerine
110b/9, 113a/5, 115b/3,
119b/9,10, 120a/9, 120
b/5, 123a/8, 125b/9,
126a/3,128b/10...
andayuḳ/andayıḳ: böyle,
böylece, bu şekilde
135b/4, 139a/1, 140a/10
143b/6, 144a/3, 135b/11
144b/5, 146a/7, 147a/9,
150b/9, 161b/8, 162a/1

añdur : hatırlatmak
 138a/2
añdurınıl-: hatırlatılmak
 öğüt verilmek
 a. -dılar: 109a/4,8
añdurmaḳ: hatırlatma, ha-
 tırlatış
 a. -dur: 137b/10,154a/5
añıl-: zikredilmek, anıl-
 mak
 a. -dı: 145b/2,4
 a. -madı: 145b/11
añla-: anlamak
 a. -mayalar: 131b/7
 a. -mazlar: 117a/11,
 125a/3, 148b/8
 a. -rlar: 142b/6
 a. -yalar: 137b/2
 a. -yasız: 151b/5
añmak: hatırlama, anma
 a. -da: 123a/2
 a. -dan: 137b/8
añsuz: ansız
 a. -da: 154b/1,9,
 167a/1
ara: mesafe, şahısların
 birbirine olan ilgisi,
 iç, orta
 a. -larında: 114a/4,7,
 115b/2, 159b/9
 a. -mda: 150b/10,136a/10
 a. -muzda: 110a/8, 165b/8,
 166a/7
 a. -ñuzda: 122b/11, 125b/1
 130b/11, 136a/10
 a. -sında: 109a/9, 110
 a/8, 115b/9, 118b/1,
 160a/1, 166a/7
 a. -sındağınuñ:110a/1,8
ʿaʿrāf (Ar.): cennet ile ce-
 hennem arasındaki yer;
 adetler; tepe, sırt
 160a/1,7
ard: arka, arka taraf
 a. -ınca: 129a/11
 a. -ından: 142a/3
arılıḳ: temizlik
 a. -(ġ)ıdur: 143a/6
arın-: temizlenmek
 a. -uñ: 107b/2
 a. -urlar: 165a/1
arıt-: temizlemek, temiz
 tutmak
 a. -(d)a: 107b/8,114a/1
arḳa: sırt, arka taraf,bel
 a. vir-: yardım etmek
 117a/1, 120a/6, 133a/
 3, 138a/3, 156b/11,
 170a/4
 a. viriş-: yardımlaşmak
 106a/4
 a. -ları: 150b/2

aṭa: baba, ced, ata
a. -ları: 125a/6
a. -larından: 140b/3
a. -larumuz: 150b/8
a. -larumuzı: 166b/11
a. -laruñuz: 141a/9,
a. -laruñuzı: 125a/6
a. -ñuzı: 156b/8
a. -sına: 156b/10
a. -ya: 151a/11
av: avlama, avlanma
a. -dan: 123a/11
a. -ı: 105b/6, 123b/4
avcı: avcı
a. canavar: avcı hayvan
106b/9
avla-: avlamak, avlanmak
a. -n: 106a/1
ʿavrat(Ar. avret): eş, zevce; kadın
113a/6
a. -ı: 143a/8,158a/8
a. -ını: 165a/2
a. -lara: 107b/5
a. -lardan: 107a/5
164b/9
a. -larını: 170a/2
a. -larumuza:148b/11
ay: ay, kamer; yılın on ikide biri
124a/6, 142a/11,
161a/9
a. -ı: 105b/9,139a/6
ayaḳ: ayak
112b/4, 149a/7
a. -ları: 112b/3, 118b/9
a. -laruñuz: 137a/10
a. -laruñuzı: 107b/1
a. -lusı: 105b/5
aydıñlıḳ: ışık, nur, parıltı
109b/4, 114b/1, 145a/5
a. dapa: 109b/6
a. -(ġ)ıken: 141a/7
a. -(ġ)ı: 128b/9
ʿāyet (Ar.): Kuranın bir cümlesi; mucize, delil
133a/8, 146a/11
a. -in: 113b/7
a. -leri: 136a/1, 137b/1
143b/6, 146a/11,157b/6, 162a/1,
a. -lerine: 145b/3,152b/5
a. -lerinden: 141b/11
a. -lerindendür: 156b/6
a. -lerini: 131a/9
a. -lerümi: 147b/2
a. -lerümile: 114b/5
a. -lerumüz: 137b/5
a. -lerümüze: 155b/7,
154b/7
a. -lerümüzden: 152b/6
a. -lerümüzi: 108a/9,
112a/4, 133b/8, 135a/2, 151a/7
ay(ı)plan-: kınanmak
a. -(b)..mış:155b/3
ayır-: açmak, ayırmak
110a/7

a. -a: 152a/2

ayırtla-: açıklamak, seçmek
a. -ruz: 136a/1

ayru: ayrı
a. barmaklu ol-: çift tırnaklı olmak
150a/11

ayruḳ: başka, diğer, öbürü
120b/9, 125b/10, 127b/9, 130a/9, 131a/2, 134b/6, 135a/1o, 137b/7, 138a/3, 141b/11
a. içün: 106a/8, 150a/8
a. (ġ)a: 120b/6,138a/8, 144a/2
a. -(g)ı /mı/: 134a/1, 145a/1
a. -(ġ)ın: 153b/6
a. -lar: 113b/7,148a/1
a. mı: 153b/3

az: az, biraz
109a/5, 165b/11
a. bahā: 114b/6
a. bahālu: 114b/6

az-: azmak, sapıtmak
a. -arlar: 145b/6
a. -dı: 108b/11, 125a/9, 142a/4,145a/11
a. -dılar: 120b/10,11, 149a/5, 158b/1
a. -dum: 136a/4

ʿaẕāb (Ar.): ceza, bela, felaket
113a/5, 114a/2, 135a/3 136a/7, 146b/9, 122b/3 127b/5, 128a/8,150b/5
a. ağrıdıcı: 120a/10,123b/3, 138a/7
a. eyle-: 110a/4, 110a/6 113b/1, 150b/6,158b/8 163a/10, 163b/9
a. ḳatı: 146b/11
a. içinde: 121a/8
a. içün: 113a/7
a. -ı: 119b/9, 133b/1, 134b/9, 137a/9,158b/11
a. -ından: 113a/2,130b/3
a. -ını: 141b/10
a. -ıñ: 162a/4
a. -lu: 106a/6, 124a/10
a. -ludur: 153b/11
a. -umuz: 134a/7,154a/11, 167a/7,9
a. -umuzı: 150b/10

āzād(Far.): hür, köle olmayan
107a/4,5
a. ol-: hür olmak
124b/11

azdur-: saptırmak
a. -a: 146b/7, 150a/3
a. -alar: 151b/10,145a/9
a. -dılar: 120b/10, 158b/8
a. -ur anı: 133b/9
a. -duñ: 155a/9

azdurmak: saptırma, sapıklık; heba etme; bozma
a. -(ğ)ın:113b/10
a. -(ğ)ıla: 147a/5

ʿĀzer (Ar.): Hz. İbrahim'in babası
a. -e: 138b/11

azl (Ar.): adalet
a. -i: 157a/5

azğun: sapık, doğru yoldan ayrılmış
a. -ırakdur: 117b/8
a. -lar: 139a/9

-B-

bağışla-: bagışlamak, vermek
b. -duk: 140a/6
bağla-: baglamak, kuvvetlendirmek
b. -dı: 107b/11,131a/8,
b. -dılar: 143a/5, 158 a/8
b. -duk: 166a/2
b. -duñuz: 122a/11
b. -rlar: 125a/2, 131b65
bağlamaḳ: baglama, kuvvetlendirme
b. -dan: 148b/8
b. -lıḳdan: 149a/5
bağlan-: baglanmak
b. -mışdur: 118a/7
b. -mış iken: 123b/4
b. -mışlar: 124a/3
b. -sun: 118a/7
baġarsuḳ: bagırsak
b. -(ġ)a: 150b/3
b. -ları: 150b/3
bahā (Far.):deger, kıymet; karşılık, ücret
114b/6
bahālu: degerli,kıymetli
114b/6
baḳ-: bakmak, iltifat etmek, dikkat etmek
120b/4,5, 131b/4, 134b/6,137b/1,165a/3 168a/2
b. -a: 170a/10
b. -uñ: 130a/1, 143a/1, 165b/4

baḳıcı: bakan, seyreden
b. -lar: 168b/1
balçıḳ: çamur
b. -dan: 126b/6,128b/10
barmaḳlu: parmaklı
150b/3
başdur-: bastırmak
b. -duḳ: 115a/3
başmaḳ: kavuşmak,çiğnemek
154a/9
b. iken: 167a/7
baş: baş, kafa
b. -larunuza: 107b/1
başla-: başlamak
b. -dı: 157a/7
bāṭıl (Ar.): yanlış, hak olmayan, batıl
b. ol-: boşa gitmek, yok olmak:107a/9,116b/5, 145a/3,140b/7,169a/6
b. içun: 141a/10
bay: zengin, ileri gelen
b. -dur: 147b/10
bayıḳ:kuvvetlendirme ve bag-lama edatı; çünkü, zira; dikkat edin, şüphesiz
105b/7, 109a/7, 112 a/6, 117a/5, 126a/10, 139b/1, 145b/7, 159 b/9, 164a/7, 165a/1..
bayram: şenlik, bayram
127b/2
bāzirgānlik: alış veriş
165b/11

becerici: yapabilen, beceren
137a/1
belā (Ar.): bela, musibet, şirk, fitne, fesat
129b/10
belki (Far.): öyle değil, dogrusu, bilakis, yoksa
118a/8, 164b/9
bellü: açık, apaçık, aşikar
109b/4, 123a/5, 127a/1, 130b/5, 134b/7, 139a/1, 149b/3, 156a/8, 162a/6, 168a/11
b. eyle: açıklamak, apaçık göstermek
109b/1, 110a/9, 122b/6, 120b/4, 142b/2, 160b/9
belür-: görünmek, aşikar olmak
b. -di: 151b/3
belürdil-: açıklanmak
b. -e: 124b/7
Belürt-: açıklamak
b. -(d)eler: 124b/5
ben: teklik birinci şahıs zamiri
108b/5, 111b/5,6,7, 127b/4,5, 130a/11, 130b/2,131a/4, 135a/6, 136a/2
b. -den: 106b/3, 114b/5 162a/7, 162b/10
b. -i: 111b/5, 155a/4,9
b. -üm: 127b/10, 128a/1 130b/10, 135a/4, 136a/6,9, 136a/10, 141b/5
b. -ümile: 139b/4
baña: 127a/3, 127b/11, 128a/3, 130b/11, 133b/11, 134b/8, 135a/6 139a/8 ...
beñdeş: denk, benzer, eş emsal; ortak, şerik
b. eyle-: benzetme, misilleme
114b/11
b. -lerüñüz:133b/6
b. -süz: 113a/8,142a/11
Benī İsrāīl:ısrail oğulları
119b/5, 126b/10, 127b/8, 168a/8
berāber: birlikte; benzer
128b/9, 135a/7
b. -i: 123b/8
b. ol-: 124b/1
bereket: (Ar.) nimet, bolluk
b. -ler: 167a/3
berk: saglam, kuvvetli, çetin, şiddetli
b. -iregin: 144a/6
beşik: beşik
126b/3

beyân (Ar.): açıklama
142b/5
b. eyle-: 143b/6,7, 146 b/11, 152a/6
b. -olın-: 145b/4
bırağıcı: bırakan, atan
b. -lar: 169a/1
bırağınıl-: yere kapanmak
b. -dı: 169a/8
bıraķ-: bırakmak, atmak
169a/5
b. -(ğ)a: 122b/11
b. -(ğ)asañ: 168b/11
b. -dı: 168a/10
b. -dılar: 169a/1
biç-: biçmek (ekin)
b. -meği /gün/: 149a/1
bil: döl, sulp
b. -inde: 142b/5
b. -inden: 125a/1
bil-: bilmek, haberdar olmak, tanımak, anlamak
115b/11
b. -diler: 121b/8
b. -düñ: 127b/11
b. -dürür: 144a/8
b. -esiz: 124a/7, 137b/4 148a/5, 169b/3,169b/3
b. -evüz: 127a/9
b. -medin: 135b/10
b. -medü: 113a/11
b. -e: 123b/1
b. -medüñüzdi:141a/9
b. -meķdin-yaña: 166a/6
b. -megi: 141a/4
b. -megile: 149b/8, 154b/3
b. -mekliksüz: 143a/5
b. -mez: 136b/1
b. -mezsiz: 157a/4,157 b/11, 158b/9, 162a/10
b. -meksüz: 145b/7, 149a/4, 150a/3
b. -mezem: 128a/1
b. -mezin: 135a/5, 150 a/5, 162a/9
b. -mezler: 125a/7, 132a/2, 133b/4, 144 b/5, 146a/10, 170b/6
b. -mezlerken: 167a/1
b. -üñ: 112b/7, 123a/4 124a/9
b. -ür: 124a/7,11, 129 a/2, 136b/1,3,6,138 b/10
b. -ürin: 154a/3
b. -ürdür: 130b/9
b. -ürirekdür: 117b/11, 136a/10, 145a/11, 145b/1,7, 146b/2
b. -ürler:131a/5,6,142 b/3, 143b/8, 145a/4,

b. -ürsin: 128a/1
b. -ürin: 154a/3
b. -ür misiz: 164a/6
b. -ürsiz: 140a/1
bildür-: anlatmak, açıklamak,sezdirmek, göstermek, öğretmek
b. -ür: 144a/8
bile: ile
159b/11
bilin-: bilinmek, anlaşılmak
b. -e: 125b/9
bilici: bilen
126a/10, 128a/2, 168b/3,7
b. -dür: 117a/1, 120 b/7, 138b/9, 140 a/6, 143a/9, 145 a/7, 147a/9
b. -ler: 118a/4
bin-: binmek
b. -meñ: 148b/7
b. -miş: 142b/9
bir: bir, tek, aynı, değişmeyen, ilk,bir cüz, diğeri, öbürü
116b/7, 120a/8, 122 b/3, 124b/8, 128b/10 131a/3, 146a/8, 148 a/1, 149b/5, 157a/6
b. bölük: 118b/11, 119 b/7,8, 129a/8, 129 b/2, 157a/8, 162a/5, 162b/7, 164a/4
b. niçe: 116a/1,7, 118 b/11, 135b/4,5, 137 a/11, 144b/7, 147a/6 155b/9, 156a/11
birbiri: birbiri
129a/11, 142b/9
b. -ne: 149a/9, 158b/6
b. -nüz: 137a/11
b. -nüze: 136b/11
biregü: biri, bir kimse
107b/4, 163a/4, 163b/10
biri: herhangi bir kimse, birisi
124b/11
b. -nden: 116b/2,3
birle: ile, beraber
159b/11
bit: bit, kurt
buğday biti: 170b/9
bitmek: bitmek
b. -in: 142b/8
biz: çokluk birinci şahıs
127a/4, 131b/3, 132a/4,9, 137a/5, 138b/3, 144b/1, 153a/2, 154b/1, 162a/5
b. -den: 117b/2, 169 b/6
b. -din-yaña: 117b/8
b. -e: 116a/10, 117 b/3, 125a/5, 127 b/3, 138a/10, 138 b/2, 142a/1, 152 b/2, 156a/10

b. -i: 121b/9,11, 137a/5 158b/8, 160a/6, 170 b/7
b. -üm: 126a/2, 127b/1, 132b/4, 135b/6, 152 b/2, 169b/8
b. -ümdür: 170b/3
b. -ümiçün: 147a/7, 151 a/1 161a/2,3

bīzār(Far.): uzak, beri, alakasını kesmiş
b. -ven: 131a/4,139a/11

boğazla-: bogazlamak,kesmek
b. -duñuz: 106a/10
b. -mayalar: 124b/11

boğazlan-: kesilmek
b. -an: 150a/8
b. -dı: 106a/10

boğul-: bogulmak
b. -mış: 106a/8

botla-: yavrulamak (deve)
b. -yıcaḳ: 124b/11

boynuz: boynuz
b. -ıla: 106a/9

boy(u)n: boyun
b. -ına: 124a/7
b. vir-: itaat etmek, bağlanmak, teslım olmak 107b/11, 114b/2, 121b/6, 123a/3, 134 a/7, 158a/6, 159a/2, 164a/4,8,10

bölük: topluluk, fırka, cemaat, grup 129a/8, 129b/2, 158b/5, 162b/7, 164a/4, 165b/5, 166a/8, 168a/1, 168b/2, 169b/9
b. bölük: 137a/11
b. -dür:118b/11
b. -(g)e: 152a/11 157a/8, 158b/6
b. -(g)i: 119b/7,8 147a/4,11,162a/5
b. -ler: 133b/5, 144 b/3, 153a/4, 158b/3
b. -(g)ile: 137a/11
b. -(g)idür: 117a/5
b. -(g)üñ: 137b/11, 158a/1

bu: işaret zamiri,
b. -nlar: 170b/1

buçuḳ: buçuk 123b/8

buğday: buğday 123b/8, 142b/9, 170b/9

buğra: erkek deve 125a/1

bugün: bugün, şimdi 106b/1, 107a/1, 141b/9, 160b/6

bul-: bulmak, görmek
b. -duḳ:125a/5,167b/10
b. -maduḳ: 167b/9

b. -masa: 122b/4
b. -mayasın: 155b/2
bulıd: bulut
b. -lar: 161b/6
bulın-: bulunmak, var olmak, olmak
b. -maz: 121a/4
bulmaḳ: bulma
b. -dur: 128b/3
burun: burun
b. -a: 114b/9
b. -dur: 114b/9
būsitān (Fr.): bahçe, bostan
b. -lar: 142b/11, 149 a/6
buyruḳ: emir, buyruk 108a/3, 124b/9, 161a/10
b. -dan: 164a/10
b. -ḍan çıḳ-: azgınlık Allahın emrinin dışına çıkmak 111a/8, 117b/4, 121 a/11, 126a/7
b. -(ġ)ıla: 161b/11
b. -(ġ)ına: 161a/10
buyur-: emretmek, buyurmak
b. -dı: 157a/2,5
b. -dum: 155a/3
b. -duñ: 128a/3
b. -madı: 124b/10
b. -maz: 157a/3
b. -ursız: 168b/4
buyrul-: emrolunmak
b. -duḳ: 138b/3
b. -dum: 153b/2
bügüle-: büyülemek
b. -yesen: 170b/7
büt (Far.): put
b. -ler: 131b/1
b. -ler içün: 124b/10, 125a/1, 150a/8

-C-

cāhillik: cehalet, bilgisizlik
116a/3

cān (Ar.): can, ruh
c. al-: ruhunu kabzetmek
152b/8, 158a/11
c. -larunuzı:141b/9
c. -ın:136b/11
c. -umuz: 165b/8
c. -uñuz: 136b/5

cāẕū (Far.): cadı
c. -dur: 168b/3
c. -lar: 168b/7, 169a/8
c. -lıḳ: 127a/1, 141b/10, 169a/3
c. -lıḳ eyle-: büyücülük yapmak
169a/2
c. -luḳ: 129b/5
c. -yı: 168b/7

cebbār (Ar.): zorba, emir altına girmeyen
c. -lar ili: 108b/4

cebrāil (Ar.): Cebrail
c. ile: 126b/2

cevāb (Ar.): cevap
164b/10

cezā (Ar.): ceza
c. vir-: cezalandırmak
141b/9, 145b/9, 148b/9, 149a/2, 150b/4, 152b/6, 159a/5,7
c. ol-: 153a/7
c. -dur: 123b/5
c. -sını: 123b/9

cübbe (Ar.): cübbe
c. -si içinden: 168a/11

cühud (Far.): yahudi
c. ol-: yahudi olmak
113b/6, 114b/2, 119b/1, 150a/11
c. -lar: 108a/11
c. -lardan: 114b/6, 118a/10, 121a/5, 152b/3
c. -ları: 116a/6

-Ç-

çalap: tanrı, rab
153b/4
ç. -(b)ı: 147a/2
ç. -(b)ıları: 133b/7, 135a/9, 144a/4, 164a/10
ç. -(b)ılarına: 128b/9, 132a/10, 151a/8
ç. -(b)ıların: 152a/7
ç. -(b)ılarından: 118b/9
ç. -(b)ısı:111b7,134b/3, 153b/1, 156a/6, 161a/11, 161b/10
ç. -(b)ısıdur: 153b/4
ç. -(b)ısına: 138b/4, 169a/9
ç. -(b)ısından: 105b/11, 133b/2, 162a/8, 162b/11 164a/6, 168a/5
ç. -(b)um: 139a/8, 139b//6, 153a/9, 157a/5, 162a/8, 162b/11, 166a/6, 169b/5, 169b/7
ç. -(b)uma: 120a/3, 128a/4 130b/2
ç. -(b)umuz: 121b/9, 127a/11, 131b/3, 132a/5, 132b/1, 147a/6, 156a/9, 158b/7, 159b/3
ç. -(b)umuzuñ: 161a/2
ç. -uñ yolı: 146b/10,152b/9
ç. -(b)uñdan: 118a/11, 119a/2, 143b/9,145a/4
ç. -(b)uñuz: 135b/8, 143a/10, 150b/5, 151a/10, 153b/6, 159b/8, 161b/5, 170a/8
ç. -(b)uñuza: 120a/4, 128a/4
ç. -(b)uñuzı: 161a/11
ç. -(b)uñuzdan: 119a/8, 143b/4, 152b/4, 154a/6, 162a/11, 163a/2 163a/9, 163b/7, 165a/7, 168a/7

çalış: savaş, sertlik
156b/4
ç. içün: 118b/3

çalış-: savaşmak, mücadele etmek
ç. -uñ: 111a/5,112b/10
ç. -urlar: 112b/1, 116b/9

çekü : çekirdek
ç. -(g)i: 142a/7

çık-: çıkmak
155b/3
ç. -alar: 110b/9,10, 113a/4
ç. -asız: 106a/1
ç. -dılar: 117b/11

çıkıcı: çıkan
146a/6
ç. -lar: 113a/5, 121a/11, 126a/8

ç. -ıcıları: 118a/8,10

ç. -ıcılardur: 116a/3, 117b/4

çıḳar-: çıkarmak, yaratmak

ç. -arasız: 150b/11, 163b/2

ç. -dı: 156b/8

ç. -duḳ:142b/7,8,11 161b/7

ç. -uñ: 141b/9

ç. -ur: 109b/6, 142a/7

ç. -urduñ: 126b/9

ç. -ururuz: 142b/9, 161 b/9

çıkarınıl-: yaratılmak, mey dana çıkarılmak

ç. -asız: 156b/3

çıkıcı: çıkan, yaratılan

ç. -dur: 142a/8

çıḳmaḳ: çıkmak

ç. -dur: 106b/1

ç. -maz: 161b/11

çiçek: çiçek

ç. -(g)inden: 142b/10

çift (Far.):çift;eş, zevce

ç. -ün (iy.): 156b/6

çoḳ: çok

109b/2, 112a/10, 116 a/2, 118a/10, 118b/11, 119a/9, 121a/11, 145 b/6, 147a/4

ç. -a: 148b/1

ç. -dan: 109b/3

ç. -ı: 121a/5, 125a/3, 141a/8

ç. -ın (gen.): 167b/10

ç. -uñuz: 117b/11

çoḳlıḳ: çokluk

ç. -(ug)ı: 124b/3

-D-

dağı (krş. dakı): ve, ile
105b/9, 119b/4, 120 b/7, 124b/2, 125a/1 135a/1, 138a/4...
dahı (krş. dakı): ve, ile
111b/3, 125a/6, 125 b/7
dakı: baglama edatı, ve, ile; -dığı halde; çünkü ancak (krş. dahı, dagı)
105b/11, 106a/1, 110 b/1, 117a/1, 123b/1, 135a/1, 143b/2, 146 b/4, 167b/1...
d. -lar: 129b/2
dak-: takmak, asmak
d. -dukları: 105b/10
d. -duklarını: 124a/7
dāne (Far.): tane
136b/3, 142b/9
d. -yi:142a/7
dānişmend (Far.): bilgin, alim
d. -ler: 114b/3
d. -leri: 118a/4
dapa: taraf, yön, -a doğru; yan, nezd
107a/10, 108b/1,109 b/6, 111b/5, 146b/10, 153a/5, 154a/6, 154 b/2, 145b/6...
darlık: darlık (krş.tarlık)
107b/7

dart-: tartmak, ölçmek (krş. tart-)
d. -arlar: 156b/8
d. -dı: 168a/11
dartış-: tartışmak (krş. tartış-)
d. -alar: 131b/10
d. -ursız: 115b/8
Dāvūd (Ar.):Kur'an'da zikredilen bir peygamber
121a/1
d. -a: 140a/8
deg-: degmek, ulaşmak
d. -e: 146b/3
d. -mez: 148a/10
degin: kadar, dek; için; yan; doğru
107a/11, 107b/2, 109 a/10, 118b/2, 155a/7 156b/1
degşür-: değiştirmek
d. -dük: 166b/9
degşürüci: degiştiren
133a/3
degül: degil
113a/5, 114a/10, 117 a/1, 120b/1, 123a/5, 124b/8, 125b/3, 129 b/5, 131a/3, 131b/9...
d. iken: 105b/6, 106b/6 107a/7
d. -em: 111b/5

d. -in: 105b/6, 106b/6,
107a/7
d. -ler: 140b/11
d. -misse: 159b/2
d. -señ: 143b/11, 153a/4
d. -siz: 119a/6, 148a/3
151a/1
d. -üz: 132a/9, 170b/7
degür-: ulaştırmak, vermek,
ödemek, teslim etmek
119a/2
d. -düm: 164b/3, 166b/4
d. -medin: 119a/3
d. -mez: 125a/9,138a/9
d. -ürin: 162a/8
degürmek: ulaştırma, verme
ödeme, teslim etme
123a/5,124a/11
delük: delik
d. -(g)in: 133a/7
deñiz:deniz
d. avı: 124a/1
d. -de: 136b/2
d. -üñ: 137a/4, 142b/2
denk (Far.): şaşkın
d. eyle-: şaşırtmak
138b/1
depele-: öldürmek, katletmek
d. -di: 111b/10
d. -diler: 149a/3, 164
a/9
d. -meñ: 123b/4, 151
a/11, 151b/3
d. -miş:112a/7
d. -rler: 119b/8
d. -ye: 112a/6
d. -yem: 111b/3,6
d. -yeseñ: 111b/5
d. -yevüz: 170a/1
depelemek: öldürmek
111b/10, 148b/2
depelen-: öldürülmek
d. -eler: 112b/2
depremek: sarsılmak
166a/11
depren-: sarsılmak
d. -ür: 133b/4
deprenmek: sarsılma
164b/1
derece (Ar.): derece,
mertebe
d. -ler: 153b/10
d. -leri: 140a/5, 147
b/8
destūr (Far.): izin, müsade
d. vir-: izin vermek
169a/11
deve: deve
124b/10, 125a/1,
149b/9, 159a/4
d. -ler: 149b/2
d. -sidür: 163b/7
d. -yi: 164a/9
dırnaḳlu: tırnaklı hayvan
d. -yı: 150a/11

di-: demek, söylemek
d. -diler: 136a/7
dik-: dikmek
d. -erler: 156a/5
dil: dil, lisan
d. -i: 121a/1
d. -leri: 136a/11
dile-: istemek, arzu etmek
d. -düñüz: 155b/7
d. -dükleri: 144b/3
d. -düm: 164b/4, 166b/5
d. medi: 113b/11
d. -mez: 107b/7
d. -mezin: 141a/2
d. -mezler mi: 120a/11
d. -r: 105b/7, 107b/8, 110a/2,6, 113b/1, 116a/1, 116b/11, 118a/9, 122b/10, 147a/8, 147b/11
d. -rin: 111b/7, 162a/9
d. -rler: 135b/1
d. -rse: 113b/10, 146b/7
d. -rüz: 140a/5
d. -sedi: 115b/4, 143b/10 144b/8, 148b/3, 150 b/8, 151a/3
d. -seyidi: 133a/9
d. -rise: 133b/9, 134a/3 146b/5
d. -se: 147b/10
d. -sedük: 167b/2
d. -ye: 109b/10, 166a/5 139b/6, 144b/4
d. -yeler: 113a/4
dilek: arzu, müsade, seçme
d. -(g)ine: 115b/2,9, 120b/9, 136a/4
d. -(g)iyile: 109b/7
d. -lerine: 151a/6
d. -leriyile: 145b/6
d. -(g)ümile: 126b/7,8
dileyici: isteyen, arzu eden
d. -leri: 164b/5
d. -ven: 163a/1
d. -lerdenven: 156a/2
dilsüz: dilsiz
d. -lerdür: 133b/8
dīn (Ar.): din
d. -i: 157a/7
d. -inden: 116b/6
d. -lerini: 137b/11 148b/3, 160b/5
d. -lerinden: 153a/3
d. -üñüzden: 106b/2
d. -üñüzi: 106b/3, 117a/7
d. -üñüz içinde:120b/8
d. -üñüz içine: 166a/3
d. -ümüz içine: 166a/1
d. üzere: 115b/5
dir-: toplamak, birleştirmek
d. -e: 126a/8

d. -edi: 133a/9
d. -evüz: 147a/3
diri: canlı, diri
d. koy-: öldürmemek 170a/2
d. -den: 142a/8
dirici: toplayan, bir araya getiren
d. -ler: 168b/6
diril-: toplanmak, bir araya gelmek
d. -esi: 154b/9
d. -esiz: 156b/2
dirilt-: canlandırmak
d. -e: 112a/8
d. -miş: 112a/8
d. -tük: 146a/4
dirlik: hayat; maişet 136b/7, 138a/1, 147b/4, 160b/6
d. içinde: 157b/5
d. -(ġ)imüz: 132a/9
d. -(ġ) üm: 153b/1
dirüt-: canlandırmak
d. -(d)ür: 136b/6
dirsek: dirsek
d. -lere: 107a/11
diş: diş
d. -dür: 114b/10
d. -e: 114b/10
dişi: erkek olmayan, dişi 124b/11, 149b/5,6,7, 10,11
d. -lere: 148b/11
d. -si içün: 124b/11
doġ-: dogmak (krş. tog-)
d. -ar: 124b/11
doġru: doğru (krş. togru/togrı)
132a/11
dost (Far.): ahbap, arkadaş, dost
d. dut-: dost edinmek 116a/7
d. -lar: 107a/8, 116a/6, 117a/9, 121a/10,157a/10
d. -ları: 147a/5
d. -larıdur: 116a/7
d. -larına: 146a/2
d. -larıvuz: 110a/4
d. -larunuz: 117a/1
dostlık: dostluk
121a/6
d. -dın-yana:121b/3
d. -ına: 113b/4
dök-:dökmek, akıtmak, yağdırmak
169b/7
d. -ün: 160b/2
dökül-: akıtılmak, dökülmek
d. -miş ḳan: 150a/7
dölen-: durmak, eğlenmek, kalmak, sükunet bulmak
d. -e: 127a/8
d. -enesi nesene: 142a/10

dön-: dönmek, avdet etmek
vazgeçmek
d. -di: 170b/10
d. -diler: 169a/8
d. -der: 143b/9
d. -dür: 137b/6
d. -dürdi: 152b
d. -e: 116b/6, 123b/10
d. -ecek yir: 110a/8, 115b/7, 125a/10, 136b/8, 153b/7
d. -eseñ: 111b/8
d. -elerdi: 132a/7
d. -ersevüz: 166a/2
d. -ersiz: 157a/7
d. -esiz:110b/7,165b/11
d. -evüz: 166a/4
d. -meñ: 110b/7

dönder-: döndürmek, çevirmek, vazgeçirmek (krş. döndür-)
143b/9
d. -ür: 134b/7
d. -ürler: 134b/8, 152 b/6,7
d. -ürüz: 144a/9

dönderin-: döndürülmek (krş. döndürünil-)
d. -eler:132a/7

dönderinil-: döndürülmek, geri çevrilmek
d. -eyidük: 132a/4
d. -ürsiz: 142a/9

döndür-: döndürmek
137b/6
d. -di: 152b/5, 166b/3
d. -eler: 115b/11
d. -esiz: 123a/4
d. -ürler: 114a/10
d. -ürseñ: 114a/5
d. -ürüz: 137b/1,162a/1

döndürinil-: geri çevrilmek
d. -e: 160a/5
d. -evüz: 161a/3

döndürici: geri çeviren, döndüren
145a/7
d. -ler: 129a/5

dönici: dönen, geri çeviren
d. -lerüz: 169b/5

dönil-: döndürülmek, geri çevirilmek
d. -eler: 133b/1

dönmek: dönmek, geri çevirilmek
116a/11

dört: dört
105b/5, 124a/6

döşek: yatacak, yatak
159a/6

döşe-: yaymak, döşemek
d. -eyeseñ: 111b/5

döşen-: yayılmak, açık olmak
d. -mişlerdür:118a/8

döşeyici: yayan, uzatan
116b/6
d. -ler: 141b/8
dua͑ (Ar.): dua
d. -sı: 154a/11
dur-: durmak (krş. tur-)
d. -a: 117a/4
d. -alar: 125b/11
d. -asız: 107a/10
d. -ur: 149a/7
d. -urlar: 117a/2
durıcı: duran
113a/6
d. - lar: 108a/3, 163a/4
d. -rak: 152b/3
durur-: durdurmak, ifa etmek, dikmek (krş. turur-)
d. -alarıdı: 118b/8
d. -asız: 119a/7
dut-: yakalamak, tutmak
d. -a: 134b/4, 152b/5, 163b/9
d. -amayalarıdı: 121a/10
d. -ar: 122a/11, 131b/6
d. -arise: 116a/7
d. -ayın mı: 130a/9
d. -avuz: 159b/2
d. -dılar: 108a/9, 117a/7, 119b/8, 122a/4, 129a/5, 137b/11
d. -duk: 109a/7
d. -dum: 139b/1
d. -duñuz: 125a/9,136a/6
d. -mañ: 116a/5, 117a/6
d. -maz: 122a/10
d. -tı: 108b/3, 131a/9, 137b/2, 150b/9, 158a/9, 164b/1,166a/10
d.-tılar: 117a/10, 132b/3, 133b/8, 135a/2, 151a/7, 157a/9, 158a/6...
d. -tuk: 119b/5, 134a/5, 134b/1, 166b/8, 167a/1, 170a/11...
d. -uñ: 113b/9, 127b/8
dutıcı: tutan
d. -dur: 141b/1
d. -lar: 1o7a/7, 118b/11, 149a/6, 163b/11
d. -ları: 145b/1
d. -lardan: 136a/5
d. -lardur: 140a/3, 157a/11
d. -laruñ: 130a/2
d. -yıken: 115a/6
dutınıl-: tutulmak
d. -dı: 133a/1,2
dükel: tüm, tamam, hep
d. -i: 124a/1, 130a/7, 138a/4, 140b/1, 170b/10
d. -in: 147a/3

d. -ine: 140a/7, 151a/3
158b/9
d. -ini: 140b/2, 160a/2
d. -inin: 147b/8
dünyā (Ar.): dünya
d. içinde: 132b/5
d. -da: 112b/5, 167a/9
d. -ya: 132a/5,167a/9
d. -yı: 138a/4
dünyālik: dünyalık; mal,
114b/6
d. -(g)ı: 138a/4
dürlü: çeşit, nevi, tür,
cins
d. dürlü: 149a/8
dürüst (Far.): dogru, dü-
rüst
113a/8, 114a/6, 147
a/9, 149a/2, 128a/10,
130b/9, 138b/9

düş-: düşmek
d. -di: 163a/9
d. -men: 114b/6
düşḫār (Far.): zor, güç
d. gel-: zor gelmek
169b/6
d. gör-: istememek
166a/1
düşmen (Far.): düşman
144b/6
d. -dür: 149b/4
d. -lerünüzi: 170a/9
düşmenlık: düşmanlık
d. -dın-yana: 121b/1
düz: düz
161a/1

-E-

ebed (Ar.): ebedi, sonsuzluk
121a/8, 122a/3, 128b/1, 159a/10

efdal (Ar.): daha faziletli, en üstün
154a/3

eger (Far.): şayet; keşki; bile; dahi, için
107b/2,3, 108b/6, 110b/9, 111a/3, 111b/4, 112b/11, 113b/8,9, 114a/5, 115b/4, 117a/9

egrilik: eğrilik, yanlışlık
e. birle: 159b/11
e. iken: 165b/3

ehl (Ar.): sahip, ehil; halk
e. -inden: 160a/7
e. -i: 117b/1, 118b/5, 119a/6, 120b/8, 145a/3, 160b/3

ekin: mahsul; mahsul yeri, tarla; ekin
149a/8
e. -den: 148a/7
e. -dür: 148b/5

eks-: eksiltmek
e. -men: 165a/8

eksmeklik: azaltma
e. -(g)ile: 170b/1

el: el
112b/4
e. -i: 118a/7
e. -leri: 112b/3, 118a/7,8
e. -lerini: 108b/1,2, 113a/7, 114b/9
e. -leriyile: 129b/4
e. -lerüñüzi: 107a/11, 107b/6, 169b/3
e. -ümi: 111b/6
e. -üñi: 111b/5
e. -üñüz: 107b/1,123a/11

ellü: elli
üstün e. -lü eyle-: güç kudret sahibi yapmak:
147a/11

Elyesaʿ (Ar.):H. İlyas
e. -ı: 140b/1

emr (Ar.): emir: 152b/9

encīr (Far.):incir:156a/5

endāze (Far.): ölçü
e. -lerdün: 126b/5

endīşe (Far.): fikir, düşünce
e. eyle-: düşünmek
135a/7

er: kişi, adam, şahıs
110b/11, 113a/6, 129b/

e. üzere: 162a/11,163a/2
eren:kimse, kişi; zevç,eş
e. -lerdür: 160a/1
e. -lere: 160a/7,164b/8
erkek: erkek
e. mi: 149b/6
ervene (Far.): bir cins dişi deve, dilimizde boz renkli dişi deve-ye ervane derler
163b/7, 164a/9
et: et
e. -i: 106a/7, 150a/5
ev: ev, çadır, Kabe
124a/5
e. -ler: 164a/2
evet: evet
132a/11, 159b/8, 168b/9
eydil-: denilmek, söylenmek, zikredilmek
e. -di: 125a/3
eyit-: söylemek, demek
106b/8, 109b/9, 110a/4, 117b/1, 119a/6, 120b/5, 124b/1, 130a/1 130b/2...
e. -di: 141b/5
e. -dük: 154b/11
e. -düm: 127b/11
e. -düñ: 127b/8
e. -(d)e: 126a/9, 131 b/10, 138b/7, 157 b/7, 160b/11
e. -(d)em: 127b/10
e. -(d)eler: 135b/5, 143b/7, 170b/3
e. -(d)evüz: 131a/11
e. -(d)eyidi: 129b/4
e. -medüm: 128a/2, 156a/7
e. -meyem: 168a/5
e. -meyesiz: 152a/10, 152b/1
e. -mezin: 135a/4,5
e. -ti: 108b/5, 110a/3, 110b/10, 111a/6, 111b/3, 112a/3, 118a/6, 120a/2, 126a/11, 126b/11..
e. -tiler: 109a/7, 109b/8, 110b/8, 111a/4, 113b/4, 117b/9, 118a/1, 120a/1, 121b/4...
e. -tüñüz: 107b/11
e. -(d) ür misiz:157a/4
e. -(d)ürler: 147b/1
e. -ürsiz: 141b/10
eyle-:yapmak, işlemek, kılmak, inşa etmek
109a/5,114a/4,7,115b/8
e. -di:108a/1,110b/11, 116b/10,117b/6,120a/5, 122a/6,123b/9,124b/7 128b/10 ...
e. -diler: 109a/3,8, 111b/1, 112b/6, 121b/2, 130a/6, 131a/6, 133a/2, 134b/3, 140b/2...

e. -yeyidük: 129b/8
e. -yüp: 115b/3
e. -yevüz: 154b/3
eylen-: edilmek, yapılmak, kılınmak
e. -meyeler: 153a/8
eylenil-: yapılmak, yazılmak, kılınmak
e. -eler: 124b/4
eylemek: yapma, kılma
142a/11, 151a/11, 152a/6, 157a/1, 157b/9
e. içün: 134b/7
e. -(g)e: 126a/4
eyleyen: yapan, kılan
e. -ler: 125b/11
e. -lere: 140a/10
eyleyici: yapan. kılan
106b/6, 135a/10, 136b/5,9, 145a/1, 147b/6,
e. -lere: 161b/4
e. -lerden: 137a/6, 155a/1
e. -ler: 114a/8, 131b/3, 155b/2, 161a/2, 164 a/3
e. -lerdür: 121b/8
e. -lerken: 157a/6
e. -leri: 118b/4, 135b/6
e. -lerüñ: 116b/10, 122a/3, 136a/8, 137a/2, 165b/5,8, 166a/8

eylük: iyilik, güzellik; lütuf, inayet; hayır
105b/11, 106a/4, 109a/6, 110b/11, 122a/3
e. eyle-: 140a/10, 151a/11, 152a/5
eyrek: çok, daha çok; kalabalık; kuvvetçe üstün
e. -i: 133b/3, 144b/5, 170b/5
e. -in: 155b/2
e. -ine: 145a/8
eyü: güzel, iyi, hoş; hayırlı; kusursuz
108a/7, 113a/9, 115 b/6, 119b/3, 123a/6, 8,9,10, 143b/3, 153 a/6, 159a/8, 162a/9, 166b/10, 170b/2
e. dile-: iyiliğini istemek
156a/2, 163a/1, 164b/4, 166b/5
e. eyle-: becermek, güzel yapmak
161b/2, 165a/10
e. işle-: faydalı iş yapmak
135a/1, 135b/11

-F-

-G-

ġāfil (Ar.): habersiz, gafil
147b/9
g. -ler: 152b/1
g. -lerken: 147b/7
ġālib (Ar.): muzaffer, yenen, galip
g. -dür: 130b/8
ġarḳ (Ar.): boğulma
g. eyle-: boğmak
162b/3
ġay(ı)b (Ar.): kaybolan,hazır olmayan, kayıp
136a/11
g. ol- kaybolmak
131b/5, 154b/3
g. -ı: 135a/5, 138b/9
g. -ları: 126a/10, 128a/2
ġāyet (Ar.):son derece fazla; nihayet, uç
g. -in: 116b/4
geç-:geçmek, gitmek, uzaklaşmak, savuşmak
109a/6
g. -di: 123b/10
g. -diler: 158b/4
g. -meñ: 122a/7
g. -üp: 126b/3
geçici: geçen, giden
g. -leri:122a/7,157b/2
geçür-: geçirmek
g. -men: 149a/11, 157 b/2
g. -ici iken: 150a/9

gel-: gelmek,girmek,yaklaşmak
g. -di: 115b/3, 119b/6, 129a/6, 131b/9, 132 b/3, 133a/3,4, 134a/7 143b/5, 146a/11
g. -diler: 168b/7
g. -dise: 153a/6,7
g. -dü: 163a/6
g. -dügi vakt: 124b/9
g. -düñ: 170a/8
g. -düñüz: 142a/1
g. -e: 107b/3, 129a/6, 135b/7, 136b/10, 144a/9, 152b/8,9,10 158a/10, 160b/11
g. -eler: 114a/4
g. -em: 155a/10
g. -esin: 170a/7
g. - medi: 129a/3,147b/1
g. -mediler: 113b/7
g. -meñ: 151b/6,155b/7
g. -mez: 169b/6
g. -süñ: 136a/7
g. -ün: 125a/4
g. -ür misiz: 164b/6
g. -ürise: 133a/6, 133 b/11, 134a/1, 134b/8 144a/7, 158a/3
g. -ürsiz: 164b/8
gelici: gelen,yaklaşan
g. -dür: 148a/2
gelmek: gelme
g. -(g)i: 147b/4

geñ: istek, arzu
g. olın-: mecbur tutulmak; çaresiz kalmak 106b/5, 145b/5
g. -süz: 150a/9
geñez: kolay
g. eyle-: kolay kılmak 111b/10
gemi: gemi
g. içinde: 162b/3
gerek: icabeder,gerekir, gerek 149b/7
getür-:getirmek, göstermek 163a/8, 168a/9
g. -di: 141a/6, 164a/5, 165b/2
g. -diler: 105b/4,8, 108a/3, 115a/5, 116b/3, 116b/6, 117a/2, 119b/1, 121b/2, 122b/8, 123a/6, 124b/4...
g. -dise: 153a/6,7
g. -dügi: 152b/11
g. -dük: 113b/4, 117b/2, 127a/3, 160b/8, 169a/9
g. -düm: 168a/6
g. -düñise: 168a/8
g. -düñüz mi: 169a/11
g. -eler: 121a/9, 126a/4, 135b/7
g. -elerdi: 118b/5
g. -enlerini: 128a/9
g. -eseñ: 133a/8
g. -esiz: 108b/7
g. -medi: 113b/5, 153a/1
g. -mediler: 144a/10, 165b/7
g. -meyeler: 131b/9
g. -meyelerdi: 143b/10
g. -mezler: 130a/7, 131a/7
g. -mezsiz: 160a/9
g. -mişler imisse: 167a/2
g. -üñ: 105b/4, 126b/11 127a/2, 151a/4
g. -ürler: 160b/10
gey: çok; iyi 107b/2
g. bil-: hakkıyla bilmek 126a/10, 128a/2
g. dur-: üstün olmak 108a/3
g. inan-: tam inanmak 120b/3
geyici: giyen
g. -leriken: 105b/7
gibi: gibi, benzeri, misli 126b/6, 142b/9, 149a/7, 154a/10,166b/1
g. -dür: 112a/7,8
gice: gece 154a/9, 161a/8
g. -de: 130a/7, 136b/5
g. -yi: 142a/9,161a/8
gider-:yok etmek, uzaklaştırmak
g. -e: 147b/10

giderici: gideren, yok e-
den
123b/7
g. -dür: 115a/1, 122b/5
g. -si: 122b/1
giñ: geniş; çok, bol
117a/1,156b/5
ginlik: genişlik
163a/5
gir-:girmek, dalmak
g. -diler: 117b/10
g. -e: 158b/5, 159a/4
g. -eler: 137b/6
g. -esiz: 110a/2
g. -mediler: 160a/4
g. -meyeler: 159a/4
g. -meyevüz: 110b/9,
111a/4
girçek: doğru, doğruluk
115a/4, 127a/9
g. dut-: doğrulamak
141b/1, 115a/6,11
g. -(g)i: 128a/11
g. -(g)isen: 136a/7
g. -ler: 149b/8
g. -lere: 128a/11
g. -lerden: 163a/8,
168a/10
girmek: girme, dalma
g. -leri içün: 141a/10

girtü: gerçek, doğru, hak
159b/7,8
g. -yi: 168a/6
girtülik: doğruluk
g. ile: 115a/11
girü: geri, tekrar, yine
g. dirüd-: tekrar dirilt-
mek
136b/6
g. dön-: geri dönmek
110b/7, 165b/11
g. döndürünil-: geri
çevrilmek
137a/1, 161a/3
g. ḳal-: geri kalmak
158a/1, 165a/2
g. ḳo-: geriye bırakmak,
yaşatmak
168b/5
g. yığlın-: menedilmek
136a/2, 150b/6
git-:gitmek, uzaklaşmak
g. -di: 142a/6
givür-: sokmak, koymak
g. -dük: 118b/6
g. -e: 121b/11
g. -em: 108b/9
gizle-: saklamak, örtmek,
gizlemek
g. -diler: 116b/2
g. -mezüz: 125b/8
g. -rler: 117b/11

görici: gören, farkeden
g. -dür: 119b/11
görklü: güzel
108b/8
g. -rekdür: 151b/7
görmek: görme, farketme
g. -(g)e:152a/7
g. -(g)i: 132b/3, 160b/7
g. -ligünüzden: 147b/2
görün-: görünmek
g. -mez iken: 123b/2
göster-: göstermek
g. -di: 138a/10, 139b/5 141a/1, 157a/8, 159b/1,2
g. -dük: 140a/7, 140b/4
g. -e: 112a/1, 156b/9
g. -edi: 151a/3
g. -evüz: 139a/2
g. -medi mi: 167a/11
g. -mesedi: 139a/8
g. -mez: 119a/5, 126a/7 150a/4
g. -ür: 140b/6
g. -ürsiz: 141a/8
g. -urdi: 153a/8
göstermek: gösterme
114b/1
g. içün: 138b/6
götür-: taşımak, götürmek
g. -di: 150b/2,153b/9 161b/6
g. -mez: 153b/5
g. -ürler: 132b/5,6
götürünil-: götürülmek
g. -di: 106a/8
götürüci: götüren
153b/6
g. -ler: 149b/2
göz: göz; düşünce, fikir
g. -dür: 114b/9
g. -e: 114b/9
g. -i: 121b/8
g. -ler: 143b/2
g. -leri: 143b/2
g. -lerine: 169a/2
g. -lerini: 121b/7 144a/10
g. -lerüñüzi: 134b/5
gözlü: gören, kör olmayan
135a/7
gözsüz: kör
135a/7
g. ol-: kör olmak
119b/9,10
g. -i: 126b/8
güç: zor, şiddet, zulüm
g. eyle-: zulmetmek
150a/9
g. eylen-: zulmedilmek
153a/8
g. -i yit-: gücü yetmek
110a/2, 113b/2, 123b/11, 127a/5, 128a/9,137a/8, 151b/9

g. -ün (iy.): 135a/7
gümān (Far.): şüphe, zan
130a/5
g. -a: 145a/10
g. eyle-: şüphelenmek
131b/1
gümānlan-: şüphelenmek
g. -asız: 125b/6
g. -duram: 155a/11
g. -ursız: 128b/11
gümānlu: şüpheci
g. -lardan: 145a/5
gümānsuz: şüpheye düş-
meden iman eden
g. ol-: tam inanmak
116a/5
g. -lardan: 139a/3
gün: gün
119b/3, 131a/10,
138b/7,8, 142a/10,
147a/3, 168b/1
g. -dür: 128a/10
g. -i: 149a/11
g. -ler: 122b/4,161a/7
g. -lerini: 160b/7
g. -üñ: 162a/5
g. -üñdin-yaña: 130a/5
g. -üñüzi: 147b/3
gündüz: gündüz
136b/6, 154a/10,
161a/8
g. -de: 130a/8

güneş: güneş
161a/9
g. -i: 139a/10
güy-: beklemek
g. -erler mi: 152b/8,
160b/10
g. -mezler: 160b/10
g. -üñ: 163b/1
güyici: bekleyen
g. -lerüz: 133a/2
g. -lerdenven: 163b/2

-H-

ḫaber (Ar.): haber
h. vir-: haber vermek
109a/10,115b/7, 125
a/10, 117b/4, 133b/11,
144a/5, 149b/8, 150
b/4, 153a/5, 153b/7,
163a/3
h. -in: 111b/1
h. -inden: 133a/5
h. -leri: 129a/6
h. -lerinden: 167b/5
h. -lüdür: 108a/6
h. -üñ: 137b/4
ḥacce'l-vidā' (Ar.): veda
haccı
106b/1
ḥad (Ar.): sınır; yasak
h. -den geç-: sınırı
aşmak
112a/11, 118a/11,
119a/10, 120b/8,
121a/3, 122a/7,
126a/3, 143b/7,
149a/11, 149b/1,
150a/9, 161b/1,
164b/10
ḥaḳḳ(Ar.): hak; gerçek;
pay, hisse; Allah
121b/11, 169a/6
h. -dan: 115b/3, 120b/9,
142a/9
h. -dur: 137b/3
h. -ı: 121b/8, 129a/5,
136a/8, 145a/3
h. -ıla: 145a/5, 151b/4
159b/3, 161a/2,166a/7
h. -uñ: 138b/6
h. yolını: 108b/11
h. - ıçun: 138b/6
h. - ınca: 126a/5
h. - ını: 149a/11
h. - ıyçün: 132b/1
ḥaḳlu: haklı
h. ol-: müstehak olmak
125b/10
h. olın-: haklı çıkmak
125b/11
h. -rakdur: 126a/2
ḫāl (Ar.): durum, vaziyet
166b/11
h. -de: 114a/9
h. -ile: 166b/9
h. -inüz üzere: 148a/4
ḫalīfe (Ar.): halef,

h. -leri: 153b/9
ḫālis (Ar.): hususi, yalnız,
sadece
148b/11
ḫamr (Ar.): içki
h. -ı: 157b/9
ḥarām (Ar.): dinen yasak,
haram

124a/6, 124b/2
h. ayı: 105b/9
h. eyle-: haram kılmak
120a/5, 122a/6, 149
a/4,149b/6,10, 150
a/11, 150b/1,9, 151
a/5,9, 151b/4...
h. ol-: haram kılınmak
145b/5
h. olın-: haram kılın-
mak
148b/7,11, 150a/5
h. -dur: 148b/5, 150a/8
h. -ı: 114a/4,118a/3,5
Harūn (Ar.): Hz. Musa'nın
büyük kardeşi
h. -a: 140a/10
ḫās (Ar.): hususi, özel
h. ol-: tahsis edelmiş
olmak
157b/5
ḫasret (Ar.): hasret, öz-
leyiş
h. -ümüz: 132b/4
ḥavāri (Ar.): yardımcılar,
Hz. İsa'nın oniki ya-
kın dostu
h. -lere: 127a/2, 127a/4
ḥayrān (Ar.): şaşkın
h. iken: 138b/1
h. ol-: şaşırmak
111a/10

ḥāżır (Ar.): hazır
h. -ı: 138b/9
h. -sın: 128a/7
helāk (Ar.): yok olma,helak
h. eyle-: yok etmek
109b/10, 129a/8,
129b/1, 132a/2,
147b/6, 148b/2,
154a/9, 170a/9,
138a/6
h. ol-: yok olmak
134b/9, 138a/2
ḥelāl (Ar.): dinen yasak
olmayan, helal
124b/2
h. eyle-: 105b/6,105
b/8, 122a/6
h. ol-: helal kılınmak
105b/5, 106b/7,8,
107a/1, 124a/1
hemīşe (Far.): devamlı,
ebedi
10%a/4, 111a/4,5,
128b/2
hep (Far.): tamamiyle;
hepsi, tamamı
109b/11, 112a/7,
113a/1, 125a/10,
131a/10, 158b/6,
169b/5
her (Far.): her, herbir
110a/2, 110b/1,
113b/2, 124a/9,

128a/7,128b/4,134a/11,
137a/7, 137b/4,142
b/7 ...
h. bir: 157a/6, 157b/1,
11
h. birinüñ: 115b/3
h. kim: 120a/4, 123b/4,
10, 127b/4,130b/3,
143b/4, 146b/5, 158
a/4
h. kimi: 133b/9,10
h. niçe: 119b/6, 158b/5
hergiz (Far.): asla, ka-
tiyen, hiçbir zaman
110b/9, 111a/4, 113
b/10, 114a/6, 146a/11
ḫışım (Ar.): akraba, yakın
h. -lık: 125b/8, 151b/10
ḫıyānet (Ar.): hainlik
h. eyle-: ihanet etmek
125b/11
h. üzere: 109a/5
hiç (Far.): hiçbir; yok, az
133b/7, 136b/4, 141
a/5, 150b/11, 151b/5,
163b/6, 155a/6, 166
b/7, 167a/7
h. kimse: 164b/7
ḥikāyet (Ar.): durum,vaziyet
h. eyle-: anlatmak
154b/3, 167b/4
ḥikmet (Ar.): hikmet
h. -i: 126b/4

ḥisāb (Ar.): hesap verme
h. eyle-: hesaba çek-
mek
137a/2, 142a/11
h. -ından: 135b/2
h. -larından: 137b/9
h. -ludur: 107a/1
h. -undan: 135b/2
ḫon (Far.): sofra; yemek
127a/6, 127b/1
ḫor (Far.): zelil, alçak
h. -lar: 116b/8,
169a/8
h. -lardansın: 155a/7
ḫorlıḳ: alçaklık
112b/5, 114a/2,
146a/3
ḫoşnūẕ (Far.): memnun
h. ol-: memnun olmak
106b/4, 128b/2
ḫoşnūẕlıḳ: memnun olma
105b/11
h. -(ġ)ına: 109b/5
ḫurma (Ar.): hurma
149a/7,8
h. agacından: 142b/10
hüccet (Ar.): delil, a-
yet
152b/3, 157b/10
163b/1,7, 165a/7
168a/7, 151a/2
h. -ler: 143b/4
h. -lerile: 167b/6
112a/10

h. -ümüzdür: 140a/4
h. üzereven: 136a/5
ḥük(ü)m (Ar.): hüküm, karar
h. eyle-: hüküm vermek 107b/7, 114a/4,7, 114b/1, 115a/1,115 b/1, 145a/1, 148a/11 165b/8, 166a/8
h. olın-: karar vermek, hükme bağlamak 136a/10
h. -din-yana: 116a/4
h. -i: 114a/9
h. -leri: 145a/6
h. -ünü mi: 116b/3

-I-

ıldu z: yıldız
139a/4
-lar: 142b/1
-ları: 161a/9

ıraḳ: uzak
ı. ol-: uzak olmak
132a/1

ırmaḳ: akarsu, ırmak
108b/10, 122a/2,
159a/11

ışmarla-: bir şey için istekte bulunmak, tenbih etmek
151b/11

-İ-

ikindü: ikindi
125b/6
il: il, memleket,yer
111a/9, 161b/7,10
i. -ine: 108b/4
iler(ü):önce,evvel; ileri
121b/2, 124b/9,
129a/8, 129b/10,
133a/1, 134a/5,
152a/11, 158b/4,
161a/4, 169a/11,
158a/2
i. -den: 107a/6, 112
b/7, 117a/8, 117
b/3, 120b/10, 132
a/6, 140a/8, 153
a/1, 167b/7
i. -di: 150b/10
i. -ki: 141b/1,142a/2
i. -kilerüñ: 131b/11
i. var-: öne geçmek
158a/2
iley: ön, ön taraf
i. -de: 161b/5
i. -dedür: 115a/4,6,11,
141b/1
ilḥām (Ar.): ilham
i. eyle-:ilham etmek
ilk: ilk, birinci
i. -iven:

ilkingi: ilk önceki
i. -lerümüze: 127b/2
illā (Ar.): ancak
105b/5, 106a/10,
108b/2, 109a/5,
110a/7, 112b/6,
112b/6, 117a/1,
117b/2, 120a/8,
120b/2, 123a/5,
124a/11 ...
ʿilm (Ar.): ilim
i. -i: 140b/9
İlyās (Ar.): Hz. İlyas
i. -a: 140a/11
īmān (Ar.): inanma, iman
156b/4
i. getür-: iman etmek,
inanmak
105b/4, 105b/8, 107
a/10, 108a/2, 112
b/9, 116a/5, 117a/2
119b/1,2, 121b/2,
122a/5, 122b/8,123
a/6,123b/3,124b/4...
i. içinde: 153a/2
i. -a: 107a/8
i. -larını: 140a/2
īmin (Ar.): emin, güvenilir
i. ol-: korkusuz olmak
167a/7,8,10
īminlik: emniyet, güven
139b/11, 140a/3

i. -lerini: 118b/6, 137a/1
i. -lerunuzi: 108b/9
i. -lü: 128a/10

i. -lü: 128a/10
i. -lüdür: 113a/8, 143b/3, 147a/9, 149a/2
i. sür-: başkasının işini yapmak, vekalet 144a/1, 154a/7
işbu: bu, şu (krş. uşbu)
i. -na: 126a/4, 159b/1
i. -nlar: 160a/10
işit-: işitmek
i. -dük: 107b/11
i. -(d)eler: 121b/6
i. -meyeler: 167b/4
i. -üñ: 126a/7
i. -(d)ürler: 133a/11
işidici: işiten
i. -dür: 120b/7, 130a/8, 145a/7
i. -ler: 113b/6
i. -lerdür: 113b/6, 114a/3
işle-: işlemek, yapmak
i. -di: 135a/1, 135b/9, 135b/11, 158a/4, 119b/3, 123a/6,8,9
i. -diler: 108a/7, 121a/4, 146b/3, 147b/8, 157a/1,159a/8
i. -mediler: 124b/9
i. -meyelerdi: 144b/9, 148b/4
i. -meyeseñ: 119a/3
i. -rler: 109a/11,112b/2, 118a/3, 119a/1, 121a/5, 134a/9, 144a/5, 146a/8, 147a/3, 140b/8, 153a/5
i. -rsiz: 108a/6, 125a/11, 136b/9, 147b/8, 170a/10
i. -rüz: 161a/4
i. -ye: 113a/9
i. -yevüz: 161a/3
işleyici: işleyen
i. -ler: 123a/10, 136a/1
i. -lerüñ: 165a/4
i. -ven: 148a/4
it: it, köpek
i. öğret-: köpeği ava hazırlamak 106b/9
i. -i ṣal-: av için köpeği salmak 106b/11
iʿtibār (Ar.): ibret alma, ehemmiyet
i. -suz: 122a/10
iv-: acele etmek
i. -e: 161a/8
i. -erler: 113b/3, 116a/10, 118a/1
i. -ersiz: 136a/7,9
ivici: acele eden
i. degül: 124b/8
iy: ey, ah, ay(hayret) 105b/4,8, 107a/10,

108a/2, 109a/11,
110b/5, 111a/4,
112b/8, 113b/3,
116a/5, 116b/5,
117b/1, 119a/1...

i. vāyli: eyvah, yazıklar olsun
112a/2

i. kāşke: ah keşke
132a/4

i. bayıḳ: dikkat edin
170b/4

iyleyici: eyleyen, yapan
i. -leriken: 169a/9

iz: adım, iz; arka, peş
i. baṣdur-: takip ettirmek
115a/3
i. -ine: 149b/3
i. -leri: 115a/3

-K-

Kā'be (Ar.): Kabe
k. -i: 124a/5
k. -ye: 105b/9,10, 123b/7

Ḳābil (Ar.): hz. Adem'in oğlundan biri 111b/3

ḳabīle (Ar.): topluluk, kabile
k. -si dapa: 163b/4, 165a/5
k. -sine: 162b/4

kābīn (Far.): mehir
k. -lerin: 107a/6

ḳabūl (Ar.): benimseme, kabul etme
k. olın-: 113a/3

ḳaçan: ne zaman, ne vakit; -dığı zaman 106a/1, 107a/10, 111a/2, 117b/9, 121b/6, 122b/5, 123a/7, 125a/3, 125b/1, 135b/7...

ḳādir (Ar.): gücü yeten, muktedir
k. -dür: 130b/7,133b/2

kāfir (Ar.): kafir 113b/4
k. ol-: 106b/2, 108 a/9, 112b/11, 109 b/8, 120a/1,7,10, 121a/1,6, 122a/1, 125a/1, 127a/1...
k. -ler: 114b/7, 119a/11 124b/9, 128a/8, 133 a/11, 140b/11, 145 a/9, 146a/4, 147b/5, 158b/3, 167b/8
k. -lerdür: 159b/11, 166b/6
k. -lere: 146a/7
k. -leri: 106a/2, 117 a/8, 167b/1
k. -lerden: 105b/10
k. -ler üzere: 116b/9, 119a/5, 160b/4

kāfirlik: inanmama, inkar 119a/10
k. içine: 113b/4, 118a/11

kağıd (Far.): kağıt
k. -lar: 141a/8

ḳahr (Ar.): güç, kudret, üstünlük
k. eyle-: üstün gelmek 136b/9
k. it-: yok etmek 170a/3

ḳaḳı-: öfkelenmek, gazap etmek
k. -dı: 121a/7

ḳaḳımaḳ: öfkelenme 163a/10

ḳal-: geri kalmak
k. -mayalar: 158a/2

ḳalıcı: geri kalan
k. -lardan: 165a/2
k. -lardur: 158a/7, 159a/10

k. -lariken: 122a/3, 128b/1, 147a/8

kālib: Yefunne'nin oğlu 110b/11

ḳan: kan

k. dökülmiş: akıtılmış kan 150a/7

k. -a dön-: kana benzemek 170b/10

ḳanı: hani, nerede 158a/11

ḳande: nerede, hani

k. -dur: 131a/11

ḳangı: hangi

k. -sı: 139b/11

ḳapla-: kuşatmak, ihata etmek

k. -dı: 139a/7, 149 b/7,11, 166a/5

k. -maz anı: 143b/1

k. -yu gözleri: 143b/2

ḳapu: kapı

k. -ları: 159a/3

k. -larını: 134a/11

k. -ya: 111a/1

ḳarañulık: karanlık

k. -dan: 109b/6

k. -(ġ)ıla: 139a/4

k. içinde: 153b/9

k. -lar içinde: 146a/6

k. -ları: 128b/8

k. -larında: 137a/4, 142b/2, 136b/3

ḳarar (Ar.): durma, karar kılma 167b/10

k. dutacak yir: yerleşilecek yer 156b/1

ḳardaş: kardeş (krş.karındaş)

k. -larından: 140b/4

ḳarġa: karga

k. -layın: 112a/3

k. -yı: 116b/11

ḳarındaş: kardeş

k. -ı: 162b/5, 163b/5, 165a/5

k. -ın: 111b/10

k. -ınuñ: 112a/2

k. -uma: 111a/7

k. -umuñ: 112a/4

ḳarışdur-: karıştırmak

k. -a: 137a/10

k. -alar: 148b/3

k. -madılar: 140a/2

ḳasd (Ar.): azim, niyet; hücum, saldırı

k. eyle-: 105b/10, 107b/5, 108a/11, 123b/5

ḳat: yan, nezd, huzur

k. -ında: 128b/11, 146b/4, 147a/2

k. -ındadur: 136a/11, 144a/8, 170b/5

k. -ından: 116b/1

k. -larındadur: 114a/3

k. -umda: 136a/6,9

k. -umdadur: 135a/4

ḳatı: acıklı; sert; kuvvetli; zor, çetin
106a/6, 161b/11
k. -rağın: 121b/1
ḳatılıḳ: şiddet; felaket
k. -ıla: 134a/6, 166b/8
k. -lığumuz: 154a/9, 167a/7
k. -larından: 141b/8
ḳatlanmaḳ: sabretme
k. -(ğ)ı: 169b/8
ḳavī (Ar.): şiddetli
k. -ler: 116b/8
ḳavl (Ar.): söz, yemin
167b/10
ḳavm (Ar.): kavim, kabile
106a/2, 108a/4, 108 b/5, 111a/8, 119a/11, 113b/6, 116a/4, 116 b//7, 122a/1, 124b/8, 140b/11, 157b/7 ...
k. -den: 150b/6
k. -dür: 117a/11
k. -e: 116a/8, 119a/5, 142b/3, 143a/3, 147a/1, 160b/10, 162a/1
k. -i: 131a/1, 140a/4, 147b/7, 154a/9,10
k. -ile: 137b/8, 160a/6
k. -inden: 162a/5, 162 b/7, 163a/4, 164a/4, 165a/10, 166a/9, 167b/2...
k. -ine: 110b/2, 164 b/6, 170a/3
k. -ini: 165a/2, 169 b/3,10, 170a/11
k. -inüñ: 164b/10
k. -lere: 150a/4
k. -üm: 110b/2,5,8, 148a/3, 162a/3,6, 162b/5,9, 163b/5, 164b/3, 165a/6, 166b/4
k. -ümlerümden:139a/9
k. -üñ: 120b/9, 134 b/2, 137b/2
k. -ümüz: 166a/7
k. -üñüze: 122b/2
k. -siz: 164b/9
ḳayğu: kaygı, elem, keder
k. -dan: 137a/7
ḳayğulu: kaygılı
k. eyle-: üzmek, kaygılandırmak
113b/3, 124b/6
ḳayğulan-: üzülmek
k. -dı: 132b/10
ḳayğur-: kaygılanmak
k. -alar: 119b/4, 135a/2, 158a/5
k. -asız: 160b/1
k. -ma: 119a/11
ḳayur-: üzülmek, kaygılanmak
k. -ma: 111a/10
ḳazan-: işlemek, yapmak; sevketmek, yüklemek

k. -alar: 144b/11, 145b/9,10
k. -dı: 138a/3,6
k. -dılar: 113a/7
k. -duñuz: 136b/6
k. -madı: 153a/1
k. -masuñ: 106a/1, 108a/4
k. -urlar: 167a/5
k. -ursız: 129a/3
ḳazanıcı: işleyen, yapan
k. -lardur: 145a/1
ḳazı-: kazımak
k. -r yiri: 112a/1
keçi: keçi
k. -den: 149b/5,6
kelime (Ar.): kelime
k. -lerini: 133a/4
kendüz: kendi, kendisi
k. -ilerin: 113a/2
k. -ilerine: 131a/7, 146a/10, 154b/7, 161a/4
k. -ileri üzere: 147b/5 158b/2
k. -ilerümüz üzere: 147b/3
k. -in: 138a/4
k. -i üzere: 135b/9, 153b/5
k. -iyçündur: 143b/4
k. -ümüze: 156a/9
kendü: kendi, kendisi ((krş. kendüz)
k. üzere: 130a/4
kerre (Ar.): kez, defa 142a/2, 144a/11
kes-: kesmek
k. -dük: 163b/3
k. -em: 169b/3
k. -üñ: 113a/6
kesil-: kesilmek
k. -di: 134b/2,142a/5
k. -e: 112b/3
kesilmek: kesilme
k. üzere:110a/9
keşiş (Far.): keşiş
k. -lerdür: 121b/5
ḳıġır-: bagırmak, çagırmak, nida etmek
k. -dı: 156a/6, 159 b/5,8, 160a/7, 160b/1
k. -dılar: 160a/2
k. -duñuz: 117a/10
ḳıġırdıcı: bagıran, çagıran, nida eden 159b/8
ḳıġırınıl-: nida olunmak, çagırılmak
k. -dılar: 159b/4
ḳıl-: yapmak, etmek
k. -a: 107b/7,
k. -acaḳ yir/namaz/: namaz kılınacak yer 157a/6, 157b/1

k. -adı: 115b/5
k. -dı: 110b/3, 142b/1, 163a/3
k. -dılar: 143a/4
k. -duk: 109a/2, 115 b/3, 154b/9, 156b/11
k. -madı: 124b/10
k. -mazsañ: 156a/10
kılıcı: kılan, yapan 113a/10, 120b/1,135 b/11, 138a/4
kılın-: eda edilmek
k. -asız: 152a/9,162b/1
kımār (Ar.): kumar
k. oynamak: 122b/8
k. -da: 123a/1
kındur-: teşvik etmek
k. -duk: 109a/9
kırk: kırk
k. yıl: 111a/9
kısmet (Ar.): kısmet, pay
k. eyle: paylaştırmak 122b/9
kıyāmet (Ar.): kıyamet 132b/4, 134a/1,148a/2
k. güni: 109a/10, 130a/5 147a/7, 157b/6
k. günine:degin: 118b/2
k. güninüñ: 113a/2
kıymetlü: kıymetli 156b/4
kız: kız
k. -lar: 143a/5

kızlık: kıtlık
k. -ıla: 170a/11
ki (Far.): bağlama edatı 151a/4, 155b/6, 160a/4, 161a/6
kibr (Ar.): kibir, büyüklenme, böbürlenme 157b/9
kiçi: küçük
k. deve: yük taşıma çağına gelmemiş deve 149b/2
kilid (Far.): kilit
k. -i: 136a/11
kim: bağlama edatı, ki 105b/9,10, 107b/7, 108a/1,4, 108b/1, 109a/7, 110a/2, 112a/3, 115b/2, 122a/2, 131a/1, 135a/2, 135b/5 ..
kim: soru zamiri 141a/6
k. -dür:130a/3, 131a/7 134b/6, 152b/4, 158a/8, 116a/4, 141b/4
kim: kimse, her kim ki 107a/8, 109b/9, 112a/6,8, 113a/8, 113b/10, 114b/6, 115a/1, 116a/7, 116b/6, 143b/5...

k. -i: 133b/9,10
kimse: kişi, kimse, fert
125a/1, 130b/1,
164b/7
k. -ye: 110b/4, 127b/6
kīne (Far.): kin
159a/11
kiri (Far.): ücret, karşılık
141a/2,168b/6
kişi: kişi, adam, fert
k. -suz: 112a/6
k. -yi: 11a/6,8
ḳo-/ḳoy-: bırakmak, terketmek
137b/11, 141a/10,
144b/9, 148b/4,
k. -dılar: 160b/7
k. -duñuz: 142a/2
k. -ñ: 145b/8, 163b/8
k. -r mısañ: 169b/10
k. -a: 169b/11,170a/9
k. -avuz: 144a/11,
160b/6, 163a/7,
170a/1
k. -uñ: 124b/11
ḳonıl-: meydana çıkarılmak
k. -a: 138a/2
k. -dı: 138a/6
ḳopar-: diriltip kaldırmak
k. -a: 133a/11
ḳoparıl-: haşredilmek
k. -asız: 138b/5

ḳorḳ-: korkmak
k. -alar: 126a/5
k. -am: 139b/8
k. -ar: 123b/1
k. -arın: 130b/2,139b/6,
162a/4
k. -arlar: 110b/11
k. -aruz: 116a/10
k. -man: 106b/2,114b/4
k. -mazın: 139b/5
k. -mazlar: 116b/10
k. -maz mısız: 162b/6
k. -mazsız: 139b/9
k. -un:106b/3, 114b/5
ḳorḳıdıcı: korkutan
k. -lar: 114b/11
ḳorḳıt-: korkutmak
135a/8
k. -(d)am: 131a/1
k. -(d)asañ: 141b/1,
154a/5
k. -(d)ılar: 169a/3
k. -(d)urlar: 147b/2
k. -ı ḫaber vir-:uyarmak
162b/1, 163a/3
ḳorḳu: korku
119b/4, 135a/1
158a/5, 160a/11
k. iken: 161b/3
ḳov-: kovmak, uzaklaştırmak
k. -asañ: 135b/3
k. -ma: 135a/11

ḳoyın: koyun (krş. koyun)
k. -dan: 149b/6, 150b/1
ḳoyun: koyun
124b/11
k. -dan: 149b/5
kör: görmeyen, kör
k. -ler: 162b/4
köşk: köşk
k. -ler: 164a/1
köy (Far.): köy
154a/8
k. -de: 146a/9, 166b/7
k. ḳavmini: 166b/8
k. -ler kavmi: 167a/2,6
k. -leri: 147b/8, 167b/4
k. -ümüzden: 165b/11
k. -üñüzden: 164b/11
ḳul: kul, yaratık
k. -larından: 140b/7, 170a/5
k. -ları üzere: 130b/8, 136b/9
ḳulaḳ: kulak
k. -larunuzı: 134b/4
ḳullanmaḳ: kullanmak
k. -da: 142a/5
Ḳur'ān (Ar.): Kur'an
124b/7, 130b/11, 131a/9,141a/2, 152a/8, 160b/9
k. -a: 141b/3
ḳurbağa: kurbağa
k. -lar: 170b/10
ḳurbān (Ar.): kurban
105b/9,10, 111b/1, 124a/6,7
k. eyle-: kurban etmek
111b/1
k. iken: 123b/7
k. -um: 153a/11
ḳurtar-: kurtarmak
k. -asın: 137a/5
k. -dı: 166a/3
k. -duk: 162b/2, 163b/2, 165a/1
k. -ur: 137a/3,6
ḳurtıl-: kurtulmak
k. -asız: 112b/10, 122b/10, 163a/6
k. -maya: 131a/9
k. -maz: 148a/6
ḳurtılıcı: kurtulacak olan
k. -lardur: 154b/5
ḳurtılmaḳ: kurtulmak
k. -dur: 130b/5
ḳuru: kuru
136b/4
ḳuş: kuş
126b/7
k. sureti: 126b/6
ḳuşaḳ: kuşak
125a/1
ḳuşluḳ: kuşluk vakti
k. -(g)ın: 167a/9
ḳut: ugur, bereket
k. -suz: 170b/4

ḳuvvetlendür-: desteklemek

k. -dum: 126b/2

k. -esiz: 108b/7

ḳuvvetlü: güçlü, kuvvetli

k. -ler: 110b/8

ḳuyruḳ: kuyruk

150b/3

-L-

levḥ (Ar.): her şeyin aslının yazılı olduğu yer, levhe'l-mahfuz
132b/8, 136b/5, 138a/1

levḥe'l-maḥfūẓ (Ar.): korunan levha (krş. levh)
l. -da: 110b/6
l. içinde: 133b/6

Lūt (Ar.): Hz. Lut
l. -ı: 164b/5
l. ḳavmi: 154a/9

-M-

mādām (Ar.):madem
m. -ki: 124a/3
m. -kim: 128a/5
māl (Ar.): mal, varlık
m. -ına: 151b/6
mālik (Ar.): sahip, malik
m. ol-: sahip olmak
109b/9, 113b/10
maᶜṣiyet (Ar.): günah
m. -dür: 146a/1,
150a/8
Medyen (Ar.): Kızıldeniz
sahilinde bir bölge
m. kabilesi: 165a/5
meger (Far.): ancak, yalnız, müstesna
130b/6, 131b/2,11,
132a/9
Mekke(Ar.): Mekke
m. ḳāfirleri: 167b/1
m. ḳavmi: 131a/1
m. -yi: 141b/2
mekr (Ar.): hile, düzen
m. -inden: 167a/10,11
Meryem (Ar.): Hz. İsa'nın
annesi
m. oğlı: Hz. İsa
109b/9, 120a/2,
121a/1, 126a/11,
127a/5,11, 127b/7
m. oğlını: 109b/10,
115a/3

minnet (Ar.): iyilik, bagış
m. eyle-: bagış, karşılıksız vermek
135b/5
mīrāṣ (Ar.): miras
m. al-: varis olmak
167b/1
m. vir-: mirasçı kılmak
170a/5
m. virinil-: mirasçı
olmak
159b/1
miskin (Ar.): fakir
m. -e: 123b/8
m. -lere: 122b/1
m. -ler taamı: 123b/8
Muḥammed (Ar.): Hz. Muhammed
121b/9, 141b/1
m. -i: 119b/10
muḳīm (Ar.): devamlı yapan,
devam eden; yaşayan
m. ol-: bir işi devamlı yapmak; oturmak
166b/1
murdār (Far.): murdar,pis
106a/7
Mūsā (Ar.): Hz. Musa
110b/2,8, 111a/4,
141a/7, 168a/3,
169a/10, 170b/4
m. ḳavmine: 170a/3

m. iken: 153a/10
m. -lar içün: 146b/6
m. -lar iken: 169b/8
m. -laruñ: 153b/3
m. -laruz: 127a/4
müsülmānlıḳ: İslamiyet
m. -(g)ı: 106b/5

müşrik (Ar.): Allah'a ortak koşan kimse
m. -lerden: 139b/3, 143b/10, 148b/1, 153a/11
m. -lersiz: 146a/3
müzd (Far.): karşılık, mükafat
m. ulu: 108a/8
m. yolı: 155b/1

-N-

nafaka (Ar.): yardım, infak; geçimlik
n. eyle-: yardım etmek
118a/9
namāz (Far.): namaz, salat
n. kıl-: namazı eda etmek
157a/6, 157b/1
n. dapa: 107a/10, 117a/10
n. -dan: 133a/2, 125b/5,6
n. -ı: 108b/6, 117a/2, 135a/11, 135b/1, 138b/4
n. -ları üzere: 141b/3
n. -um: 153a/11
nār (Far.): nar
143a/1
n. -ı: 149a/9
naṣrāni (Ar.): Hristiyan
n. -ler: 110a/3, 119b/2
n. -leri: 116a/6
n. -lerüz: 109a/7, 121b/4
ne: ne, ne de, hangi, hangi şey
n. dagı: 105b/9,10, 119b/4,120b/7, 124b/10,11, 125a/1, 135a/1,10, 138a/4, 150a/9, 150b/8,9, 160b/1
n. -dür: 145b/3
n. -kim: 106b/8, 128b/4
n. nese: 106b/7,126a/9 130b/9,
n. nesene: 132b/6, 144a/8
n. nesne: 168b/4
her n. : 170b/6
nefes (Ar.): soluk,nefes
153b/5
n. -den: 142b/4
nefs (Ar.): kendi, kişi, şahıs, nefis
138a/2
n. -dedür: 128a/1
n. -e: 151b/9, 152b/11, 159a/8
n. -i: 151b/4
n. -ler: 115b/9
n. -leri: 120b/9, 151a/6
n. -leri içinde: 116b/2, 119b/7
n. -lerine: 130a/6
n. -lerüñüz: 136a/4
nese: şey (krş. nesne, nesene)
110a/2, 110b/1, 113b/2, 126a/9, 129a/9, 130b/9, 131a/11,..
n. -ler: 154b/9
n. -yi: 124a/9, 144b/3, 152a/6, 166a/5

nesene: nesne, şey (krş. nesne)
114a/6, 119a/6, 125 a/7, 130a/7, 133b/7, 135b/2,3, 137b/10, 138a/6...
n. -ye: 109b/9
nesne: nesne, şey
142b/8, 153b/10, 168b/4
n. -lerden: 124b/5
n. -nün: 153b/4
n. -yile: 123a/11, 139 b/7, 143a/9,11
nice/niçe: nasıl; hayli, bir çok
116a/1, 118b/2, 129a/7, 152b/9,10, 153b/9, 158b/5
n. -kim: 118b/2, 119b/6
n. -leri: 135b/4
n. -müz: 147a/6
n. -müzile: 147a/6
n. -ñüze: 137a/11
n. -ñüz: 156a/11
n. -ñüzi: 153b/9
n. -si: 116a/6, 118b/11, 144b/7
n. -sinden: 115b/10
n. -sini: 147a/10
n. -sinüñ: 116a/7
n. -ye:144b/7, 147a/10, 156a/11
n. -yle: 135b/5

niᶜmet (Ar.): iyilik, ihsan
n. -ini: 107b/8,10, 108a/11, 110b/2, 163a/5
n. -lerini: 164a/2
n. -ümi: 106b/4, 126b/1
nişān (Ar.): alamet, belirti, nişan; ayet,delil
127b/2, 129a/3, 133 b/2,3, 144a/7, 168 a/9, 170b/7
n. -dur: 163b/8
n. -ı: 132a/5
n. -ıyıla: 162a/2,8
n. -lar: 144a/8, 170b/10
n. -lardur: 143a/3
n. -ları: 120b/4, 134b/7, 142b/3,5, 144b/3, 152b/9,10
n. -larına: 169b/7
n. -larından: 129a/4
n. -larumuzı: 163b/4
n. -larumuzıla: 168a/1
nişe: niçin, neden; nasıl olacak
110a/4, 118a/4, 129b/5, 133b/1, 134a/7
nite: nasıl
112a/1, 120b/4,5, 130a/2, 131b/4, 134b/7, 137b/1, 139b/8, 142a/2,9...

n. -kim: 118a/9, 131a/5,
144a/10, 148a/1,
160b/7

n. ol-: nasıl, nice olma
143a/7, 165a/4, 165
b/4, 168a/2

nūḥ (Ar.): Hz. Nuh

n. ḳavmi: 163a/4

n. -a: 140a/7

n. -ı: 162a/2

-O-

od: ateş, cehennem ateşi 147a/7
o. içine: 158b/5
o. isleri: 111b/9, 158a/7, 159b/6, 160b/1
o. üzere: 132a/3
o. -dan: 113a/4, 155a/4
o. -dur: 120a/6

oğlan: ogul, erkek çocuk
o. -lar: 143a/5
o. -ları: 120a/3, 156 b/3, 156b/7, 157a/11
o. -ı: 143a/8, 158a/8
o. -ların: 148b/2
o. -larını: 149a/3
o. -larından: 121a/1, 140a/8, 140b/3, 148a/1
o. -laruñuzı: 151b/1
o. -ları üzere: 112a/5

oġ(u)l: erkek çocuk, ogul
o. -can: yavru, rahimdeki cenin 149b/7,11
o. -ı: 109b/9, 120a/2, 120b/1, 121a/2, 126 a/11, 127a/5, 127b/7
o. -ını: 109b/10,115a/3
o. -ınuñ: 111b/1
o. -larını: 131a/6

oḳ: ok
o. -lar: 122b/9
o. -larıla: 106a/11

oḳı-: okumak, çagırmak 111a/11
o. -duñ: 143b/7
o. -r: 138b/2

oḳın-: okunmak
o. -ur: 105b/6

oḳu-: okumak
o. -ñ: 161a/11,161b/3
o. -rlar: 158a/4
o. -yam: 151a/9

okumak: okuma
o. -(g)ından: 152b/1

ol: 3. teklik şahıs zamiri; işaret sıfatı, o 105b/5, 106a/7, 107 a/9, 108a/5, 110 a/1, 110b/3, 116 b/1, 117b/5, 131 b/5, 136b/1, 137 a/2, 139a/4 ...
o. -dur: 129a/1, 136 b/9, 137a/8, 138 b/3, 142b/1,3,6, 149a/6, 153b/8, 161a/6, 161b/4
aña: 108a/6, 109b/5, 110a/6, 111a/2,4, 111b/10, 112a/1, 113a/7, 113b/1, 116b/11 ...

anıñuçun: 151b/11, 154b/7
anuñ üzere: 106b/11, 114b/4, 116b/1, 117b/6, 120a/5, 125a/6, 127a/10, 132a/2, 133b/2 ...
anuñdur: 113a/11, 123 b/2, 130a/7, 138b/1, 161a/10
anlardur: 113b/11, 116 b/3, 117a/2, 138a/5, 140b/8, 141a/1
anlardandur: 116a/8
anlaruñıla: 121a/6, 151a/6
anlaruñıçun: 121a/7, 155a/9
anuñılaydı: 162b/2
anuñıladur: 170b/4

ol-: olmak, bulunmak, var olmak, kalmak
o. -a: 108b/10, 122b/10, 125a/11, 127b/1, 136a/1, 138b/7, 139a/3, 143a/7, 150a/5, 154b/4 ..
o. -adı: 140b/7
o. -adum: 139a/8
o. -adı: 140b/7
o. -aduḳ: 152b/2
o. -alalar: 111a/10, 116b/1, 144b/1, 144b/2 ...
o. -alardı: 121a/9
o. -am: 112a/3, 130a/11
o. -añ: 125b/10
o. -asañ: 111b/8, 135 b/3, 163a/8
o. -ası: 160b/11
o. -asıdur: 137b/4
o. -asına: 160b/11
o. -avuz: 127a/10, 168b/9
o. -ayıduḳ: 130a/5
o. -dı: 109b/8, 111 b/11, 112a/4, 120 a/1, 128b/2, 130a/2, 130b/1, 131b/5, 132 a/6, 132b/2, 134a/8 142a/5, 145a/6...
o. -dılar: 112b/11, 114b/2,4, 116b/6, 117b/4, 118a/3, 119 b/10, 120a/7, 121a/1, 124b/9, 125a/1 ...
o. -dılardı: 131b/5, 132a/6, 140b/8, 144 b/5, 158b/2
o. -dılarıdı: 162b/4, 169a/7
o. -dıñısa: 164a/11
o. -duñuzısa: 140a/1
o. -dıyısa: 125a/6, 125b/7, 151b/10
o. -duğıdı: 152a/11
o. -dum: 106b/4, 112a/2, 128a/4,5

o. -dumısa: 127b/11
o. -duñ: 109a/4, 128a/6
o. -duñısa: 166a/1
o. -dıñısa: 164a/11
o. -duñısa: 166a/1
o. -duñuz: 109b/2, 125 a/11, 124a/3, 142a/6, 150a/1, 153a/10, 154 a/10, 155a/1, 165 b/3, 164b/10...
o. -duñuzdı: 113b/1, 132b/2, 153b/7, 158 a/11, 160a/9
o. -ırısam: 130b/2
o. -ısa: 140b/10, 149 a/1
o. -madı: 127b/10, 131 b/2, 143a/8
o. -madılar: 119a/5, 163b/4, 166b/1,167b/6
o. -madın: 123b/10
o. -maduġıdı: 159b/1
o. -maduk: 154b/3
o. -masuñ: 154a/4
o. -maya: 124b/1, 150 a/11, 155a/5, 166 a/4, 167a/10
o. -mayasañ: 113b/10
o. -mayasız: 155b/11, 156a/1
o. -suñ: 135b/8, 160a/3
o. -uñ: 108a/1
o. -ursañuz: 134a/2, 146a/3
o. -ur: 129a/11
o. -ursız: 132b/2
o. -ur mısız: 117b/1
o. -uruz: 156a/10

olıcı: olacak olan
o. -lar: 148a/3, 154b/3
o. -lardan: 112a/4

olın-: olunmak, edilmek
o. -a: 106b/5, 136b/7
o. -aydu: 136a/10
o. -dı: 106b/5, 106 a/6,106b/7, 107a/1, 120b/11, 124a/1, 125b/11, 130b/11, 141b/5, 145b/4
o. -duñuz: 145b/5
o. -madı: 141b/6
o. -maya: 113a/3, 138a/5, 153a/7
o. -mış: 145a/3, 150a/5
o. -mışdur: 111a/9, 148b/11
o. -mışlarken: 161a/9
o. -suñlar: 118a/8
o. -ur: 135a/6

olmak: olma, gerçekleşme
o. -(g)a: 123b/10, 138a/2
o. -(ġ)ıla: 165b/1
o. -(ġ)ın: 123b/9

oran: had, sınır, ölçü
o. -dan geç-: sınırı aşmak 157b/2

o. -dan geçür-: israf etmek
157b/2

orta: orta, ara, orta derece
o. dut-: orta yolu tutmak
118b/11
o. -sından: 117b/9, 120b/11, 122b/2

ortaḳ: ortak, şerik
o. eyle-: şirk koşmak
120a/4, 121b/2, 123b/9, 131a/11, 134a/4, 139b/1, 151a/9, 157b/9
o. -(ġ)ı: 153b/2
o. -lar: 143a/4
o. -ları: 148b/2
o. -lardur: 142a/5, 149a/1
o. -larına: 148a/11
o. -larumuzuñdur: 148a/9
o. -larunuz: 151b/1

oruç (Far.): oruç
o. Dut-: 123b/9
o. -dur: 122b/4

ot: ot, bitki
o. -ı: 161b/10

otur-: oturmak, kalmak
o. -am: 155a/9
o. -ma: 137b/7
o. -mañ: 165a/11

oturıçı: oturan
o. -laruz: 111a/6

otuz: otuz
126b/3

oyın: oyun
132b/7
o. -a: 117a/7,11

oyna-: oynamak (krş. oyun)
o. -rken: 167a/9
o. -rlarken: 141a/10

oynamaḳ: oynama
122b/8

oyun: oyun (krş. oyın)
138a/1, 160b/5

-Ö-

ödünç: ödünç, borç
ö. vir-: 108b/8
ögmek: övmek
159b/1
ögmeklik: övme, hamd ü sena
134b/3
ögünç: öç, intikam
ö. -i: 123b/10
ögüt: öğüt
141a/3, 162a/11, 163a/2
ö. al-: intikam almak
123b/11
ö. iken: 115a/7
öğütlen-: öğütlenmek
ö. -diler: 134a/10
ö. -eler: 156b/6, 170b/2
ö. -mezsiz: 139b/8
ögret-: öğretmek
ö. -(d) esen: 115b/6
ö. -(d)ürsiz: 106b/9
ögrediçi: öğreten
ö. -leriken: 106b/9
ögrenil: öğrenilmek
ö. -dünüz: 141a/9
ögret-: öğretmek
ö. -di: 106b/10
ö. -düm: 126b/4
ö. -dün̄: 143b/7
ö. -dün̄üz: 106b/9
ökçe: ökçe
ö. -lerümüz üzere: 138a/10
öl-: ölmek
ö. -esiz: 156b/2
ö. -meyesiz: 156a/11
ö. -miş: 106a/9
ölçmek: ölçme, tartma
ö. -(g)i: 165a/8
ölçek: ölçek
ö. -(g)i: 151b/8
öldür-: öldürmek
ö. -di: 123b/6
ö. -e: 123b/5
öldürül-: öldürülmek
ö. -miş: 106a/8,9
ölmek: ölme, ecel
ö. -(g)üm: 153b/1
ölü: ölü
146a/4, 150a/7, 161b/7
ö. -den: 142a/8
ö. -ler: 133a/11, 144b/2, 161b/9
ö. -leri: 126b/9
ö. -yi: 142a/8
ölüm: ölüm
125b/2,5, 136b/11, 141b/8
ön̄: ön
ö. -din: 157a/7
ö. -dingiler: 158b/10
ön̄ürt-: öne geçmek, acele etmek
ö. -medi: 164b/7

ört-: örtmek, kaplamak
ö. -di: 139a/4
ö. -e: 112a/1
ö. -em: 112a/3
ö. -er: 156b/4, 161a/8

örtü: örtü
ö. -ler: 159a/6

örtünil-: kaplamak
ö. -di: 155b/9

ötürü: sebebiyle, dolayı
109a/1, 112a/5, 114b/3, 116a/2, 118a/8, 121b/8, 132b/1, 135a/3, 138a/2, 141b/10 146b/4 ...
ö. -dür: 138a/6

-P-

pādişeh (Far.): padişah, melik; her şeye hükmeden
p. -lıġı: 113a/11, 128b/3
p. -lıġını: 139a/2

pādişehlıḳ: padişahlık, hükmetme
138b/8

perde (Far.): engel, mania
p. -dür: 160a/1

perrī (Far.): peri, cin
p. -lerün: 144b/7

pes (Far.): fakat, artık, işte, o vakit vb
106b/5, 107b/5, 110a/4, 110b/7, 111b/10, 112a/3, 112b/7, 113a/8, 114a/4, 114b/11, 115a/1, 115b/1 ...

peşīmān (Far.): pişman
p. -lar: 116b/2

peyġamber (Far.): nebi, peygamber
p. -den: 132a/1
p. -e: 144b/6
p. -ler: 133a/5, 147b/4, 165b/1
p. -leri: 129b/11

peyġamberlıḳ: peygamberlik
p. -(ġ)ı: 140b/10
p. -(ġ)ına: 121b/9

put (Far.): put
p. -lar: 122b/8,
p. -ları: 138b/11
p. -lar üzere: 106a/11

pūzīne (Far.): maymun
p. -ler: 117b/7

-R-

rahmet (Ar.): acıma, esirgeme, rahmet
152b/4
r. eyle-: acımak,esirgemek
130b/4
r. kıl-: acımak,esirgemek
106b/7, 112b/8, 113a/10, 120b/1, 124a/10, 135b/11, 154a/1,156a/10
r. kılın-: bağışlanmak
162b/1
r. içün: 152a/6
r. iken: 160b/10
r. ile: 163b/3
r. issi: rahmet sahibi
147b/10, 150b/5
r. -i: 130a/4, 135b/9, 161b/3,6
r. -ile: 163b/3

rahmetlü: rahmet sahibi
r. -dür: 117a/1
receb (Ar.): Arabi aylardan biri
124a/5
resīzelik : ergenlik çağı, rüşt
r. -(g)e: 151b/7
rükūʿ (Ar.): namazın rükünlerinden biri, rüku
r. eyle-: rüku a varmak
117a/3
rūzigār (Far.): zaman,asır
r. dön-: zamanın değişimi
116a/11

-S-

sāat (Ar.): vakit, an, saat
158a/2
s̱ābit (Ar.): isbat edilmiş, gerçek, sağlam
127b/11
s. ol-: ortaya çıkmak
169a/6
ṣabr (Ar.): sabır, azim
s. eyle-: sabretmek
133a/2, 165b/7,170a/4
ṣadaḳa (Ar.): bağış, sadaka
s. eyle-: bağışlamak
114b/11
ṣağ: sağ taraf
112b/4
ṣağ: canlı, sağ
s. eyle-: canlandırmak
126b/8
s. -larından: 155b/1
ṣaġ (Ar.): bin dirhemlik bir hububat ölçü birimi
123b/8
ṣağır: sağır
s. ol-: sağır olmak
119b/9,10
s. -lardur: 133b/8
ṣaḳın-: sakınmak, korunmak
115b/10
s. -alar: 135a/11
s. -alardı: 118b/5
s. -asız: 152a/4, 162b/1
s. -dı: 158a/11
s. -dılar: 123a/7,8,9
s. -mışlar: 167a/3
s. -uñ: 106b/11, 108 a/1,6, 108b/2, 112 b/9, 117a/9, 122 a/9, 122b/5,10, 122a/9, 124a/3, 124b/3, 126a/6, 127a/7, 138b/4...
s. -urlar: 132b/8, 137b/9,11
ṣaḳınıcı: sakınan, korunan
s. -lar içün: 115a/7
s. -lardan: 111b/4
s. -larıken: 107a/7
s. -larundur: 170a/6
ṣaḳınmaḳ: sakınma
s. içün: 108a/5
s. üzere: 106a/4
s. ṭonı: takva elbisesi
156b/5
ṣaḳla-: korumak
s. -dılar: 106b/10
s. -n: 125a/8
s. -r: 119a/4
ṣaḳlayıcı: koruyan
128a/6, 137b/3, 143b/6,11
s. -lar: 136b/10
ṣal-: bırakmak, memur kılmak
s. -duḳ: 140b/11
s. -ıcak: 106b/11
s. -ı ver-: bırakıvermek
124b/11, 125a/1

ṣāliḥ (Ar.): Hz. Salih
163b/5, 164a/7,11
ṣāliḥ (Ar.): iyi ve güzel amel işleyen
s. amel: faydalı iş
156b/4
s. -ler: 122a/1
s. -lerdendür: 140b/1
ṣalḳum: hurma sılkımı, başak
s. -lar: 142b/10
ṣan-: zannetmek
s. -alar: 146a/9
s. -duñuz: 142a/4, 169b/1
s. -mazlar: 146a/10
s. -urlar mı: 157a/10
s. -uruz: 162b/8
s. -ursız: 142a/6
ṣanmaḳ: sanma, zannetme
s. -dur: 169b/1
s. -(ġ)ıla: 148a/8
s. -larıyla: 148b/6
sarāy (Far.): yurt, diyar; saray
147a/1
s. -ları: 164b/2, 166a/11
s. -uñ: 148a/5
saṭun: ederini verip almak
s. al-: edirini verip almak
113a/2, 114b/5, 125b/7, 138a/4

ṣayrulıḳ: hastalık
116a/10
s. -(g)ıla: 134a/6
secide (Ar.): namazın rükünlerinden biri, secde 154b/11
s. eyle-: secdeye varmak
155a/1
s. iyle-: 169a/9
seç-: ayırmak; açıklamak
s. -dük: 160b/9
seçil-: ayrılmak
s. -mişler: 170b/10
sefer (Ar.): yolculuk
s. üzere: 107b/3
sekiz: sekiz
149b/4
selām (Ar.): selam
135b/8, 160a/3
s. yolları: 109b/5
selāmet (Ar.): eminlik
147a/1
Semūd (Ar.): Hz. Semud
s. kabilesi: 163b/4
sen: teklik ikinci kişi zamiri
127b/3, 128a/6, 130b/1, 133a/10, 155a/6,8, 155b/5, 166a/7, 169b/11, 162b/8,..
s. -den: 126b/10, 127b/3, 129b/10, 133a/1, 134a/5

ṣoñra: sonra
108b/11, 109a/10, 113b/8, 114a/10, 116b/7, 123b/2, 125b/6, 126a/6 127b/5, 135b/10, 137b/8, 138a/10...
s. ol-: 160b/11,16

ṣonraġı: sonraki
132b/8
s. gün: 119b/3
s. -lara: 158b/10
s. -larumuza: 127b/2

ṣor-: sormak
s. -arlar: 106b/7
s. -asız: 124b/6
s. -avuz: 154b/2
s. -dı: 124b/8
s. -mañ: 124b/5

ṣoy: soy
s. -ı: 156b/10, 168a/3

sög-: söğmek
s. -erler: 144a/2
s. -meñ: 144a/1

söyle-: söylemek
s. -diler: 131b/4, 164a/5
s. -düñ: 127a/9
s. -mişmisse: 144b/2
s. -r: 144b/7
s. -ridüñ: 126b/2
s. -rler: 145a/10
s. -rsiz: 151a/2

söylemek: söyleme
s. -(g)inden: 118a/5

söyleyici: söyleyen
s. -ler: 134a/2
s. -lerdür: 132a/8

söyündür-: söndürmek
s. -e: 118b/3

söz: söz, konuşma
s. içine: 137b/6
s. -i anuñ: 138b/7
s. -i: 145a/6
s. -ile: 122a/10
s. -leri: 109a/3
s. -lerini: 145a/7
s. -üñ bezenmişi: 144b/8

sözlü: söz sahibi
128a/10

ṣu: su
107b/5, 142b/7
s. -dan: 138a/7, 160b/3
s. -ları: 170b/10
s. -larun: 124a/1
s. -yı: 161b/7

ṣubḥ (Ar.): sabah
s. -ı: 142a/10

ṣunʿ (Ar.): kudret
s. -ın göster-: kudretini göstermek
138b/6

ṣūr (Ar.): kıyamet günü İsrafil'in üfleyeceği boru
s. içün: 138b/8

ṣuratlandur-: şekil vermek
s. -duk: 154b/11
ṣūret (Ar.): resim, şekil
s. -i: 126b/6
s. -inde: 129b/8
süci: içki içme
122b/8
s. -de: 123a/1
sümeye: boş yere, boşa
s. -ye: 124b/11
s. -ye salıver-: boşa bırakmak
124b/11

sünnet (Ar.): sünnet
s. -süz: 157a/7
sünük: kemik
150b/3
s. -lerüñüz: 123b/1
sür- : kovmak, uzaklaştırmak; sevketmek
s. -dük: 161b/6
s. -üñ: 107b/6
sürici: süren, uzaklaştıran
144a/1
s. -dür: 143b/1
sürül-: sürülmek
s. -miş: 155b/3

-Ş-

şaşurı: çarpraz
169b/4
şāz (Far.): sevinçli
ş. ol-: sevinçli, mutlu olmak
134a/11
şāzlık: mutluluk, sevinçli olma
166b/11
şefā'at (Ar.): iltimas, aracılık, şefaat
ş. eyle-: aracılık etmek
135a/10, 161a/2,3
ş. kıl-: 138a/4
şefā'atçi: aracılık eden
ş. -lerünüzi: 142a/4
şeh(i)r (Ar.): şehir
ş. içinde: 169b/2
ş. -lere: 168b/6
şerī'at (Ar.): Allah'ın emir ve yasaklarının tamamı
ş. -de: 121a/4
şeytān (Ar.): şeytan
122b/11, 134a/9, 155b/8, 156a/8, 156b/7
ş. adımları: 149b/3
ş. işi: 122b/9
ş. -a: 117b/7
ş. -ı: 146b/9
ş. -lar: 138a/11, 146a/1, 147a/4, 148b/2
ş. -lardur: 147a/5
ş. -ları: 143a/4, 144b/6, 156b/11, 157a/9
şirk (Ar.): şirk koşmak
ş. eyle-: Allah'a ortak koşmak
140b/7, 150b/7,8
ş. getür-: 143b/10
ş. -ile: 157a/1
ş. -le: 142a/2
şol: işaret zamiri, bu, şu, o
112b/4, 116b/10, 117a/11, 121a/1, 121b/4, 122a/3, 122b/4, 124a/7, 126a/4, 128b/3, 130b/4, 135b/5...
ş. -dur: 111b/9
ş. vakt: 107b/11
şom (Ar.): uğursuzluk
ş. -dut-: uğursuz saymak
170b/4
ş. -ı: 170b/5
şu: şu (krş. şol)
ş. -lardur: 114b/7
ş. -lar: 115a/2,9, 117b/8, 122a/4, 138a/5, 140a/2, 140b/8, 141a/1, 154b/6, 158a/7, 158b/7, 159a/9
ş. -nda: 169a/7

-T-

ṭā (Far.): için, diye; -a
kadar, -ıncaya kadar
107b/8, 110b/9,
112a/1, 113a/2,
119a/7, 123b/9,
132b/3, 135b/5,
136a/1, 136b/7,
137b/6...

ṭaʿām (Ar.): yiyecek, yemek 160b/3
t. -ı: 107a/2
t. -unuz: 107a/3

ṭaʿamlandur- : yedirmek
t. -dı: 156a/3

ṭāʿat (Ar.): itaat etme
t. -den: 116a/3

ṭad-: tatmak
t. -a: 123b/9
t. -un: 132b/1,
158b/11

ṭadur-: tat ırmak
t. -a: 137a/11

ṭaġ: dağ
t. -ları: 164a/2

ṭaġıl-: dağılmak
t. -mışlarıken:
161b/5

ṭamaʿ (Ar.): arzu, istek,
ümit
t. eyle-: arzu etmek
160a/4
t. iken: 161b/3

tamām (Ar.): tamam, tam
eksiksiz, kamil
128a/6, 151a/2
t. eyle-: tamamlamak
106b/3,4, 107b/8
151b/7
t. ol-: tamam olmak
145a/6
t. olın-: tamamlanmak
136b/7
t. yitür-: tam ve doğru
yapmak
165a/8

tamamlıḳ : tamam etme
t. -(g)içün: 152a/5

taman: sanki, gibi, tıpkı
112a/8, 146b/8,
166b/1

ṭamū: cehennem
t. ehli: cehennemlikler
160a/7
t. isleri: cehennemlikler
122a/5, 160a/5
t. -dan: 159a/6
t. -yı: 159b/4

ṭañla-: şaşmak
t. -duñuz mı: 162a/10,
163a/1

ṭañlat-: şaşırtmak
  t. -dıyısa: 124b/2
tañrı: Allah, tanrı, ilah
  105b/7, 106a/5, 106b/6, 107a/1, 107b/10, 108a/1, 109b/4, 110a/2, 120a/1, 120b/1, 121a/7, 123b/1...
  t. biliçi: inanan 114b/2
  t. içün 148a/6
  t. üzere: 149a/5, 158 a/8, 166a/2, 168a/6
  t. -da: 139b/5
  t. -dan: 106a/5, 106b/11, 108a/1, 108b/2, 109 b/9, 113a/8, 117a/9, 122a/9
  t. -dan ayruk: 157a/10, 158b/1
  t. -dur: 131a/3, 137a/2
  t. -lar: 138b/11
  t. -larunı: 169b/11
  t. -m: 127a/11
  t. -nuñ: 132b/11, 136a/8, 138b/2, 140b/6, 148a/10
  t. -nuñdur: 109b/11, 110a/7, 128b/3,7, 134a/4, 134b/3,6, 142a/9, 148a/8, 153b/1, 151a/2
  t. -sına: 169a/10
  t. -ya: 108b/2,8, 116 b/3, 117b/1, 119b/3, 120a/3,4, 121a/9, 121b/2,10...
  t. -yı: 123a/2, 132b/3, 141a/4, 154a/3
  t. -yıçun: 108a/3, 131b/3
  t. -yıla: 112b/1, 131 a/2
ṭanuḳ: şahit
  115b/1, 128a/5
  t. ol-: şahit olmak 127a/3
  t. -dur: 130b/10
  t. -(ġ)ı: 114a/3
  t. -lar: 108a/3, 114b/4, 126a/6, 150a/1
  t. -lardan: 127a/10
  t. -larıla: 121b/9
  t. -laruñuzı: 151a/4
ṭanuḳlıḳ: şahitlik
  131a/1,3
  t. vir-: şahitlik etmek 147b/3, 151a/4,5,6
  t. ver-: 158b/2
  t. -(ġ)ı: 125b/1 126a/4
  t. -(ġ) ını: 125b/8

ṭap-: tapmak, ibadet etmek
t. -alum mı: 138a/8
t. -am: 136a/2
t. -ar: 163a/7
t. -arlar: 135a/11, 144a/2
t. -ar mısız: 120b/5
t. -arsız: 136a/3, 158b/1
t. -avuz: 163a/6
t. -dı: 117b/7
t. -uñ: 120a/3, 128a/3, 143a/11, 157a/6, 162a/3, 162b/5, 163b/5

ṭapdur-: taptırmak
125a/5

ṭapıcı: ibadet eden
t. -lar: 119b/2

ṭar: dar
146b/8

ṭarlıḳ: sıkıntı, darlık
154a/9

tart-: tartmak
t. -duḳ: 159a/10

ṭartış-:münakaşa etmek, ihtilafa düşmek
t. -alar: 146a/2
t. -asız: 137a/11
t. -dılar: 139b/4
t. -ur mısız: 139b/4, 163a/10
t. -ursız: 153b/8

ṭat-: tatmak
t. -dı: 156a/3
t. -dılar: 150b/10

tenlü: gövdeli, çehreli
t. -yi: 126b/8

terāzū (Far.): terazi, tartı
t. -leri: 154b/5,6
t. -yi: 151b/8, 165a/8
t. -yile: 154b/4

terk (Ar.): bırakma, terketme
t. eyle-: terketmek
109a/3,8

tevbe (Ar.): tövbe
153a/2
t. eyle-: tövbe etmek
112b/6, 113a/9
t. vir-: tövbeyi kabul etmek
113a/10, 119b/10

tevekkül (Ar.): Allah'a teslim olma
t. eyle-: tevekkül etmek
108b/3, 111a/3, 166a/6

tevḥīd (Ar.): Allah'ın birliğine inanma; birlik dini, birlik
t. -i: 157a/5

tevrīt (Ar.): Tevrat, Hz. İsa'ya verilen kitap
114a/9, 115a/4,6
145a/3

t. -i: 114a/11, 118b/8, 119a/7, 126b/4, 152a/5

tiz (Far.): tez, hemen, çabuk, acele
137b/4, 141b/6, 148a/4, 148b/9, 150b/5, 153b/11

t. ḥisāblu: hesabı çabuk gören
107a/1

t. iv-: acele ederek
161a/8

ṭoġ-: doğmak

t. -mış: 139a/7,10

ṭoġrı/togru: doğru
109b/7, 115b/1, 133b/10,11, 140b/5

t. millet: 153a/10

t. din: 153a/9

t. -dur: 138b/8,152b/3

t. iken: 145a/6, 146b/11, 152a/1

t. -laruz: 150b/4

t. ṭanuḳ: 115b/1

t. yol: 125a/9, 126a/7 136a/5, 138a/10, 140a/7, 141a/1, 141a/1, 142b/1

ṭol-: dolmak

t. -ar: 121b/7

ṭoldur-: doldurmak

t. -am: 155b/4

ṭon: don, elbise
122b/3, 156b/4

t. -ı: 122b/2

t. -ından: 106a/1

t. -ın: 150b/4,5,9

ṭoñuz: domuz

t. eti: 106a/7,8, 151a/7

t. -lar: 117b/7

ṭopraḳ: toprak

t. -(g)a: 107b/5

ṭopuḳ: topuk

t. -(g)a: 107b/2

ṭūfan (Ar.): tufan

t. -ın: 170b/9

ṭulun-:(güneş, ay, yıldız) kaybolması

t. -dı: 139a/5

ṭulunıcı: batıcı

t. -ları: 139a/6

ṭur-: ayağa kalkmak, kıyam etmek

t. -acagunuz ẏir: 147a/8

ṭurak: durak

t. -ı yir: duracak yer 120a/5

ṭuraḳdur-: durmak; başlamak

t. -dı: 156a/4

ṭurġur-:durdurmak, yerine getirmek

t. -asız: 108b/6

ṭurmak: durmak
   t. içün: 124a/5
ṭurur-: yerine getirmek
   t. -uñ: 138b/4
      157a/5

ṭururınıl-: durdurulmak
   t. -dı: 132a/3,10

-U-

uç-: uçmak
   u. -ar: 133b/5
uçmaḳ: cennet
   148a/5
   u. -da: 155b/6
   u. -dan: 156b/8
   u. -dur: 159b/4
   u. (ġ)a: 159a/4, 160a/11
   u. -lar: 122a/2
   u. isleri: cennetlikler
   159a/9, 159b/5,
   160a/9, 160b/2
   u. yapragı: 156a/5
ud: utanma, haya, ar, edep
   u. yiri: 112a/2
   u. yirleri: 155b/10,
   156a/4, 156b/9,10
   u. yirlerünüz: 156b/4
ulaşdur-: ulaştırmak
   u. -urlar: 156a/5
ulu: büyük, azametli,ağır
   112b/6, 114a/3, 133
   a/6, 128b/3, 130b/3,
   162a/4, 169a/4
   u. -lar: 146a/9
   u. -raḳdur: 130b/10
ulula-: yüceltmek
   u. -madılar: 141a/4
ululamaḳ: yüceltme
   u. -(g)ı: 141a/4
ululamaḳlıḳ: yüceltme
   u. -(ġ)uñuz: 142a/6

unıd-: unutmak
   u. -ursız: 134a/4
unut-: unutmak
   u. -durırısa: 137b/7
   u. -tılar: 134a/10
ur-: vurmak
   u. -a: 134b/5
   u. -ur: 167b/8
urıl-: vurulmak
   u. -a: 138b/8
urmaḳ: vurma
   u. -(ġ)ı: 113b/9
uşbu: bu, şu (krş. işbu)
   128a/10, 130b/11,
   132a/11, 139a/10,
   141a/11, 146a/10,
   147b/3, 148a/8,
   148b/5, 152a/1..
   u. -dur: 137a/7,10
   u. -ndan: 137a/5
   u. -nı: 150a/2,
   151a)5
uy-: uymak
   143b/8
   u. -arisa: 155b/11
   u. -asız: 166a/9
   u. -dı: 109b/5
   u. -man: 149b/3,
   152a/2, 154a/7
   u. -mayam: 136a/4
   u. -mazın: 135a/6
   u. -un: 152a/2,9,
   154a/6
   u. -ma:115b/9,151a/6
   u. -u vir: 133a/10

uyaḳ-: batmak
   u. -dı: 139a/11
uyḳu: uyku
   u. -da: 136b/5
uyun-: uyulmak, tabi olunmak
   u. -dılar: 158b/7
uyuyıcı: uyuyan
   u. -lariken: 154a/10
uzat-: uzatmak
   u. -alar: 108b/1
   u. -asan: 111b/5

-Ü-

üç: üç
122b/4
üleş-: paylaşmak
ü. iste-: nasib aramak
106a/11
ülü: pay, hisse
148a/7
ü. -si: 158a/10
ü. -yi: 109a/3,8
ümīẕ (Far.):ümit
ü. -siz ol-: ümidini kaybetmek
106b/1, 134b/2
ümmet (Ar.): ümmet, cemaat
115b/5
ü. -e: 144a/4
ün: ses, sayha
ü. getürünil-: kurban için Allah'ın adını anmak
106a/8
üre-: çoğalmak,üremek
ü. -r idün: 126b/7
üst: üst, üzeri
ü. -inde: 132a/3
ü. -lerinden: 159a/6
üstün: üst taraf, yukarı; üstün
147a/10
ü. ellü eyle-: musallat etmek
147a/10
ü. ol-: galip gelmek
161a/7
ü. -lerinden: 118b/10
ü. -üzden: 137a/9
üyür-: seçmek
ü. -rdük: 140b/4
üzere: üzere, için, üst
106b/11, 107b/3, 109a/5, 110a/2, 110b/1, 111a/1, 112a/5, 112b/7, 113b/2, 115b/1, 116b/1, 117b/6...
ü. -dür: 143b/5
ü. -ven: 136a/5
üzer(i/ü): üst, üzeri
ü. -ne: 126b/1, 140b/3, 170a/2, 167b/5,
ü. -müze: 127a/6, 127 b/1, 135b/6, 158 b/11, 169b/8
ü. -ñüze: 105b/6, 106 b/4, 107b/7,9,10, 108a/11, 110b/3, 124a/2, 127b/4, 143b/5....
üzüm: üzüm
ü. -lerden: 142b/11

-V-

vācib (Ar.): vacib, gerekli
v. ol-: gerekmek
129b/7, 163a/9
v. -dür: 168a/5
vaʿde (Ar.): vaat, söz verme
v. eyle-: 159b/7, 164a/11
v. -leri: 145a/6
vaḥy (Ar.): vahiy
v. eyle-: vahyetmek
169a/4
v. olın-: vahyedilmek
130b/11, 135a/6,
141b/5, 143b/8,
150a/5
vaḳt (Ar.): vakit, zaman
124b/9, 126a/11,
126b/2,3,5,9,10,
127a/2, 127b/7,
128a/5, 132a/3,
132b/3, 134a/7
134b/1, 138b/10...
v. -inde: 125b/2, 137b/4
vār: var
137b/4
v. -dur: 131a/2
var-: varmak
v. -mayalar: 158a/2
v. mı: 150b/11, 161a/2,
168b/8
vaṣiyye (Ar.): vasiyyet
v. -ler: 126a/6
vaṣiyyet (Ar.): vasiyyet
125b/2

vefā (Ar.): sözünü yerine
getirme
v. eyle-: sözünü tutma
151b/10
velīkin (Ar.): lakin, fa-
kat
121a/10, 125a/1,
132b/11, 133b/3,
134a/8, 137b/10,
144b/4,149a/10,
154a/11, 155a/3,
158a/10, 158b/9...
vesvese (Ar.): vesvese
v. eyle-: fitlemek
155b/8
vir-: vermek
127b/3, 155a/7,
158b/8
v. -di: 110b/4, 115b/6,
122a/8, 149a/4,
149b/2, 163b/11
v. -dük: 107b/11, 115
a/5, 131a/5, 140a/4,
140b/9, 142a/3,
145a/3, 147b/3...
v. -dügi: 153b/10
v. -dügümüzde: 150b/4
v. -dügüñüz: 160a/9
v. -e: 113a/10, 115b/7,
123b/8, 125a/10,
136b/9, 144a/5,
148b/9, 149a/2...
v. -em: 169a/11

-Y-

yā (Far.): yahut, veya
107b/3, 112b/3, 114a/5, 116b/1, 119b/10, 121 b/7, 122b/2, 123b/8, 124a/6, 124b/11, 126 a/ 6, 131a/9....

yağ: yağ
y. -larını: 150b/2

yağdur-: yağdırmak
y. -duk: 165a/3

yağmur: yağmur
161b/5, 165a/3
y. -ı: 128a/10

Yaḥyā (Ar.): Hz. Yahya
y. -ya: 40a/11

yaḳın: yakın
142b/10
y. dirlik: dünya hayatı
132a/9, 138a/1, 147 b/4, 160b/6, 157b/4
y. gel-: yaklaşmak
155b/7
y. -dur: 161b/4
y. -ıraḳdur: 108a/5, 126a/4

yaḳınlıḳ: yakınlık
y. eyle-: yaklaşmak
107b/4

Yaᶜḳūb (Ar.): Hz. Ya kub
y. oglanları: 120a/3, 121a/1
y. -ı: 140a/7

yalan: yalan
131a/8, 158a/8, 141b/5, 150a/3, 166a/2
y. bağla-: iftira
125a/2, 131a/8, 131b/5, 141b/3, 150a/2, 144b/9, 148b/4, 149a/5...
y. dut-: yalan saymak
108a/9, 119b/8, 122a/4, 129a/5, 130a/2, 131a/9, 132a/4, 132b/3...
y. dutunıl-: yalan-lanmak
133a/2
y. getür-: uydurmak
169a/6
y. söyle-: 131b/4, 132a/8, 151a/2
y. ṭanuḳ: yalancı şahit
114a/3

yalancı: yalan söyleyen
y. -lardan: 162b/9

yalavāç: elçi, peygamber
113b/3, 119a/1, 119b/7, 120b/2
y. üzere: 124a/11
y. işi: 117a/4,11
y. daḫa: 121b/7, 125a/5
y. -a: 123a/4
y. -ı: 117a/1
y. -ıla: 112b/1
y. -ıma: 127a/3
y. -lar: 119b/6, 120b/2, 129b/10, 133a/1, 147b/1, 158a/3

yaratmaḳ: yaratmak
161a/10, 163a/5
yāren (Far.): dost
y. -ler: 138b/1
yārī (Far.): yardım
y. kıl-: yardım etmek
135a/10
yarlıġa-: bağışlama
y. -mazsañ: 156a/9
y. -sañ: 128a/9
y. -ya: 110a/6,113b/1
yarlıġamaḳ: bağışlama
108a/8, 120a/11
yarlıġayıcı: bağışlayan
y. -dur: 112b/8, 113a/10,
120b/1, 124a/10, 124
b/8, 135b/11, 150a/10
yaş: yaş
136b/4
y. -ından: 126b/3
yatıcı: yatan
y. -lar: 164b/2,
166a/11
yavlaḳ: çok, pek, gayet
146b/8
yavuz: kötü, kötülük
118a/6, 118b/6,
119a/1, 121a/4,
123b/9, 132b/6,
136b/10
y. iş: 153a/7, 166b/10
170b/3, 165a/4
y. ṣan-: hile yapmak
146a/9,10, 146b/5,
169b/1
y. ḫāl: 166b/9,166b/11
y. -dur: 118a/3,121a/6
y. -ıraḳdur: 117b/8
y. -raġı: 117b/5
yavuzlıḳ: kötülük
y. -(g)ıla: 163b/9
yavzaġır-: yalvarıp ya-
karmak
y. -alar: 134a/6,
166b/9
y. -u: 161b/1
yavzaġırmak: yalvarmak
y. -(g)ıla: 137a/4
yaz-: yazmak
121b/9
y. -dı: 135b/8
y. -duḳ: 112a/5,114b/8
yazıl-: yazılmak
y. -mış kaġıẕ: 129b/3
yazmaḳ: yazma
y. -(ġ)ı: 126b/4
yazuḳ: günah
108b/9, 123a/7,
123b/7
y. içine: 118a/2
y. işle-: günah işlemek
136a/1, 146b/3
y. üzere: 106a/5
y. -(ġ)a: 106b/6,
125b/10,11
y. -(ġ)ı: 118a/5,
145b/9, 157b/9
y. -(ġ)ımıla: 111b/8
y. - (ġ)ın: 115a/1,
122b/1,5, 145b/8

y. -lar: 147a/11
y. -larını: 132b/5
y. -larından ötürü: 116a/1, 167b/3
y. -larıyıla: 129b/1
yazuklu: günahkar
y. -lar: 170b/11
y. -lara: 159a/5
y. -lardañuz: 125b/9
y. -ları: 146a/9, 150b/7
yehūdi (Ar.): Yahudi
y. -ler: 110a/3
yer: yer
y. -ünüz: 115b/7
yeşil: yeşil 142b/8
yetim (Ar.): yetim 151b/6
yığ-: menetmek, uzaklaştırmak, korumak
y. -a: 123a/1
y. -arlar: 132a/1, 159b/10
y. -asız: 125b/5, 165b/1
y. -dı: 108b/1, 155a/2
y. -dum: 126b/10
y. -madı: 118a/4, 155b/10
y. -madum mı: 156a/6
yığlın-: menedilmek
y. -dılar: 132a/7
y. -dum: 136a/2
y. -mayalar: 120a/10
y. -maz: 150b/6
y. -mazlar: 121a/4
yığlınıcı: kaçınan
y. -lar mısız: 123a/3
yığmak: menetme 118a/6
yılkı: hayvan
y. -lar: 148b/7
y. -lardan:
y. -lardur: 148b/5
y. -laruñ: 105b/5, 148b/10
yi-: yemek
y. -men: 145b/10
y. -meye: 148b/6
y. -mezsiz: 145b/3
y. -ñ: 122a/8, 145b/2, 149a/10, 149b/2, 155b/6, 157b/1
y. -suñ: 163b/8
y. -yeleridi: 118b/9
y. -yevüz: 127a/8
y. -rler: 120b/3
yigit: yigit
y. -leri: 117b/7
yigrek: daha iyi
y. -dür: 132b/8, 156b/5, 165a/10

y. -ıdur: 137a/3, 165b/8
y. -isin: 127b/3,166a/8
y. -ven: 155a/3
yil: yel
y. -leri: 161b/5
yimek: yemek
y. -(g)ine: 118a/2
yimiş: meyve, yemiş
y. eyle-: meyve vermek 143a/2, 149a/10
y. -i: 149a/8
y. -inden: 149a/10
y. -lerden: 161b/8, 170b/1
y. -lerine: 143a/2
yiñ-: yenmek
y. -eridi: 168b/1
yiñiçi: yenen, galip gelen
y. -ler: 117a/5
y. -lersiz: 111a/2
yiñil-: yenilmek
y. -diler: 165a/7
yir: yer, arz
110a/8, 124a/3, 150a/6, 137a/4, 142b/4, 153b/7, 156b/1, 170a/4
y. içinde: 133a/7
y. depren-: deprem 164b/1
y. vir-: yerleştirmek 154b/8, 163b/11
y. -dedür: 1D9b/11, 113a/1, 124a/8, 136a/1
y. -de: 111a/10, 112a/7, 112b/2, 118b/4, 125b/4, 128b/4, 129a/1, 130a/1
y. -den: 112b/4, 155a/8, 155b/6, 156b/10, 167a/4
y. -dekine: 145a/8
y. -dür: 147a/8
y. -e: 110b/5
y. -e döşen-: yere serilmiş 149a/7
y. -i: 112a/1, 120a/5, 128b/7, 130a/10, 137b/4, 138b/6, 139b/2, 161a/6, 143a/7, 167b/1
y. -inde: 137b/4, 163b/8
y. -ine getür-: ifa etmek 105b/4, 108a/3, 125b/11
y. -ine dur-: yerine geçmek 163a/4, 163b/10
y. -ine koy-: yerine ikame etmek 170a/9
y. -ini: 122a/1,4
y. -leri: 144a/4
y. -lerin: 156b/9

y. -lara: 152a/2
y. -umdur: 152a/1
yollu: fidye
y. eyle-: fidye olarak vermek
138a/4
y. olın-: 138a/5
yon-: yonmak
y. -arsız: 164a/1
yön: yön, istikamet
y. -ince: 126a/5
yöre: çevre, etraf
y. -sindedür: 141b/2
y. sinün: 167b/1
yu-: yıkamak
y. -ñ: 107a/11
yud-: yutmak
y. -ardı: 169a/5
yukaru: yukarı
y. çık-: 146b/8
Yunus (Ar.): Hz. Yunus
y. -ı: 140b/2
Yuşaᶜ: Hz. Nuh'un oğlu
110b/11
yücel-: üstun olmak
y. -di: 143a/6
y. -dürüz: 140a/5
yük: yük
y. -in: 153b/6
yüklet-: yükletmek
y. -mezüz: 151b/8
159a/8
yürdü: delik
y. -sine: 159a/5
yüri-: yürümek
y. -ñ: 130a/1
y. -r: 146a/5
y. -esiz: 125b/4
yürütici: yürüten
y. -ler içün: 124a/2
yüz: yüz, çehre
144b/3
y. döndür-: terketme
114a/5, 137b/6, 114a/5, 123a/4, 129a/5, 133a/6, 164a/10, 164b/2, 166b/3
y. dut-: dönmek
139b/1
y. -e: 144b/3
y. -in: 168b/1
y. -lerüñüzi: 107a/11
107b/6
y. -ümi: 139b/1

-Z-

ẓulm (Ar.): zulüm, haksızlık
- z. eyle-: zulmetmek
  106a/5, 134b/3, 154b/8,
  156a/9, 157b/9, 168a/2
- z. içine: 118a/2
- z. -ından: 113a/9
- z. -iken: 144a/3
- z. -ile: 147b/7
- z. -lerinden: 150b/4

ẕülḳāde (Ar.): Arabi aylardan biri
124a/6

ARAPÇA TERİMLER VE TÜRKÇE KARŞILIKLARI

Klasik Osmanlı Türkçesinde fazla sayıdaki Arapça ve Farsça kelime ve tamlama arasında dini terminolojinin ayrı bir yeri vardır. Gerek dini eserlerde gerekse halk agzında namaz, hac, oruç, kurban ... gibi kelimeler, degişmeyecek nitelikte kelimelerdir.

Türkçede, Uygurlardan beri, benimsenen dinin terimlerini de Türkçeleştirme egilimi dikkati çeker. Aynı şekilde, "Orta Türkçe" dönemi eserlerinde, ya eski Türk inancındaki terimlerin ya da yeni türetilen kelimelerin kullanıldığı görülmektedir.

Metnimizde de bu gelenegin devam ettiğini, bir çok dini terimin Türkçeleştiğini görüyoruz. Arapça ve Farsça kelimelere Türkçe karşılık bulma açısından metnimizin başarısını ortaya koymak üzere ayrı bir çalışma yapılmasının geregi inancındayız.

Biz, bu konuya dikkat çekmek için, aşağıya terim niteliğindeki kelimelerin bir bölümünü ve Türkçe karşılıklarını almayı uygun bulduk.

ʿadāvet: düşmenlıḳ
ʿamel-i ṣāliḥ: eyü iş
ʿamelü'ş-şeyṭān: şeyṭān işi
ʿallām(ʿallāme): gey bilici
ʿālim: bilici
aʿlem: bilürirek
ʿarż: yir; yazı (ova, düzlük)
aṣḥābü'l-cahīm: ṭamu isleri
aṣīm: yazuḳlu
baġżā: sevmemeklik
baṣīr: görici
beşīr: muştılayıcı
birr: eylük
cebbār: ḳuvvetlü
cehd: çalış
cehennem: ṭamu
cennet: uçmaḳ
cünāḥ: yazuḳ
ḍābbetü'l-ʿarż: deprenür cānavar
ḍalālü'n-mübīn: azġunlıḳ bellü
ecrü'n-ʿaẓīm: müzd ulu
enṣār: arḳa viriciler
faḥşā: zişt iş
fātiḥ: hükm eyleyici
fesād: azġunlıḳ
fetḥ: açmaḳ
fitne: sınamaḳ,azdurmaḳ
ġālib: yiñici
ġafūr: yarlıġayıcı
ġusl: yu-
ḫabīr: ḫaberlü
ḫabīs: arusuz
ḥaḳḳ: girtü
ḫalḳ: yaratma

ḥamr: süci
ḥamd: ögmeklik
ḥarb: çalış
ḥasenāt: eyü işler
ḥayāt: dirlik
ḥayātü'd-dünyā: dünyā
ḥayātı
ḥayātü'l-āḫiret: ṣoñ-
raġı sarāy
ḥayrāt: eyü işler
ḥayy: diri
ḥicāb: perde
iṣm: yazuḳ
istihza: yañṣulama
itaat: boyun vir-
ḳādir: güci yiter
ḳasem: and iç-
ḳarzen ḥasenen: ödünç
görklü
keffāret: yazuġın
giderici
ḳıtāl: çalış
kitāb: yazmaḳ
kitabü'n-mübīn: bellü
kitap
kiẕb: yalan
maġfiret: yarlıġamaḳ
maraż: ṣayru
maṣīr: dönecek yir
mesḥ: sür-
mevlā: işlerini becerici
meyyit: ölü
muḥarrem: ḥarām olınmış
muḥsenāt: āzād avrat
muḥsin: ṣaḳınıcı
muḳaddes: aru olınmış
muntażır: güyici
mu'tedī: ḥadden geçici
muttaḳī: ṣaḳınıcı
mücrim: yaẓuḳlu
müeẕẕin: ḳıġırdıcı
mühtedī: ṭoġrı yol dutıcı
müsāfiḥ: zinā eyleyici
müsrif: ḥadden geçici
müşrik: ortaḳ eyleyici
nādim: peşīmān olıcı
naḳż: sı- (sözünü tutmamak)
nār: od
nāṣiḥ: eyü dileyici
nef'an: aṣṣı eyle-
neẕīr: ḳorḳıdıcı
nūr: aydıñlıḳ
nuṣret: arḳa vir-
rab: çalap
rics: arusuz
risālet: yalavaçlıḳ
ṣabr: ḳatlanmaḳ
sāliḥāt: eyü işler
sāriḳ: uġrı er
sāriḳa: uġrı avrat
ṣaydü'l-baḥr: deñiz avı
ṣaydü'l-berr: ḳara avı
sefāhet: yiyni aḳılulıḳ
serī'ü'l-ḥisāb: tiz ḥisāblu
serī'ü'l-'iḳāb: tiz ḥisāblu
sevā ü's-sebīl: orta yol
sev'e: ud yir

seyyiāt: yavuz işler
ṣırātü'l-müstaḳīm: doğru
yol
siḥr: cazūlıḳ
şākir: şükr eyleyici
şarāb: içesi nesene
şedīdü'l-ʿiḳāb: ḳatı azāblu
şehvet: arzūla-
şühedā: ṭanuḳlar
taḳva: ṣaḳınmaḳ
ṭayyib: aru
teʿāvenū: arḳa viriş-
ṭehāret: arınma
ṭuġyān: ḥadden geç-
ʿudvān: ẓulm eyle-
vekīl: iş sürici, ṣaklayıcı
velī: yārī ḳılıcı, arḳa vi-
rici
vesīle: irişdürici
ẓann: ṣınamaḳ
ẕenb: yazuḳ
ẕikr: an-
zīnet: bezek

169/b

إِنَّ هٰذَا لَمَكْرٌ مَكَرْتُمُوهُ
فِي الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا
فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۝ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ
وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ
أَجْمَعِينَ ۝ قَالُوا إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ۝
وَمَا تَنْقِمُ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِآيَاتِ
رَبِّنَا لَمَّا جَاءَتْنَا رَبَّنَا أَفْرِغْ
عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ ۝
وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ
أَتَذَرُ مُوسَىٰ وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا
فِي الْأَرْضِ وَيَذَرَكَ وَآلِهَتَكَ

170/a

قَالَ سَنُقَتِّلُ أَبْنَاءَهُمْ وَ
نَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ
قَاهِرُونَ ۝ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ
اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ
لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ
وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ۝ قَالُوا أُوذِينَا
مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ
مَا جِئْتَنَا قَالَ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ
يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ
فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ۝
وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّنِينَ

170/b

وَنَقْصٍ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ
يَذَّكَّرُونَ ۝ فَإِذَا جَاءَتْهُمُ الْحَسَنَةُ
قَالُوا لَنَا هٰذِهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ
يَطَّيَّرُوا بِمُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ أَلَا إِنَّمَا
طَائِرُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ
لَا يَعْلَمُونَ ۝ وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا
بِهِ مِنْ آيَةٍ لِتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ
لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ۝ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ
الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَ
الضَّفَادِعَ وَالدَّمَ آيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ
فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ ۝

167/b

للذين يرثون الارض من
بعد اهلها ان لو نشاء اصبناهم
بذنوبهم ونطبع على قلوبهم
فهم لا يسمعون / تلك القرى نقص
عليك من انبائها ولقد جاءتهم
رسلهم بالبينات فما كانوا
ليؤمنوا بما كذبوا من قبل
كذلك يطبع الله على قلوب
الكافرين / وما وجدنا لاكثرهم
من عهد وان وجدنا اكثرهم
لفاسقين / ثم بعثنا من بعدهم

168/a

موسى باياتنا الى فرعون وملائه
فظلموا بها فانظر كيف كان
عاقبة المفسدين / وقال موسى
يا فرعون اني رسول من رب
العالمين / حقيق على ان لا اقول
على الله الا الحق قد جئتكم
ببينة من ربكم فارسل معي
بني اسرائيل / قال ان كنت
جئت باية فات بها ان كنت
من الصادقين / فالقى عصاه فاذا
هي ثعبان مبين / ونزع يده

168/b

فاذا هي بيضاء للناظرين / قال
الملأ من قوم فرعون ان هذا
لساحر عليم / يريد ان يخرجكم
من ارضكم فماذا تامرون /
قالوا ارجه واخاه وارسل
في المدائن حاشرين / ياتوك
بكل ساحر عليم / وجاء السحرة
فرعون قالوا ان لنا لاجرا ان
كنا نحن الغالبين / قال نعم
وانكم لمن المقربين / قالوا
يا موسى اما ان تلقي واما ان نكون

169/a

نحن الملقين / قال القوا
فلما القوا سحروا اعين الناس
واسترهبوهم وجاءوا بسحر
عظيم / واوحينا الى موسى
ان الق عصاك فاذا هي تلقف
ما يافكون / فوقع الحق وبطل
ما كانوا يعملون / فغلبوا هنالك
وانقلبوا صاغرين / والقي السحرة
ساجدين / قالوا امنا برب العالمين /
رب موسى وهارون / قال
امنتم به قبل ان اذن لكم

بكل صراط توعدون وتصدون
عن سبيل الله من آمن به وتبغونها
عوجا واذكروا اذ كنتم
قليلا فكثركم وانظروا كيف كان
عاقبة المفسدين / وان كان طائفة
منكم آمنوا بالذي ارسلت به
وطائفة لم يؤمنوا فاصبروا حتى
يحكم الله بيننا وهو خير الحاكمين /
قال الملأ الذين استكبروا من
قومه لنخرجنك يا شعيب والذين
آمنوا معك من قريتنا او لتعودن

في ملتنا قال اولو كنا كارهين /
قد افترينا على الله كذبا ان عدنا
في ملتكم بعد اذ نجانا الله منها
وما يكون لنا ان نعود فيها الا
ان يشاء الله ربنا وسع ربنا كل شيء
علما على الله توكلنا ربنا افتح
بيننا وبين قومنا بالحق وانت
خير الفاتحين / وقال الملأ الذين
كفروا من قومه لئن اتبعتم شعيبا
انكم اذا لخاسرون / فاخذتهم
الرجفة فاصبحوا في دارهم جاثمين /

الذين كذبوا شعيبا كان لم يغنوا
فيها الذين كذبوا شعيبا كانوا
هم الخاسرين / فتولى عنهم
وقال يا قوم لقد ابلغتكم
رسالات ربي ونصحت لكم
فكيف آسى على قوم كافرين /
وما ارسلنا في قرية من نبي
الا اخذنا اهلها بالبأساء و
الضراء لعلهم يضرعون / ثم بدلنا
مكان السيئة الحسنة حتى عفوا
وقالوا قد مس آباءنا الضراء والسراء

فاخذناهم بغتة وهم لا يشعرون /
ولو ان اهل القرى آمنوا و
اتقوا لفتحنا عليهم بركات
من السماء والارض ولكن كذبوا
فاخذناهم بما كانوا يكسبون /
افأمن اهل القرى ان يأتيهم
بأسنا بياتا وهم نائمون /
او امن اهل القرى ان يأتيهم
بأسنا ضحى وهم يلعبون /
افأمنوا مكر الله فلا يأمن مكر
الله الا القوم الخاسرون / اولم يهد

163/b

من سلطان فانتظروا اني معكم من
المنتظرين / فانجيناه والذين معه
برحمة منا وقطعنا دابر الذين كذبوا
باياتنا وما كانوا مؤمنين / والى ثمود
اخاهم صالحا قال يا قوم اعبدوا الله
ما لكم من اله غيره قد جاءتكم
بينة من ربكم هذه ناقة الله لكم
اية فذروها تاكل في ارض الله ولا
تمسوها بسوء فياخذكم عذاب اليم /
واذكروا اذ جعلكم خلفاء من
بعد عاد وبواكم في الارض

164/a

تتخذون من سهولها قصورا وتنحتون
الجبال بيوتا فاذكروا الاء الله
ولا تعثوا في الارض مفسدين /
قال الملا الذين استكبروا من قومه
للذين استضعفوا لمن امن منهم
اتعلمون ان صالحا مرسل من ربه
قالوا انا بما ارسل به مؤمنون /
قال الذين استكبروا انا بالذي
امنتم به كافرون / فعقروا الناقة
وعتوا عن امر ربهم وقالوا
يا صالح ائتنا بما تعدنا ان كنت

164/b

من المرسلين / فاخذتهم الرجفة فاصبحوا
في دارهم جاثمين / فتولى عنهم
وقال يا قوم لقد ابلغتكم رسالة
ربي ونصحت لكم ولكن لا
تحبون الناصحين / ولوطا اذ قال
لقومه اتاتون الفاحشة ما
سبقكم بها من احد من العالمين /
انكم لتاتون الرجال شهوة
من دون النساء بل انتم قوم
مسرفون / وما كان جواب قومه
الا ان قالوا اخرجوهم من قريتكم

165/a

انهم اناس يتطهرون / فانجيناه
واهله الا امراته كانت من الغابرين /
وامطرنا عليهم مطرا فانظر
كيف كان عاقبة المجرمين / و
الى مدين اخاهم شعيبا قال
يا قوم اعبدوا الله ما لكم من اله
غيره قد جاءتكم بينة من ربكم
فاوفوا الكيل والميزان ولا تبخسوا
الناس اشياءهم ولا تفسدوا في
الارض بعد اصلاحها ذلكم خير
لكم ان كنتم مؤمنين / ولا تقعدوا

161/b

تضرعا وخفية انه لا يحب المعتدين /
ولا تفسدوا في الارض بعد اصلاحها
وادعوه خوفا وطمعا ان رحمة الله
قريب من المحسنين / وهو الذي
يرسل الرياح بشرا بين يدي رحمته
حتى اذا اقلت سحابا ثقالا سقناه
لبلد ميت فانزلنا به الماء فاخرجنا
به من كل الثمرات كذلك
نخرج الموتى لعلكم تذكرون /
والبلد الطيب يخرج نباته باذن
ربه والذي خبث لا يخرج الا نكدا

162/a

كذلك نصرف الايات لقوم يشكرون /
لقد ارسلنا نوحا الى قومه فقال
يا قوم اعبدوا الله ما لكم من اله
غيره اني اخاف عليكم عذاب يوم
عظيم / قال الملا من قومه انا
لنريك في ضلال مبين / قال يا قوم
ليس بي ضلالة ولكني رسول من
رب العالمين / ابلغكم رسالات
ربي وانصح لكم واعلم من الله ما
لا تعلمون / اوعجبتم ان جاءكم
ذكر من ربكم على رجل منكم

162/b

لينذركم ولتتقوا ولعلكم ترحمون /
فكذبوه فانجيناه والذين معه في
الفلك واغرقنا الذين كذبوا باياتنا
انهم كانوا قوما عمين / والى عاد
اخاهم هودا قال يا قوم اعبدوا الله
ما لكم من اله غيره افلا تتقون /
قال الملا الذين كفروا من قومه انا
لنريك في سفاهة وانا لنظنك
من الكاذبين / قال يا قوم ليس
بي سفاهة ولكني رسول من رب
العالمين / ابلغكم رسالات ربي

163/a

وانا لكم ناصح امين / اوعجبتم
ان جاءكم ذكر من ربكم على رجل
منكم لينذركم واذكروا اذ جعلكم
خلفاء من بعد قوم نوح وزادكم
في الخلق بسطة فاذكروا الاء الله
لعلكم تفلحون / قالوا اجئتنا لنعبد
الله وحده ونذر ما كان يعبد اباؤنا
فاتنا بما تعدنا ان كنت من الصادقين /
قال قد وقع عليكم من ربكم
رجس وغضب اتجادلونني في اسماء
سميتموها انتم واباؤكم ما نزل الله بها

الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا
لنهتدي لولا ان هدانا الله لقد
جاءت رسل ربنا بالحق ونودوا
ان تلكم الجنة اورثتموها بما كنتم
تعملون ۞ ونادى اصحاب الجنة
اصحاب النار ان قد وجدنا ما
وعدنا ربنا حقا فهل وجدتم ما وعد
ربكم حقا قالوا نعم فأذن مؤذن
بينهم ان لعنة الله على الظالمين ۞
الذين يصدون عن سبيل الله ويبغونها
عوجا وهم بالآخرة كافرون ۞

وبينهما حجاب وعلى الاعراف رجال
يعرفون كلا بسيماهم ونادوا
اصحاب الجنة ان سلام عليكم لم
يدخلوها وهم يطمعون ۞ واذا
صرفت ابصارهم تلقاء اصحاب النار
قالوا ربنا لا تجعلنا مع القوم الظالمين ۞
ونادى اصحاب الاعراف رجالا
يعرفونهم بسيماهم قالوا ما اغنى
عنكم جمعكم وما كنتم تستكبرون ۞
اهؤلاء الذين اقسمتم لا ينالهم الله
برحمة ادخلوا الجنة لا خوف عليكم

ولا انتم تحزنون ۞ ونادى اصحاب
النار اصحاب الجنة ان افيضوا علينا
من الماء او مما رزقكم الله قالوا
ان الله حرمهما على الكافرين ۞
الذين اتخذوا دينهم لهوا ولعبا و
غرتهم الحياة الدنيا فاليوم ننساهم
كما نسوا لقاء يومهم هذا وما
كانوا بآياتنا يجحدون ۞ ولقد جئناهم
بكتاب فصلناه على علم هدى
ورحمة لقوم يؤمنون ۞ هل ينظرون
الا تأويله يوم يأتي تأويله يقول

الذين نسوه من قبل قد جاءت رسل
ربنا بالحق فهل لنا من شفعاء
فيشفعوا لنا او نرد فنعمل غير الذي
كنا نعمل قد خسروا انفسهم وضل
عنهم ما كانوا يفترون ۞ ان ربكم
الله الذي خلق السموات والارض
في ستة ايام ثم استوى على العرش
يغشي الليل النهار يطلبه حثيثا و
الشمس والقمر والنجوم مسخرات
بامره الا له الخلق والامر تبارك الله
رب العالمين ۞ ادعوا ربكم

157/b

عند كل مسجد وكلوا واشربوا و
لا تسرفوا إنه لا يحب المسرفين
قل من حرم زينة الله التي أخرج
لعباده والطيبات من الرزق قل هي
للذين آمنوا في الحياة الدنيا خالصة
يوم القيامة كذلك نفصل الآيات
لقوم يعلمون قل إنما حرم ربي
الفواحش ما ظهر منها وما بطن و
الإثم والبغي بغير الحق وأن تشركوا
بالله ما لم ينزل به سلطانا وأن
تقولوا على الله ما لا تعلمون ولكل

158/a

أمة أجل فإذا جاء أجلهم لا
يستأخرون ساعة ولا يستقدمون
يا بني آدم إما يأتينكم رسل منكم
يقصون عليكم آياتي فمن اتقى وأصلح
فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون
والذين كذبوا بآياتنا واستكبروا عنها
أولئك أصحاب النار هم فيها خالدون
فمن أظلم ممن افترى على الله كذبا
أو كذب بآياته أولئك ينالهم
نصيبهم من الكتاب حتى إذا جاءتهم
رسلنا يتوفونهم قالوا أين ما كنتم

158/b

تدعون من دون الله قالوا ضلوا عنا
وشهدوا على أنفسهم أنهم كانوا
كافرين قال ادخلوا في أمم قد
خلت من قبلكم من الجن والإنس
في النار كلما دخلت أمة لعنت
أختها حتى إذا اداركوا فيها جميعا
قالت أخراهم لأولاهم ربنا هؤلاء
أضلونا فآتهم عذابا ضعفا من النار
قال لكل ضعف ولكن لا تعلمون
وقالت أولاهم لأخراهم فما كان
لكم علينا من فضل فذوقوا العذاب

159/a

بما كنتم تكسبون إن الذين
كذبوا بآياتنا واستكبروا عنها
لا تفتح لهم أبواب السماء ولا
يدخلون الجنة حتى يلج الجمل في سم
الخياط وكذلك نجزي المجرمين
لهم من جهنم مهاد ومن فوقهم غواش
وكذلك نجزي الظالمين والذين آمنوا
وعملوا الصالحات لا نكلف نفسا إلا
وسعها أولئك أصحاب الجنة هم فيها
خالدون ونزعنا ما في صدورهم من
غل تجري من تحتهم الأنهار وقالوا

155/b

وعن أيمانهم وعن شمائلهم
ولا تجد أكثرهم شاكرين قال
اخرج منها مذءوما مدحورا لمن
تبعك منهم لأملأن جهنم منكم
أجمعين ويا آدم اسكن أنت و
زوجك الجنة فكلا من حيث
شئتما ولا تقربا هذه الشجرة فتكونا
من الظالمين فوسوس لهما الشيطان
ليبدي لهما ما ووري عنهما من
سوآتهما وقال ما نهاكما ربكما
عن هذه الشجرة إلا أن تكونا

156/a

ملكين أو تكونا من الخالدين
وقاسمهما إني لكما لمن الناصحين
فدلاهما بغرور فلما ذاقا الشجرة
بدت لهما سوآتهما وطفقا
يخصفان عليهما من ورق الجنة
وناداهما ربهما ألم أنهكما
عن تلكما الشجرة وأقل لكما إن
الشيطان لكما عدو مبين قالا
ربنا ظلمنا أنفسنا وإن لم تغفر لنا
وترحمنا لنكونن من الخاسرين قال
اهبطوا بعضكم لبعض عدو ولكم

156/b

في الأرض مستقر ومتاع إلى حين
قال فيها تحيون وفيها تموتون ومنها
تخرجون يا بني آدم قد أنزلنا عليكم
لباسا يواري سوآتكم وريشا
ولباس التقوى ذلك خير ذلك
من آيات الله لعلهم يذكرون
يا بني آدم لا يفتننكم الشيطان كما
أخرج أبويكم من الجنة ينزع
عنهما لباسهما ليريهما سوآتهما
إنه يراكم هو وقبيله من حيث
لا ترونهم إنا جعلنا الشياطين أولياء

157/a

للذين لا يؤمنون وإذا فعلوا فاحشة
قالوا وجدنا عليها آباءنا والله أمرنا
بها قل إن الله لا يأمر بالفحشاء
أتقولون على الله ما لا تعلمون قل
أمر ربي بالقسط وأقيموا وجوهكم
عند كل مسجد وادعوه مخلصين
له الدين كما بدأكم تعودون
فريقا هدى وفريقا حق عليهم
الضلالة إنهم اتخذوا الشياطين
أولياء من دون الله ويحسبون أنهم
مهتدون يا بني آدم خذوا زينتكم

153/b

وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَ
أَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ
أَبْغِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا
تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ
وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ
مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ
تَخْتَلِفُونَ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ
خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ
بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَبْلُوَكُمْ فِيمَا آتَاكُمْ
إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ

154/a

سُورَةُ / لَغَفُورٌ رَحِيمٌ الْأَعْرَافِ مِائَتَانِ وَسِتٌّ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
الٓمٓصٓ كِتَابٌ أُنْزِلَ إِلَيْكَ
فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ
لِتُنْذِرَ بِهِ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ
اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَ
لَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا
مَا تَذَكَّرُونَ وَكَمْ مِنْ قَرْيَةٍ
أَهْلَكْنَاهَا فَجَاءَهَا بَأْسُنَا بَيَاتًا
أَوْ هُمْ قَائِلُونَ فَمَا كَانَ
دَعْوَاهُمْ إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا إِلَّا أَنْ

154/b

قَالُوا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ
أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ
فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَائِبِينَ
وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ
مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ
وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ
خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا
يَظْلِمُونَ وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ
وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا
مَا تَشْكُرُونَ وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ
صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا

155/a

لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ
مِنَ السَّاجِدِينَ قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا
تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ
مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ
قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ
أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ
الصَّاغِرِينَ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ
يُبْعَثُونَ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ
قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ
صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ثُمَّ لَآتِيَنَّهُمْ
مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ

أَوْلَادَكُم مِّنْ إِمْلَاقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ
وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ
مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا
النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ
ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ
وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي
هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا
الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ
نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا
وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا
ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا
فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِ
كُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم
بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى
الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ وَ
تَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً
لَّعَلَّهُم بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ
وَهَٰذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ
فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ
أَن تَقُولُوا إِنَّمَا أُنزِلَ الْكِتَابُ
عَلَىٰ طَائِفَتَيْنِ مِن قَبْلِنَا وَإِن كُنَّا

عَن دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ أَوْ تَقُولُوا
لَوْ أَنَّا أُنزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّا
أَهْدَىٰ مِنْهُمْ فَقَدْ جَاءَكُم بَيِّنَةٌ مِّن
رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ فَمَنْ أَظْلَمُ
مِمَّن كَذَّبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ
عَنْهَا سَنَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا
سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ
هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ
أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ
رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ
رَبِّكَ لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ

آمَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي
إِيمَانِهَا خَيْرًا قُلِ انتَظِرُوا إِنَّا مُنتَظِرُونَ
إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا
شِيَعًا لَّسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ
إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ
مَن جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا
وَمَن جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا
وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ قُلْ إِنَّنِي هَدَانِي
رَبِّي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا
مِّلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ
الْمُشْرِكِينَ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي

11.916

لا يحب المسرفين ۝ ومن الانعام
حمولة وفرشا كلوا مما رزقكم الله
ولا تتبعوا خطوات الشيطان انه
لكم عدو مبين ۝ ثمانية ازواج
من الضان اثنين ومن المعز اثنين
قل ءالذكرين حرم ام الانثيين
اما اشتملت عليه ارحام الانثيين
نبئوني بعلم ان كنتم صادقين ۝
ومن الابل اثنين ومن البقر اثنين
قل ءالذكرين حرم ام الانثيين
اما اشتملت عليه ارحام الانثيين

150/a

ام كنتم شهداء اذ وصكم الله
بهذا فمن اظلم ممن افترى على الله
كذبا ليضل الناس بغير علم
ان الله لا يهدي القوم الظالمين ۝
قل لا اجد في ما اوحي الي محرما
على طاعم يطعمه الا ان يكون
ميتة او دما مسفوحا او لحم خنزير
فانه رجس او فسقا اهل لغير الله
به فمن اضطر غير باغ ولا عاد
فان ربك غفور رحيم ۝ وعلى الذين
هادوا حرمنا كل ذي ظفر

150

ومن البقر والغنم حرمنا عليهم
شحومهما الا ما حملت ظهورهما
او الحوايا او ما اختلط بعظم
ذلك جزيناهم ببغيهم وانا لصادقون ۝
فان كذبوك فقل ربكم ذو رحمة
واسعة ولا يرد باسه عن القوم
المجرمين ۝ سيقول الذين اشركوا
لو شاء الله ما اشركنا ولا اباؤنا
ولا حرمنا من شيء كذلك كذب
الذين من قبلهم حتى ذاقوا باسنا
قل هل عندكم من علم فتخرجوه لنا

151/a

ان تتبعون الا الظن وان انتم
الا تخرصون ۝ قل فلله الحجة البالغة
فلو شاء لهديكم اجمعين ۝ قل
هلم شهداءكم الذين يشهدون
ان الله حرم هذا فان شهدوا فلا
تشهد معهم ولا تتبع اهواء
الذين كذبوا باياتنا والذين
لا يؤمنون بالاخرة وهم بربهم
يعدلون ۝ قل تعالوا اتل ما حرم
ربكم عليكم الا تشركوا به شيئا
وبالوالدين احسانا ولا تقتلوا

ألم يأتكم رسل منكم يقصون
عليكم آياتي وينذرونكم لقاء
يومكم هذا قالوا شهدنا على أنفسنا
وغرتهم الحياة الدنيا وشهدوا
على أنفسهم أنهم كانوا كافرين
ذلك أن لم يكن ربك مهلك
القرى بظلم وأهلها غافلون
ولكل درجات مما عملوا وما
ربك بغافل عما يعملون وربك
الغني ذو الرحمة إن يشأ يذهبكم
ويستخلف من بعدكم ما يشاء

كما أنشأكم من ذرية قوم
آخرين إن ما توعدون لآت
وما أنتم بمعجزين قل يا قوم اعملوا
على مكانتكم إني عامل فسوف
تعلمون من تكون له عاقبة الدار
إنه لا يفلح الظالمون وجعلوا لله
مما ذرأ من الحرث والأنعام نصيبا
فقالوا هذا لله بزعمهم وهذا
لشركائنا فما كان لشركائهم
فلا يصل إلى الله وما كان لله فهو
يصل إلى شركائهم ساء ما يحكمون

وكذلك زين لكثير من المشركين
قتل أولادهم شركاؤهم ليردوهم
وليلبسوا عليهم دينهم ولو شاء الله
ما فعلوه فذرهم وما يفترون
وقالوا هذه أنعام وحرث حجر
لا يطعمها إلا من نشاء بزعمهم
وأنعام حرمت ظهورها وأنعام
لا يذكرون اسم الله عليها افتراء
عليه سيجزيهم بما كانوا يفترون
وقالوا ما في بطون هذه الأنعام
خالصة لذكورنا ومحرم على أزواجنا

وإن يكن ميتة فهم فيه شركاء
سيجزيهم وصفهم إنه حكيم
عليم قد خسر الذين قتلوا أولادهم
سفها بغير علم وحرموا ما رزقهم
الله افتراء على الله قد ضلوا وما كانوا
مهتدين وهو الذي أنشأ جنات
معروشات وغير معروشات والنخل
والزرع مختلفا أكله والزيتون
والرمان متشابها وغير متشابه
كلوا من ثمره إذا أثمر وآتوا
حقه يوم حصاده ولا تسرفوا إنه

165/b

عن سبيله وهو اعلم بالمهتدين
فكلوا مما ذكر اسم الله عليه ان كنتم
بآياته مؤمنين وما لكم الا تأكلوا
مما ذكر اسم الله عليه وقد فصل لكم
ما حرم عليكم الا ما اضطررتم
اليه وان كثيرا ليضلون باهوائهم
بغير علم ان ربك هو اعلم بالمعتدين
وذروا ظاهر الاثم وباطنه ان
الذين يكسبون الاثم سيجزون
بما كانوا يقترفون ولا تأكلوا
مما لم يذكر اسم الله عليه وانه

166/a

لفسق وان الشياطين ليوحون
الى اوليائهم ليجادلوكم وان
اطعتموهم انكم لمشركون
او من كان ميتا فاحييناه وجعلنا
له نورا يمشي به في الناس كمن
مثله في الظلمات ليس بخارج منها
كذلك زين للكافرين ما كانوا
يعملون وكذلك جعلنا في كل
قرية اكابر مجرميها ليمكروا فيها
وما يمكرون الا بانفسهم وما يشعرون
واذا جاءتهم آية قالوا لن نؤمن

166/b

حتى نؤتى مثل ما اوتي رسل الله
الله اعلم حيث يجعل رسالته
سيصيب الذين اجرموا صغار
عند الله وعذاب شديد بما كانوا
يمكرون فمن يرد الله ان
يهديه يشرح صدره للاسلام
ومن يرد ان يضله يجعل صدره
ضيقا حرجا كانما يصعد في السماء
كذلك يجعل الله الرجس على الذين
لا يؤمنون وهذا صراط ربك
مستقيما قد فصلنا الآيات

167/a

لقوم يذكرون لهم دار السلام
عند ربهم وهو وليهم بما كانوا
يعملون ويوم يحشرهم جميعا
يا معشر الجن قد استكثرتم من
الانس وقال اولياؤهم من الانس
ربنا استمتع بعضنا ببعض وبلغنا
اجلنا الذي اجلت لنا قال النار
مثواكم خالدين فيها الا ما شاء الله
ان ربك حكيم عليم وكذلك
نولي بعض الظالمين بعضا بما كانوا
يكسبون يا معشر الجن والانس

143/b

كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ۝ لَا تُدْرِكُهُ
الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَ
هُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ۝ قَدْ جَاءَكُمْ
بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ
وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ
بِحَفِيظٍ ۝ وَكَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ
وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ
يَعْلَمُونَ ۝ اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ
رَبِّكَ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ
الْمُشْرِكِينَ ۝ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا
وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا وَمَا أَنْتَ

144/a

عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ۝ وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ
يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ
عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ
أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ
فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝
وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ
جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَا قُلْ إِنَّمَا
الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ
أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ۝ وَنُقَلِّبُ
أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا
بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ

144/b

يَعْمَهُونَ ۝ وَلَوْ أَنَّنَا نَزَّلْنَا إِلَيْهِمُ
الْمَلَائِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَىٰ وَحَشَرْنَا
عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا
لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَلَٰكِنَّ
أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ۝ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا
لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ
وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ
زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ
رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ۝
وَلِتَصْغَىٰ إِلَيْهِ أَفْئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ

145/a

مُقْتَرِفُونَ ۝ أَفَغَيْرَ اللَّهِ أَبْتَغِي حَكَمًا
وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ
مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ
يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ رَبِّكَ
بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ۝
وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا
لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
وَإِنْ تُطِعْ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ
يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ
إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ۝
إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ

مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ
أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ
يُحَافِظُونَ ۝ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى
عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَ
لَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ
مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ
فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا
أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ
عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ
عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ

تَسْتَكْبِرُونَ ۝ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَى
كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ
مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ وَمَا نَرَى
مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ
أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ لَقَدْ تَقَطَّعَ
بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ۝
إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ
مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ
ذَلِكُمُ اللَّهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ ۝ فَالِقُ
الْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ
وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ۝

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا
بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا
الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۝ وَهُوَ الَّذِي
أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ
وَمُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ
لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ۝ وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ
مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ
كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا
نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ
النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ
وَجَنَّاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ

وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ انْظُرُوا
إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ إِنَّ فِي
ذَلِكُمْ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝
وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ
وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ
سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَصِفُونَ ۝ بَدِيعُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنَّى يَكُونُ لَهُ
وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ
كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝
ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى

مما تشركون إني وجهت وجهي
للذي فطر السماوات والأرض
حنيفا وما أنا من المشركين
وحاجه قومه قال أتحاجوني
في الله وقد هدان ولا أخاف
ما تشركون به إلا أن يشاء ربي
شيئا وسع ربي كل شيء علما
أفلا تتذكرون وكيف أخاف
ما أشركتم ولا تخافون أنكم
أشركتم بالله ما لم ينزل به عليكم
سلطانا فأي الفريقين أحق بالأمن

إن كنتم تعلمون الذين آمنوا و
لم يلبسوا إيمانهم بظلم أولئك لهم
الأمن وهم مهتدون وتلك
حجتنا آتيناها إبراهيم على قومه
نرفع درجات من نشاء إن ربك
حكيم عليم ووهبنا له إسحاق
ويعقوب كلا هدينا ونوحا هدينا
من قبل ومن ذريته داود و
سليمان وأيوب ويوسف وموسى
وهارون وكذلك نجزي المحسنين
وزكريا ويحيى وعيسى وإلياس

كل من الصالحين وإسماعيل واليسع
ويونس ولوطا وكلا فضلنا على
العالمين ومن آبائهم وذرياتهم
وإخوانهم واجتبيناهم وهديناهم
إلى صراط مستقيم ذلك
هدى الله يهدي به من يشاء من
عباده ولو أشركوا لحبط عنهم
ما كانوا يعملون أولئك الذين
آتيناهم الكتاب والحكم و
النبوة فإن يكفر بها هؤلاء فقد
وكلنا بها قوما ليسوا بها بكافرين

أولئك الذين هدى الله فبهداهم
اقتده قل لا أسألكم عليه أجرا
إن هو إلا ذكرى للعالمين وما
قدروا الله حق قدره إذ قالوا
ما أنزل الله على بشر من شيء قل
من أنزل الكتاب الذي جاء به
موسى نورا وهدى للناس تجعلونه
قراطيس تبدونها وتخفون كثيرا
وعلمتم ما لم تعلموا أنتم ولا آباؤكم
قل الله ثم ذرهم في خوضهم يلعبون
وهذا كتاب أنزلناه مبارك

انظر كيف نصرف الآيات
لعلهم يفقهون وكذب به قومك
وهو الحق قل لست عليكم بوكيل
لكل نبإ مستقر وسوف تعلمون
وإذا رأيت الذين يخوضون في آياتنا
فأعرض عنهم حتى يخوضوا في حديث
غيره وإما ينسينك الشيطان فلا تقعد
بعد الذكرى مع القوم الظالمين
وما على الذين يتقون من حسابهم
من شيء ولكن ذكرى لعلهم
يتقون وذر الذين اتخذوا دينهم

لعبا ولهوا وغرتهم الحياة الدنيا
وذكر به أن تبسل نفس بما
كسبت ليس لها من دون الله ولي
ولا شفيع وإن تعدل كل
عدل لا يؤخذ منها أولئك الذين
أبسلوا بما كسبوا لهم شراب
من حميم وعذاب أليم بما كانوا
يكفرون قل أندعو من دون الله
ما لا ينفعنا ولا يضرنا ونرد
على أعقابنا بعد إذ هدانا الله
كالذي استهوته الشياطين

في الأرض حيران له أصحاب
يدعونه إلى الهدى ائتنا قل إن هدى الله
هو الهدى وأمرنا لنسلم لرب
العالمين وأن أقيموا الصلاة واتقوه
وهو الذي إليه تحشرون وهو الذي
خلق السماوات والأرض بالحق
ويوم يقول كن فيكون قوله
الحق وله الملك يوم ينفخ في الصور
عالم الغيب والشهادة وهو الحكيم
الخبير وإذ قال إبراهيم لأبيه
آزر أتتخذ أصناما آلهة إني أراك

وقومك في ضلال مبين وكذلك
نري إبراهيم ملكوت السماوات
والأرض وليكون من الموقنين
فلما جن عليه الليل رأى كوكبا
قال هذا ربي فلما أفل قال
لا أحب الآفلين فلما رأى القمر
بازغا قال هذا ربي فلما أفل قال
لئن لم يهدني ربي لأكونن
من القوم الضالين فلما رأى
الشمس بازغة قال هذا ربي هذا
أكبر فلما أفلت قال يا قوم إني بريء

والعشي يريدون وجهه ما عليك من
حسابهم من شيء وما من حسابك
عليهم من شيء فتطردهم فتكون
من الظالمين وكذلك فتنا بعضهم
ببعض ليقولوا أهؤلاء من الله عليهم
من بيننا أليس الله بأعلم بالشاكرين
وإذا جاءك الذين يؤمنون بآياتنا
فقل سلام عليكم كتب ربكم
على نفسه الرحمة أنه من عمل منكم
سوءا بجهالة ثم تاب من بعده
وأصلح فأنه غفور رحيم وكذلك

نفصل الآيات ولتستبين سبيل
المجرمين قل إني نهيت أن أعبد
الذين تدعون من دون الله قل لا
أتبع أهواءكم قد ضللت إذا وما
أنا من المهتدين قل إني على بينة
من ربي وكذبتم به ما عندي
ما تستعجلون به إن الحكم
إلا لله يقص الحق وهو خير الفاصلين
قل لو أن عندي ما تستعجلون به
لقضي الأمر بيني وبينكم والله أعلم
بالظالمين وعنده مفاتح الغيب

لا يعلمها إلا هو ويعلم ما في البر
والبحر وما تسقط من ورقة
إلا يعلمها ولا حبة في ظلمات الأرض
ولا رطب ولا يابس إلا في كتاب
مبين وهو الذي يتوفاكم بالليل
ويعلم ما جرحتم بالنهار ثم يبعثكم
فيه ليقضى أجل مسمى ثم إليه
مرجعكم ثم ينبئكم بما كنتم
تعملون وهو القاهر فوق عباده
ويرسل عليكم حفظة حتى إذا جاء
أحدكم الموت توفته رسلنا وهم

لا يفرطون ثم ردوا إلى الله مولاهم
الحق ألا له الحكم وهو أسرع
الحاسبين قل من ينجيكم من
ظلمات البر والبحر تدعونه تضرعا
وخفية لئن أنجانا من هذه لنكونن
من الشاكرين قل الله ينجيكم
منها ومن كل كرب ثم أنتم
تشركون قل هو القادر على أن
يبعث عليكم عذابا من فوقكم
أو من تحت أرجلكم أو يلبسكم
شيعا ويذيق بعضكم بأس بعض

ثم اليه يرجعون ۞ وقالوا لولا نزل
عليه آية من ربه قل ان الله قادر
على ان ينزل آية ولكن اكثرهم
لا يعلمون ۞ وما من دابة في الارض
ولا طائر يطير بجناحيه الا امم
امثالكم ما فرطنا في الكتاب
من شيء ثم الى ربهم يحشرون ۞
والذين كذبوا باياتنا صم وبكم
في الظلمات من يشأ الله يضلله
ومن يشأ يجعله على صراط مستقيم
قل ارأيتكم ان اتاكم عذاب الله

او اتتكم الساعة اغير الله تدعون
ان كنتم صادقين ۞ بل اياه تدعون
فيكشف ما تدعون اليه ان شاء و
تنسون ما تشركون ۞ ولقد ارسلنا
الى امم من قبلك فاخذناهم
بالبأساء والضراء لعلهم يتضرعون ۞
فلولا اذ جاءهم بأسنا تضرعوا
ولكن قست قلوبهم وزين لهم
الشيطان ما كانوا يعملون ۞ فلما
نسوا ما ذكروا به فتحنا عليهم
ابواب كل شيء حتى اذا فرحوا

بما اوتوا اخذناهم بغتة فاذا هم
مبلسون ۞ فقطع دابر القوم الذين
ظلموا والحمد لله رب العالمين ۞
قل ارأيتم ان اخذ الله سمعكم
وابصاركم وختم على قلوبكم
من اله غير الله يأتيكم به انظر
كيف نصرف الآيات ثم هم
يصدفون ۞ قل ارأيتكم ان اتاكم
عذاب الله بغتة او جهرة هل يهلك
الا القوم الظالمون ۞ وما نرسل المرسلين
الا مبشرين ومنذرين فمن آمن

واصلح فلا خوف عليهم ولا هم
يحزنون ۞ والذين كذبوا باياتنا
يمسهم العذاب بما كانوا يفسقون ۞
قل لا اقول لكم عندي خزائن الله
ولا اعلم الغيب ولا اقول لكم
اني ملك ان اتبع الا ما يوحى الي
قل هل يستوي الاعمى والبصير افلا
تتفكرون ۞ وانذر به الذين يخافون
ان يحشروا الى ربهم ليس لهم من
دونه ولي ولا شفيع لعلهم يتقون ۞
ولا تطرد الذين يدعون ربهم بالغداة

131/b

شُرَكَاؤُكُمُ الَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ
ثُمَّ لَمْ تَكُن فِتْنَتُهُمْ إِلَّا أَن قَالُوا
وَاللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ
انظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَ
ضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ
وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا
عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ
وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِن يَرَوْا
كُلَّ آيَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوكَ
يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا
إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ

وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ
وَإِن يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ
وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ
فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ
بِآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُوا يُخْفُونَ مِن قَبْلُ
وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ
وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ وَقَالُوا إِنْ هِيَ
إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ
وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُقِفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ
قَالَ أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ

131/b

وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا
كُنتُمْ تَكْفُرُونَ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ
كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمُ
السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلَىٰ
مَا فَرَّطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ
عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ
وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ
وَلَلدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ
أَفَلَا تَعْقِلُونَ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ
لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا
يُكَذِّبُونَكَ وَلَٰكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ

يَجْحَدُونَ وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ
فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا
حَتَّىٰ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا وَلَا مُبَدِّلَ
لِكَلِمَاتِ اللَّهِ وَلَقَدْ جَاءَكَ
مِن نَّبَإِ الْمُرْسَلِينَ وَإِن كَانَ
كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ
اسْتَطَعْتَ أَن تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ
أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُم بِآيَةٍ
وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ
فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ
الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ

من تحتهم فاهلكناهم بذنوبهم و
انشأنا من بعدهم قرنا اخرين ۞
ولو نزلنا عليك كتابا في قرطاس
فلمسوه بايديهم لقال الذين كفروا
ان هذا الا سحر مبين ۞ وقالوا لولا
انزل عليه ملك ولو انزلنا ملكا
لقضي الامر ثم لا ينظرون ۞ ولو
جعلناه ملكا لجعلناه رجلا و
للبسنا عليهم ما يلبسون ۞ ولقد
استهزئ برسل من قبلك فحاق
بالذين سخروا منهم ما كانوا به يستهزءون ۞

قل سيروا في الارض ثم انظروا
كيف كان عاقبة المكذبين ۞
قل لمن ما في السموات والارض
قل لله كتب على نفسه الرحمة
ليجمعنكم الى يوم القيامة لا ريب
فيه الذين خسروا انفسهم فهم
لا يؤمنون ۞ وله ما سكن في الليل
والنهار وهو السميع العليم ۞
قل اغير الله اتخذ وليا فاطر السموات
والارض وهو يطعم ولا يطعم
قل اني امرت ان اكون اول

130/b

من اسلم ولا تكونن من المشركين
قل اني اخاف ان عصيت ربي
عذاب يوم عظيم ۞ من يصرف
عنه يومئذ فقد رحمه وذلك
الفوز المبين ۞ وان يمسسك الله
بضر فلا كاشف له الا هو وان
يمسسك بخير فهو على كل شيء قدير
وهو القاهر فوق عباده وهو
الحكيم الخبير ۞ قل اي شيء
اكبر شهادة قل الله شهيد بيني
وبينكم واوحي الي هذا القرآن

131/a

لانذركم به ومن بلغ اينكم
لتشهدون ان مع الله آلهة اخرى
قل لا اشهد قل انما هو اله واحد
وانني بريء مما تشركون ۞ الذين
آتيناهم الكتاب يعرفونه كما
يعرفون ابناءهم الذين خسروا
انفسهم فهم لا يؤمنون ۞ ومن
اظلم ممن افترى على الله كذبا
او كذب باياته انه لا يفلح
الظالمون ۞ ويوم نحشرهم جميعا
ثم نقول للذين اشركوا اين

شهادة بينكم اذا حضر احدكم
الموت حين الوصية اثنان ذوا
عدل منكم او آخران من غيركم
ان انتم ضربتم في الارض فاصابتكم
مصيبة الموت تحبسونهما من بعد
الصلوة فيقسمان بالله ان ارتبتم
لا نشتري به ثمنا ولو كان
ذا قربى ولا نكتم شهادة الله
انا اذا لمن الآثمين فان عثر
على انهما استحقا اثما فآخران
يقومان مقامهما من الذين استحق

عليهم الاوليان فيقسمان بالله
لشهادتنا احق من شهادتهما
وما اعتدينا انا اذا لمن الظالمين
ذلك ادنى ان يأتوا بالشهادة
على وجهها او يخافوا ان ترد
ايمان بعد ايمانهم واتقوا الله
واسمعوا والله لا يهدي القوم
الفاسقين يوم يجمع الله الرسل
فيقول ماذا اجبتم قالوا لا علم
لنا انك انت علام الغيوب
اذ قال الله يا عيسى ابن مريم

اذكر نعمتي عليك وعلى والدتك
اذ ايدتك بروح القدس تكلم
الناس في المهد وكهلا واذ
علمتك الكتاب والحكمة
والتوراة والانجيل واذ تخلق
من الطين كهيئة الطير باذني
فتنفخ فيها فتكون طيرا باذني
وتبرئ الاكمه والابرص باذني
واذ تخرج الموتى باذني واذ
كففت بني اسرائيل عنك اذ
جئتهم بالبينات فقال الذين

كفروا منهم ان هذا الا سحر مبين
واذ اوحيت الى الحواريين ان آمنوا
بي وبرسولي قالوا آمنا واشهد
باننا مسلمون اذ قال الحواريون
يا عيسى ابن مريم هل يستطيع ربك
ان ينزل علينا مائدة من السماء
قال اتقوا الله ان كنتم مؤمنين
قالوا نريد ان نأكل منها وتطمئن
قلوبنا ونعلم ان قد صدقتنا ونكون
عليها من الشاهدين قال
عيسى ابن مريم اللهم ربنا انزل

127/b

عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا
عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً
مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ
قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ
يَكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ
عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ
وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ
أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ
إِلَٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ
مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ
لِي بِحَقٍّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ

127/a

تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ
إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ مَا قُلْتُ
لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنِ اعْبُدُوا
اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ
شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا
تَوَفَّيْتَنِي كُنْتَ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ
وَأَنْتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ إِنْ
تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ
تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ قَالَ اللَّهُ هَٰذَا يَوْمُ يَنْفَعُ
الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ

128/b

تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا
أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ
ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

سورة الانعام مائة وخمس وستون آية

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ هُوَ الَّذِي
خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا
وَأَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ

128/a

وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ
يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ
مَا تَكْسِبُونَ وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ
مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا
مُعْرِضِينَ فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا
جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا
كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ أَلَمْ يَرَوْا كَمْ
أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ
مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ
لَكُمْ وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ
مِدْرَارًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي

123/b

ورماحكم ليعلم الله من يخافه
بالغيب فمن اعتدى بعد ذلك فله
عذاب أليم ۝ يا أيها الذين آمنوا
لا تقتلوا الصيد وأنتم حرم ومن
قتله منكم متعمدا فجزاء مثل
ما قتل من النعم يحكم به ذوا عدل
منكم هديا بالغ الكعبة أو كفارة
طعام مساكين أو عدل ذلك
صياما ليذوق وبال أمره عفا الله
عما سلف ومن عاد فينتقم الله
منه والله عزيز ذو انتقام ۝

124

أحل لكم صيد البحر وطعامه متاعا
لكم وللسيارة وحرم عليكم
صيد البر ما دمتم حرما واتقوا
الله الذي إليه تحشرون ۝ جعل الله
الكعبة البيت الحرام قياما للناس
والشهر الحرام والهدي
والقلائد ذلك لتعلموا أن الله يعلم
ما في السماوات وما في الأرض وأن الله
بكل شيء عليم ۝ اعلموا أن الله
شديد العقاب ۝ وأن الله غفور رحيم ۝
ما على الرسول إلا البلاغ والله يعلم

124/b

ما تبدون وما تكتمون ۝ قل لا يستوي
الخبيث والطيب ولو أعجبك كثرة
الخبيث فاتقوا الله يا أولي الألباب
لعلكم تفلحون ۝ يا أيها الذين آمنوا
لا تسألوا عن أشياء إن تبد لكم
تسؤكم وإن تسألوا عنها حين ينزل
القرآن تبد لكم عفا الله عنها
والله غفور حليم ۝ قد سألها قوم
من قبلكم ثم أصبحوا بها كافرين
ما جعل الله من بحيرة ولا سائبة
ولا وصيلة ولا

125/a

ولا حام ولكن الذين كفروا
يفترون على الله الكذب
وأكثرهم لا يعقلون ۝ وإذا قيل
لهم تعالوا إلى ما أنزل الله وإلى
الرسول قالوا حسبنا ما وجدنا
عليه آباءنا أولو كان آباؤهم
لا يعلمون شيئا ولا يهتدون ۝
يا أيها الذين آمنوا عليكم أنفسكم
لا يضركم من ضل إذا اهتديتم
إلى الله مرجعكم جميعا فينبئكم
بما كنتم تعملون ۝ يا أيها الذين آمنوا

لتجدن أشد الناس عداوة للذين
آمنوا اليهود والذين أشركوا ولـ
تجدن أقربهم مودة للذين
آمنوا الذين قالوا إنا نصارى ذلك
بأن منهم قسيسين ورهبانا وأنهم
لا يستكبرون وإذا سمعوا ما أنزل
إلى الرسول ترى أعينهم تفيض
من الدمع مما عرفوا من الحق يقولون
ربنا آمنا فاكتبنا مع الشاهدين
وما لنا لا نؤمن بالله وما جاءنا
من الحق ونطمع أن يدخلنا ربنا

مع القوم الصالحين فأثابهم الله
بما قالوا جنات تجري من تحتها الأنهار
خالدين فيها وذلك جزاء المحسنين
والذين كفروا وكذبوا بآياتنا أولئك
أصحاب الجحيم يا أيها الذين آمنوا
لا تحرموا طيبات ما أحل الله لكم
ولا تعتدوا إن الله لا يحب المعتدين
وكلوا مما رزقكم الله حلالا طيبا
واتقوا الله الذي أنتم به مؤمنون
لا يؤاخذكم الله باللغو في أيمانكم
ولكن يؤاخذكم بما عقدتم الأيمان

فكفارته إطعام عشرة مساكين
من أوسط ما تطعمون أهليكم أو
كسوتهم أو تحرير رقبة فمن
لم يجد فصيام ثلاثة أيام ذلك
كفارة أيمانكم إذا حلفتم واحفظوا
أيمانكم كذلك يبين الله لكم آياته
لعلكم تشكرون يا أيها الذين
آمنوا إنما الخمر والميسر والأنصاب
والأزلام رجس من عمل الشيطان
فاجتنبوه لعلكم تفلحون إنما يريد
الشيطان أن يوقع بينكم العداوة

والبغضاء في الخمر والميسر ويصدكم
عن ذكر الله وعن الصلاة فهل
أنتم منتهون وأطيعوا الله وأطيعوا
الرسول واحذروا فإن توليتم فاعلموا
أنما على رسولنا البلاغ المبين
ليس على الذين آمنوا وعملوا الصالحات
جناح فيما طعموا إذا ما اتقوا
وآمنوا وعملوا الصالحات ثم اتقوا
وآمنوا ثم اتقوا وأحسنوا والله يحب
المحسنين يا أيها الذين آمنوا ليبلونكم
الله بشيء من الصيد تناله أيديكم

119/b

إن الذين آمنوا والذين هادوا
والصابئون والنصارى من آمن
بالله واليوم الآخر وعمل صالحا
فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون //
لقد أخذنا ميثاق بني إسرائيل و
أرسلنا إليهم رسلا كلما جاءهم
رسول بما لا تهوى أنفسهم فريقا
كذبوا وفريقا يقتلون // وحسبوا
ألا تكون فتنة فعموا وصموا ثم
تاب الله عليهم ثم عموا وصموا
كثير منهم والله بصير بما يعملون //

120/a

لقد كفر الذين قالوا إن الله هو
المسيح ابن مريم وقال المسيح
يا بني إسرائيل اعبدوا الله ربي و
ربكم إنه من يشرك بالله فقد
حرم الله عليه الجنة ومأواه
النار وما للظالمين من أنصار //
لقد كفر الذين قالوا إن الله ثالث
ثلاثة وما من إله إلا إله واحد
وإن لم ينتهوا عما يقولون ليمسن
الذين كفروا منهم عذاب أليم //
أفلا يتوبون إلى الله ويستغفرونه

120/b

والله غفور رحيم // ما المسيح ابن مريم
إلا رسول قد خلت من قبله الرسل
وأمه صديقة كانا يأكلان الطعام
انظر كيف نبين لهم الآيات
ثم انظر أنى يؤفكون // قل أتعبدون
من دون الله ما لا يملك لكم
ضرا ولا نفعا والله هو السميع العليم //
قل يا أهل الكتاب لا تغلوا في دينكم
غير الحق ولا تتبعوا أهواء قوم
قد ضلوا من قبل وأضلوا كثيرا
وضلوا عن سواء السبيل // لعن الذين

121/a

كفروا من بني إسرائيل على لسان
داود وعيسى ابن مريم ذلك
بما عصوا وكانوا يعتدون // كانوا
لا يتناهون عن منكر فعلوه لبئس
ما كانوا يفعلون // ترى كثيرا منهم
يتولون الذين كفروا لبئس ما قدمت
لهم أنفسهم أن سخط الله عليهم
وفي العذاب هم خالدون // ولو
كانوا يؤمنون بالله والنبي وما
أنزل إليه ما اتخذوهم أولياء ولكن
كثيرا منهم فاسقون //

قل يا أهل الكتاب هل تنقمون
منا إلا أن آمنا بالله وما أنزل
إلينا وما أنزل من قبل وأن
أكثركم فاسقون ۝ قل هل أنبئكم
بشر من ذلك مثوبة عند الله من
لعنه الله وغضب عليه وجعل منهم
القردة والخنازير وعبد الطاغوت
أولئك شر مكانا وأضل عن
سواء السبيل ۝ وإذا جاءوكم قالوا
آمنا وقد دخلوا بالكفر وهم قد
خرجوا به والله أعلم بما كانوا يكتمون ۝

وترى كثيرا منهم يسارعون
في الإثم والعدوان وأكلهم
السحت لبئس ما كانوا يعملون ۝
لولا ينهاهم الربانيون والأحبار
عن قولهم الإثم وأكلهم السحت
لبئس ما كانوا يصنعون ۝ وقالت
اليهود يد الله مغلولة غلت أيديهم
ولعنوا بما قالوا بل يداه مبسوطتان
ينفق كيف يشاء وليزيدن
كثيرا منهم ما أنزل إليك
من ربك طغيانا وكفرا

118/15

وألقينا بينهم العداوة والبغضاء إلى
يوم القيامة كلما أوقدوا نارا
للحرب أطفأها الله ويسعون في
الأرض فسادا والله لا يحب المفسدين ۝
ولو أن أهل الكتاب آمنوا واتقوا
لكفرنا عنهم سيئاتهم ولأدخلناهم
جنات النعيم ۝ ولو أنهم
أقاموا التوراة والإنجيل وما أنزل
إليهم من ربهم لأكلوا من
فوقهم ومن تحت أرجلهم
منهم أمة مقتصدة وكثير منهم

ساء ما يعملون ۝ يا أيها الرسول
بلغ ما أنزل إليك من ربك
وإن لم تفعل فما بلغت رسالته
والله يعصمك من الناس إن الله
لا يهدي القوم الكافرين ۝
قل يا أهل الكتاب لستم على شيء
حتى تقيموا التوراة والإنجيل
وما أنزل إليكم من ربكم و
ليزيدن كثيرا منهم ما أنزل
إليك من ربك طغيانا وكفرا
فلا تأس على القوم الكافرين ۝

116/a

من الكتاب ومهيمنا عليه فاحكم
بينهم بما انزل الله ولا تتبع اهواءهم
عما جاءك من الحق لكل جعلنا
منكم شرعة ومنهاجا ولو شاء الله
لجعلكم امة واحدة ولكن ليبلوكم
في ما آتاكم فاستبقوا الخيرات
الى الله مرجعكم جميعا فينبئكم
بما كنتم فيه تختلفون // وان احكم
بينهم بما انزل الله ولا تتبع اهواءهم
واحذرهم ان يفتنوك عن بعض
ما انزل الله اليك فان تولوا فاعلم

117/a

انما يريد الله ان يصيبهم ببعض
ذنوبهم وان كثيرا من الناس
لفاسقون // افحكم الجاهلية يبغون
ومن احسن من الله حكما لقوم
يوقنون // يا ايها الذين آمنوا لا تتخذوا
اليهود والنصارى اولياء بعضهم
اولياء بعض ومن يتولهم منكم
فانه منهم ان الله لا يهدي القوم
الظالمين // فترى الذين في قلوبهم
مرض يسارعون فيهم يقولون نخشى
ان تصيبنا دائرة • فعسى الله ان يأتي

116/b

بالفتح او امر من عنده فيصبحوا على
ما اسروا في انفسهم نادمين // ويقول
الذين آمنوا أهؤلاء الذين اقسموا
بالله جهد ايمانهم انهم لمعكم حبطت
اعمالهم فاصبحوا خاسرين // يا ايها الذين
آمنوا من يرتد منكم عن دينه
فسوف يأتي الله بقوم يحبهم
ويحبونه اذلة على المؤمنين اعزة
على الكافرين يجاهدون في سبيل الله
ولا يخافون لومة لائم • ذلك
فضل الله يؤتيه من يشاء والله

117/b

واسع عليم // انما وليكم الله ورسوله
والذين آمنوا الذين يقيمون الصلوة
ويؤتون الزكوة وهم راكعون //
ومن يتول الله ورسوله والذين
آمنوا فان حزب الله هم الغالبون //
يا ايها الذين آمنوا لا تتخذوا الذين
اتخذوا دينكم هزوا ولعبا من الذين
اوتوا الكتاب من قبلكم والكفار
اولياء واتقوا الله ان كنتم مؤمنين //
واذا ناديتم الى الصلوة اتخذوها
هزوا ولعبا ذلك بانهم قوم لا يعقلون //

والارض يعذب من يشاء ويغفر
لمن يشاء والله على كل شيء قدير
يايها الرسول لا يحزنك الذين يسا
رعون في الكفر من الذين قالوا امنا
بافواههم ولم تؤمن قلوبهم ومن
الذين هادوا سمعون للكذب سمعون لقوم
اخرين لم ياتوك يحرفون الكلم
من بعد مواضعه يقولون ان اوتيتم
هذا فخذوه وان لم تؤتوه فاحذروا
ومن يرد الله فتنته فلن تملك له
من الله شيئا اولئك الذين لم يرد الله

ان يطهر قلوبهم لهم في الدنيا
خزي ولهم في الاخرة عذاب
عظيم // سمعون للكذب اكلون
للسحت فان جاءوك فاحكم بينهم
او اعرض عنهم وان تعرض عنهم
فلن يضروك شيئا وان حكمت
فاحكم بينهم بالقسط ان الله يحب
المقسطين // وكيف يحكمونك
وعندهم التورية فيها حكم الله
ثم يتولون من بعد ذلك وما اولئك
بالمؤمنين // انا انزلنا التورية

فيها هدى ونور يحكم بها النبيون
الذين اسلموا للذين هادوا والربنيون
والاحبار بما استحفظوا من كتب
الله وكانوا عليه شهداء فلا تخشوا
الناس واخشون ولا تشتروا بايتي
ثمنا قليلا ومن لم يحكم
بما انزل الله فاولئك هم الكافرون //
وكتبنا عليهم فيها ان النفس بالنفس
والعين بالعين والانف بالانف
والاذن بالاذن والسن بالسن والجروح
[illegible]

فهو كفارة له ومن لم يحكم
بما انزل الله فاولئك هم الظالمون //
وقفينا على اثارهم بعيسى ابن مريم
مصدقا لما بين يديه من التورية
واتيناه الانجيل فيه هدى ونور
ومصدقا لما بين يديه من التورية
وهدى وموعظة للمتقين // وليحكم
اهل الانجيل بما انزل الله فيه و
من لم يحكم بما انزل الله فاولئك
هم الفاسقون // وانزلنا اليك
الكتاب بالحق مصدقا لما بين يديه

يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي
سَوْءَةَ أَخِيهِ ۚ قَالَ يَا وَيْلَتَىٰ أَعَجَزْتُ
أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَٰذَا الْغُرَابِ فَأُوَارِيَ
سَوْءَةَ أَخِي ۖ فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ
مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ
أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ
فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا
وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ
جَمِيعًا ۚ وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا
بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ
بَعْدَ ذَٰلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ

113/b

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا
أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ
مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ۚ ذَٰلِكَ
لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ
عَذَابٌ عَظِيمٌ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ
قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ ۖ فَاعْلَمُوا أَنَّ
اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ
وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ
إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا

113/a

فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ
لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ
مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
يُرِيدُونَ أَنْ يَخْرُجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا
هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ
مُقِيمٌ وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا
أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا
مِنَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ فَمَنْ
تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ
يَتُوبُ عَلَيْهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ
أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ

111

قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ
كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ
وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ
نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ ۞ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ
مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ
وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ
بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ
لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ
ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا
إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ
وَأُمَّهُ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ۞ وَلِلَّهِ

110/a

مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا
يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ
أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ
بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِمَّنْ خَلَقَ
يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ
وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا
بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ۞ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ
قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فَتْرَةٍ
مِنَ الرُّسُلِ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ
وَلَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ

110/b

وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۞ وَإِذْ قَالَ
مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ
عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ
مُلُوكًا وَآتَاكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِنَ
الْعَالَمِينَ ۞ يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ
الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ ۞
وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ
قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ
وَإِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا حَتَّى يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنْ
يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا دَاخِلُونَ ۞ قَالَ
رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ

111/b 40/1

عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ
فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ ۞ وَعَلَى
اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ //
قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا أَبَدًا مَا
دَامُوا فِيهَا فَاذْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا
إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ // قَالَ رَبِّ
إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرُقْ
بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ // قَالَ
فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً
يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى
الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ // وَاتْلُ عَلَيْهِمْ

وامسحوا برؤوسكم وأرجلكم إلى
الكعبين وإن كنتم جنبا فاطهروا
وإن كنتم مرضى أو على سفر أو جاء
أحد منكم من الغائط أو لامستم
النساء فلم تجدوا ماء فتيمموا صعيدا
طيبا فامسحوا بوجوهكم وأيديكم
منه ما يريد الله ليجعل عليكم من حرج
ولكن يريد ليطهركم وليتم
نعمته عليكم لعلكم تشكرون واذكروا
نعمة الله عليكم وميثاقه الذي
واثقكم به إذ قلتم سمعنا وأطعنا

واتقوا الله إن الله عليم بذات
الصدور يا أيها الذين آمنوا كونوا
قوامين لله شهداء بالقسط
ولا يجرمنكم شنآن قوم على ألا
تعدلوا اعدلوا هو أقرب للتقوى
واتقوا الله إن الله خبير بما تعملون
وعد الله الذين آمنوا وعملوا الصالحات
لهم مغفرة وأجر عظيم والذين
كفروا وكذبوا بآياتنا أولئك
أصحاب الجحيم يا أيها الذين آمنوا
اذكروا نعمت الله عليكم إذ هم قوم

أن يبسطوا إليكم أيديهم فكف
أيديهم عنكم واتقوا الله وعلى الله
فليتوكل المؤمنون ولقد أخذ الله
ميثاق بني إسرائيل وبعثنا منهم اثني
عشر نقيبا وقال الله إني معكم
لئن أقمتم الصلاة وآتيتم الزكاة
وآمنتم برسلي وعزرتموهم و
أقرضتم الله قرضا حسنا لأكفرن
عنكم سيئاتكم ولأدخلنكم جنات
تجري من تحتها الأنهار فمن كفر
بعد ذلك منكم فقد ضل سواء السبيل

فبما نقضهم ميثاقهم لعناهم
وجعلنا قلوبهم قاسية يحرفون
الكلم عن مواضعه ونسوا حظا
مما ذكروا به ولا تزال تطلع على
خائنة منهم إلا قليلا منهم فاعف
عنهم واصفح إن الله يحب المحسنين و
ومن الذين قالوا إنا نصارى أخذنا
ميثاقهم فنسوا حظا مما ذكروا به
فأغرينا بينهم العداوة والبغضاء
إلى يوم القيامة وسوف ينبئهم الله
بما كانوا يصنعون يا أهل الكتاب

105/b

يبين الله لكم ان تضلوا والله بكل
شيء عليم ۝ المائدة مائة وعشرون آية
بسم الله الرحمن الرحيم
يا ايها الذين آمنوا اوفوا بالعقود
احلت لكم بهيمة الانعام الا ما
يتلى عليكم غير محلي الصيد وانتم
حرم ان الله يحكم ما يريد
يا ايها الذين آمنوا لا تحلوا شعائر
الله ولا الشهر الحرام ولا الهدي
ولا القلائد ولا آمين البيت الحرام
يبتغون فضلا من ربهم ورضوانا و

106/a

وإذا حللتم فاصطادوا ولا يجرمنـ
ـكم شنآن قوم ان صدوكم
عن المسجد الحرام ان تعتدوا و
تعاونوا على البر والتقوى ولا تعاونوا
على الاثم والعدوان واتقوا الله ان الله
شديد العقاب حرمت عليكم
الميتة والدم ولحم الخنزير وما
اهل لغير الله به والمنخنقة والموقوذة
والمتردية والنطيحة وما اكل
السبع الا ما ذكيتم وما ذبح على
النصب وان تستقسموا بالازلام

ذلكم فسق اليوم يئس الذين
كفروا من دينكم فلا تخشوهم و
اخشون اليوم اكملت لكم دينكم
واتممت عليكم نعمتي ورضيت
لكم الاسلام دينا فمن اضطر في
مخمصة غير متجانف لاثم فان الله
غفور رحيم يسألونك ماذا احل لهم
قل احل لكم الطيبات وما علمتم
من الجوارح مكلبين تعلمونهن مما
علمكم الله فكلوا مما امسكن عليكم
واذكروا اسم الله عليه واتقوا الله

ان الله سريع الحساب ۝ اليوم احل
لكم الطيبات وطعام الذين اوتوا
الكتاب حل لكم وطعامكم حل
لهم والمحصنات من المؤمنات
والمحصنات من الذين اوتوا الكتاب
من قبلكم اذا آتيتموهن اجورهن
محصنين غير مسافحين ولا متخذي
اخدان ومن يكفر بالايمان فقد
حبط عمله وهو في الآخرة من الخاسرين
يا ايها الذين آمنوا اذا قمتم الى الصلاة
فاغسلوا وجوهكم وايديكم الى المرافق